

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.:343.146(043.3)= 135.1

B-52

BÎCU VASILE

ROLUL MIJLOACELOR MATERIALE DE PROBĂ ÎN PROCESUL PENAL

Specialitatea: 554.03- Drept procesual penal

TEZĂ DE DOCTOR ÎN DREPT

Conducător științific

Dr.hab. în drept, prof. univ.

GHEORGHIȚĂ Mihail

Autor

CHIȘINĂU 2016

© BÎCU VASILE, 2016

CUPRINS

ADNOTĂRI.....	4	
LISTA ABREVIERILOR.....	7	
INTRODUCERE.....	8	
 I. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL PROBATORIULUI PENAL ȘI AL MIJLOACELOR MATERIALE DE PROBĂ		
1.1 Reflectarea doctrinei privind mijloacele materiale de probă în procesul penal prin prisma publicațiilor de specialitate din Republica Moldova și România.....	16	
1.2 Studiu asupra doctrinei privind tema tezei, în lucrările științifice publicate în alte state.....	29	
1.4 Concluzii la capitolul I.....	32	
 II. BAZELE ȘTIINȚIFICE ȘI REGLEMENTAREA MIJLOACELOR MATERIALE DE PROBĂ ÎN PROCESUL PENAL		
2.1 Noțiunea de probă și mijloc de probă în procesul penal.....	35	
2.2 Conceptul, importanța și clasificarea mijloacelor materiale de probă.....	41	
2.3 Documentele în calitate de mijloace materiale de probă.....	55	
2.4 Concluzii la capitolul II.....	64	
 III. PROCEDEE DE ADMINISTRARE A MIJLOACELOR MATERIALE DE PROBĂ		
3.1 Procede de probatorii de descoperire și fixare a mijloacelor materiale de probă.....	66	
3.1.1 Cercetarea la fața loculu.....	66	
3.1.2 Percheziția.....	83	
3.1.3 Ridicarea de obiecte și înscrisuri.....	107	
3.2 Alte procedee de valorificare în plan probator a mijloacelor materiale de probă.....	113	
3.2.1 Expertiza judiciară. Constatările tehnico-științifice și medico-legale.....	113	
3.2.2 Prezentarea obiectelor spre recunoaștere.....	121	
3.3 Concluzii la capitolul III.....	125	
 IV. CONSIDERAȚIUNI FINALE PRIVIND MIJLOACELE MATERIALE DE PROBĂ		
4.1 Păstrarea mijloacelor materiale de probă și deciziile în privința lor.....	127	
4.2 Aprecierea mijloacelor materiale de probă.....	135	
4.3 Concluzii la capitolul IV.....	154	
 CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....		156
BIBLIOGRAFIE.....		161
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....		173
CV-ul autorului		174

ADNOTARE

Bîcu Vasile, Rolul mijloacelor materiale de probă în procesul penal, Teză de doctor în drept, Chișinău, 2016. Structura tezei: Introducere, 4 capitole, concluzii și recomandări, bibliografia din 184 de titluri, 160 de pagini al textului de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 7 lucrări științifice. Cuvinte cheie: mijloc material de probă, corp delict, document, cercetarea la fața locului, percheziție, ridicare de obiecte și înscrisuri, expertiză judiciară, prezentarea obiectelor spre identificare.

Domeniul de studiu și obiectivele tezei. Această lucrare este axată pe una dintre cele mai importante probleme teoretico-practice privind implicarea mijloacelor materiale de probă în probatoriul penal. Scopul tezei este studierea complexă a mijloacelor materiale de probă și reevaluarea capacităților de ordin normativ și doctrinar, în vederea asigurării eficiente al administrării acestui mijloc de probă în procesul penal.

Pentru realizarea scopului enunțat au fost conturate următoarele obiective: fundamentarea doctrinară și normativă a conceptului de probă, mijloc de probă, mijloace materiale de probă în procedura penală: noțiune, trăsăturile esențiale, clasificare și importanță; stabilirea coraportului între noțiunile: mijloace materiale de probă, corpuri delict, obiecte, documente și înscrisuri; elucidarea procedeele probatorii de descoperire, ridicare și documentare a mijloacelor materiale de probă, cât și a altor procedee de asimilare în plan probator al mijloacelor materiale de probă; evaluarea garanțiilor procesuale de respectare a drepturilor omului și a libertăților fundamentale în cazul administrării de probe materiale prin intermediul procedeele probatorii care conțin elemente de constrângere; studierea practicii judiciare în materia administrării probelor materiale și formularea recomandărilor în vederea statornicirii acesteia și aplicării uniforme a normelor de procedură penală de către organele de urmărire penală și instanțele de judecată; determinarea criteriilor de apreciere a mijloacelor materiale de probă; reevaluarea cadrului normativ (din Republica Moldova și România) în materia mijloacelor materiale de probă și identificarea oportunității în argumentarea și formularea propunerilor *de lege ferenda*.

Problema științifică importantă soluționată în domeniul respectiv constă în: formularea unei definiții a mijloacelor materiale de probă și revizuirea cadrului normativ privind regimul lor juridic și a procedeele de administrare a acestora în procesul penal.

Noutatea și originalitatea științifică. Noutatea cercetării se clasează printre acele direcții științifice a căror cercetare merită atenție primordială, având în vedere importanța teoretico-practică și lipsa unor studii în doctrina autohtonă care ar examina la nivelul unei teze de doctor, subiectul abordat. Originalitatea constă în compararea și „asamblarea” unor prevederi legale și a unor cunoștințe de specialitate din Republica Moldova și România necesare prezentului studiu.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă. În baza cercetărilor realizate am constatat existența unor imprecizii, curențe și omisiuni de ordin normativ, cât și lipsa unor lucrări consacrate în materia abordată. Această stare de lucruri în reglementarea mijloacelor materiale de probă, împiedică utilizarea eficientă a acestora în probatoriul penal procesul penal, fapt care ne-a justificat să argumentăm și să înaintăm comunității științifice și legislatorului, unele concluzii teoretice și recomandări *de lege ferenda*.

Implementarea rezultatelor științifice. Lucrarea poate fi de un real folos atât cadrelor didactice cât și studenților, masteranzilor de la facultățile de drept. Ea poate fi utilizată în practica ofițerilor de urmărire penală, procurorilor, judecătorilor, judecătorilor de instrucție, avocaților, avocaților stagiați. Rezultatele acestei investigații au importanță și pentru dezvoltarea în continuare a acestei teme în doctrina procesual-penală. Principalele realizări ale cercetării științifice și-au găsit reflectare și aprobare în cadrul a 7 lucrări științifice, inclusiv în materialele conferințelor științifico-practice naționale și internaționale.

АННОТАЦИЯ

Бику Василе, Роль материальных средств доказывания в уголовном процессе, диссертация на соискание ученой степени доктора права, Кишинэу, 2016.

Структура диссертации: Введение, четыре главы, заключение и рекомендации, библиография из 184 названий, 160 страниц основного текста. Полученные результаты изданы в 7 научных публикациях. Ключевые слова: материальные средства доказывания, вещественные доказательства, документ, осмотр места происшествия, обыск, выемка, экспертиза, предъявление для опознания.

Область исследования и основные задачи диссертации: Данная научная работа посвящена наиболее важным теоретическим и практическим проблемам использования материальных средств доказывания в уголовном процессе.

Задача исследования - комплексное изучение материальных средств доказывания в уголовном процессе. Для выполнения упомянутой задачи были определены следующие цели: разработка научно-теоретической концепции доказательств, средств доказывания, в общем, и в частности материальных средств доказывания: определение понятия, характеристика существенных признаков, классификация и значение; сопоставление понятий материальных средств доказывания и вещественных доказательств, предметы, письменные и другие документы, и установить соотношения между этими юридическими категориями; рассмотрение на научном уровне порядка производства следственных действий направленных на поиск, обнаружение, изъятие и процессуальной фиксации материальных средств доказывания и других действий способствующие использованию вещественных доказательств в процессе доказывания по уголовному делу; оценка процессуальных гарантий соблюдения прав человека при добыче материальных средств доказывания в результате производства следственных действий содержащие элементы принуждения; изучение следственной и судебной практики работы с вещественными доказательствами и формулировка рекомендации для единообразного применения уголовно-процессуального закона; научная разработка критериев для оценки вещественных доказательств; переоценка уголовно-процессуальных норм которые регламентируют материальные средства доказывания (Республики Молдова и Румынии), выявление целесообразности и обоснование предложений по изменению в этом отношении некоторых норм уголовно-процессуального кодекса этих стран.

Основная научная задача особой важности заключается в формулировке определения материальных средств доказывания и в пересмотре законодательной базы обеспечивающих эффективное собирание этих доказательств в уголовном процессе.

Научная новизна и оригинальность. Научная новизна заключается в рассмотрении данной проблематики, которой не оказали еще должного внимания на уровне диссертационного исследования в национальной доктрине. Опубликованные и изученные научные работы не исследуют в частности материальные средства доказывания в качестве самостоятельной уголовно-процессуальной категории. Оригинальность состоит в параллельном исследовании данной тематики в контексте законодательства и правоприменительной практики двух стран.

Теоретическое значение и практическая ценность. На основе выполненного исследования было установлено присутствие определенных нормативных неточностей, и упущений, так же как нехватки признанных исследований в данной области. Такое состояние в процессуальной регламентации материальных средств доказывания предопределило, разрабатывание и представление научному сообществу определенные заключения и рекомендации, в том числе, *de lege ferenda*. Неоспоримой является значимость данного научного исследования в системе теоретического базиса основных прав и свобод человека.

Имплементация научных результатов. Диссертация может оказывать реальную помощь профессорам и студентам правовых факультетов, для планирования, обучения и ассимиляции курсов уголовно процессуального права, криминалистики и судебной экспертизы. Работа полезна для практической деятельности офицеров по уголовному преследованию, прокуроров, адвокатов, судей. Результаты исследования важны также для дальнейшего развития этого направления в доктрине уголовного процесса. Основные достижения исследования отражены в 7 статьях, которые были опубликованы в том числе и в сборниках международных конференций.

ANNOTATION

Bîcu Vasile, The role of material evidence in criminal proceedings, PhD Thesis, Chisinau, 2016

Thesis structure: Introduction, 4 chapters, conclusions and recommendations, bibliography of 184 titles, 160 pages of text. The results are published in 7 scientific works. Keywords: material means of evidence, real evidence, document, site investigation, searches, seizure of property and documents, judicial expertise, presentations obiectelor for identification.

Field of study and thesis objectives. This paper focuses on one of the most important theoretical and practical problems concerning the involvement of the evidence produced in evidence in criminal proceedings. The aim of the thesis is to study complex material means and re-sample normative capabilities and doctrine in order to ensure efficient-administration of this evidence in criminal proceedings.

To achieve the stated objectives were outlined as follows: doctrinal and normative foundation of the concept of proof, evidence, means materil evidence in criminal proceedings: Getting key features, classification and importance; determining the correlation between the notions: as evidence, real evidence, objects, documents and writings; elucidating the processes of discovery evidence, lifting and documentation produced in evidence, as well as other evidentiary processes of assimilation plan produced in evidence; assessing the procedural guarantees of respect for human rights and fundamental freedoms for evidence-administration evidentiary materials through processes that contain elements of coercion; studying judicial practice of evidence material and its formulation Dpt view of abuses and uniform application of the rules of criminal procedure by the prosecution and the courts; determining criteria for evaluation of sample material means; reassessing the regulatory framework (the Republic of Moldova and Romania) in matters of evidence and the identification of means to argue oportunității and formulating proposals for law ferenda.

Important scientific problem solved in that field consists of: formulating a definition to be produced in evidence and reviewing the regulatory framework on their legal status and their management processes in criminal proceedings.

Scientific novelty. Novelty research ranks among those whose directions of scientific research deserves the utmost attention, given the importance of practical and theoretical studies in the absence of local doctrine which would examine the level of a PhD thesis, topic. The originality consists in comparing and "assembly" of legislative provision of expertise and the Republic of Moldova and Romania needed this study.

Theoretical and practical value. Based on the research we noticed the existence of inaccuracies, inadequacies and omissions normative as well as the lack of papers devoted to the matters addressed. This state of things produced in evidence in the regulation prevents their effective use in criminal proceedings criminal rules of evidence, which we justified to argue and to advance the scientific and Legislator some theoretical conclusions and recommendations of law ferenda. Implementation of scientific results. The work can be of great use as both teachers and students, master of law schools. It can be used in the practice of criminal investigators, prosecutors, judges, magistrates, lawyers, attorneys trainee. The results of this investigation has importance for the further development of this theme in the doctrine of criminal procedure. The main achievements of scientific research and reflection and approval Found in 7 scientific works, including materials and scientific-practical conferences nationally and internationally.

Implementation of scientific results. The work can be of great use as both teachers and students, master of law schools. It can be used in the practice of criminal investigators, prosecutors, judges, magistrates, lawyers, attorneys trainee. The results of this investigation has importance for the further development of this theme in the doctrine of criminal procedure. The main achievements of scientific research and reflection and approval Found in 7 scientific works, including materials and scientific-practical conferences nationally and internationally

LISTA ABREVIERILOR UTILIZATE ÎN TEZĂ

alin. – aliniat și derivatele;

art. – articol și derivatele;

CEDO – Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma la 04.11.1950;

CtEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului

CPP – Cod de procedură penală

CP RM – Codul penal al Republicii Moldova, adoptat prin Legea Republicii Moldova nr. 985–XV din 18 aprilie 2002 cu modificările ulterioare;

CPP RM – Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat prin Legea Republicii Moldova nr. 122–XV din 14.03.2003, cu modificările ulterioare;

CPP RM anterior – Codul de procedură penală al Republicii Moldova, aprobat prin Legea R.S.S. Moldovenești din 24 martie 1961 (Veștile Sovietului Suprem al R.S.S. Moldovenești, 1961, nr. 10, art. 42), cu modificările ulterioare;

CPP Rom. din 1968 – Codul de procedură penală al României, adoptat în baza Legii nr.31 din 12 noiembrie 1968 pentru punerea în aplicare a Codului de procedură penală al Republicii Socialiste România din 12 noiembrie 1968, actualizat prin produsul informatic legislativ LEX EXPERT în baza actelor normative modificatoare, publicate în Monitorul Oficial al României, Partea I, până la 15 iunie 2009;

CPP Rom. din 2010 - Codul de procedură penală al României, adoptat în baza Legii Nr.135 din 1 iulie 2010 privind Codul de procedură penală, Publicată în: MONITORUL OFICIAL NR. 486 din 15 iulie 2010

CSJ-Curtea Supremă de Justiție

CtEDO – Curtea Europeană pentru Drepturile Omului;

DUDO – Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10.12.1948;

etc. – etcetera;

n.a. – nota autorului

nr. – număr și derivatele;

p. – pagină și derivatele;

pct. – punct

RM – Republica Moldova.

s.a.- subliniat de autor

RSFSR – Republica Sovietică Federativă Socialistă Rusă

FR – Federația Rusă

RSSM – Republica Sovietică Socialistă Moldovenească

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate

Înfăptuirea justiției penale depinde în mare măsură de ansamblul normelor care reglementează administrarea probelor. În cadrul dispozițiilor care reglementează desfășurarea procesului penal, normele privitoare la instituția procesuală a probelor și a mijloacelor de probă prezintă o deosebită importanță, atât pentru faptul că ele sunt strâns legate de stabilirea stării de fapt a infracțiunilor, cât și pentru aceea că, în cea mai mare parte a procesului, se pun probleme legate de probe și de mijloace de probă. În acest sens, trebuie să se stabilească dacă fapta există și dacă întrunește elementele constitutive ale unei infracțiuni, cine a săvârșit-o și dacă făptuitorul răspunde penal pentru fapta sa.

Probele și mijloacele de probă, au ca finalitate justă soluționare a cauzelor penale și realizarea scopului procesului penal. Asemenea celorlalte mijloace de probă, mijloacele materiale sunt entități materiale extraprocesuale, având legătură cu obiectul probatoriului, iar prin reglementarea folosirii lor în desfășurarea procesului penal devin și ele categorii juridice procesuale.

Urmele materiale ale faptei și cele lăsate de făptuitor pot constitui elemente prețioase, uneori unice, pentru cunoașterea adevărului și soluționarea justă a cauzei penale, deci mijloace de probă indispensabile.

Se poate spune că mijloacele materiale de probă reprezintă specificul procesului penal, în materie de probatoriu. Într-adevăr, în procesul civil se regăsesc toate celelalte mijloace de probă din procesul penal, cu excepția mijloacelor materiale de probă.

Aceste mijloace au căpătat un rol preponderent datorită procedeele tehnico-științifice și metodelor în continuă perfecționare de descoperire, ridicare, conservare și cercetare a obiectelor și documentelor. Rolul lor în cadrul probatoriului penal a crescut cu atât mai mult în ultimele decenii, cu cât mijloacele tehnico-științifice de investigare, de descoperire, fixare și punere în valoare a mijloacelor materiale de probă s-au dezvoltat și au progresat, până la un nivel avansat, greu de bănuț cu un secol în urmă. Aceasta face ca, măcar din acest punct de vedere, sarcina persoanelor care activează în domeniul justiției penale să fie mult ușurată. Odată cu dezvoltarea științelor naturii și a tehnicii, cu progresele realizate în fizică, chimie, medicină, biologie, a sporit posibilitățile folosirii eficiente a mijloacelor materiale de probă în activitatea de descoperire și cercetare a infracțiunilor.

Totodată, aria de folosire a mijloacelor materiale de probă s-a lărgit și datorită progreselor realizate în domeniul procedeele tehnice de descoperire, fixare și ridicare a acestora, întrucât aceste procedee necesită, de regulă, cunoștințe de specialitate (de aceea, este tot mai frecvent folosit expertul, specialistul). Constatările tehnico-științifice și expertizele

devin procedee tot mai frecvent folosite în cauzele penale, fapt care a făcut să se vorbească de o fază științifică în evoluția mijloacelor materiale de probă în sistemului probator al procesului penal.

Sub aspect juridic atât mijloacele materiale de probă, cât și probele materiale aparțin categoriilor procesuale care formează conținutul probatoriului în procesului penal.

Mijloacele materiale de probă, și deci, și probele materiale ocupă un loc preeminent printre mijloacele de probă datorită posibilităților largi de depistare și acumulare a lor, precum și aportului specific pe care îl pot aduce la aflarea adevărului în cauza penală, mai ales acolo unde celelalte mijloace de probă lipsesc sau sunt insuficiente. Căutarea urmelor faptei și a obiectelor care au vreo legătură cu infracțiunea sau cu persoanele care au săvârșit-o constituie de regulă prima preocupare a organelor de urmărire penală și rareori activitatea acestor organe rămâne fără rezultate, așa că mijloacele materiale de probă apar frecvent pe primul plan. Aceste mijloace, atunci când sunt studiate cu atenție și cercetate cu ajutorul procedeelor științifice și tehnice moderne, dau la iveală elemente informative de extremă importanță.

Studiul cadrului juridico-procesual privind mijloacele materiale de probă în procesul penal se impune și din motive pur practice. În România este aplicat Codul de procedură penală adoptat în baza Legii Nr.135 din 1 iulie 2010, iar Codul de procedură penală al RM, care a intrat în vigoare la 12 iunie 2003, a suferit ulterior modificări și completări, inclusiv la capitolul reglementării mijloacelor materiale de probă.

Până în prezent tematica probelor materiale este insuficient studiată în literatura de specialitate din spațiul vorbitorilor de limbă română.

Abordările acestui subiect au fost realizate în principal cu ocazia publicării unui manual, tratat sau al unui curs universitar de procedură penală, mai rar cu prilejul elaborării articolelor teoretico-practice pentru conferințe științifice sau reviste de specialitate. Deci, concentrarea atenției asupra mijloacelor de probă în sens teoretico-științific, nu a fost mai specială, în raport cu alte mijloace de probă, sau în comparație cu alte categorii și instituții procesuale.

Unele aspecte tradiționale privind mijloacele materiale de probă cu destinație în primul rând didactică, le regăsim în publicațiile doctrinarilor procesualiști și criminaliști: I. Tanoviceanu, Gh. Antoniu N. Volonciu, I. Neagu, Gr. Theodoru, V. Dongoroz, Gh. Mateuț, T. Pop, T. Toader, M. Apetrei, M. Udrioiu, N. Jidovu, I. Dolea, Iu. Sedlețchi, D. Roman, T. Vâzdoagă, T. Osoianu; cât și a criminaliștilor: E. Stancu, V. Bercheșan, C. Aionîtoaie, A. Ciopraga, M. Gheorghiță, S. Doraș, Gh. Golubenco, Iu. Odagiu. Dintre publicațiile în limba rusă remarcăm, în sensul enunțat, cele semnate de N. Kiseev, P. Lupinskaia, R. Iacupov, I. Petruhin, I. Bîhovskii, I. Iakimov, R. Belkin și alții.

Anumite aspecte ale temei în discuție sunt investigate în tezele de doctorat și lucrările monografice elaborate de: O. Neicuțescu, A. Reșetnicov, A. Sava, V. Colodrovschi, A. Gugu, G. Olteanu, M. Ruiiu, I. Cărpinean, A. Faigher, A. Paladii, Bulai I., T. Mrejeru, B. Mrejeru, A. Rîjacob, C. Didenco etc.

Unica lucrare monografică, atestată de noi, consacrată în special mijloacelor materiale de probă este elaborată de Selivanov N.A., publicată la Moscova în 1971, fiind intitulată, corpurile delictive.

Această enumerare (deloc exhaustivă) ne convinge de faptul că problematica tezei a interesat numeroși cercetători. Unii dintre aceștia au studiat subiectele vizate în teză ca fenomene separate sau tangențial. Acceptându-le în mare parte, însă, nu le putem considera în ansamblu suficiente pentru fundamentarea științifică a subiectului investigat, pentru că nu abordează în special mijloacele materiale de probă în cadrul procesul penal.

Deci, cercetări monografice cu un scop bine determinat asupra problemelor doctrinare ale conceptului, noțiunii, esenței, administrării și aprecierii mijloacelor materiale de probă în perioada de consolidare a legislației procesual - penale din ultimile 2 decenii în spațiul românesc nu au fost realizate.

Cele menționate ne permit să conchidem că vectorul cercetărilor noastre nu este întâmplător, iar tematica respectivă rămâne în continuare actuală și prezintă mare interes atât teoretic, cât și practic.

Astfel, actualitatea temei abordate, alături de alte circumstanțe, este determinată de:

- transformările social-economice din societatea noastră, care au drept consecință schimbările cardinale a legislației în vigoare, inclusiv și a celei procesual-penale;
- abordarea insuficientă a temei respective în doctrină și oportunitatea în stabilirea unui concept și a unei doctrine autohtone privind mijloacele materiale de probă;
- sporirea importanței probelor materiale odată cu dezvoltarea științelor naturii și a tehnicii, progrese care au făcut să sporească posibilitățile folosirii eficiente a mijloacelor materiale de probă în activitatea de descoperire și cercetare a infracțiunilor;
- oportunitatea de perfecționare și consolidare a legislației procesual-penale și cerințele practicii judiciare de interpretare adecvată a acesteia.

Scopul și obiectivele tezei

Scopul tezei este studierea complexă a mijloacelor materiale de probă în calitate de categorie distinctă a probatoriului penal și reevaluarea capacităților de ordin normativ și doctrinar din Republica Moldova și România, în vederea reglementării și aplicării adecvate a normelor procesuale, privind acest subiect.

Pentru realizarea scopului enunțat au fost conturate următoarele obiective:

- fundamentarea doctrinară și normativă a conceptului de probă, mijloc de probă, mijloace materiale de probă în procedura penală: noțiuni, trăsăturile esențiale, clasificare și importanță;
- stabilirea coraportului între noțiunile: mijloace materiale de probă, corpuri delictive, obiecte, documente și înscrisuri;
- elucidarea procedeele probatorii de descoperire, ridicare și documentare a mijloacelor materiale de probă, cât și a altor procedee de asimilare în plan probator al mijloacelor materiale de probă;
- evaluarea garanțiilor procesuale de respectare a drepturilor omului și a libertăților fundamentale în cazul administrării de probe materiale prin intermediul procedeele probatorii care conțin elemente de constrângere;
- studierea practicii judiciare în materia administrării probelor materiale, formularea recomandărilor în vederea statornicirii acesteia și aplicării uniforme a normelor de procedură penală de către organele de urmărire penală și instanțele de judecată;
- determinarea criteriilor de apreciere a mijloacelor materiale de probă;
- reevaluarea cadrului normativ (din Republica Moldova și România) în materia mijloacelor materiale de probă și identificarea oportunității în argumentarea și formularea propunerilor *de lege ferenda*.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute Noutatea cercetării se clasează printre acele direcții științifice a căror cercetare merită atenție primordială, având în vedere lipsa unor lucrări și studii consacrate în doctrina autohtonă, care ar examina la nivelul unei teze de doctor, mijloacele materiale de probă. Teza este prima încercare, în doctrina procesual-penală din Republica Moldova și din România, de abordare a acestei problematici importante a procedurii penale.

Autorul vine cu concluzii privind starea de lucruri în fundamentarea doctrinară a probelor materiale și evaluează oportunitatea ajustării legislației din Republica Moldova și România la standardele internaționale și cerințelor practicii judiciare în domeniu.

În teză este fundamentată și formulată definiția mijloacelor materiale de probă.

Se înaintează unele recomandări privind aspecte de ordin tactic în vederea dobândirii obiectelor și documentelor din perspectiva valorificării acestora în plan probator. Sunt argumentate și propuse unele modificări și completări ale textului unor articole din Codul procedură penală al Republicii Moldova și România, care urmărește scopul optimizării lor, lărgirea și garantarea drepturilor persoanelor care participă la efectuarea actelor de urmărire penală destinate administrării mijloacelor materiale de probă.

Problema științifică actuală de importanță majoră constă în: formularea unei definiții a mijloacelor materiale de probă, precum și reevaluarea cadrului normativ privind regimul lor juridic și a procedurilor de administrare a acestora în procesul penal.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării

Sub aspect teoretic, teza de doctorat constituie o abordare a opiniilor și paradigmatelor controversate expuse în literatura de specialitate din Republica Moldova, România cât și cea străină. Lucrarea prezintă prin sine o cercetare bine sistematizată și documentată prin soluții practice și poate fi luată în vedere în cadrul studiilor universitare și postuniversitare la predarea disciplinelor penale, precum și la propagarea ideilor de respectare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

În teză sunt identificate anumite deficiențe și lacune în legislația procesual-penală și în practica judiciară din Republica Moldova și România, a căror remediere este benefică pentru înfăptuirea justiției. Cea mai mare însemnătate considerăm că o prezintă soluțiile propuse pentru reglementarea procesuală a mijloacelor materiale de probă și a procedurii de administrare a lor, care sunt fundamentate nu numai de doctrină și practică judiciară, dar și de analiza minuțioasă a legislației respective. Propunerile *de lege ferenda*, oferă posibilitate legislatorului să îmbunătățească calitatea legii și să confere eficiență garanțiilor de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Lucrarea poate fi de un real folos atât cadrelor didactice cât și studenților, masteranzilor de la facultățile de drept. Importanța aplicativă este semnificată prin redarea unor concepte, soluții, propuneri vis-a-vis de aspectul procesual-penal al problematicii supuse cercetării. Toate acestea, inserate cu o gamă amplă de spețe din practica judiciară a Republicii Moldova, României și a altor state, pot fi luate în vedere de către judecători, avocați, ofițeri de urmărire penală, procurori, judecători și judecători de instrucție în cadrul activităților procesuale. Rezultatele materialului expus în teză poate avea importanță și pentru dezvoltarea în continuare a acestei teme în doctrina procesual-penală.

Suportul metodologic și teoretico-științific al investigației

Pentru a realiza un studiu mai profund și detaliat al problemei, s-a folosit drept bază metodologică o serie de metode specifice de cercetare a problemelor cu caracter socio-uman cum ar fi: metoda logică (analiza și sinteza), istorică, sistemică, analiza dinamică (în retrospectivă și perspectivă), cea a clasificării și cea juridică comparativă. Metoda comparativă a permis studierea normelor juridice procesual-penale în comparație cu alte norme din legislațiile străine. Metoda de sinteză a fost utilizată pentru a generaliza aspectele supuse analizei și pentru a stabili clar și concis recomandările autorului și propunerile de *lege ferenda*.

Metoda cercetării documentelor a îmbogățit conținutul teoretic al lucrării, iar în procesul expunerii și evidenței ideilor de bază, suportul teoretic al lucrării a fost completat cu multiple

exemple din practica judiciară. În sistemul teoretico-metodologic al analizei efectuate, un rol prioritar este atribuit actelor internaționale și naționale fundamentale.

Concluziile formulate în lucrare se bazează pe jurisprudență, rezultatele analizei teoretice a literaturii științifice în probleme de procedură penală, criminalistică, expertiză judiciară, cât și a legislației altor țări.

Aprobarea rezultatelor s-a realizat prin discutarea tezelor principale ale disertației la catedra Drept public a Facultății Drept a Universității Libere Internaționale din Moldova dar și în cadrul unor conferințe științifice internaționale și a altor manifestări științifice: Materialele mesei rotunde cu participare internațională consacrată aniversării a 65-a de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului, Chișinău, 11 decembrie 2013; Conferința internațională științifico-practică cu genericul „Reforme de drept în țările fost sovietice: rezultate și probleme”, Chișinău, 28-29 martie 2014; Colocviul internațional cu genericul „Promovarea drepturilor omului în contextul integrării europene: teorie și practică”, Chișinău, 30-31 octombrie, 2009

Tezele de bază ale lucrării au fost publicate în revistele *Legea și Viața*, în numerele din iulie, august și septembrie ale anului 2011.

Sumarul compartimentelor tezei

Structura lucrării este determinată de sarcinile cercetării. Ea este constituită din „Adnotare”, „Introducere”, 4 capitole, „Concluzii și recomandări”, și „Bibliografie”. Teza este expusă pe 172 pagini.

În introducere se argumentează actualitatea temei, și inovația științifică, sunt axate obiectivul și sarcinile cercetărilor, este argumentată importanța teoretico-practică a lucrării și sunt formulate tezele de bază supuse dezbaterilor.

Capitolul întâi este consacrat analizei temeinice a materialelor științifice la tema tezei publicate în țară și peste hotare. Am stabilit, ca urmare a investigațiilor întreprinse, că nu a fost publicată în spațiul vorbitorilor de limbă română o lucrare monografică consacrată mijloacelor materiale de probă sau corpurilor delictive. Abordările acestui subiect au fost realizate în principal cu ocazia publicării unui manual sau a cursului universitar de procedură penală, mai rar cu prilejul elaborării articolelor teoretico-practice pentru conferințe științifice sau reviste de specialitate. Totuși lucrările acestora, realizate într-o perioadă relativ recentă, constituie lucrări științifice aprobate și apreciate de comunitatea științifică. Ele au constituit un suport substanțial în demersul științific asupra mijloacelor materiale de probă și a procedurilor probatorii de administrare a mijloacelor materiale de probă și de evaluare a garanțiilor procesuale de respectare a drepturilor omului în cadrul procesului penal.

În Capitolul doi este fundamentată instituția procesuală a mijloacelor materiale de probă din punctul de vedere al doctrinei și legislației prin intermediul elucidării mai multor noțiuni: probe, mijloace de probă, mijloace materiale de probă, corpuri delictive, obiecte, documente și înscrisuri. Prin mai multe metode de cercetare au fost analizate prevederile CPP Rom, raportate la dispozițiile CPP RM, funcționalitatea mijloacelor de probă, fiind îndreptățiți de a afirma că toate categoriile mijloacelor materiale de probă din CPP Rom. pot fi regăsite în definiția corpurilor delictive din CPP RM. Elucidând conținutul noțiunii de mijloace materiale de probă, în viziunea unor autori de specialitate, am încercat să completăm definiția mijloacelor materiale de probă. S-a evaluat regimul juridic și potențialul probant al diferitor categorii de documente: documente întocmite la cererea organelor de urmărire sau judecătorești, referitoare la diferite împrejurări importante pentru cauza penală și actele ce sunt întocmite la inițiativa administrației, organizației, întreprinderii, organelor de control și revizie. Analizând literatura de specialitate din România, cât și legislația procesual-penală, putem concluziona că mijloacele materiale de probă constituie un gen probatoriu, care este susceptibil de unele diferențieri între două categorii distincte: documentele și corpurile delictive .

În Capitolul al treilea sunt tratate aspecte doctrinare, normative și de practică judiciară privind procedeele probatorii de administrare a mijloacelor materiale de probă în procesul penal: 1) de depistare și ridicare a probelor materiale; 2) de valorificare ulterioară în plan probator a acestora. Sunt evaluate garanțiile procedurale de respectare a drepturilor omului în cadrul procedeele probatorii cu elemente de constrângere procesuală.

Comparând și analizând prevederile similare privind procedura controlului judiciar al cercetării la fața locului și percheziției din legislația procesual-penală a RM și a României, considerăm că ultimele, comportă unele neajunsuri,. Acest fapt ne-a determinat să propunem optimizarea, controlul judiciar al acestor procedee probatorii care nu ar admite incursiuni în inviolabilitatea domiciliului și libertatea individuală și, concomitent, ar asigura promptitudine în acțiunile organelor de urmărire penală.

Prevederile CPP Rom. din 2010, pot fi valorificate de către legislatorul din RM pentru reglementarea percheziției informatice, pentru o protejare mai bună a drepturilor posesorilor de sisteme informatice sau a suporturilor de stocare a datelor informatice. Reglementarea expresă a acestei categorii de percheziție ar permite sporirea eficienței acestui procedeu probatoriu. Am constatat că legislația procesual-penală din România nu conferă dreptul expertului de a solicita materiale suplimentare, inclusiv obiecte și documente. De aceea, propunerea noastră este de a atribui prin lege dreptul expertului în procesul penal a solicita materiale suplimentare.

Capitolul patru este axat pe păstrarea și aprecierea mijloacelor materiale de probă, administrate în procesul penal. Sunt elucidate unele deficiențe în păstrarea acestor mijloace de probă și a soluțiilor ce pot fi luate în privința lor pe parcursul procesului pe baza exemplelor din practica organelor judiciare. În aprecierea mijloacelor de probă materiale se pune accent pe avertizarea împotriva unei exagerări a importanței probelor materiale, dar nu să diminueze și, cu atât mai mult, să nege importanța lor pentru cunoașterea adevărului în cauza penală. Atunci când strângerea și examinarea mijloacelor materiale de probă au fost efectuate cu mijloace tehnico-științifice, în așa fel încât să se conserve și să se valorifice întregul conținut informațional al acestora, aceste mijloace pot contribui în mod hotărâtor la buna soluționare a cauzei penale.

I. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL PROBATORIULUI PENAL ȘI AL MIJLOACELOR MATERIALE DE PROBĂ

1.1 Reflectarea doctrinei privind mijloacele materiale de probă în procesul penal prin prisma publicațiilor științifice de specialitate din Republica Moldova și România

Problematica mijloacelor materiale de probă a preocupat mai mulți cercetători din diferite perioade istorice atât din România, cât și din Republica Moldova.

În viziunea autorilor dicționarului de procedură penală [3, p.185] mijloacele materiale de probă constituie obiectele care conțin sau poartă o urmă a faptei săvârșite (de ex., o haină pătată de sânge, un pahar conținând resturi de otravă etc.), precum și orice alte obiecte care pot servi la aflarea adevărului (de ex., corespondența unei persoane, un ciob de sticlă purtând amprenta făptuitorului etc.).

Constituie mijloace materiale de probă și așa numitele corpuri delictive, adică obiectele care au fost folosite sau au fost destinate să servească la săvârșirea unei infracțiuni (ex., o armă de foc sau un cuțit în cazul unui omor, unelte de lăcătușărie în cazul unei spargerii etc.) precum și obiectele care sunt produsul infracțiunii (ex., înscrisul contrafăcut în cazul unei falsificări, obiectul însușit în cazul unui furt etc.(art.95 CPP Rom.) [3, p.185] .

O definiție practic identică a corpurilor delictive întâlnim în aceeași sursă la rubrica respectivă, consacrată corpurilor delictive [3, p.78]. Corp delict („*corpus delicti*”, „*corpus crimini*”) este obiectul care a fost folosit sau a fost destinat să servească la săvârșirea unei infracțiuni, ori care este produsul infracțiunii. Sunt corpuri delictive: mijloace sau instrumente de săvârșire a infracțiunii (chei mincinoase, instrumente de spargere, instrumente pentru falsificarea de valori etc., obiecte care provin din infracțiune (monede false, băuturi falsificate, publicații nepermise etc.). Tot aici se precizează că sunt mijloace materiale de probă și corpurile delictive, făcându-se referință la art.95 CPP Rom. din 1968.

Profesorul Teodoru Gr. susține că sunt, în primul rând, mijloace materiale de probă, obiectele care conțin urmele infracțiunii cum sunt cadavrul sau corpul unei persoane, având răni provocate de o agresiune, actele, monedele, timbrele falsificate. În al doilea rând, obiectele ce poartă urme ale infracțiunii, precum obiectul pe care au rămas imprimate urmele de mâini, de picior, de instrumente de spargere, de sânge etc. orice alte obiecte care ajută la aflarea adevărului (un act de identitate, un obiect personal aparținând infractorului, care a fost uitat sau pierdut la locul săvârșirii infracțiunii) [126, p.326]. La categoria altor obiecte necesare stabilirii adevărului profesorul Teodoru Gr. aduce exemplul fotografiilor din care rezultă că învinuitul cunoaște o anumită persoană, un obiect cu dedicație oferit de către învinuit victimei sau invers [126, p.326]. Obiectele care au folosite sau au fost destinate să servească la săvârșirea infracțiunii, precum și

obiecte care reprezintă produsul infracțiunii sunt cuprinse cu denumirea generică de corpuri delictive în aceeași sursă [126, p.327].

Profesorul Volonciu N., consideră mijloace materiale de probă orice obiecte care servesc la aflarea adevărului și rezolvarea cauzei penale [134, p.374]. În acest caz sunt puse la bază prevederile art. 94, 95 CPP Rom. din 1968.

Infinita varietate a obiectelor impune o anumită clasificare din punctul de vedere al folosirii lor ca mijloace de probă. După criteriul legal grupele de obiecte sunt următoarele:

- obiecte ce au fost folosite sau care au fost destinate să servească la săvârșirea infracțiunii (de ex. arma cu care s-a comis un omor);
- obiecte care reprezintă produsul infracțiunii (de ex. lucrul însușit de infractor în cazul unui furt);
- obiecte care conțin sau poartă o urmă a infracțiunii săvârșite (de ex. înscrisul contrafăcut în cazul unui fals);
- orice alte obiecte care ajută la aflarea adevărului și soluționarea cauzei (de ex. un obiect care poartă amprente digitale ale infractorului) [134, p.374].

În ediția a II-a Cursului de drept procesual penal, semnat de Nicu Jidovu se susține că mijloacele materiale de probă sunt acele obiecte care conțin sau poartă o urmă a faptei săvârșite, precum și orice alte obiecte, care pot servi la aflarea adevărului [84, p.209].

- obiecte ce au folosit sau au fost destinate să servească la săvârșirea infracțiunii (arma crimei, dispozitive și scule de deblocare a sistemului de asigurare a ușilor);
- obiecte care reprezintă produsul infracțiunii (bunul însușit de infractor în cazul infracțiunii de furt);
- obiecte care conțin sau poartă o urmă a infracțiunii săvârșite (înscrisul contrafăcut în cazul infracțiunii de fals material sau obiectul care păstrează urmele instrumentelor de spargere, în cazul infracțiunilor de furt calificat, pete de sânge ce provin de la victimă imprimate pe hainele criminalului, etc).
- orice alte obiecte care ajută la aflarea adevărului (un act de identitate, un obiect personal aparținând infractorului, care a fost uitat sau pierdut la locul săvârșirii infracțiunii) [84, p.209].

Cele de la lit.a) și b) mai sunt denumite și corpuri delictive [84, p.209].

Aceleași categorii ale mijloacelor materiale de probă, în număr de patru sunt enumerate în Tratatul de procedură penală, elaborat de Neagu I., [94, p.286] cât și în lucrarea semnată de T. Mrejeru și B. Mrejeru [92, p.125-126]. Deosebirea este între exemplele pe care le aduc acești autori pentru fiecare gen al mijloacelor materiale de probă.

În viziunea lui Mateuț Gh., sunt mijloace materiale de probă următoarele:

- obiectele ce conțin o urmă a infracțiunii (de pildă, cadavrul sau corpul persoanei având leziuni produse prin lovire, înscrisurile falsificate, etc.);
- obiectele ce poartă o urmă a infracțiunii (de pildă hainele infractorului pe care se găsesc pete de sânge, obiectele pe care au rămas imprimate urme de mâini, precum și mulajele, fotografiile sau peliculele pe care se fixează urma, atunci când nu se poate ridica însuși obiectul care o poartă;
- obiectele care au fost folosite sau au fost destinate să servească la comiterea infracțiunii (de pildă armele de foc, instrumentele de spargere, cheile false, aparatul de falsificat monede, etc.);
- obiecte produse prin infracțiune (de pildă, monede false, alimentele denaturate sau alterate, etc.);
- orice alte obiecte care servesc la aflarea adevărului în procesul penal (de pildă beneficiul obținut din infracțiune, cum sunt lucrurile sustrate ori obiectele a căror deținere este interzisă) [89, p.172].

De asemenea, acest autor prezintă noțiunea mijloacelor materiale de probă și a corpurilor delictive cu referire la prevederile art. 94 și 95 CPP Rom. din 1968. Spre deosebire de specialiștii citați anterior, Mateuț Gh., face distincție între obiectele ce conțin o urmă a infracțiunii și obiectele ce poartă o urmă a infracțiunii. Din aceste considerente, acest autor susține că există 5 categorii ale mijloacelor materiale de probă [89, p.172]. Aceeași poziție este susținută de acest autor și într-o sursă mai recentă [88, p.249]

Sunt considerate mijloace materiale de probă toate acele obiecte sau lucruri de orice fel care conțin sau poartă o urmă a faptei săvârșite ori care, datorită legăturii lor cu această faptă, cu persoanele care au săvârșit-o sau cu împrejurările în care fapta a fost săvârșită, pot furniza probe necesare soluționării cauzei penale [55, p.230].

În special, criteriul de sistematizare al legăturii pe care diferitele mijloace materiale de probă o au cu infracțiunea este menționat de Dongoroz V. [55, p.230]. Din acest punct de vedere se face distincție între obiecte care poartă urme ale faptei sau care pot servi la aflarea adevărului, pe de o parte, și obiecte corpuri delictive, pe de altă parte. Prin specificul legăturii lor cu infracțiunea, aceste din urmă mijloace materiale pot furniza în principal informații cu privire la existența sau inexistența faptei, pe când cele dintâi pot servi îndeosebi la stabilirea vinovăției sau nevinovăției făptuitorului.

Aceste două categorii de mijloace materiale de probă corespund împărțirii probelor materiale în probe directe și probe indirecte. Corpurile delictive dau în vileag, de regulă, probe directe, în timp ce alte obiecte care servesc drept mijloace materiale de probă sunt purtătoare, în general, de probe indirecte [55, p.231].

Dongoroz V. continuă sistematizarea mijloacelor materiale de probă în propriu-zise și asimilate, iar corpurile delictive în mijloace de săvârșire a infracțiunii și produs al infracțiunii pornind iarăși de la conținutul art. 94 și respectiv 95 CPP Rom.

Vasile Lăpăduși, Dan Voinea susțin la figurat că mijloacele materiale de probă știu să “vorbească” și să dea indicații uneori mai exacte și mai complete decât martorii adevărați [86, p.147] Aceste entități extraprocesuale, folosite în cadrul procesului penal, devin categorii juridice procesuale.

Fără o referire la prevederile CPP Rom. din 2010, acești autori de asemenea fac distincție între mijloace materiale de probă și corpuri delictive [86, p.148]. Autorii menționați clasifică obiectele ce conțin sau poartă urmele infracțiunii în baza unor criterii neîntâlnite la alți autori de specialitate, cum ar fi: în funcție de factorul creator și primitor de urme; în funcție de esența urmelor; în funcție de mărimea urmelor; în funcție de posibilitățile pe care le oferă urmele în procesul identificării criminalistice.

Într-o lucrare semnată de un colectiv de autori, publicată după adoptarea CPP al României din 2010, mijloacele materiale de probă sunt commentate pe jumătate de pagină, deși sursa are în total 1691 pag. [131]

Potrivit art.197 CPP al României din 2010 este consfințit caracterul de mijloc material de probă al obiectelor care conțin (spre exemplu, cadavrul unei persoane) sau poartă o urmă a faptei săvârșite (spre exemplu un obiect pe care se află urme de sânge), precum și al oricăror alte obiecte care pot servi la aflarea adevărului. Subliniind că noul Cod de procedură penală păstrează diferența între obiecte ca mijloace materiale de probă și obiectele din categoria corpurilor delictive, autorii comentariului pe articole al Codului de procedură penală, accentuează că deosebirea dintre aceste categorii poate fi și din perspectiva faptului că numai corpurile delictive pot fi supuse, în principiu, măsurii confiscării speciale în condițiile art.112 al noului Cod penal [131, p.575].

Orândaș V., nu oferă o definiție proprie a mijloacelor materiale de probă și a corpurilor delictive, preferând a apela la autori consacrați în materie, Neagu I., Volonciu N., pentru a elucida conținutul acestor noțiuni [103, p.71].

În sens larg abordează noțiunea corpurilor delictive autorii comentariului CPP al RSSM. Potrivit acestor specialiști, corpuri delictive sunt urme materiale lăsate în lumea materială în urma săvârșirii infracțiunii [154, p.82].

Kiseev N., consideră corpuri delictive, obiectele care în virtutea particularităților individuale, precum și a legăturilor cu faptele constatate, pot servi la stabilirea circumstanțelor care sunt importante pentru justa soluționare a cauzei penale [158, p.405].

Acest autor menționează, pe bună dreptate, că definiția corpurilor delictive din art. 158 alin.1 CPP RM nu se deosebește esențial de definiția dată corpurilor delictive de legislator în art.67 CPP anterior. Excepție constituie apariția documentelor în definiția corpurilor delictive din CPP RM. Kiseev N., consideră că corpurile delictive sunt obiectele, care au servit la săvârșirea infracțiunii sau au păstrat pe ele urme ale ei, sau au constituit obiectivul acțiunilor criminale ale învinutului, precum și banii și alte obiecte de valoare, dobândite pe cale criminală, și toate celelalte obiecte, care pot servi ca mijloace pentru descoperirea infracțiunii, stabilirea împrejurărilor reale ale pricinii, identificarea vinovaților, sau la răsturnarea, combaterea învinuirii ori la atenuarea responsabilității, fiind inspirat de prevederile art. 67 CPP RM anterior și pornind de la interpretarea extensivă a prevederilor art. 158 alin. 1 CPP RM. În același timp, Kiseev N., divizează corpurile delictive în 3 categorii:

I - orice obiecte cu ajutorul cărora se presupune că a fost comisă infracțiunea, cum ar fi: arma de foc în cazul omorului, uneltele care au servit la comiterea sustragerii sau îmbrăcămintea care a păstrat urme de sânge sau de altă natură biologică. La acest gen se referă și mijlocul de transport, dacă cu ajutorul lor a fost realizată latura obiectivă a infracțiunii.

II - banii, bunurile și alte obiecte de valoare etc.

III - obiectele și documentele care au servit drept mijloace de depistare a infracțiunii. Printre acestea pot fi unele lucruri care au fost lăsate din grabă de către făptuitor la fața locului, inclusiv amprente digitale sau urme de încălțămintă [158, p.406].

Alți autori de specialitate din Republica Moldova susțin că corpurile delictive sunt anumite obiecte din lumea materială care conțin anumite informații importante pentru justa soluționare a cauzei penale [52, p.270]. Obiectele care au servit la săvârșirea infracțiunii sunt obiecte din lumea obiectivă cu ajutorul cărora s-a realizat latura obiectivă a infracțiunii (arma, mijlocul de transport în unele cazuri, substanțele explozive etc.) [52, p.270].

Aceiași autori susțin în altă publicație, că sunt corpurile delictive acele obiecte din lumea materială cu ajutorul cărora s-a realizat latura obiectivă a infracțiunii [53, p.325].

Autorii manualului de procedură penală se limitează numai la expunerea conținutului normativ al definiției corpurilor delictive din CPP anterior al RM (art. 67 CPP RM anterior) și al CPP RM în vigoare (art. 158 alin. 1), fără a face o analiză a acestora [53, p.166]. Multitudinea și varietatea obiectelor și înscrisurilor care pot servi la aflarea adevărului se găsesc sub o diversitate de forme, mărimi, proprietăți fizico-chimice etc., ascunse ori la vedere și pot fi clasificate în mai multe categorii [53, p.166]. După literatura de specialitate și dispozițiile legale s-ar putea face următoarea clasificare:

- obiecte și înscrisuri care au folosit sau au fost destinate să servească la comiterea infracțiunii. De exemplu: documentul falsificat în vederea trecerii frauduloase a

frontierei ori „gura de lup” folosită la comiterea furtului prin forțarea unei case de bani;

- obiecte care reprezintă produsul infracțiunii. De exemplu: bunurile delapidate de gestionar sau lucrul însușit de infractor în cazul unui furt;
- obiecte ori înscrisuri care poartă o urmă a faptei penale comise. De exemplu: înscrisul contrafăcut prin fals sau lacătul distrus prin forțarea încuietorii în cazul unui furt, ori tabelul de plată, folosit pentru săvârșirea infracțiunii de înșelăciune în paguba avutului obștesc, prin pontarea unei persoane în mod fictiv.
- orice alte obiecte sau înscrisuri care servesc la aflarea adevărului și rezolvarea cauzei. De exemplu: bancnotele ori alte bunuri de valoare cu urmele digitale ale mituitului în cazul infracțiunii de luare de mită [53, p.166].

În Ghidul pentru ofițerul de urmărire penală, intitulat *Urmele materiale și corpurile delictelor în activitatea de urmărire penală* sunt prezentate exact aceleași categorii ale corpurilor delictelor, dar fără referire la niciun exemplu pertinent [98, p.78].

Observăm o asemănare dintre categoriile mijloacelor materiale de probă prezentate în aceste surse cu cele din publicațiile lui Volonciu N., Neagu I., Jidovu N., Mrejeru T. și Mrejeru B., la care se face referință anterior. Deosebirea este între exemplele aduse pentru fiecare categorie și lipsa cuvântului înscrisurilor în categoriile mijloacelor materiale de probă a autorilor din România, dar în Ghidul pentru ofițerul de urmărire penală, cât și în cursul universitar de procedură penală, nu se face referire la literatura de specialitate și nu se precizează care dispoziții legale au stat la baza clasificării corpurilor delictelor.

Pe lângă corpurile delictelor, Dolea I. și alți autori al comentariului la CPP RM au abordat și documentele în calitate de mijloace materiale de probă, care au reușit în comentariul la art.157 CPP RM să facă deosebire clară între regimul juridic al documentelor în raport cu alte înscrisuri cu relevanță probatorie: procese-verbale, perfectate în cadrul procesului penal și înscrisurile, care posedă caracteristicile corpurilor delictelor [52, p.268].

În Ghidul practic: Expertize judiciare, Odajiu Iu. și Luchin L. concentrează atenția celor interesați asupra aspectelor teoretico-practice ale expertizei judiciare din punct de vedere multidisciplinar. Cele mai importante aspecte abordate, care sunt tangențiale cu studiul nostru sunt: autenticitatea obiectelor și materialelor prezentate pentru expertizare; păstrarea intactă a obiectelor și materialelor puse la dispoziția expertului pe tot parcursul procesului începând cu depistarea și documentarea acestora; respectarea regulilor criminalistice de ridicare a modelelor pentru comparație; interacțiunea dintre organul de urmărire penală și specialist în cadrul procesului de căutare a urmelor infracțiunii și de fixare procesuală a acestora, inclusiv în descrierea caracteristicilor urmelor materiale [101].

În alt Ghid practic, autorii Odagiu Iu., Luchin L., Rusnac C., prezintă principalele prevederi ale tacticii de cercetare la fața locului și etapele cercetării la fața locului. În special, sunt evidențiate fixarea tehnică și procesuală a rezultatelor cercetării la fața locului: procesul verbal, schița locului faptei, video-filmul judiciar și fotografierea locului faptei. Totodată s-a descris cu o deosebită atenție cele mai des întâlnite urme la locul faptei sub aspectul depistării, fixării, ridicării și ambalării [97].

Un colectiv de autori de la Institutul Republican de Expertiză Judiciară și Criminalistică, coordonat Gheorghiță M., a publicat în 2005 un Ghid de expertiză judiciară. Această sursă a completat un gol în activitatea de dispunere și efectuare a expertizelor și constatărilor tehnico-științifice de către organele de urmărire penală, instanțele judecătorești, precum și să contribuie la realizarea drepturilor persoanelor fizice și juridice la colectarea și prezentarea probelor în cazul unui dosar penal [64].

Tratatul de metodică criminalistică este altă lucrare semnată de profesorul Gheorghiță M. În acest studiu pentru prima dată în RM, într-o concepție unitară, sunt abordate probleme cu caracter teoretico-aplicativ, care au drept scop perfecționarea nivelului de cunoștințe criminalistice ale lucrătorilor organelor de drept și școlarizarea în acest domeniu a generației tinere de juriști. Totodată, ținând cont de performanțele metodicii criminalistice, lucrarea tratează: modelul criminalistic al infracțiunilor examinate; situațiile tipice și versiunile generale de urmărire penală; acțiunile de urmărire penală care nu suferă amânare, precum și cele ulterioare în cazul cercetării unor categorii distincte de infracțiuni; problemele ce urmează să fie soluționate în dosare diferite de urmărire penală. Din cuprinsul acestei lucrări ne-a interesat în primul rând determinarea particularităților de pregătire și efectuare a unor acțiuni de urmărire penală pentru diferite categorii de infracțiuni: cercetarea la fața locului, percheziția, dispunerea și efectuarea expertizelor judiciare, prezentarea spre recunoaștere a obiectelor etc., adică a acelor acțiuni procesuale care dispun de un potențial sporit în raport cu alte procedee probatorii de administrare a mijloacelor materiale de probă [63].

Un suport bibliografic al tezei l-a constituit și monografia, *Desăvârșirea reglementării procesuale a actelor de urmărire penală în procesul penal din R. Moldova*, semnată de Osoianu T. [104]. Printre sarcinile care au fost puse în fața acestei lucrări vom evidenția pe acele care au relevanță asupra mijloacelor materiale de probă, mai bine zis asupra procedurii de administrare a acestora în faza urmăririi penale:

- argumentarea reglementărilor care asigură o protecție certă a dreptului la inviolabilitatea domiciliului consacrat în Constituția Republicii Moldova (art. 29), a cărei violare era admisă tacit prin reglementările procesuale la momentul respectiv (în

variantele CPP RM anterior) a cercetării la fața locului, a percheziției și a ridicării de obiecte și înscrisuri;

- determinarea expresă în lege a cazurilor ce nu suferă amânare de efectuare a percheziției la domiciliu, pentru ca în practică să nu se facă abuzuri;
- argumentarea științifică a posibilității acceptării, în reglementarea procesuală, a unor procedee noi de administrare a probelor - cererea de prezentare a obiectelor și înscrisurilor sau predarea lor benevolă, verificarea și precizarea declarațiilor la fața locului;
- abordarea oportunității participării expertului care a efectuat inițial prima expertiză de a participa la efectuarea contraexpertizei;
- instituirea unor noi mijloace de probă - constatările tehnico-științifice și medico-legale;
- revizuirea drepturilor bănuțului și învinutului în legătură cu efectuarea expertizei;
- optimizarea conținutului concluziei expertului;
- soluționarea problemei prezentării spre recunoaștere a obiectelor unicate.

Din structura acestei monografii au prezentat interes aspectele procesuale de administrare a copurilor delictelor prin intermediul cercetării la fața locului, percheziției, ridicării de obiecte și înscrisuri, expertizei judiciare și prezentarea spre recunoaștere a obiectelor și înscrisurilor. Autorul denumește acestea și alte procedee probatorii, pornind de la opiniile unor savanți consacrați în materie.

Monografia, Действия по уголовному преследованию, publicată la Bălți, în 2006 de Faiger A., de asemenea abordează procedeele probatorii [180]. Însă această lucrare este deja concentrată asupra reglementărilor CPP RM din 12. 06.2003 și a practicii de aplicare a acestora în materia actelor de urmărire penală pe o perioadă de 3 ani după intrarea în vigoare a CPP RM. Fundamentul teoretico-științific al monografiei îl constituie în cea mai mare parte publicațiile doctrinarilor din spațiul vorbitorilor de limbă rusă. Pornind de la practica de urmărire penală, în lucrare sunt elucidate unele disfuncții de reglementare a actelor de urmărire penală, de interpretare și aplicare a normelor procesual-penale. Prezintă interes în contextul studiului nostru, datorită examinării complexe a procedeele probatorii de administrare a corpurilor delictelor: cercetarea la fața locului, percheziția, ridicarea de obiecte și înscrisuri, prezentarea spre recunoaștere și expertiza judiciară.

Deși, teza de doctor în drept, Obiectivitate și subiectivism în expertiza criminalistică, semnată de Neicuțescu O., [95] are o denumire cu implicații retorice, sau chiar filozofice, scopul acesteia este unul cu totul pragmatic: analiză multilaterală cu accente comparative a doctrinei expertizei judiciare, a instituției de expertiză criminalistică în România și Republica Moldova, a

experienței organizării și efectuării ei atât în spațiul vorbitorilor de limbă română, cât și în alte state din comunitatea europeană, elaborarea pe această bază a unor recomandări practice orientate spre perfecționarea legislației ce reglementează activitatea de expertiză, dar și aspectele ce țin de sporirea calității rapoartelor de expertiză criminalistică din perspectiva obiectivării actului de justiție.

Lucrarea reprezintă, rodul unui studiu aprofundat a literaturii existente în domeniu, a legislației privind expertizele criminalistice și a practicii judiciare, cuprinde de fapt trei probleme: una a obiectelor și a posibilităților diferitor categorii de expertiză criminalistică (a documentelor, traseologică, balistică, dactiloscopică ș.a.); alta privind raportul de expertiză ca sursă de probă și respectiv concluziile acestuia; și, în fine, cea a procedurii de verificare și utilizare a rezultatelor expertizei în probatoriul procesul penal.

Neicuțescu O., a constatat prin investigațiile realizate a materialului empiric, că majoritatea expertizelor criminalistice au drept obiectiv de cercetare obiecte și înscrisuri.

În această lucrare s-au dezvăluit dificultățile generate de factorii obiectivi și subiectivi ce apar în practica aprecierii raportului de expertiză de către organul de urmărire penală și instanța de judecată și, în consecință, a fost recomandat un algoritm argumentat științific de apreciere a acestuia. În ultimă instanță, acest fapt contribuie la interpretarea și aprecierea probelor materiale, aspecte ce ne interesează în mod prioritar din teza în discuție.

Autorul susține că determinarea admisibilității raportului de expertiză criminalistică impune organului judiciar o activitate complexă de verificare a acestuia, ce se desfășoară în două etape.

Prima, normativistă – verificarea formală, vizează respectarea normelor procesuale asupra expertizei și anume:

1. Dacă expertiza a fost efectuată de o persoană competentă și neinteresată în cauză, aceasta respectând două cerințe principale prevăzute de legislația în vigoare, asupra personalității expertului.

2. Dacă raportul de expertiză este redactat bine și conține răspunsuri la întrebările din actul procesual prin care s-a dispus expertiza.

3. Dacă făptuitorului și victimei li s-au creat condițiile necesare pentru realizarea drepturilor prevăzute de CPP, în special, de a participa la formularea întrebărilor ce necesită a fi rezolvate prin expertiză și la alegerea expertului sau grupului de experți [95, p.121-122].

A doua etapă, denumită de unii autori verificarea de conținut, vizează aspectul de fond ale raportului de expertiză. În cadrul acestei etape se va determina dacă identitatea este cert stabilită, iar concluziile expertului sunt argumentate și demonstrate. Organul judiciar va avea în vedere

materialele folosite de expert condițiile tehnice în care s-au efectuat cercetările, metodele științifice pe care sunt întemeiate concluziile expertului [95, p.122].

Gugu A. a susținut în 2010 teza de doctor în drept, *Cercetarea criminalistică a locului faptei în cauzele privind furturile din apartamente*. Autorul a reușit să atingă obiectivele acestui studiu complex, printre care subliniem formularea noțiunii de loc al faptei și de cercetare a locului faptei; stabilirea sarcinilor și principiilor activității de cercetare la fața locului; analiza problemelor existente în cercetarea la fața locului; relevarea și interpretarea lacunelor tipice ale practicii de cercetare a locului faptei în cauzele de furt și formularea recomandărilor metodico-tactice de depășire a acestora [69].

Gugu A. susține că cercetarea la fața locului este o acțiune de urmărire penală care constă fie în perceperea nemijlocită, fie prin intermediul unor mijloace tehnico-criminalistice a situației de fapt, a împrejurărilor importante pentru cauză, a urmelor localizate într-un fragment de spațiu în limitele căruia a avut loc o infracțiune sau alt incident cu relevanță criminalistică, precum și locul în care s-au manifestat consecințele materiale ale acestora [69, p.69].

Suntem interesați de această teză datorită legăturii directe între acest procedeu probatoriu și mijloacele materiale de probă. Astfel potrivit autorului în discuție, cercetarea la fața locului reprezintă: perceperea, fixarea și aprecierea de ansamblu a stării de fapt, a reliefului locului, a hotarelor naturale și artificiale ale câmpului infracțional; localizarea reciprocă a obiectelor în spațiu și distanțele dintre ele; caracterul și poziția porțiunii de teren, a încăperii, a construcțiilor adiacente, a căilor de acces și de părăsire a locului infracțiunii, a obstacolelor ce se întâlnesc în drum; a particularităților și poziției obiectelor aflate în acest loc din perspectiva folosirii lor curente; a urmelor infracțiunii și a făptuitorului; lipsa unor obiecte și urme caracteristice acestei stări de fapt; prezența unor obiecte străine, neobișnuite pentru împrejurările acestui loc al faptei.

Lucrarea este remarcabilă și prin justificarea științifică a implementării în practica judiciară a României și a Republicii Moldova privind cercetarea locului furtului din apartamente, a unui algoritm tipic și uniform.

Domeniul de studiu al tezei de doctor în drept, *Purtătorii tehnico-electronici de informație în calitate de înregistrări în probatoriul penal. Probleme de administrare și admisibilitate*, susținută de Croitor Elena în 2011, îl constituie cele mai importante și noi aspecte ale probatoriului penal: administrarea, admisibilitatea și aprecierea înregistrărilor audio-video pe suport tehnico-electronic de informație, coroborând perspectiva doctrinar-normativă și cea practico-aplicativă [30].

Printre obiectivele lucrării reținem: definirea noțiunii de *purtător tehnico-electronic de informație*, delimitarea conceptelor *document electronic*, *înregistrări audio-video*, *probă electronică*, identificarea regulilor generale și speciale de admisibilitate a purtătorilor de

informație, stabilirea procedeele probatorii prin care proba cu înregistrări poate fi introdusă în proces. Această cercetare constituie prima incursiune științifică, la nivel național, în materia purtătorilor de informație în calitate de mijloace de probă în procedura penală. [30, p.12]

Pe parcursul a patru capitole, pornind de la premisele tehnico-științifică și cea juridică, în această lucrare cercetare supune analizei complexul domeniu al purtătorilor tehnico-electronici de informație, în scopul identificării rigorilor admisibilității, administrării și aprecierii respectivelor mijloace de probă în procedura penală autohtonă, potrivit standardelor normative naționale și celor impuse probatoriului de jurisprudență internațională.

Sunt identificate principalele studii teoretice dedicate materiei probei pe suport tehnico-electronic, din perspectivă istorică, dar și interpretativ-aplicativă. Întrucât doctrina autohtonă, la acest capitol, se găsește la nivelul inițial al investigațiilor, exegezei i-a fost supusă, în principal, literatura de specialitate precum și interpretările jurisprudențiale americane, fără a fi lăsate, însă în afara spațiului analitic și teoria română, rusă, belorusă, ucraineană în domeniu.

În lucrare s-a urmărit inițierea în materia purtătorilor tehnico-electronici de informație, din punct de vedere procesual-penal conceptual și jurisprudențial, precum și din perspectiva tehnică, realizând clasificări pe categorii și tipuri, identificând necesitatea și raționalitatea ultimelor, precum și delimitări între termene cu semnificație apropiată, dar diferite după natura lor, inclusiv cea juridică.

Croitor E. subliniază în detalii trei din cele patru premise fundamentale ale probatoriului cu purtători tehnico-electronici de informație: cerințele de admisibilitate – generale și speciale; regulile de administrare cu identificarea procedeele probatorii aplicabile; și recomandările tacticii și tehnicii criminalistice pentru o administrare eficientă, în special în sfera purtătorilor tehnico-electronici de informație, unde respectarea cerințelor de ordin tehnic este imperativă admisibilității. Cea de-a patra exigență a studiului teoretic asupra mijloacelor de probă, în general, și a celor pe suport tehnico-electronic de informație, în special, devine reflectată în cadrul ultimei subdiviziuni structural ale prezentei lucrări, în care autorul se referă la aprecierea probei electronice, ponderea acesteia la formarea intimei convingeri, precum și asigurarea veridicității probei supuse aprecierii.

Prin intermediul tuturor compartimentelor tezei, Croitor E., a reușit să cuprindă domeniul complex al probatoriului cu utilizarea purtătorilor tehnico-electronici de informație, cele mai importante aspecte ale admisibilității, administrării și aprecierii, iar prin intermediul argumentării, fundamentării teoretice, normative și jurisprudențiale, obține calitatea de studiu multiaspectual al domeniului.

În teza de doctor în drept, Reșetnicov A., examinează următoarele ipostaze în care documentul fals este prezentat în normele Codului penal: ca obiect material al infracțiunii,

produs al infracțiunii și mijloc de săvârșire a infracțiunii [115, p.253]. Deși este o lucrare consacrată materiei de drept penal, afirmăm interesul sporit față de această lucrare, deoarece acele trei ipostaze ale documentelor investigate în această teză, constituie situații în care documentele posedă regimul juridic al corpurilor delictive. Autorul susține că documentul reprezintă un tot indisolubil dintre informația documentară și suportul informațional, permițând perceperea și identificarea univocă a informației, având destinația de a fi transmis în timp și spațiu, fiindu-i specifică funcția de a informa și probă, având ca autori subiecți competenți și fiind înzestrat cu mențiuni de formă și format determinate [115, p.112].

Teza de doctor în drept, *Bazele științifice, pregătirea și efectuarea prezentării spre recunoaștere*, semnată Bulai Iu., reprezintă una dintre primele cercetări complexe ale domeniului tacticii criminalistice a prezentării spre recunoaștere realizate în țara noastră, consacrate expres analizei doctrinei și practicii acestei instituții. În această lucrare sunt evidențiate și sistematizate lacunele existente în această activitate, sunt argumentate unele propuneri de perfecționare a acestui domeniu de cunoaștere, care la acest moment este elaborat insuficient în doctrina criminalistică autohtonă, determinându-se conceptul, particularitățile organizatorice, manageriale, analiză și verificare a rezultatelor prezentării spre recunoaștere. În contextual temei noastre de cercetare, prezintă interes deosebit secțiunea 4.3 consacrată prezentării spre recunoaștere a obiectelor care sunt sau pot fi mijloace materiale de probă în procesul penal [16].

Studiind doctrina din Republica Moldova nu am putut să nu menționăm teza de doctor în drept susținută de Pisarenco Constantin în anul curent “Valorificarea criminalistică a microobiectelor în activitatea de cercetare a infracțiunilor”. Caracterul novator al rezultatelor obținute este determinat de faptul că această teză este una din primele cercetări pe această temă, efectuate în spațiul țării noastre, care a permis concretizarea și dezvoltarea cadrului conceptual al microobiectologiei autohtone, elaborarea unor recomandări de perfecționare a legislației procesual-penale și valorificare practică a microobiectelor în vederea eficientizării procesului de investigare al infracțiunilor. Autorul a argumentat necesității inițierii și administrării unui nou gen de evidențe criminalistice centralizate a microobiectelor.

În plan teoretic s-a făcut o generalizare, sintetizare și actualizare a doctrinei micrologiei în criminalistica națională, specificându-se noțiunea de microobiect, clasificarea acestora, locul lor în sistemul probator, precum și a expertizei tehnico-criminalistice diagnosticatoare a rechizitelor acestora, constituind prima lucrare științifică în materia dată.

În plan practic, soluțiile înaintate de Pisarenco C., permit aducerea reglementărilor normativ-procesuale privind recoltarea și expertizarea microobiectelor în cadrul urmăririi penale la practica și ritmul cotidian acreditat, la tendințele și exigențele contemporane, la o eficientizare a procesului de procesare și valorificare a microobiectelor în scopul investigării infracțiunilor

prin folosirea algoritmilor recomandați și a elaborărilor cu valoare de îndrumar în acest sens [112, 215 p.]

Putem conchide, pe baza celor expuse în acest paragraf că, cea mai mare parte a doctinarilor urmează exemplul legislatorului în încercarea de a determina sfera (volumul) noțiunii de mijloace materiale de probă și a corpurilor delictive, enumerând categoriile mijloacelor materiale de probă în conținutul definițiilor prezentate (Antoniou Gh., Zaharia N., Neagu I., Mateuț Gh., Mrejeru T. și Mrejeru B., Odagiu I., etc.).

Osoianu T., Orândaș V. în Cursul universitar de Procedură penală, nu definesc noțiunea corpurilor delictive, dar se limitează la enumerarea categoriilor corpurilor delictive reglementate în legislația procesual-penală, după care urmează exemple și descrierea succintă a acestora [105].

Volonciu N., Jidovu N., Dolea I. evidențiază în definiția acestui mijloc de probă:

- materialitatea obiectelor;
- importanța acestora pentru aflarea adevărului, probatoriul penal, cât și pentru rezolvarea corectă a cauzei penale [134, 84, 53].

Unele din cele mai complexe definiții sunt cele susținute de Dongoroz V. și Kiseev N., în care sunt puse în evidență următoarele semne, trăsături ale mijloacelor materiale de probă:

- materialitatea obiectelor, lucrurilor; acest semn este caracteristic tuturor definițiilor analizate. Mijloacele materiale de probă sunt neînsuflețite, aparțin realității obiective, independent de conștiință și în afara ei. În calitate de mijloc material de probă nu poate fi persoana fizică, chiar și în calitate de purtător a urmelor infracțiunii, adică a informației probatorii;
- particularitățile individuale ale obiectelor ca o consecință a conținerii sau purtării urmelor infracțiunii. Este vorba în acest caz de anumite calități ale obiectelor pe care acestea le posedau până la implicarea acestora în activitatea criminală, cât și de schimbările survenite în exteriorul acestora, drept consecință a intervenției făptuitorului și a mediului în care acesta a operat;
- legătura mijloacelor materiale de probă cu infracțiunea și cu făptuitorul. Se are în vedere legătura de cauzalitate;
- capacitatea de furnizare a probelor și posibilitatea de a contribui la stabilirea circumstanțelor cauzei [55, 158].

Aceste din urmă trăsături modificate neesențial au stat la baza abordării noțiunii de mijloace materiale de probă și la formularea definiției respective în conținutul tezei de față, în compartimentul consacrat conceptului mijloacelor materiale de probă.

1.2 Studiu asupra doctrinei privind tema tezei, în lucrările științifice publicate peste hotare

Problematica mijloacelor materiale de probă a preocupat mai mulți cercetători din diferite perioade istorice.

În literatura rusă de specialitate nu întâlnim noțiunea de mijloace materiale de probă. Autorii de specialitate din URSS și FR operează cu noțiunea de *вещественные доказательства* [136, p.200], [143, p.122].

În Dicționarul rus-român, termenul *вещественные доказательства* este echivalat cu probe materiale, corpuri delictive [50, p.43].

Potrivit dicționarului juridic rus-român, *вещественное доказательство*, este tradus ca probă materială, corp delict [51, p.451].

Corpurile delictive pot fi înțelese în sens larg cât și în sens restrâns. În sens larg, corpuri delictive sunt orice obiecte și documente, care reflectă schimbările din lumea înconjurătoare și care servesc în calitate de probe pentru cercetarea și clarificarea cauzei (*documentum, instrumentum, probation mortua, real evidence, sachliche Beweismittel*) [171].

În sens restrâns, corpurile delictive sunt orice obiecte ale lumii materiale, care au păstrat urme ale infracțiunii.

Profesorul Foinițkii I.I. a evidențiat următoarele trăsături și proprietăți ale corpurilor delictive:

- a) există independent de conștiința omului, și prin urmare, caracterizează obiectiv fapta cercetată și alte circumstanțe substanțiale, cu condiția excluderii posibilității de substituire a acestora;
- b) constituie concomitent probe și mijloace de probă;
- c) își manifestă apariția în procesul penal cu ocazia realizării unor acte de urmărire penală (cercetare, percheziție, ridicare, etc.) [171].

Prezintă interes în acest context opiniile profesorului Foinițkii I.I. privitor și la probele scrise. Din cele 3 categorii ale documentelor, el menționează doar două din ele care au valoare probantă în proces:

- documentele care servesc în calitate de corpuri delictive;
- documentele care conțin date privind unele evenimente sau fapte importante pentru cauza penală. Ultimile pot fi divizate în oficiale și private [171].

Didenco C., evidențiază o categorie distinctă de documente - de alternativă celor procesuale, pe care le divizează în 2 grupe: prima, conține documentele care sunt perfectate de funcționari publici în vederea aplicării normelor de drept (inclusiv documente în care sunt fixate

rezultatele activității investigativ-operative, cât și a activității administrative a organelor de menținere a ordinii de drept); a doua, documentele obținute de la organele judiciare străine în cadrul asistenței juridice internaționale [149].

În manualul semnat de Alexeev V.Z., corpurile delictelor sunt definite ca obiecte ale lumii materiale, cu ajutorul cărora sunt stabilite în ordinea prevăzută de lege, datele care au importanță pentru justa soluționare a cauzei penale [136, p.200].

Făcând referire la art.83 CPP RFSSR acest autor enumeră următoarele grupe de corpuri delictelor:

- a) obiectele, care au servit în calitate de instrumente destinate pentru săvârșirea infracțiunii;
- b) obiectele, care au păstrat pe ele urme ale infracțiunii;
- c) obiectele, care au constituit obiectivul acțiunilor criminale ale învinutului;
- d) banii și alte obiecte de valoare;
- e) toate celelalte obiecte, care pot servi ca mijloace pentru descoperirea infracțiunii, stabilirea împrejurărilor reale ale pricinii, identificarea vinovaților, sau la răsturnarea învinuirii ori la atenuarea responsabilității [136, p.200].

Nu este posibil să se determine în lege toate categoriile obiectelor materiale, pasibile de a obține statutul corpurilor delictelor. Acest fapt a fost reflectat în art. 83 CPP RFSSR, „și alte obiecte, care pot servi mijloace de descoperire a infracțiunii, de stabilire a stării de fapt, de identificare a vinovaților sau de combatere a învinuirii și de diminuare a răspunderii.” [171]

În sens larg sunt definite corpurile delictelor și de Joghin N. În linii mari, corpurile delictelor sunt orice obiecte, care pot servi mijloace de descoperire a infracțiunii, de stabilire a circumstanțelor faptei, de identificare a vinovaților, inclusiv pentru dezmințirea acușării sau diminuării pedepse [151].

La baza includerii obiectului material în lista corpurilor delictelor servesc următoarele particularități:

- reflectarea de către acest obiect a anumitor calități ale persoanelor (coparticipanților) la infracțiune și a instrumentelor folosite de acestea;
- „imprimarea” în obiect a anumitor condiții în care a fost comisă crima;
- existența unor schimburi ale obiectului legate de fapta investigată;
- utilizarea acestor obiecte de către făptuitori;
- apartenența obiectului la unul din coparticipanți, dacă acest fapt are importanță pentru cauza penală;
- depistarea obiectului într-un anumit interval de timp, dacă acest fapt are importanță pentru cauza penală [151].

În manualul semnat de Beloziorov I.N., nu este dată definiția corpurilor delictive. [139] Expunerea compartimentului consacrat acestui subiect începe cu enumerarea categoriilor corpurilor delictive reglementate în art.83 CPP al RFSSR, după care urmează exemple și descrierea succintă a acestora. Aceiași abordare a corpurilor delictive am constatat-o și în manualul semnat de Iacupov R. [184, p.238]

În cel mai general mod, corpurile delictive pot fi considerate urme (consecințe) materiale ale infracțiunii sau a altui delict cercetat [164, p.183]. În continuare, profesorul Lupinskaia P., pune în evidență anumite trăsături esențiale care sunt proprii corpurilor delictive.

Corpuri delictive sunt obiecte materiale ale mediului (lucruri), care au fost supuse modificărilor rezultate din fapta investigată, sau din cauza mutării cu locul în legătură cu această faptă, ori care sunt produs al infracțiunii [164, p.183]. Forță probantă au proprietățile lor fizice (de ex., configurația urmei), locul aflării (de ex., depistarea lucrului sustras la domiciliul învinuitului) sau faptul producerii (falsificarea banilor), ori modificarea lor (falsul în acte publice) [164, p.191].

În funcție de izvorul lor, respectiv după cum obiectele care constituie mijloace materiale de probă au putut fi ridicate și păstrate de către organele judiciare sau, dimpotrivă, au fost ridicate numai urmele aflate pe aceste obiecte prin diferite procedee ori au fost reproduse acele obiecte prin mulaje, fotografiere, copiere etc., mijloacele materiale de probă pot fi împărțite în primare sau originale și reproduse ori copii. Această divizare a mijloacelor materiale corespunde împărțirii probelor în imediate și mediate. Mijloacele materiale de probă reproduse au în genere aceeași forță probantă ca și cele primare sau originale atunci când acestea sunt reproduse cu exactitate [171].

Generalizând categoriile corpurilor delictive reglementate în art.83 CPP al RFSSR, în manualul lui Petruhin I., corpurile delictive sunt definite drept urme materiale ale infracțiunii, adică sunt acele schimbări care au survenit în lumea materială în urma acțiunilor sau inacțiunilor, fiind în legătură cauzală directă sau indirectă cu fapta, care a servit la inițierea dosarului penal [170, p.187].

Astfel corpurile delictive constituie acele calități materiale și stări ale obiectului percepute și fixate nemijlocit în procesul-verbal de cercetare, depistate în cadrul realizării procedurii probatorii respectiv și care reflectă circumstanțele obiectului probei sau fapte adiacente [170, p.187]. În această din urmă definiție, la fel ca și în cea anterioară, sunt considerate corpuri delictive nu obiectele materiale, ci anumite însușiri, proprietăți ale obiectelor.

Corpurile delictive sunt obiectele lumii materiale, în care sunt imprimate schimbările vizibile și invizibile a stărilor și calității lor și care transmit informația despre circumstanțele ce urmează să fie stabilite în cauza penală, în procesul de acumulare, verificare și apreciere a probelor [150].

În această abordare se accentuează capacitatea corpurilor delictive de a imprima, păstra și a transmite informația privind unele schimbări ale lumii materiale în care ele au fost antrenate, modificându-și cu această ocazie starea, calitatea și forma inițială.

În lucrarea monografică semnată de Selivanov N.A. [173] și cea semnată de Varfolomeeva T.V. [143], am constatat o tratare complexă a corpurilor delictive, dar aceste lucrări vizează în special legislația ex-sovietică din anii 80 ai secolului trecut și prezintă interes în contextul lucrării de doctorat sub aspectul evoluției gândirii juridice în spațiul respectiv.

Pe baza celor expuse în această secțiune, am constatat că Belozeorov I. și Iacupov R., nu definesc noțiunea corpurilor delictive, dar se limitează la enumerarea categoriilor corpurilor delictive reglementate în legislația procesual-penală, după care urmează exemple și descrierea succintă a acestora [139], [184].

Totodată Alexeev V. și Joghin N., se bazează în principal pe

- materialitatea obiectelor;
- importanța acestora pentru aflarea adevărului, probatoriul penal, cât și pentru rezolvarea corectă a cauzei penale [136], [151].

Profesorul Lupinskaia P. și Petruhin I., pun în valoare următoarele particularități ale corpurilor delictive:

- obiecte materiale ale mediului (lucruri);
- proprietățile lor fizice (de ex., configurația urmei), locul aflării (de ex., depistarea lurului sustras la domiciliul învinutului) sau faptul producerii (falsificarea banilor), ori modificarea lor (falsul în acte publice);
- legătura cu fapta investigată a acestora datorită modificărilor rezultate din fapta investigată, sau din cauza mutării în locul în legătură cu această faptă, ori care sunt produs al infracțiunii [165], [170].

În același timp Gromov N. consideră corpuri delictive nu obiectele materiale, ci anumite însușiri proprietăți ale acestora [148].

1.3 Concluzii la Capitolul I

Formulând o concluzie generală pe marginea tuturor materialelor științifice analizate în secțiunile acestui Capitol, constatăm că printre publicațiile doctrinarilor în care a fost abordată tema pusă în discuție putem menționa cele semnate de: I. Tanoviceanu, Gh. Antoniu N. Volonciu, I. Neagu, Gr. Theodoru, V. Dongoroz, Gh. Mateuț, M. Udrioiu, N. Jidovu, I. Dolea, Iu. Sedlețchi, D. Roman, T. Vâzdoagă, T. Osoianu, Iu. Odagiu etc. Dintre publicațiile în limba rusă remarcăm în sensul enunțat cele semnate de N. Kiseev, P. Lupinskaia, R. Iacupov, I. Petruhin și alții.

Anumite aspecte ale temei în discuție sunt investigate în tezele de doctorat și lucrările monografice elaborate de: M. Gheorghiță, O. Neicuțescu, A. Reșetnicov, A.Sava, E. Croitor, A.Gugu, G. Olteanu, A. Faigher, A. Paladii, Bulai I., T. Mrejeru, B. Mrejeru, A. Rîjakov, C. Didenko etc.

Este de menționat că lucrările acestor autori consacrați reprezintă baza teoretică a investigației. Publicațiile în cauză, realizate într-o perioadă relativ recentă, constituie cercetări aprobate și apreciate de comunitatea științifică. Ele au constituit un suport substanțial în demersul științific asupra mijloacelor materiale de probă și a procedeele probatorii de administrare a probelor materiale și de evaluare a garanțiilor procesuale a respectării drepturilor omului în cadrul actelor de urmărire penală, ce ne interesează în teză.

Abordările acestui subiect au fost realizate în principal cu ocazia publicării unui manual sau a cursului universitar de procedură penală, dar și cu prilejul elaborării articolelor teoretico-practice pentru conferințe științifice sau reviste de specialitate.

Dar, concentrarea atenției asupra mijloacelor materiale de probă nu a fost mai specială, în raport cu alte mijloace de probă sau în comparație cu alte categorii și instituții procesuale.

Am constatat, ca urmare a investigațiilor întreprinse, că nu a fost publicată în spațiul vorbitorilor de limbă română o lucrare monografică consacrată mijloacelor materiale de probă sau corpurilor delictive. După adoptarea CPP din 2010 al României, autorii de specialitate, în lucrările mai recente nu au schimbat esențial abordările asupra subiectului în discuție.

Prezenta teză de doctorat vine să completeze studiile întreprinse anterior în domeniu, evidențiindu-se unele tendințe și aspecte noi de dezvoltare a științei în domeniul de referință, specifice pentru etapa actuală de dezvoltare a societății.

Este important să constatăm că CPP RM a suferit mai multe modificări și completări, iar CPP Rom. din 2010 chiar și pînă la intrarea în vigoare. Aceste modificări și completări vizează și mijloacele materiale de probă, precum și procedeele probatorii de administrare a acestora.

Cele menționate ne permit să conchidem că vectorul cercetărilor noastre nu este întâmplător, iar tematica respectivă rămâne în continuare actuală și prezintă mare interes atât teoretic, cât și practic.

Prin urmare, scopul tezei este studierea complexă a mijloacelor materiale de probă în calitate de categorie distinctă a probatoriului penal și reevaluarea capacităților de ordin normativ și doctrinar din Republica Moldova și România, în vederea reglementării și aplicării adecvate a normelor procesuale, privind acest subiect.

Pentru realizarea scopului enunțat au fost conturate următoarele obiective:

- fundamentarea doctrinară și normativă a conceptului de probă, mijloc de probă, mijloace materiale de probă în procedura penală: noțiuni, trăsăturile esențiale, clasificare și importanță;
- stabilirea coraportului între noțiunile: mijloace materiale de probă, corpuri delictive, obiecte, documente și înscrisuri;
- elucidarea procedeele probatorii de descoperire, ridicare și documentare a mijloacelor materiale de probă, cât și a altor procedee de asimilare în plan probator al mijloacelor materiale de probă;
- evaluarea garanțiilor procesuale de respectare a drepturilor omului și a libertăților fundamentale în cazul administrării de probe materiale prin intermediul procedeele probatorii care conțin elemente de constrângere;
- studierea practicii judiciare în materia administrării probelor materiale, formularea recomandărilor în vederea statornicirii acesteia și aplicării uniforme a normelor de procedură penală de către organele de urmărire penală și instanțele de judecată;
- determinarea criteriilor de apreciere a mijloacelor materiale de probă;
- reevaluarea cadrului normativ (din Republica Moldova și România) în materia mijloacelor materiale de probă și identificarea oportunității în argumentarea și formularea propunerilor *de lege ferenda*.

II. BAZELE ȘTIINȚIFICE ȘI REGLEMENTAREA MIJLOACELOR MATERIALE DE PROBĂ ÎN PROCESUL PENAL

2.1 Noțiunea de probă și mijloc de probă în procesul penal

Pentru soluționarea cauzelor penale, organele de drept au nevoie de date sau informații care să conducă la concluzia existenței sau inexistenței infracțiunii, vinovăției sau nevinovăției infractorului.

În scopul stabilirii adevărului în procesul penal este necesară o activitate cognitivă în care subiecții implicați într-o cauză penală efectuează acțiuni în vederea asigurării cercetării sub toate aspectele, complete și obiective, ale circumstanțelor cauzei. În activitatea de stabilire a adevărului elementele care duc la realizarea cunoașterii sunt dovezile. În procesul penal dovezile care duc la realizarea cunoașterii poartă denumirea de probe [103, p.260].

Datele sau informațiile care ajută la rezolvarea cauzei penale sunt furnizate prin intermediul probelor. Procesul penal poate fi apreciat nu numai ca o activitate judiciară, ci și ca o activitate de cunoaștere, în urma căreia organele judiciare trebuie să ajungă la aflarea adevărului real și obiectiv. Elementele care asigură aflarea adevărului în procesul penal sunt faptele. Acestea sunt elementele care pot face lumină asupra existenței infracțiunii sau vinovăției infractorului [92, p.60]. Conținutul substanțial al teoriei probelor este determinat de fapte, în procesul de cunoaștere a adevărului, a principiilor de verificare, a faptelor și circumstanțelor care au fost stabilite pe parcursul procesului penal. Probatoriul procesual-penal reprezintă cunoașterea evenimentelor din trecut. Această cunoaștere nu se face însă direct, nemijlocit, deoarece fapta infracțională, în cursul investigației nu mai există. Cunoașterea, în asemenea caz, are un caracter intermediar, prin mijlocirea urmelor, reflectărilor pe care le-a lăsat infracțiunea pe obiecte, în cadrul proceselor și fenomenelor, precum și în conștiința oamenilor. Astfel de reflectări și urme constituie temelia probelor în procesul penal. Orice date de fapt, provenite din reflectarea urmelor infracțiunii în realitatea obiectivă, pot servi drept probe, dacă ele au importanță pentru soluționarea justă a cauzelor penale.

Probele reprezintă acele elemente de fapt, realități, întâmplări, împrejurări care datorită relevanței lor informative servesc la aflarea adevărului și la justa soluționare a cauzei penale. Probele sunt entități extraprocesuale (există în afara procesului penal), care privesc însă obiectul acestui proces (fapta și făptuitorul la care se referă procesul), iar prin administrarea lor în desfășurarea procesului penal capătă caracter procesual.

Informațiile pe care le furnizează o probă prin conținutul său nu pot fi administrate decât prin intermediul unor mijloace prevăzute de Codul de procedură penală, denumite mijloace de probă. Mijloacele prin care se constată aceste elemente de fapt care servesc ca probă în procesul penal constituie mijloace de probă, fiind de asemenea realități extrapenale, dar prin diferite

procedee reglementate în cadrul procesului penal, devin o categorie juridică procesuală [100, p.346].

Calea legală prin care este administrată proba în procesul penal o constituie mijlocul de probă. Probele și mijloacele de probă, au ca finalitate justa soluționare a cauzelor penale și realizarea scopului procesului penal.

Dicționarul explicativ al limbii române definește proba ca fiind o dovadă, indiciu, semn, mărturie sau probațiune. Bineînțeles că, analizând definiția de probă sub aspect juridic, observăm că această definiție este mult mai largă.

Pentru soluționarea unei cauze penale organele judiciare trebuie să cunoască împrejurările în care s-a săvârșit fapta, date despre făptuitor, orice alte elemente de fapt care pot să conducă la vinovăția sau nevinovăția persoanelor cercetate.

Astfel, în conținutul art. 5 CPP Rom. din 2010 se prevede că organele judiciare au obligația de a asigura, pe bază de probe, aflarea adevărului cu privire la faptele și împrejurările cauzei, precum și cu privire la persoana suspectului sau inculpatului.

Pentru a nu exista confuzii între mijloace de probă și probe, acestea din urmă au fost definite în mod clar în CPP Rom. din 2010. Potrivit art. 97 alin. 1 CPP Rom. din 2010, „Constituie probă orice element de fapt care servește la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei și care contribuie la aflarea adevărului în procesul penal.”

Pentru aflarea adevărului în cadrul procesului penal, organul de urmărire penală, procurorul și instanța de judecată sunt obligate să lămurească cauza sub toate aspectele pe bază de probe, iar sarcina administrării probelor revine acestor organe, potrivit dispozițiilor cuprinse în art. 99 și art. 100 CPP Rom. din 2010. Administrarea probelor în procesul penal constă în activitatea de a lua cunoștință și de a da eficacitate juridică, în modurile prescrise de lege, faptelor și elementelor de fapt necesare aflării adevărului într-o cauză penală. La cererea organului de urmărire penală ori a instanței de judecată, orice persoană care cunoaște vreo probă sau deține vreun mijloc de probă este obligată să îl aducă la cunoștință sau să îl înfățișeze. Pentru ca organele judiciare să poată identifica și folosi probele, trebuie să aibă anumite mijloace prevăzute de lege, necesare în administrarea probelor. Din momentul declanșării procesului penal și până la pronunțarea hotărârii instanței de judecată, toate problemele fondului cauzei sunt rezolvate cu ajutorul probelor care sunt administrate prin mijloacele de probă prevăzute de lege. Din conținutul art. 97 CPP Rom. din 2010, rezultă că **mijloacele de probă** pot fi definite ca drept *mijloacele legale prin care se constată elementele de fapt care pot servi ca probe în procesul penal.*

Împrejurarea de fapt care duce la o concluzie de vinovăție sau nevinovăție nu se poate confunda cu mijlocul prin care această împrejurare este cunoscută sau demonstrată. Mijloacele de probă nu trebuie confundate cu subiectul probei. Subiectul probei este reprezentat de persoana care poate procura elementul de informare care constituie proba, de exemplu martorul, expertul, inculpatul.

În conținutul art. 97 alin. 2 CPP Rom. din 2010 mijloacele de probă sunt enumerate limitativ, și anume:

- a) declarațiile suspectului sau ale inculpatului;
- b) declarațiile persoanei vătămate;
- c) declarațiile părții civile sau ale părții responsabile civilmente;
- d) declarațiile martorilor;
- e) înscrisuri, rapoarte de expertiză sau constatare, procese-verbale, fotografii, mijloace materiale de probă;
- f) orice alt mijloc de probă care nu este interzis prin lege.

Chiar dacă mijloacele de probă sunt stipulate expres de lege, există totuși libertatea mijloacelor de probă, în sensul că organul judiciar poate folosi oricare din mijloacele enumerate în art. 97 alin. 2 CPP Rom. din 2010 pentru soluționarea justă a cauzei. În prezent, fiecare mijloc de probă în funcție de specificul său își are procedeele sale de administrare.

Declarațiile martorilor pot fi obținute prin ascultare sau confruntare. Înscrisurile și mijloacele materiale de probă au ca procedee de administrare: ridicarea de obiecte și înscrisuri, predarea obiectelor și înscrisurilor și percheziția.

Mijloacele materiale de probă pot fi cercetate prin examen direct, prin constatare tehnico-științifică sau expertiză.

Declanșarea procesului penal face ca probele să fie administrate prin mijloace de probă prevăzute de lege [119, p.165]. Mijloacele de probă nu trebuie confundate cu procedeele probatorii. Procedeele probatorii nu constituie o categorie a mijloacelor de probă, ci moduri de a proceda în folosirea și obținerea mijloacelor de probă. În linii mari, toate procedeele probatorii pot fi divizate în procedee de obținere a declarațiilor și procedee de dobândire a mijloacelor materiale de probă. Ultima categorie a stat la baza structurii capitolului III din prezenta lucrare.

Mijloacele de probă care pot fi folosite în procesul penal trebuie să prezinte certitudinea că reprezintă izvorul unor probe conforme cu adevărul. Folosirea mijloacelor de probă menționate mai sus, poate avea loc numai în condiții legale. În cazul în care aceste procedee nu sunt supuse anumitor reguli, ele nu sunt considerate mijloace de probă legale [31, p.313].

În ceea ce privește cadrul legal al mijloacelor de probă în procesul penal, art. 102 CPP Rom. din 2010, prevede că mijloacele de probă obținute în mod ilegal nu pot fi folosite în

procesul penal și urmează a fi excluse. Exemplu poate fi, un obiect ridicat în cadrul percheziției realizate fără autorizația instanței de judecată, anexat ulterior la materialele dosarului în calitate de corp delict. Atât probele cât și mijloacele de probă au ca scop finalizarea corectă a cauzelor penale.

Procesul penal funcționează pe baza principiului libertății probelor și al aprecierii acestora [139, p.353]. La libertatea probelor trebuie adăugată și libertatea mijloacelor de probă, înțeleasă în sensul că deducerea în fața organelor judiciare a situațiilor de fapt ce constituie probe în cauză, se poate realiza prin orice mijloace de probă.

În materie procesual-penală există regula generală, că probele pot fi administrate în principiu prin oricare din mijloacele de probă prevăzute de lege. Libertatea acordată organelor judiciare înlătură piedicile ce s-ar ivi în stabilirea unor fapte din lipsa mijloacelor de probă corespunzătoare. Libertatea mijloacelor de probă trebuie folosită în funcție de natura faptei săvârșite și de particularitățile concrete ale acesteia, iar în unele cazuri legea obligă expres la folosirea unui anumit mijloc, de ex: *„În cazul infracțiunilor comise de minorii cu vârsta între 14 și 16 ani, în cazul uciderii sau vătămării copilului nou-născut ori a fătului de către mamă, precum și atunci când organul de urmărire penală sau instanța are o îndoielă asupra discernământului suspectului ori inculpatului în momentul săvârșirii infracțiunii ce face obiectul acuzației, se dispune efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice, stabilindu-se totodată termenul de prezentare în vederea examinării.”*(art. 184 alin. 1 CPP Rom. din 2010).

Ca și probele, mijloacele de probă nu au o ordine prestabilită, ele fiind utilizate în cadrul procesului penal în raport de ansamblul probelor existente în cauză. Aprecierea fiecărei probe se face de organul de urmărire penală de procuror sau de instanța de judecată, în urma examinării tuturor probelor administrate în scopul aflării adevărului.

Funcționalitatea mijloacelor de probă în procesul penal relevă importanța deosebită a acestora la aflarea adevărului și la soluționarea cauzelor penale. Datorită importanței probelor și mijloacelor de administrare în procesul penal, legea conferă un spațiu relevant acestora în CPP Rom. din 2010 prin instituirea unui ansamblu de garanții procesuale referitoare la administrarea probelor, cât și a unor instituții cu caracter de constrângere ce pot fi aplicate acelor care încalcă legea cu ocazia administrării lor.

În CPP Rom. din 2010, mijloacele de probă se împart în trei categorii:

- declarațiile părților și ale martorilor;
- înscrisuri și mijloace materiale de probă;
- rapoarte de constatări ale specialiștilor și rapoarte de expertiză.

Declarațiile părților și ale martorilor au ca izvor comun persoanele fizice care le fac, iar ca procedeu de obținere predominant este ascultarea acestora. Înscrisurile și mijloacele materiale

de probă, au ca procedee de obținere comune cercetarea la fața locului, ridicarea de obiecte și înscrisuri, percheziții. Rapoartele de constatări ale specialiștilor și rapoartele de expertiză, prezintă concluziile științifice sau tehnice ale specialiștilor și experților, în urma efectuării de procedee probatorii tehnice și științifice [94, p.328].

Această divizare a mijloacelor de probă se împarte în funcție de procedeele comune de administrare.

Conform art. 93 alin. 1 CPP RM, „*Probele sunt elemente de fapt dobândite în modul stabilit de Codul de procedură penală, care servesc la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, identificarea făptuitorului, constatarea vinovăției, cât și la stabilirea altor împrejurări importante pentru justa soluționare a cauzei*”. Probele sunt fapte și împrejurări prin care se constată adevărul și se soluționează cauza penală. Pentru ca organele de drept să poată folosi probele în rezolvarea cauzei, acestea trebuie administrate. Aceste elemente de fapt sau date de fapt pot fi stabilite, conform alin. 2 al aceluiași articol, prin intermediul următoarelor mijloace:

- 1) declarațiile bănuितului, învinuitului, inculpatului, ale părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile, ale martorului;
- 2) raportul de expertiză;
- 3) corpurile delictive;
- 4) procesele-verbale privind acțiunile de urmărire penală și ale cercetării judecătorești;
- 5) documentele (inclusiv documentele oficiale);
- 6) înregistrările audio sau video, fotografiile;
- 7) constatările tehnico - științifice și medico - legale.
- 8) actele procedurale în care se consemnează rezultatele măsurilor speciale de investigații și anexele la ele, inclusiv stenograma, fotografiile, înregistrările și altele.

Nu trebuie confundate probele care, după cum s-a relatat, sunt date de fapt concrete și sursele de obținere a lor (mijloacele de probă), a căror listă este exhaustivă. Una și aceeași probă poate fi obținută din mai multe mijloace (surse). Mijloacele legale prin care se administrează probele poartă denumirea de mijloace de probă [135, p.358].

Actuala reglementare conține o enumerare limitativă a mijloacelor de probă și exclude posibilitatea reținerii altor mijloace sau procedee de investigație ca mijloace de probă distincte [94, p.268].

În baza definiției probelor dată de legislator se diferențiază următoarele semne, care constituie volumul acestei noțiuni:

- a) probele sunt date concrete;

b) în temeiul datelor în cauză se stabilesc împrejurări, având importanță pentru soluționarea cauzelor penale.

c) pot fi obținute din sursele prevăzute de lege;

d) pot fi acumulate în ordinea prevăzută de lege [114, p.134].

Elementele de fapt pot fi folosite în procesul penal ca probe dacă ele au fost dobândite de organul de urmărire penală sau de altă parte în proces cu respectarea prevederilor CPP (art. 93 alin. 3 CPP al RM).

Concluzionăm deci, că probele în cauzele penale se manifestă prin caracterul lor unitar, indisolubil, al conținutului (date concrete) și formei (sursele de obținere a acestor date) [114, p.134].

În contextul analizei mijloacelor materiale de probă, profesorul Teodoru Gr., susține că obiectul este izvorul probei, mijlocul de probă, iar datele ce decurg din schimbările produse pe obiect sau din împrejurările în care a fost găsit un obiect sunt probe [126, p.326].

Înfăptuirea justiției penale depinde în mare măsură de ansamblul normelor care reglementează probele și mijloacele de probă. În acest sens, trebuie să se stabilească dacă fapta există și dacă întrunește elementele constitutive ale unei infracțiuni, cine a săvârșit-o și dacă făptuitorul răspunde penal pentru fapta sa. Cu alte cuvinte funcționalitatea mijloacelor de probă în procesul penal relevă importanța deosebită a acestora în scopul aflării adevărului și conduce, în final, la soluționarea cauzei penale [94, p.266].

Ca parte importantă a științei procesuale, teoria probelor în procedura penală studiază căile și mijloacele pentru stabilirea adevărului în procesul judiciar penal, determină garanțiile ca hotărârile să fie juste, elaborează metodica pentru acumularea, analiza și administrarea probelor.

Teoria procedurii penale are menirea să trateze pe baze științifice problemele, care contribuie la descoperirea infracțiunilor, la aplicarea justă a pedepselor și la excluderea cazurilor de punere sub învinuire sau de condamnare a persoanelor nevinovate.

La soluționarea problemelor privind stabilirea adevărului în procedura penală, teoria probelor judiciare se bazează pe teoria cunoașterii, după care se consideră că omul este capabil de a cunoaște fenomenele realității, atât în domeniul științei, cât și cel practic.

Ca și în celelalte domenii ale cunoștințelor umane, adevărul stabilit în cursul probatoriului, constă în corespunderea dintre o concluzie referitoare la un fapt cu ceea ce a avut loc concret în realitate. A găsi adevărul obiectiv într-un proces, înseamnă a restabili în original tabloul evenimentului, care a avut loc în trecut, a stabili anume persoana sau persoanele, care au săvârșit fapta penală, ce constituie conținutul evenimentului dat.

Însă, dacă vom traduce cele spuse în termenii filozofiei, acestea nu sunt altceva, decât reflectarea adecvată în conștiința noastră a faptelor realității obiective.

Găsirea adevărului este cea mai importantă sarcină, un scop direct și nemijlocit al probatoriului într-un proces penal, bazată pe stricta respectare a legii și fără de care este imposibilă lupta împotriva infracțiunilor.

2.2 Conceptul, importanța și clasificarea mijloacelor materiale de probă

Asemenea celorlalte mijloace de probă, mijloacele materiale sunt entități materiale extraprocesuale având legătură cu obiectul probațiunii, iar prin reglementarea folosirii lor în desfășurarea procesului penal devin și ele categorii juridice procesuale.

În literatura de specialitate a fost exprimată părerea că în cazul probelor materiale nu și-ar avea rațiune distincția dintre izvorul probei (mijlocul de probare) și probă (elementele de fapt probatorii), întrucât în acest caz cele două noțiuni (entități) coincid. Această părere a rămas însă izolată. Majoritatea autorilor consideră că deosebirea dintre izvorul probei și probă există și în cazul probelor materiale. Mijloacele materiale de probă sunt și ele izvorul acelor elemente de fapt care servesc la aflarea adevărului, elemente care constituie conținutul probelor. Aceste mijloace dau în vileag probele materiale obținute în urma administrării lor.

Sub aspect juridic, atât mijloacele materiale de probă, cât și probele materiale aparțin categoriilor procesuale care formează conținutul probator al procesului penal [55, p.230].

Mijloacele materiale de probă îndeplinesc, în raport cu specificul lor, aceeași funcție pe care o îndeplinesc și celelalte mijloace de probă și anume aceea de a oferi organelor judiciare probele necesare aflării adevărului în cauza penală. Specificul mijloacelor materiale de probă constând în natura materială a izvorului probei, acest specific se răsfrânge și asupra probelor care capătă denumirea de probe materiale, tocmai din cauza sursei lor. Probele materiale au însă aceeași funcție ca și celelalte categorii de probe, adică pun în lumină elementele de cunoaștere necesare aflării adevărului și soluționării corecte a cauzei penale.

Mijloacele materiale de probă, ocupă un loc important printre mijloacele de probă datorită largilor posibilități de aflare și strângere a lor, precum și aportului specific pe care îl pot aduce la aflarea adevărului în cauza penală, mai ales acolo unde celelalte mijloace de probă lipsesc sau sunt insuficiente. Aflarea urmelor faptei și a obiectelor care au vreo legătură cu infracțiunea sau cu persoanele care au săvârșit-o constituie, de regulă, prima preocupare a organelor de urmărire penală și rareori activitatea acestor organe rămâne infructuoasă, așa că mijloacele materiale de probă apar frecvent pe primul plan. Aceste mijloace, atunci când sunt studiate cu atenție și cercetate cu ajutorul procedeele științifice și tehnice moderne, dau la iveală elemente informative de extremă importanță. Unele obiecte sunt izvorul unor probe

directe, care dovedesc infracțiunea, iar alte obiecte sunt izvorul unor probe indirecte, care dovedesc faptele probatorii [127, p.128].

Astfel, corpurile delictive, a căror deținere este interzisă de legea penală, dovedesc direct faptul principal; unele corpuri delictive care sunt produsul infracțiunii (o monedă falsă). Alte mijloace materiale de probă, cum sunt arma găsită la locul faptei, glonte tras, stabilesc faptele probatorii [127, p.128].

Însemnătatea probelor materiale a crescut odată cu dezvoltarea științelor naturii și a tehnicii, odată cu progresele realizate în fizică, chimie, medicină, biologie, progrese care au făcut să sporească posibilitățile folosirii eficiente a mijloacelor materiale de probă în activitatea de descoperire și cercetare a infracțiunilor. Totodată, aria de folosire a mijloacelor materiale de probă s-a lărgit și datorită progreselor realizate în domeniul procedeele tehnicii de descoperire, fixare și ridicare a acestora. Întrucât aceste procedee necesită, de regulă, cunoștințe de specialitate este tot mai frecvent folosit expertul, specialistul. Constatările tehnico-științifice și expertizele devin procedee tot mai frecvent folosite în cauzele penale, fapt care a făcut să se vorbească de o fază zisă științifică în evoluția sistemului probator în procesul penal.

CSJ RM a determinat în hotărârile explicative unele categorii ale corpurilor delictive, în funcție de caracterul infracțiunii.

Obiect material al sustragerii sau altor infracțiuni contra patrimoniului se consideră bunurile care, la momentul săvârșirii infracțiunii, nu-i aparțin făptuitorului, nu sunt proprietatea lui și care se pot afla atât în posesia proprietarului, cât și în posesia altor persoane, cărora li s-au transmis în folosință aceste bunuri [74, p.5].

Din pct. 10 al Hotărârii Plenului CSJ RM nr. 23 din 28.06.2004 „*Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor*”, rezultă că în calitate de corpuri delictive în cazul tâlhăriilor pot fi administrate arme, iar în unele cazuri și pentru purtarea, păstrarea, procurarea, fabricarea, repararea sau comercializarea ilegală a armelor și munițiilor, sustragerea lor [74, p.6].

În calitate de corpuri delictive în caz de cercetare a tâlhăriilor și jafurilor pot fi și alte obiecte folosite în calitate de armă, avându-se în vedere obiectele cu care victimei i s-au cauzat, sau putea să i se cauzeze vătămări periculoase pentru viață ori sănătate (cuțite, inclusiv de bucătărie, bricuri, topoare, răngi ș.a.m.d.), precum și obiecte destinate pentru dezorientarea temporară a victimei, cum ar fi revolvere, balonașe și alte dispozitive cu gaze toxice neutralizante [74, p.6]. Pot fi administrate în aceste situații în calitate de corpuri delictive și un machet de revolver, ori pumnal ș.a. adică o imitație de armă [74, p.6].

În probarea jafului și tâlhăriei pot fi utilizate măști, peruci, ochelari, îmbrăcăminte de sex opus, pentru situațiile când făptuitorii s-au deghizat [74, p.6].

În cercetarea huliganismului sunt utilizate drept corpuri delictu arme de foc sau arme albe, precum și obiecte special adaptate pentru vătămarea integrității corporale, care urmează a fi considerate cele care au fost adaptate de făptuitor din timp sau în momentul săvârșirii acțiunilor huliganice, precum și obiectele care, deși n-au fost supuse prelucrării, au fost special pregătite de către făptuitor și se aflau la el cu același scop [74, p.11].

Potrivit pct.12 ale Hotărârii Plenului CSJ RM nr. 4 din 19.06.2006 „*Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism*” în calitate de arme albe pot fi cuțite și boxe.

În Hotărârea Plenului CSJ RM nr. 31 din 09.11.1998 „*Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre purtarea (portul), păstrarea (deținerea), transportarea, fabricarea, comercializarea ilegală, sustragerea armelor de foc, a munițiilor sau a substanțelor explozive, păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor*” se explică sensul noțiunilor de armă de foc și armă albă, muniții și substanțe explozibile [75, p.367, 281].

Prin armă de foc se înțelege acea armă a cărei funcționare determină aruncarea unui sau a mai multor proiectile. Principiul de funcționare a acesteia are la bază forța de expansiune a gazelor provenite din detonarea unei capse ori prin explozia unei încărcături.

a) Arme de foc sunt recunoscute armele militare confecționate pentru dotarea forțelor armate, a colaboratorilor organelor securității de stat și afacerilor interne, a altor persoane, instituții și unități autorizate cu funcții de gardă, escortă, utilizate în acțiuni de neutralizare sau nimicire a personalului și tehnicii de luptă, precum și orice alte instrumente, piese sau dispozitive destinate pentru a imobiliza, a răni, a ucide sau a distruge, dacă posedă caracteristicile unei arme militare.

Sunt considerate arme de foc și ansamblurile, subansamblurile și dispozitivele care se pot constitui și pot funcționa ca armă de foc (dispozitivul de percuție, cu țeavă în stare de a produce împușcături, struț confecționat din arma de vânătoare cu țeava lisă - tăiată, pistoale: de semnalizare cu gaze, cu pistoane adaptate pentru efectuarea împușcăturilor cu muniții, etc.).

Drept arme de foc (militare) pot fi considerate și armele ascunse, astfel fabricate industrial sau confecționate în mod meșteșugăresc, încât existența lor să nu fie vizibilă ori bănuită (mecanism de împușcare a cartușelor în formă de stilou, brichetă etc.). Nu se consideră armă de foc partea componentă a armei care nu poate fi utilizată pentru efectuarea împușcăturii (țeava, patul armei, piedica, închizătorul, trăgaciul etc.) dacă nu sunt probe că persoana ce le deține are intenția de a asambla alte segmente sau subsegmente pentru o armă sau un segment pentru efectuarea împușcăturii cu muniții;

b) armă albă se consideră acea armă care este destinată și adaptată pentru a vătăma, a omorî ființe umane cu aplicarea forței musculare prin contact nemijlocit cu tăiere (săbii, tesacuri, etc.), înțepare (baionete unghiulare, pumnale stilete etc.) prin înțepare - tăiere (baionete plate, cuțite, arcuri, arbalet, pumnale cu tăiș etc.), prin spargere-fărîmîtare (box, buzdugan, mlăciu, nunciaki etc.);

c) prin muniții se înțeleg: cartușele, proiectilele și încărcăturile de orice fel, care pot fi utilizate la armele indicate la lit. "a" p.1 al prezentei hotărâri și pot fi fabricate industrial sau confecționate în mod meșteșugăresc;

d) substanțele explozive sunt: praful de pușcă, dinamita, trotilul, nitroglicerina, alte amestecuri chimice, produse în mod industrial sau meșteșugăresc, care au capacitatea de a exploda în urma aprinderii, lovirii sau detonării.

Diversificarea armelor este realizată și în Hotărârea Plenului CSJ RM nr. 16 din 07.11.2005 „*Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre șantaj*” [71, p.7]. Prin "armă" se are în vedere: arma de infanterie (de foc, cu tuburi cu gaze (pneumatică, mecanică), cât și arma albă (cu lamă, percutantă, balistică), precum și arma de autoapărare (cu gaze toxice neutralizante, cu aerosol, cu cartușe cu gaze, pulverizator mecanic, electrocutantă).

Prin alte obiecte folosite în calitate de armă se vor înțelege orice obiecte care au o altă destinație decât cea de atacare a unei persoane, ori de apărare contra unui atac dar care pot cauza daune sănătății sau vieții persoanei (cuțit de bucătărie, topor, bită, vargă de metal, lanț etc.) [71, p.7].

O abordare mai complexă a armelor de foc și a substanțelor explozive regăsim în doctrină. Armă de foc este un mecanism, care servește la atac sau apărare, în care proiectilul (glonț, alicie, mitralii) se pune în mișcare și se aruncă prin forța de expansiune a gazelor, provenite din detonarea unei capse ori la arderea materialului exploziv sau altei încărcături. Clasificarea acestora este făcută după mai multe criterii: construcția canalului țevei, calibru, lungimea țevii, modul de funcționare, modul de fabricație ș.a. [111, p.9].

Cât privește dispozitivele explozive acestea prezintă instalații de unică folosință, special confecționate în vederea provocării exploziei în scopul vătămării și distrugerii diverselor obiecte. La confecționarea acestora se utilizează substanțe explozive - ansamblu de produse chimice (organice și anorganice), sau amestecuri care, stimulate din exterior cu o cantitate de energie, mai mare decât energia de activare, se descompun prin ardere sau detonare din starea inițială în general solidă, în produși gazoși cu o mare degajare de căldură, în timp scurt și cu apariția unei creșteri bruște de presiune și temperatură [111, p.9].

Se precizează, că substanțele explozive la fel pot fi clasificate după diverse criterii: clasa de substanță folosită (primari și secundari); grupa funcțională; modul de descompunere; nivelul

de risc; sferă de întrebuințare ș.a. Se produce o caracteristică succintă a substanțelor explozive de inițiere, a celor brizante de fărâmițare, a substanțelor explozive balistice și a compozițiilor pirotehnice [111, p.9].

Este importantă pentru administrarea armelor – corpuri delictive în procesul penal și explicarea înțelesului sintagmei de “aplicare a armei sau a altor obiecte folosite în calitate de armă”- folosirea acestor obiecte în vederea anihilării victimei (tragerea țintită a focurilor de armă, aplicarea loviturilor, demonstrarea armei sau a obiectului folosit în calitate de armă în scopul intimidării etc.).

După cum s-a menționat anterior, nu poate avea valoare probantă obiectul material, dacă acesta nu are legătură cauzală cu fapta cercetată, locul faptei și cu făptuitorul. Numai luate în ansamblu acestea prezintă interes în probatoriul penal.

În documentarea infracțiunilor de contrabandă prezintă interes interpretarea realizată în Pct. 5 Hotărârea Plenului CSJ RM nr. 19 din 10.07.1997 „*Despre practica judiciară în cauzele privind contrabanda și contravențiile administrative vamale*” noțiunilor:

Valori culturale - valorile cu caracter religios sau laic pe care fiecare stat le consideră ca prezentând interes pentru arheologie, perioada preistorică, istorie, literatură, artă și știință și care sunt raportate la categoriile enumerate mai jos:

a) colecții rare și mostre ale florei și faunei, mineralogiei, anatomiei și obiecte care prezintă interes pentru paleontologie;

b) valori ce se referă la istorie, inclusiv la istoria științei și tehnicii, istoria războaielor și societăților, cât și cele referitoare la viața personalităților naționale de vază, oamenilor de cultură, savanților și artiștilor și la evenimentele naționale remarcabile;

c) comorile arheologice (inclusiv obișnuite și secrete) și descoperirile arheologice;

d) părțile componente demontate ale monumentelor de artă și istorie și locurilor arheologice;

e) obiectele cu o vechime de peste 100 de ani, cum ar fi inscripțiile, monedele și ștampilele imprimate;

f) materialele etnologice;

g) valorile de artă:

- pânze, tablouri și desene complet lucrate de mână pe orice bază și din orice materiale (cu excepția desenelor și produselor industriale ornamentate cu mîna);

- opere originale de artă sculpturală din orice materiale;

- opere originale de gravură, stampă și litografie;

- colecții originale de artă și ansambluri din orice materiale [72, p.226].

Mai precis în sens juridic sunt explicate valorile culturale în art.133 CP RM. Prin valori culturale cu caracter religios sau laic se înțeleg valorile indicate în Convenția Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură din 14 noiembrie 1970 privind măsurile îndreptate spre interzicerea și prevenirea introducerii, scoaterii și transmiterii ilicite a dreptului de proprietate asupra valorilor culturale.

Obiecte materiale ale contrabandei pot fi orice bunuri, introducerea și scoaterea cărora de pe teritoriul vamal sunt interzise, limitate și cu caracter special.

Prin bunuri se înțelege:

- mărfuri ale persoanelor fizice și juridice trecute peste frontiera vamală pentru vânzare-cumpărare, schimb, arendă sau alte tranzacții economice;
- obiecte - orice obiect trecut peste frontiera vamală, inclusiv mijloace de transport, valută națională și străină, titluri și obiecte de valoare, lucruri de uz personal care prezintă valori culturale trecute peste frontiera vamală.

În aceeași ordine de idei sunt explicate înțelesul unor termeni și expresii care pot constitui corpuri delictive în procesul penal:

- Substanțe narcotice, psihotrope, analog al substanței narcotice sau psihotrope și precursori - art. 134¹ CP RM;
- Aeronavă aflată în zbor și aeronavă aflată în exploatare - art. 134² CP RM;
- Platformă fixă – art. 134³ CP RM;
- Dispozitiv exploziv sau alt dispozitiv cu efect letal - art. 134⁴ CP RM
- Material nuclear – art. 134⁸ CP RM;
- Instalație nucleară – art. 134⁹ CP RM;
- Dispozitiv radioactive – art. 134¹⁰ CP RM

Obiectele care ajută la soluționarea justă a cauzei penale, poartă denumirea de mijloace materiale de probă. Obiectul care ajută la aflarea adevărului este un izvor al probelor, mijlocul de probă; datele ce decurg din schimbările produse asupra obiectului sau din legăturile sale sunt probe [4, p.83].

Întrucât aceste mijloace de probă constau în obiectele materiale care, datorită legăturilor cu activitatea infracțională, permit să se stabilească atât împrejurările concrete în care s-a săvârșit infracțiunea, cât și stabilirea identității infractorului, în literatura juridică au fost numite corpuri delictive sau mijloace materiale [4,p.83].

Se poate spune că mijloacele materiale de probă reprezintă specificul procesului penal, în materie de probațiune. Într-adevăr, în procesele civile și comerciale se regăsesc mai toate celelalte mijloace de probă din penal, cu excepția mijloacelor materiale de probă. Acest specific este

datorat caracteristicilor împrejurărilor pe care sunt chemate să le probeze, și anume: violența, clandestinitatea, durata scurtă [118, p.150].

În cele mai dese cazuri, săvârșirea unei infracțiuni este marcată și prin urmele lăsate pe anumite obiecte la locul faptei, prin însăși lăsarea unor obiecte la locul săvârșirii infracțiunii sau în apropierea acestui loc [94, p.285].

Denumite și „martori muți” ai înfăptuirii justiției, mijloacele materiale de probă pot furniza uneori informații mai exacte decât martorii adevărați și nu ridică niciodată suspiciunile relei-credințe care pot fi întâlnite, uneori, la persoanele chemate ca martori [101, p.285]. Importanța mijloacelor materiale de probă constă în faptul că acești „martori muți”, cum au fost numiți sugestiv, știu să vorbească și să dea indicații uneori mai exacte și complete decât martorii adevărați [135, p.374].

Corpurile delict, în calitate de categorie juridică, nu depășesc după trăsăturile sale, limitele noțiunii de grup sau generică de probă, posedă conținutul și volumul său propriu, se subordonează cerințelor pertinentei și admisibilității și nu depind de conținutul și volumul altor mijloace de probă [150].

În CPP FR, legislatorul oferă destinatarului legii o listă deschisă a corpurilor delict, evidențiind trei categorii ale acestora:

1. obiectele, care au servit mijloace de săvârșire a infracțiunii;
2. obiectele, care au păstrat asupra lor urmele acțiunilor criminale;
3. obiectele, care au constituit obiectivul acestor acțiuni.

Evidențiind trei categorii distincte ale corpurilor delict, legislatorul din FR atribuie corpurilor delict și *alte obiecte și documente care pot servi ca mijloace pentru descoperirea infracțiunii, constatarea circumstanțelor ce urmează a fi stabilite în cadrul dosarului penal.*

Considerăm important să subliniem că, în afară de cele expres stabilite de lege, la categoria corpurilor delict sunt atribuite și documentele. În comentariul la CPP al FR se menționează că se are în vedere în acest caz nu *alte documente*, în calitate de mijloc, izvor independent de probă prevăzut în art.84 CPP FR, ci documentele care în virtutea calităților sale cad sub incidența corpurilor delict. În acest caz, spre deosebire de *alte documente*, documentele - corpuri delict sunt administrate în dosarul penal în conformitate cu prevederile art. 81 CPP FR, intitulat corpurile delict [167, p.201, 202].

Nu se deosebește esențial sensul noțiunii de corp delict în CPP al Ucrainei în raport cu prevederile analogice din CPP FR. Conform art.78 al Ucrainei, obiectele, care:

1. *au servit instrumente de săvârșire a infracțiunii,*
2. *au păstrat asupra lor urmele acțiunilor criminale,*

3. *au constituit obiectivul acestor acțiuni, banii, bunuri și alte lucruri dobândite pe cale criminală, precum și toate cele alte obiecte și documente care pot servi ca mijloace pentru descoperirea infracțiunii, identificarea vinovaților ori pentru combaterea învinuirii și diminuarea răspunderii* [170].

Mnețunea din această normă că sunt corpuri delictive și obiectele care pot servi ca mijloace mijloace pentru descoperirea infracțiunii, identificarea vinovaților ori pentru combaterea învinuirii și diminuarea răspunderii, nu rezolvă problema determinării conținutului noțiunii de corpuri delictive, ci mai mult o complică, deoarece, în primul rând, după cum se remarcă în literatura de specialitate [163, p.265], toate probele pot servi la stabilirea circumstanțelor infracțiunii, în al doilea rând, nu fiecare obiect pasibil de a fi mijloc în vederea descoperirii infracțiunii poate fi probă (de ex., mijloacele tehnicii criminalistice). Această definiție oferită de legislator pune în dificultate elucidarea esenței corpurilor delictive și, în mai multe cazuri, nu permite o delimitare clară a acestora de alte probe, mai întâi de toate, de alte documente și de modele pentru comparație [163, p.265].

După izvorul lor, respectiv după cum obiectele care constituie mijloace materiale de probă au putut fi ridicate și păstrate de către organele judiciare sau dimpotrivă au fost ridicate numai urmele aflate pe aceste obiecte prin diferite procedee ori au fost reproduse acele obiecte prin mulaje, fotografiere, copiere etc., mijloacele materiale de probă pot fi împărțite în primare sau originale și reproduse sau copii. Această divizare a mijloacelor materiale corespunde împărțirii probelor în imediate și mediate. Mijloacele materiale de probă reproduce sau derivate au în genere aceeași forță probantă ca și cele primare sau originale, atunci când acestea sunt reproduse cu exactitate [144, p.8].

În conformitate cu art. 67 CPP RM anterior „*Corpuri delictive sunt obiectele, care au servit la săvârșirea unei infracțiuni sau au păstrat pe ele urme ale ei, ori au format obiectul acțiunilor criminale ale învinutului, precum și banii sau alte obiecte de valoare, dobândite pe cale criminală, și toate celelalte obiecte, care pot servi drept mijloace pentru descoperirea infracțiunii, stabilirea împrejurărilor reale ale cauzei, identificarea vinovaților, pentru confirmarea învinuirii ori atenuarea răspunderii.*”

Potrivit art. 158 alin. 1 CPP RM „*Corpuri delictive sunt recunoscute obiectele, în cazul în care există temeiuri de a presupune că ele au servit la săvârșirea infracțiunii, au păstrat asupra lor urmele acțiunilor criminale sau au constituit obiectivul acestor acțiuni, precum și bani sau alte valori ori obiecte și documente care pot servi ca mijloace pentru descoperirea infracțiunii, constatarea circumstanțelor, identificarea persoanelor vinovate sau pentru respingerea învinuirii ori atenuarea răspunderii penale.*”

Considerăm corectă precizarea din art. 158 alin. 1 CPP RM referitor la faptul că „*corpuri delictive sunt recunoscute obiectele, în cazul în care există temeiuri de a presupune că ele (...)*”, deoarece la etapa depistării, ridicării și documentării procesuale ale obiectelor materiale nu se știe cu certitudine legătura acestora cu fapta cercetată. Acest aspect este constatat mult mai târziu odată cu pronunțarea unei sentințe sau decizii de condamnare.

Deci, mijloacele materiale de probă până la administrarea în cadrul dosarului penal și după aceasta au statut procesual diferit. Expresia mijloace materiale de probă este aplicabilă de multe ori și față de obiectele care în mod oficial nu le-au fost atribuită această calitate. Evident în acest caz se impune condiția existenței unor presupuneri întemeiate că ele ar avea valoare probatorie.

În CPP Rom. din 2010 Titlul IV, Capitolul X, partea generală este consacrat mijloacelor materiale de probă. Acest capitol conține un singur articol 197 cu denumirea, Obiectele ca mijloc de probă.

„(1) *Obiectele care conțin sau poartă o urmă a faptei săvârșite, precum și orice alte obiecte care pot servi la aflarea adevărului, sunt mijloace materiale de probă.*

(2) *Sunt corpuri delictive mijloacele materiale de probă care au fost folosite sau au fost destinate să servească la săvârșirea unei infracțiuni, precum și obiectele care sunt produsul infracțiunii.*”

Prin aceste două aliniate se face deosebire între mijloacele materiale de probă și corpurile delictive în calitate de categorie distinctă a mijloacelor materiale de probă.

Analizând literatura de specialitate din România, cât și legislația procesual-penală din Republica Moldova, putem concluziona că mijloacele materiale de probă constituie un gen probatoriu, care este susceptibil de unele diferențieri între două categorii distincte. Această delimitare este realizată mai cu seamă pe baza cadrului normativ.

Deosebirea pe care reglementarea din Codul de procedură penală o face cu privire la mijloacele materiale de probă, divizându-le în două *specii* și anume, de o parte, obiectele care conțin sau poartă urme ale faptei săvârșite sau care pot servi la aflarea adevărului (art.197 alin.1 CPP Rom. din 2010) și, de altă parte, corpurile delictive (art. 197 alin.2 CPP Rom. din 2010) este întemeiată pe diferența care există între aceste mijloace de probă sub raportul legăturii lor cu obiectul probațiunii.

Astfel, în timp ce obiectele menționate în art. 197 alin.1 CPP Rom. din 2010, pot constitui indicii concrete cu privire la împrejurările săvârșirii infracțiunii sau la persoanele care au săvârșit-o, corpurile delictive, menționate în art. 197 alin. 2 CPP Rom. din 2010, reprezintă în general obiecte în care s-a concretizat, într-o măsură mai mare sau mai mică, materialitatea infracțiunii.

Corpurile delictuale constituie, de regulă, izvor de probe pentru stabilirea existenței faptei săvârșite, pe când celelalte mijloace materiale de probă servesc în general la stabilirea vinovăției sau nevinovăției persoanei ori a împrejurărilor în care fapta a fost săvârșită.

În limbajul practicii judiciare, termenul de mijloace materiale de probă este mai puțin folosit, în mod curent este folosită denumirea de probe materiale, atât cu privire la mijloacele materiale de probă, cât și pentru probele obținute cu ajutorul acestor mijloace. Probele și mijloacele de probă constituie însă categorii juridice diferite

Dongoroz V. sistematizează mijloacele materiale de probă în propriu-zise și asimilate, iar corpurile delictuale în mijloace de săvârșire a infracțiunii și produs al infracțiunii.

Prevederile art. 94 CPP Rom. din 1968 sunt identice cu prevederile art. 197 alin. 1 CPP Rom. din 2010, iar textul art. 95 CPP Rom. din 1968 este similar cu cel din art. 197 alin. 2 CPP Rom. din 2010. Cu alte cuvinte, textul legii procesuale: art. 94,95 CPP Rom. din 1968 a fost reprodus cu fidelitate în cele 2 aliniate, respectiv 1 și 2 ale art. 197 CPP Rom. din 2010.

Deci, în art. 197 alin. 1 CPP Rom. din 2010, *obiectele care conțin sau poartă o urmă a faptei săvârșite*, sunt **mijloace materiale de probă propriu zise**, iar *orice alte obiecte care pot servi la aflarea adevărului*, sunt **mijloace materiale de probă asimilate**.

În art. 197 alin. 2 CPP Rom. din 2010 *obiectele care au fost folosite sau au fost destinate să servească la săvârșirea unei infracțiuni*, sunt **mijloace de săvârșire a infracțiunii**, iar *obiectele care sunt produsul infracțiunii* sunt **produsul infracțiunii**.

Mijloacele materiale de probă, pot fi divizate în mijloace materiale propriu-zise și mijloacele materiale asimilate, iar corpurile delictuale sunt clasificate de profesorul V. Dongoroz, în mijloace de săvârșire a infracțiunii și produs al acesteia [55, p.230].

a) **Mijloace materiale propriu-zise** sunt obiectele care conțin urme de orice fel ale săvârșirii faptei (de ex.: cadavrul, glonte, otrava, alimentele sau băuturile falsificate, moneda falsificată, vătămarea corporală, obiectul distrus), precum și obiectele care poartă urme cu privire la faptă sau la făptuitor (de ex.: urme de mâini, de degete (amprente), de picioare, de dinți, urme lăsate de instrumentele de spargere sau de mijloacele de transport folosite la săvârșirea infracțiunii, resturi sau pete de diferite substanțe cum ar fi petele de sânge sau de diferite secreții organice, pete de vopsea sau de uleiuri, diferite obiecte uitate sau pierdute la locul faptei de vreunul dintre făptuitori). Urmele constituie deci specia propriu-zisă a mijloacelor materiale de probă, fiindcă ele se află într-o legătură directă cu fapta săvârșită.

În practica criminalistică se folosesc în mod curent diferite procedee de copiere sau de ridicare a urmelor, când acestea se găsesc pe obiecte ce nu pot fi ridicate și transportate sau sunt, prin natura lor, supuse pericolului de dispariție. În astfel de cazuri, la dosarul cauzei

ajung să fie atașate nu însuși obiectele pe care au fost descoperite urmele, adică obiectele care conțin sau poartă urme, ci obiecte care reproduc acele urme, fie că este vorba de fotografii, fie de mulaje cu ajutorul cărora au fost „ridicate” urmele. Asemenea obiecte care conțin sau poartă copii ale urmelor infracțiunii sunt și ele considerate ca mijloace materiale de probă și pot servi la aflarea adevărului în aceleași condiții ca și obiectele originale [55, p.230].

b) Prin **Mijloacele materiale asimilate** se înțeleg obiecte care, fără a conține sau purta urme ale faptei, au vreo legătură cu acea faptă ori cu întâmplări care au precedat-o sau i-au urmat (de ex.: un act preparator al infracțiunii sau un act de tănuire ori de favorizare a infractorului), sau cu diferite împrejurări din care s-ar putea deduce vinovăția sau nevinovăția făptuitorului „orice alte obiecte care pot servi la aflarea adevărului.” [55, p.231].

Așadar, aceste obiecte nu conțin și nu poartă urme ale faptei, ele sunt însă asimilate cu mijloacele materiale de probă propriu-zise și pot servi ca atare la aflarea adevărului în procesul penal. Obiectele care pot servi prin asimilare ca mijloace materiale de probă nu pot fi dinainte stabilite, numărul și natura lor depind de împrejurările fiecărei cauze. Determinarea concretă a acestor obiecte ca mijloace materiale de probă este condiționată de stabilirea unei legături pertinente și concludente a acestora cu obiectul probațiunii [55, p.231].

Corpurile delictive. Pe lângă obiectele care conțin sau poartă urme ale faptei sau care pot servi într-un fel sau altul la aflarea adevărului, sunt considerate mijloace materiale de probă și așa-numitele corpuri delictive, adică obiectele care reprezintă fie mijloace de săvârșire a infracțiunii, fie produsul acesteia.

Conform art. 197 alin. 2 CPP Rom. din 2010 sunt mijloace materiale de probă corpurile delictive, adică obiectele care au servit sau au fost destinate să servească la săvârșirea unei infracțiuni, precum și obiectele care sunt produsul infracțiunii. Sunt prevăzute sub denumirea de corpuri delictive două categorii de obiecte: pe de o parte, obiectele care au fost folosite sau care urmau să fie folosite la săvârșirea infracțiunii, iar pe de altă parte, obiectele care sunt produs al infracțiunii.

a) **Mijloace de săvârșire a infracțiunii** sunt obiectele confecționate anume pentru a servi la săvârșirea infracțiunii adică instrumentele de săvârșire (de ex.: chei mincinoase, instrumente de spargere, instrumente avortive, instrumente destinate falsificării de valori etc.), precum și orice alte obiecte, indiferent de proveniența sau destinația lor, dacă au fost sau urmau să fie folosite la săvârșirea unei infracțiuni (de ex.: o piatră, un băț, un ciocan, un cuțit de bucătărie etc.).

Sunt de asemenea considerate mijloace de săvârșire a infracțiunii sumele de bani sau alte bunuri care au fost date pentru a determina săvârșirea infracțiunii sau urmau să fie date

pentru a răsplăti pe infractor, de ex.: în cazul dării sau luării de mită, al traficului de influență, a încercării de a determina mărturia mincinoasă.

b) **Produs al infracțiunii** în înțelesul art. 197 alin. 2 CPP Rom. din 2010 sunt obiectele care au fost produse, confecționate, create prin săvârșirea activității infracționale, precum și obiectele dobândite prin săvârșirea infracțiunii sau pentru săvârșirea infracțiunii.

Din categoria obiectelor ce sunt produse ale infracțiunii fac parte, în primul rând, acele bunuri care au luat ființă prin desfășurarea activității infracționale cum ar fi monedele sau alte valori falsificate, produsul rezultat din contrafacerea obiectului unei invenții, alimente, băuturi sau medicamente falsificate sau substituite, materialul lemnos rezultat din tăierea fără drept de arbori din păduri, lucrurile confecționate prin practicarea ilegală a unei meserii, în al doilea rând, fac parte din această categorie lucrurile dobândite prin săvârșirea infracțiunii, adică ajunse în stăpânirea infractorului sau a altor persoane ca urmare a activității infracționale [55, p.232].

Astfel de obiecte sunt: lucrurile furate, banii sau bunurile delapidate, banii obținuți din vânzarea lucrurilor furate ori delapidate sau lucrurile cumpărate cu bani furați sau delapidați, metalele prețioase sau mijloacele de plată străine deținute ilegal ori traficate, armele și munițiile în cazul infracțiunilor la regimul acestora, cărțile, desenele, fotografiile etc. cu caracter obscen.

În consecință poate fi alcătuită următoarea schemă urmând doctrina și prevederile legale din CPP Rom. din 2010.

Mijloacele materiale de probă pot fi împărțite în primare sau originale și reproduse sau copii după izvorul lor (după cum obiectele care constituie mijloace materiale de probă au putut fi ridicate și păstrate de către organele judiciare sau dimpotrivă au fost ridicate numai urmele aflate pe aceste obiecte prin diferite procedee ori au fost reproduse acele obiecte prin mulaje, fotografiere, copiere etc.). Această divizare a mijloacelor materiale corespunde împărțirii probelor în imediate și mediate. Mijloacele materiale de probă reproduse au în genere aceeași forță probantă ca și cele primare sau originale atunci când acestea sunt reproduse cu exactitate.

În fine, mijloacele materiale de probă mai pot fi împărțite în diferite categorii în funcție de scopul sau obiectul folosirii acestora în procesul penal: stabilirea existenței sau inexistenței elementelor constitutive ale infracțiunii, a termenilor acesteia, a situației premisă, a diferitelor circumstanțe, etc. Analizând prevederile art. 94 și 95 CPP Rom., din 1968 și art. 197 CPP Rom. din 2010, raportate la dispozițiile art. 158 CPP RM, suntem în drept a afirma că toate categoriile mijloacelor materiale de probă din CPP Rom. pot fi regăsite în definiția corpurilor delictive din CPP RM.

Este important să subliniem că toate categoriile obiectelor mijloacelor de probă și înscrisurile care au legătură cu presupusa infracțiune sunt întrunite de doctrinarii români cât și de

legislator în noțiunea generică de mijloace materiale de probă. În Republica Moldova aceste obiecte și înscrisuri sunt încorporate de autorii de specialitate în denumirea generică de **corpuri delictive**. Ultima este utilizată în CPP Rom. din 2010 și de teoreticieni în calitate de categorie distinctă a mijloacelor materiale de probă.

Pentru a fi calificate ca probe în sensul procesual al acestei sintagme, potrivit legii trebuie să fie respectată ordinea procesuală de depistare, ridicare și fixare a corpurilor delictive. Această ordine este stabilită prin lege și include următoarele etape:

- 1) fixarea procesuală a împrejurărilor depistării obiectelor, care pot fi corpuri delictive (în procesul-verbal de cercetare la fața locului, de percheziție sau de ridicare etc.);
- 2) examinarea și descrierea detaliată a corpurilor delictive în procesul-verbal corespunzător;
- 3) emiterea unei ordonanțe de anexare a corpurilor delictive la dosarul penal (art. 158 alin. 2 CPP RM).

În baza celor expuse, suntem îndreptățiți să afirmăm că până la valorificarea obiectelor și înscrisurilor în plan probator, acestea sunt mijloace materiale de probă potențiale pentru procesul penal, iar după administrarea acestora în ordinea prevăzută de lege, sunt mijloace materiale de probă. Raționamentul se impune și datorită faptului că nu toate obiectele și înscrisurile ridicate de exemplu în cadrul cercetării la fața locului, pot fi de folos în plan probator stabilindu-se ulterior că nu există legături de cauzalitate necesare sau eventuale cu fapta cercetată.

Deși în definiția microobiectelor propusă de Pisarenco C. în teza de doctor în drept se pune accent pe dimensiunile acestui gen de corpuri delictive, legătura cauzală cu infracțiunea nu este lăsată în umbră. Este și firesc, altfel acest mijloc de probă și-ar pierde valoarea probantă.

Microobiectele sunt formațiuni materiale legate cauzal cu evenimentul infracțional, importante pentru soluționarea cauzei și aflarea adevărului, având caracteristici dimensionale mici, limitele superioare ale cărora sunt stabilite de pragul sensibil al organelor de simț ale omului, în primul rând, de capacitatea de rezoluție a ochiului uman, dețin parametri relativ stabili, detectarea, fixarea, ridicarea și expertizarea cărora necesită utilizarea unor mijloace tehnico-criminalistice, cunoștințe speciale și metode instrumentale de laborator. [112, p.93]

Dex-ul nu conține noțiunea - mijloace materiale de probă [27]. DEX-ul definește corpul delict ca obiect care a servit sau care era destinat să servească la săvârșirea unei infracțiuni, obiect care poartă urmele unei infracțiuni sau asupra căruia s-a săvârșit infracțiunea, adus în justiție ca probă materială contra acuzatului [27, p.229].

Esența corpurilor delictive în raport cu alte mijloace de probă care conțin descrierea verbală de către o persoană sau alta a unei împrejurări, constă în reflectarea nemijlocită, materială a evenimentului care are importanță pentru dosar [148, p.84].

Având în vedere cele expuse în acest paragraf și pornind de la analiza unor definiții din paragraful 1.2 al Capitolul I, ținem să nominalizăm caracteristicile sau semnele noțiunii de mijloace materiale de probă, care fiind expuse într-o frază, ar constitui o definiție complexă:

- materialitatea obiectelor, lucrurilor; acest semn este caracteristic tuturor definițiilor analizate. Mijloacele materiale de probă sunt neînsuflețite, aparțin realității obiective, independent de conștiință și în afara ei. În calitate de mijloc material de probă nu poate fi persoana fizică, chiar și în calitate de purtător a urmelor infracțiunii, adică a informației probatorii;
- particularitățile individuale ale obiectelor drept consecință a conținerii sau purtării urmelor infracțiunii. Este vorba în acest caz de anumite calități ale obiectelor pe care acestea le posedau până la implicarea acestora în activitatea criminală, cât și de schimbările survenite în exteriorul acestora, drept consecință a intervenției făptuitorului și a mediului în care acesta a operat;
- sunt incluse în șirul obiectelor materiale ce pot fi probe de asemenea instrumentele, armele și alte mijloace care au fost utilizate în procesul de comitere a crimelor precum și obiectele care au apărut ca consecință a acțiunilor criminale;
- legătura mijloacelor materiale de probă cu infracțiunea și cu făptuitorul. Se are în vedere legătura de cauzalitate;
- capacitatea de furnizare a probelor și posibilitatea de a contribui la stabilirea circumstanțelor cauzei.

Așadar, considerăm **mijloace materiale de probă în procesul penal**, toate acele obiecte materiale și documente, administrate potrivit ordinii stabilite de CPP, în cazul în care există suficiente temeiuri de a presupune că ele conțin sau poartă o urmă a faptei săvârșite ori care au fost folosite sau au fost destinate să servească la săvârșirea unei infracțiuni, precum și obiectele care sunt produsul infracțiunii, și care, datorită legăturii lor cu această faptă și cu persoanele care au săvârșit-o pot furniza probe necesare soluționării cauzei penale.

2.3 Documentele în calitate de mijloace materiale de probă

Potrivit art. 157 alin. 1 CPP RM, constituie mijloc material de probă documentele în orice formă (scrisă, audio, video, electronică etc.) care provin de la persoane oficiale fizice sau juridice dacă în ele sunt expuse ori adevărate circumstanțe care au importanță pentru cauză.

Documente sunt mijloacele de probă care se deosebesc atât de procesele-verbale ale actelor de urmărire și judecătorești, cât și de corpurile delictive. De corpurile delictive, documentul se deosebește prin faptul că primele constituie o sursă inițială referitoare la circumstanțele care trebuie dovedite (ex: un document fals). Documentele conțin date care pot fi recunoscute ca probe derivate. Procesele-verbale se deosebesc de documente prin faptul că acestea sunt întocmite în cadrul unei acțiuni procesuale. Documentele sunt întocmite în afara procesului penal de persoane care nu tot timpul sunt subiecți ai procesului penal [53, p.268].

Profesorul Foinițkii I. I., vorbind despre probele scrise, face distincție între trei categorii ale acestora:

- documentele care servesc ca corpuri delictive;
- documente scrise care servesc drept formă de manifestare a voinței participanților în proces (cerere, demers);
- documente care conțin date privind unele evenimente sau fapte importante pentru cauza penală. Ultimele pot fi divizate în oficiale și private [171].

Și din conținutul 157 alin.1 CPP RM rezultă că calitatea de documente în procesul penal pot servi documentele oficiale, care provin de la persoane oficiale fizice sau juridice. Prin „document oficial” se înțelege documentul care:

- conține informații care au fost elaborate, selectate, prelucrate, sistematizate și/sau adoptate de organe ori persoane oficiale sau puse la dispoziția lor în condițiile legii de către alți subiecți de drept;
- atestă fapte având relevanță juridică;
- circulă în cadrul unui sistem de înregistrare, evidență strictă și control.

De asemenea, se argumentează că momentul înregistrării documentului privat de către organul oficial sau persoana oficială este momentul convertirii documentului privat în document oficial [117, p.13].

Există o categorie distinctă de documente - de alternativă celor procesuale, care sunt divizate în două grupe: prima, care sunt perfectate de funcționari publici în vederea aplicării normelor de drept (inclusiv documente în care sunt fixate rezultatele activității investigativ-operative, cât și a activității administrative a organelor de menținere a ordinii de drept); a doua, cele obținute de la organele judiciare străine în cadrul asistenței juridice internaționale [149].

În ultimul timp, majoritatea autorilor definesc noțiunea de document, ca oricare purtător de informație destinat prelucrării, păstrării și transmiterii în timp și spațiu [149].

Documentul reprezintă un tot indisolubil dintre informația documentară și suportul informațional, permițând perceperea și identificarea univocă a informației, având destinația de a fi transmis în timp și spațiu, fiindu-i specifică funcția de a informa și proba, având ca autori subiecți competenți și fiind înzestrat cu mențiuni de formă și format determinate [117, p.12].

În cazurile în care documentele posedă cel puțin una din proprietățile prevăzute în lege pentru corpurile delictive, acestea vor fi administrate potrivit procedurii stabilite acestor mijloace de probă. Din dispozițiile art. 157 alin. 1 CPP RM., conchidem că au valoare probantă numai acele documente care:

- emană de la întreprinderi, instituții și organizații publice sau obștești, de la persoane oficiale sau particulare, de exemplu: certificatul de naștere, testamentul, certificatul de la locul de muncă etc;
- conțin ori atestă împrejurări care au importanță pentru cauză.

Documente ca mijloc de probă pot fi întocmite atât până la începerea urmăririi penale, cât și după începerea urmăririi penale, de exemplu buletinul de identitate.

Valoare probantă vor avea numai documentele, perfectate în limitele competenței funcționale a organului de la care emană. Ele trebuie să aibă atributele necesare: să fie semnate, ștampilate, cu numărul propriu de înregistrare etc. În cazul utilizării documentelor, nu mai e nevoie a le examina, ci, pur și simplu, trebuie anexate, prin ordonanță, la dosar [105, p.183].

În unele cazuri, documentul poate servi în calitate de corp delict, evident, atunci când el conține cel puțin unul dintre elementele menționate în art. 158 CPP RM. Acestea se recunosc drept corpuri delictive dacă există temeiuri de a presupune că ele au servit la săvârșirea infracțiunii, au păstrat asupra lor urmele acțiunilor criminale sau au constituit obiectivul acestor acțiuni, precum și banii sau alte valori, ori obiecte și documente care pot servi ca mijloace pentru descoperirea infracțiunii, constatarea circumstanțelor, identificarea persoanelor vinovate sau pentru respingerea învinuirii ori atenuarea răspunderii penale [105, p.184].

Valoare probantă au diferite categorii de documente: documente, întocmite la cererea organelor de urmărire sau judecătorești, referitoare la diferite împrejurări importante pentru cauza penală și actele ce sunt întocmite la inițiativa administrației, organizației, întreprinderii, organelor de control și revizie.

Practica demonstrează că sfera de aplicare a documentelor în procesul penal este nelimitată [121, p.233].

Înscrisurile la fel ca și alte mijloace de probă, pot fi nu numai în calitate de probe în acuzare, dar și în calitate de probe în apărare.

„Conform plîngerii depuse judecătorului de instrucție, apărătorul învinuitului a solicitat organului de urmărire penală să se anexeze documente care, în opinia apărătorului, au o strînsă legătură cu învinuirea adusă cet. D.P., precum și să se efectueze, prin procedura comisiei rogatorii, mai multe acțiuni de urmărire penală. Colegiul constată că instanța de judecată, respingînd plîngerea apărătorului privind anexarea la materialele dosarului penal a unui set de documente, nu a asigurat respectarea de către organul de urmărire penală a drepturilor învinuitului D.P la apărare.” [40]

Pe prim plan se află documentele de evidență privind circulația bunurilor materiale și a surselor bănești. Facturile, bonurile, chitanțele, actele privind transportarea și desfacerea mărfurilor, actele de decontare a mijloacelor bănești, registre, etc., fiind folosite deseori de către autorii infracțiunilor de sustragere, reprezintă surse de înaltă valoare probantă asupra subiectului, obiectului și obiectivității faptei săvârșite [134, p.234].

De exemplu: în Sentința și Decizia Curții de Apel sunt reținute drept corpuri delictive: *registrele ridicate la data de 31.05.2010 de la parcare care amplasată pe str. Varnița 2/2, mun. Chișinău, care aparține SRL „Salcuțan Cros”; registrul ridicat la data de 16.06.2010 de la parcare amplasată pe str. Muncești 799, mun. Chișinău, care aparține SRL „Truck”; declarațiile vamale QL 02462863, factura Invoice nr. 002, CMR nr. 335193 și scrisorile SRL „Politrans” [120], [48].*

A doua categorie de documente, folosite ca sursă de probă în procesul penal, o constituie actele eminate de la organele administrative de stat (de identitate, certificatele privind starea civilă, de studiu și de profesie ș.a.) [121, p.234].

O categorie aparte de documente, folosite la depistarea anumitor categorii de infracțiuni, cum ar fi, spre exemplu, asasinările, furturile, excrocheriile, banditismul și chiar unele genuri de sustragere din averea proprietarului, o constituie înscrisurile sub formă de însemnări și scrisori personale, adresări, răvașe, scrisori anonime cu conținut amenințător, de șantaj sau calomnios, prezentate de părți sau ridicate și descoperite de la fața locului, ori în cadrul altor acțiuni procedurale [121, p.234].

Documentele sunt recunoscute ca mijloc de probă dacă sunt respectate cerințele referitoare la admisibilitatea, relevanța, concludența și utilitatea acestora.

Modalitățile de includere a documentelor în dosarul penal sunt diferite. Documentele pot fi ridicate în cadrul efectuării unor acțiuni procesuale (documentele contabile ș.a.), pot fi prezentate la cererea organului de urmărire sau a instanței (ex: ancheta socială întocmită de serviciul de resocializare), sau actele întocmite în urma unor controale (ex: actele de revizie, rapoartele ș.a.).

Una din condițiile obligatorii ce ține de admisibilitatea documentelor este faptul că în dosarul penal trebuie să existe date referitoare la modul prin care documentul a fost inclus în

materialele dosarului (ex: procesul-verbal de anexare, procesul-verbal al unei acțiuni procesuale ș.a.). La dosar pot fi anexate și copiile documentului în situația când originalul trebuie să se păstreze în instituția unde s-a întocmit. Atunci când în dosar există o copie a documentului, aceasta trebuie confirmată de către persoana care efectuează urmărirea sau de către instanță.

În unele cazuri, pentru a asigura admisibilitatea datelor pe care le conține, documentul trebuie să corespundă unei forme stabilite (semnăturile respective, aplicarea sigiliului etc.). La examinarea unor infracțiuni ce țin de încălcarea unor atribuții de serviciu de către persoană, la materialele dosarului penal trebuie să fie anexate și instrucțiunile respective sau extrase din anumite instrucțiuni [53, p.268, 269].

Din categoria documentelor fac parte nu numai actele scrise, ci și cele în orice altă formă, audio, video, electronică etc. Până la modificarea prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 a art. 157 alin. 1 CPP RM, noțiunea de documente în viziunea legislatorului era cu sens mai îngust, adică avea un volum mai mic și se interpreta în practica judiciară, cât și în doctrină ca acte ce reprezintă date probante prin scriere într-un suport material de hârtie.

În CPP RM anterior (art. 55 alin. 2), la fel ca și în legislațiile altor state din spațiul ex-sovietic se utilizează noțiunea de alte documente. [154, p.150] Alte documente sunt diferite documente cu caracter extraprocesual (certificate, acte de revizii și inventarierii, bonuri și liste de plată, recipise, delegații etc.), dar care sunt utilizate în proces în calitate de mijloc de probă [165, p.150].

Potrivit art. 84 CPP FR alte documente sunt admise în calitate de probe, dacă informațiile care le conțin au importanță pentru stabilirea circumstanțelor ce urmează a fi stabilite într-o cauză penală.

Documentele constituie informația fixată pe un purtător material cu rechizite care permit a o identifica [167, p.211].

Acest mijloc de probă cuprinde un spectru larg de documente, care pot fi deosebite în funcție de natura juridică, cât și de forma de fixare a informației. Comun pentru toate documentele care servesc în calitate de *alte documente* în sens procesual, este faptul că ele conțin date care se referă la cauza penală și nu pot fi substituite de alte mijloace de probă [170, p.205].

În calitate de mijloace de probă, *alte documente* sunt denumite astfel deoarece ele se contrapun documentelor cu caracter procesual, procesul-verbal încheiat de organul de urmărire penală sau de instanța de judecată [148].

Spre deosebire de corpuri delictive, *alte documente* au drept izvor al datelor de fapt conștiința omului. De aceea identificarea autorului este cerința minimală față de *alte documente* (art. 88 CPP RFSSR). [156, p.18, 19]. De exemplu, în calitate de *alt document* poate servi

comunicarea prin poșta electronică a martorului ocular a răpirii mijlocului de transport, ca răspuns la anunțul victimei privind căutarea martorilor oculari [156, p.19].

Urmând structura CPP RM, care reglementează documentele în calitate de mijloc independent de probă art. 157 CPP RM, împreună cu corpurile delictelor art.158-162 CPP RM în Titlul IV, capitolul III Secțiunea 9 a CPP RM, autori manualului de drept procesual- penal din RM examinează documentele împreună cu corpurile delictelor în paragrafe diferite, respectiv 1 și 2, dar în cadrul aceleiași secțiuni, a IV-a, al acestui manualul [53, p.323].

Astfel, deși în art. 93 alin. 2 CPP RM legislatorul nu operează cu noțiunea de mijloace materiale de probă atunci când enumeră exhaustiv lista mijloacelor de probă, totuși atunci când sunt reglementate în special fiecare din mijloacele de probă, documente și corpurile delictelor au și o denumire comună, cea de mijloace materiale de probă. Prin urmare suntem îndreptățiți să afirmăm că documentele și corpurile delictelor sunt specii, sau două grupe ale mijloacelor materiale de probă.

În cazul art. 118 - Cercetarea la fața locului, art. 126 - Temeiurile pentru ridicarea de obiecte sau documente, art. 127- Persoanele prezente la efectuarea percheziției sau ridicării de obiecte și documente, art. 128 - Procedura efectuării percheziției sau ridicării de obiecte și documente, art. 130 - Percheziția corporală și ridicarea, art. 131 - Procesul-verbal al percheziției sau ridicării, art. 279 - Efectuarea acțiunilor de urmărire penală, atât în denumire cât și în conținutul acestor norme procesuale, obiectele în calitate de corpuri delictelor sau care umează să fie “convertite” în corpuri delictelor și documentele sunt menționate de fiecare dată separat, fără a fi utilizată sintagma ***mijloace materiale de probă***. Această expresie este utilizată numai pentru denumirea Titlului IV capitolul III Secțiunea 9 al CPP RM, legislatorul preferând a face distincție clară între obiecte și documente, evitând în conținutul normelor procesuale, denumirea ***mijloace materiale de probă***.

Acest fapt se răsfrânge și asupra plenitudinii reglementărilor procesual penale. În conformitate cu art. 157 alin. 4 CPP RM: *„În cazurile în care documentele conțin cel puțin unul din elementele menționate în art.158, acestea se recunosc drept corpuri delictelor.”*

Potrivit art. 158 alin. 2 CPP RM: *„Obiectul se recunoaște drept corp delict prin ordonanța organului de urmărire penală sau prin încheierea instanței de judecată și se anexează la dosar.”* În alin.3 al aceluiași art. este consemnat: *„Obiectul poate fi recunoscut drept corp delict în următoarele condiții:*

1) dacă, prin descrierea lui detaliată, prin sigilare, precum și prin alte acțiuni întreprinse imediat după depistare, a fost exclusă posibilitatea substituirii sau modificării esențiale a particularităților și semnelor sau a urmelor aflate pe obiect;

2) *dacă a fost dobândit prin unul din următoarele procedee probatorii: cercetare la fața locului, percheziție, ridicare de obiecte, precum și prezentat de către participanții la proces, cu ascultarea prealabilă a acestora.*”

Analiza prevederilor art. 157 și 158 CPP RM ne permite să constatăm că legislatorul moldovean nu este conștient în expunerea normelor de procedură în materia mijloacelor materiale de probă: obiecte și documente. Nu regăsim în art. 158 alin. 1 CPP RM, cuvântul **documentul**. Considerăm important a adăuga acest cuvânt, pentru a preciza că și **documentele**, alături de **obiectele** pot avea uneori calitatea de **corpuri delictive**, și deci urmează a fi supuse procedurii de administrare a **corpurilor delictive**. Din aceleași considerente propunem adăugarea cuvântului document în alin.2 și prima propoziție a alin. 3 CPP RM. Astfel alin. 2 și 3 al art.258 CPP RM propunem a fi modificate după cum urmează:

- Textul art. 158 alin. 2 CPP RM: *Obiectul **sau documentul** se recunoaște.....*[în continuare, textul în vigoare];
- Textul art.158 alin.3 CPP RM: *Obiectul **sau documentul** poate fi recunoscut.....* [în continuare, textul în vigoare].

În literatura de specialitate, cât și în legislația procesual-penală din România nu se operează cu noțiunea de document, în calitate de mijloc de probă.

Înscrisul este orice act care emană de la o organizație de stat sau obștească, sau de la o persoană fizică sau juridică ori aparține unui asemenea subiect [65, p.153]. Este o definiție în sens larg și prin aceasta nu se face raportare la probatoriul penal. Ținând cont de subiecții de la care emană, înscrisurile pot fi oficiale și sub semnătură privată [60, p.153].

Unele acte scrise relatează fapte și împrejurări care confirmă sau infirmă învinuirea, stabilesc circumstanțe agravante și atenuante, caracterizează persoana părților în proces.

Sunt mijloace materiale de probă scrise numai acele înscrisuri, care în conținutul lor, materializează un act de gândire și voință care au relevanță asupra faptelor sau împrejurărilor de fapt ce intră în cadrul obiectului probațiunii într-o anumită cauză penală. Intră în sfera înscrisurilor ca mijloace de probă, numai acele obiecte pe care sunt marcate semnele scrierii fonetice (reprezentarea prin semne grafice a semnelor și cuvintelor) dintr-o limbă. Așadar, prin înscris în sensul legii penale, nu se exprimă orice formă de exprimare a gândirii, ci numai cea reprezentată prin semne grafice [92, p.112].

În doctrină înscrisurile au fost clasificate după unele criterii:

- după sursa din care provine, acestea pot fi: înscrisuri care provin de la părți sau alte persoane (scrisori, însemnări, acte juridice) și înscrisuri care provin de la instituții (acte de stare civilă, diploma, certificate, hotărâri judecătorești, etc.);

- după modul cum pot fi folosite: unele înscrisuri pot fi folosite în original, altele pot fi și în copii certificate;
- după scopul urmărit prin întocmirea lor: înscrisuri necaracterizate și înscrisuri caracterizate [84, p.198].

Sunt înscrisuri necaracterizate toate obiectele care conțin diferite mențiuni scriptice din care pot fi obținute elemente de fapt susceptibile de a servi la aflarea adevărului în procesul penal (documente, acte, scrisori, scheme, hărți, fotografii). Pentru a constitui aceste înscrisuri, toate acestea trebuie să nu fie întocmite anume ca mijloc de probă în procesul penal, scopul lor inițial fiind cu totul diferit, spre deosebire de înscrisurile caracterizate, care sunt întocmite anume pentru a servi ca mijloc de probă în procesul penal [84, p.198].

Potrivit art. 89 CPP Rom. din 1968 precum și a art. 198 alin. 1 CPP Rom. din 2010, intitulat mijloace de probă scrise, înscrisurile pot servi ca mijloace de probă, dacă în conținutul lor se arată fapte sau împrejurări de natură să contribuie la aflarea adevărului. Studiind conținutul alin. 2 al art. 97 și 98 CPP Rom. din 2010, înscrisurile și procesele-verbale încheiate de organul de urmărire penală sau de instanța de judecată, sunt mijloace independente de probă, care sunt cuprinse de denumirea generică de **mijloace de probă scrise**.

Înscrisurile care sunt administrate în cursul procesului penal, pot fi împărțite în două categorii:

- înscrisurile întocmite în cursul procesului penal (spre exemplu, procesul verbal sau adresele comunicate de instituțiile publice sau persoanele juridice prin care comunică informații din registre publice;
- înscrisurile întocmite înainte de începerea procesului penal (spre exemplu, facturi fiscale, contracte.) [131, p.576]

În grupul mijloacelor materiale de probă sunt cuprinse și înscrisurile care poartă o urmă a faptei săvârșite sau care au fost lăsate la săvârșirea infracțiunii ori care constituie produsul acesteia sau care servesc la constatarea existenței infracțiunii. Sunt deci folosite, în efectuarea probațiunii, ca mijloace materiale de probă, un act scris care poartă amprente digitale sau pete de sânge, un înscris fals sau care a fost folosit la săvârșirea unei infracțiuni. [55, p.230].

Reșetnicov A., examinează următoarele ipostaze în care documentul fals este prezentat în normele Codului penal: ca obiect material al infracțiunii, produs al infracțiunii și mijloc de săvârșire a infracțiunii [115, p.183].

În abordarea noțiunii de document fals și a altor categorii de documente, care pot servi în calitate de corpuri delictive și-a dat concursul și CSJ RM. Potrivit Pct. 5 Hotărârea Plenului CSJ RM nr. 19 din 10.07.1997 „Despre practica judiciară în cauzele privind contrabanda și contravențiunile administrative vamale”, documentul fals este documentul totalmente fabricat, fals

sau original în care sunt introduse informații denaturate, de exemplu, pe calea nimicirii unei părți din text, introducerii în el a informațiilor suplimentare etc. Document nul este documentul obținut pe cale legală, însă din anumite cauze și-a pierdut valabilitatea, de exemplu, a expirat termenul de acțiune [72].

Documentul obținut pe cale ilegală este documentul, obținut de persoana interesată, prezentând persoanei împuternicite pentru aceasta în calitate de temei pentru eliberarea lui a datelor vădit false sau a documentelor contrafăcute, sau obținut în urma abuzului unei persoane cu funcții de răspundere, care s-a folosit de situația de serviciu, sau din neglijența acestei persoane la eliberarea documentului [72].

Document care conține date neautentice este documentul care în realitate este autentic, însă în care sunt introduse informații ce nu corespund realității. Concomitent, el păstrează elementele și indiciile originalului (se execută pe formular oficial, conține numele și posturile persoanelor, împuternicite să-l semneze ș.a.m.d.), însă informațiile introduse în el (textul, materialele numerice) sunt false [72].

Document vamal este documentul, eliberarea căruia e prevăzută de legislația vamală în vigoare (declarațiile vamale, chitanțele, certificatele etc.), autentificat în modul stabilit de persoanele cu funcții de răspundere din instituțiile vamale.

La "alte documente" Hotărârea Plenului CSJ RM nr.19 din 10.07.1997 menționează documentele necesare pentru controlul vamal, care permit trecerea peste frontiera vamală a mărfurilor și obiectelor și sunt eliberate și autentificate de instituțiile competente și de persoanele cu funcții de răspundere respective (permise de trecere a valutei străine peste hotare, eliberate de o bancă autorizată sau de Banca Națională a Moldovei, licențe, autorizații, certificate, procuri etc.) [72].

Nu constituie mijloace materiale de probă, scrisorile private care nu conțin sau nu poartă urme ale infracțiunii sau nu sunt produsul acesteia, dar servesc la constatarea vinovăției unei persoane precum și orice documente care nu au servit la săvârșirea infracțiunii sau care nu provin din infracțiune, dar pot servi la aflarea adevărului.

Constituie, de exemplu, înscris, deci mijloc de probă scrisă, o scrisoare interceptată, prin care se poate dovedi vinovăția unei persoane; constituie, din contra, mijloc material de probă scrisoarea prin care s-a comis infracțiunea de șantaj.

Așadar în unele cazuri, documentul poate servi în calitate de mijloc material de probă, evident, atunci când el conține cel puțin unul dintre caracteristicile prevăzute în lege pentru acest mijloc de probă. Suntem îndreptățiți astfel să propunem pentru legislatorul din România, norma, potrivit căreia documentul va fi administrat potrivit procedurii stabilite pentru mijloacele

materiale de probă, atunci când posedă cel puțin unul din proprietățile mijlocului material de probă și, în consecință, se va denumi mijloc material de probă, și nu document.

Conform prevederilor legii, teoriei și practicii procesual-penale au importanță probantă documentele ce posedă un ansamblu de semne:

- a) conțin informații despre împrejurări izvorul cărora poate fi controlat;
- b) aceste informații se atestă sau se expun de organele și persoanele oficiale în limitele competenței lor, iar dacă documentul parvine de la un cetățean, în limitele informării acestuia;
- c) aceste date trebuie să aibă importanță pentru cauză;
- d) documentul obține valoarea de probă dacă este respectată ordinea stabilită de lege de obținere și anexare a lui la dosar [99, p.7].

Comparând prevederile CPP RM, care au fost în vigoare pînă la 11 iunie 2003 cu cea în vigoare a CPP RM în materia corpurilor delictu constatăm au fost „păstrate” aceleași cinci categorii ale corpurilor delictu:

- obiectele, care au servit la săvârșirea unei infracțiuni;
- obiectele, care au păstrat asupra lor urmele acțiunilor criminale
- obiectele, care au constituit obiectivul acestor acțiuni
- bani sau alte valori
- alte obiecte și documente care pot servi ca mijloace pentru descoperirea infracțiunii, constatarea circumstanțelor, identificarea persoanelor vinovate sau pentru respingerea învinuirii ori atenuarea răspunderii penale.

În ultima categorie observăm că au fost adăugate documentele, fapt pe care îl salutăm, deoarece, potrivit art. 157 alin. 1 CPP RM, în cazurile în care documentele conțin cel puțin unul din elementele menționate în art. 158, acestea se recunosc drept corpuri delictu. Deci, atunci când documentul nimereste sub incidența prevederilor legale privind corpurile delictu, față de ele vor fi aplicate norme procesuale de administrare a corpurilor delictu și, în consecință, vor fi denumite corpuri delictu.

În conformitate cu art. 162 alin. 1 pct. 5 CPP RM, documentele care constituie corpuri delictu rămân în dosar pe tot termenul de păstrare a lui sau, la solicitare, se remit persoanelor interesate.

Așadar, în procesul penal înscrisurile pot fi folosite ca mijloace de probă fie ca atare, adică ca mijloace de probațiune scrise, fie ca mijloace materiale de probă. Unele constituie documente ce se anexează la procesele-verbale întocmite în cursul cercetării penale (de ex.: fotografiile luate la locul faptei, schița drumului probabil străbătut de făptuitor, banda de magnetofon pe care au fost imprimate declarațiile învinuitului etc.). Dimpotrivă, constituie mijloace materiale de probă schița imobilului în care s-a comis un furt, întocmită de făptuitor

și uitată la locul faptei ori descoperită cu ocazia percheziției, sau fotografia interiorului casei în care s-a săvârșit un omor, găsită asupra infractorului etc.

2.4 Concluzii la capitolul II

1. Analizând literatura de specialitate din România, cât și legislația procesual-penală, putem concluziona că mijloacele materiale de probă constituie un gen probatoriu, care este susceptibil de unele diferențieri între două categorii distincte. Această delimitare este realizată mai cu seamă pe baza cadrului normativ.
2. Deosebirea pe care reglementarea din CPP Rom. din 2010 o face cu privire la mijloacele materiale de probă, divizându-le în două *specii* și anume, de o parte, obiectele care conțin sau poartă urme ale faptei săvârșite sau care pot servi la aflarea adevărului și, de altă parte, corpurile delictu este întemeiată pe diferența care există între aceste mijloace de probă sub raportul legăturii lor cu obiectul probațiunii.
3. Considerăm corectă precizarea din art. 158 alin. 1 CPP RM referitor la faptul că „*Corpuri delictu sunt recunoscute obiectele, în cazul în care există temeiuri de a presupune că ele (...)*”, deoarece la etapa depistării, ridicării și documentării procesuale ale obiectelor materiale nu se știe cu certitudine legătura acestora cu fapta cercetată. Acest aspect este constatat mult mai târziu odată cu pronunțarea unei sentințe sau decizii de condamnare.
4. Pentru a fi calificate ca mijloace materiale de probă în sensul procesual al acestei sintagme, potrivit legii mijloacele materiale de probă trebuie să fie respectată ordinea procesuală de depistare, ridicare și fixare a corpurilor delictu. Această ordine este stabilită prin lege și include următoarele etape:
 - fixarea procesuală a împrejurărilor depistării obiectelor, care pot fi corpuri delictu (în procesul-verbal de cercetare la fața locului, de percheziție sau de ridicare etc.);
 - examinarea și descrierea detaliată a corpurilor delictu în procesul-verbal corespunzător;
 - emiterea unei ordonanțe de anexare a corpurilor delictu la dosarul penal.
5. La fundamentarea definiției **mijloacelor materiale de probă în procesul penal** au stat acele trăsături caracteristice ale mijloacelor materiale de probă care au fost desprinse din doctrina studiată, la care au mai fost adăugate patru semne esențiale ale acestora, relevate în procesul investigațiilor:
 - tipul procesului - în procesul penal (după cum am consemnat anterior, mijloacele materiale de probă nu sunt proprii procesului civil);

- sunt incluse în șirul obiectelor materiale ce pot fi probe și acelea care sunt utilizate în procesul de comitere a infracțiunilor, precum și obiectele care au apărut ca consecință a acțiunilor criminale;
 - probabilitatea legăturii cu fapta cercetată și a obținerii regimului juridic caracteristic acestui mijloc de probă;
 - oportunității de obținere și documentare a acestui mijloc de probă în conformitate cu normele pertinente de procedură penală.
6. În cazul mai multor articole din CPP RM, care privesc sau au tangență cu mijloacele materiale de probă analizate în acest capitol, atât în denumire cât și în conținutul acestora, obiectele în calitate de corpuri delictive sau care umeză să fie “convertite” în corpuri delictive și documentele sunt menționate de fiecare dată separat, fără a fi utilizată sintagma mijloace materiale de probă. Această expresie rămâne a fi numai pentru denumirea Titlului IV capitolul III Secțiunea 9 al CPP RM, legislatorul preferând a face distincție clară între obiecte și documente, evitând în conținutul normelor procesuale, denumirea mijloace materiale de probă.
7. Legislatorul din România, atât în cadrul CPP Rom. din 1968, cât și a CPP Rom. din 2010 reglementând înscrisurile și procese verbale, le cuprinde cu denumirea de *mijloace de probă scrisă*.
8. La realizarea actului de justiție, documentele au deosebită importanță, deoarece servesc la soluționarea problemelor complexe ce apar în cadrul probatoriului penal. Acest fapt se datorează:
- frecvenței înalte de utilizare a documentelor la săvârșirea infracțiunilor;
 - potențialului informativ al acestora;
 - atestării documentelor în calitate de mijloc material de probă în cadrul justiției penale.

III. PROCEDEE DE ADMINISTRARE A MIJLOACELOR MATERIALE DE PROBĂ

3.1 Procedee probatorii de descoperire și ridicare a mijloacelor materiale de probă

3.1.1 Cercetarea la fața locului

Posibilitatea aflării adevărului în cauzele penale este dată de împrejurarea că infracțiunea, ca orice faptă a omului, este însoțită, în majoritatea situațiilor, de producerea unor transformări în mediul înconjurător. Astfel de modificări, de natură materială, desemnate prin termenul de urme, luat aici în accepția cea mai cuprinzătoare, sunt susceptibile de o constatare nemijlocită, cad sub simțurile noastre și pot fi percepute direct de către organele de urmărire penală în cadrul unor acte de urmărire penală (cercetarea la fața locului, percheziția, ridicarea de obiecte și înscrisuri etc.) sau prin supunerea acestora unor examinări de specialitate (expertize, constatări tehnico-științifice etc.). Ea are caracterul unei activități inițiale, cu conținut de urgență, trebuind adesea a fi îndeplinită într-o fază a cauzei în care nici natura faptei, nici autorul, nici întinderea ori natura prejudiciului nu sunt deplin cunoscute. Descoperirea, ridicarea, fixarea, analiza și sinteza acestor elemente materiale furnizează informații utile cu privire la infracțiunea săvârșită și la făptuitorul acesteia.

Acest lucru este posibil deoarece în cele mai dese cazuri, săvârșirea unei infracțiuni este marcată și prin urmele lăsate pe anumite obiecte la locul faptei, prin însăși lăsarea unor obiecte la locul săvârșirii infracțiunii sau în apropierea acestui loc [94, p.285].

Un loc important în probațiunea procesual-penală, printre alte acte de urmărire penală, revine cercetării la fața locului, care poate fi de mai multe categorii. În cadrul cercetării la fața locului pot fi stabilite nu numai circumstanțele care constituie obiectul probator, dar și alte momente importante, care permit de a orienta într-o direcție corectă investigarea cauzei și de a înainta versiunile respective. Nu în zadar cercetarea la fața locului este denumită simbolic „cheia pentru rezolvarea problemei cu mai mulți necunoscuți.” [139, p.17].

Cercetarea la fața locului constituie una din cele mai importante și complexe activități, ale cărei rezultate condiționează, de cele mai multe ori, nu numai direcția, ci însăși finalitatea investigațiilor ce se efectuează în cauza dată.

În literatura de specialitate, atât procesual penală, cât și criminalistică, autorii au ajuns la un consens în ceea ce privește semnificația și importanța cercetării la fața locului, subliniind că această activitate constituie un procedeu probator cu adâncă semnificație în aflarea adevărului, aceasta nefiind un simplu act inițial de urmărire penală, ci o activitate de maximă importanță și de neînlocuit, în multe situații fiind aproape imposibil de repetat, în aceleași condiții și cu aceleași rezultate [123].

Cercetarea la fața locului este o acțiune de urmărire penală de neînlocuit cu altă acțiune, întrucât după urme și alte materiale de probă (aspectul exterior și însușirile acestora, spațiul lor și alte calități) este posibil, mai exact decât din declarațiile martorilor oculari, să ne imaginăm starea de fapt de la locul infracțiunii.

Cercetarea la fața locului este o acțiune de urmărire penală de neînlocuit, deoarece informația căpătată în urma cercetării la fața locului în majoritatea cazurilor nu poate fi obținută din alte surse, spre exemplu informația obținută în urma ridicării urmelor de picioare și mâini a infractorului, urmelor de aplicare a obiectelor de spargere [27, p.336].

O particularitate a cercetării la fața locului este caracterul imediat. Spre deosebire de alte acțiuni de urmărire penală, care nu suferă amânare, cercetarea la fața locului trebuie să fie realizată imediat în sensul direct al cuvântului. Orice amânare poate duce la schimbarea anturajului, pierderea urmelor și probelor [27, p.337].

Ea se efectuează ori de câte ori organul judiciar consideră că este necesar, în vederea aflării adevărului, să se examineze:

- locul săvârșirii infracțiunii (locul unde s-a desfășurat activitatea infracțională, în totul sau în parte, ori locul unde s-a produs rezultatul acesteia);
- locul unde s-au descoperit urmele infracțiunii;
- locul în care s-au extins urmările infracțiunii [89, p.177].

În literatura de specialitate și în practica criminalistică locul infracțiunii se consideră locul comiterii acțiunilor principale ce formează latura obiectivă a infracțiunii respective. Aceasta se poate lămurii prin faptul că aici, de regulă, sunt concentrate urme materiale într-o măsură mare, astfel încât se poate stabili nu numai fapta penală, dar și modul de săvârșire a infracțiunii, informații despre făptuitor ș.a. [69, p.69].

Prin locul faptei se înțelege perimetrul în limitele căruia se află probele materiale create cu ocazia săvârșirii infracțiunii. Astfel, el cuprinde: terenul sau încăperea în care s-a comis infracțiunea, locul unde s-a produs rezultatul, împrejurimile acestor locuri, dacă sunt purtătoare ale urmelor create cu prilejul săvârșirii faptei cercetate. De exemplu, în cazul infracțiunilor comise cu arme de foc, locul faptei cuprinde: locul în care victima a fost surprinsă de glonț, locul din care s-a tras, locul în care a fost găsit corpul ei, precum și orice porțiune de teren dintre aceste puncte menționate, dacă se găsesc urme ale faptei săvârșite. Desigur că, în foarte multe cazuri, locurile amintite sunt atât de apropiate unul de altul încât toate formează un spațiu omogen, dar se poate ca între ele să fie distanțe chiar foarte mari. Sau, să zicem, în cazul unui furt, locul faptei cuprinde, în primul rând, încăperea din care s-au sustras bunurile ce formează obiectul material al infracțiunii, dar și acoperișul prin care infractorul a pătruns în interiorul clădirii respective, grădina sau curtea pe unde s-a retras cu obiectele furate. Toate aceste zone ale

locului faptei sunt legate între ele prin felurite urme create de infractor în lanțul de activități întreprinse din momentul pătrunderii sale în perimetrul locului respectiv și până la părăsirea lui. De asemenea, loc cu perimetru unic al faptei pot fi socotite: încăperea în care i s-a administrat victimei o substanță otrăvitoare (concretizat prin resturi de substanță nocivă, vasul în care s-a preparat etc), traseul parcurs de victimă, care poate fi purtător a variate urme (ca urme de picioare, de vomismente, sub formă de diferite obiecte pierdute de victimă [69, p.70].

Deci, oricare loc al faptei poate fi caracterizat prin localizarea într-un anumit spațiu a diferitelor obiecte aflate într-o anumită poziție, stare, prezentând anumite caracteristici, însușiri, legături spațiale reciproce, modificări, rezultate din activitatea infracțională [69, p.70].

De exemplu, în accepțiunea de loc al faptei efectuate în investigarea traficului de droguri în următoarele :

- locurile din fabricile sau unitățile care produc medicamente pe bază de stupefiante;
- laboratoarele de analiză chimică și control ale unor astfel de medicamente;
- unitățile medico-farmaceutice, spitale, policlinici;
- depozite de materii prime sau de produse intermediare sau finite și zonele înconjurătoare;
- terenurile cultivate cu plante ce conțin substanțe toxice sau stupefiante : mac opiaceu, cannabis sativa ;
- punctele de trecere a frontierei sau zonele limitrofe;
- locurile de cazare și distracție: hoteluri, moteluri, campinguri, restaurante, baruri, discoteci, cazinouri;
- porturi, aeroporturi, stații de cale ferată, oficii poștale;
- mijloace de transport – auto, navale, aeriene;
- unități școlare, cămine, campusuri universitare unde s-au semnalat consumul și alte operațiuni interzise [1].

Noțiunea de loc al faptei este la rândul său mai complexă, întrucât ea nu se limitează doar la o suprafață determinată în interiorul căruia s-a manifestat aspectul concret, obiectiv al infracțiunii, ci se întinde în spațiu la toate locurile unde s-au materializat consecințele faptei propriu-zise, precum și la împrejurimile acestora. Astfel, un accident aviatic se poate întinde pe câțiva km ca spațiu de cercetare, de la apariția primelor semne: scurgeri, pierderi de carburant, desprinderea unei părți a ampenajului ori carenei și până la locul prăbușirii concrete a aeronavei. Într-un omor, locul aplicării violențelor ori chiar al uciderii poate fi altul decât cel în care se descoperă cadavrul ori părți secționate din acesta. Locul realizării unor documente poate fi într-un oraș, iar păstrarea și răspândirea bancnotelor contrafăcute să aibă loc în altă localitate [132].

De regulă, cercetarea locului faptei este un moment inițial al soluționării unei cauze penale, de calitate sa depinzând modul ulterior de evoluție al cercetării penale.

Majoritatea surselor studiate tratează cercetarea, situând pe primul plan scopul acestui act, care, în fond, coincide cu textul legislativ ce vizează temeiul efectuării cercetării [164, p.285], [168, p. 57], [65, p. 9].

Rîjakov A.P.. specifică că, temei de efectuare a cercetării este necesitatea dezvoltată de documentele procesuale (motivele pornirii procesului penal, probe etc.) de a clarifica circumstanțele săvârșirii infracțiunii și altor împrejurări importante pentru soluționarea justă a cauzei și aceasta este posibil numai prin observare [172, p.60].

Unii autori ruși [183, p.390], [135, p.556], [168, p.263] definesc cercetarea la fața locului ca o acțiune de urmărire penală de neamânat, constând în perceperea imediată a locului, cercetarea, fixarea și ridicarea de către organul de urmărire penală a obiectelor și urmelor referitoare la acest loc, cât și descrierea particularităților lor în procesul-verbal de cercetare la fața locului, stabilirea mecanismului săvârșirii infracțiunii, fapte importante pentru rezolvarea corectă a cauzei.

Cercetarea la fața locului reprezintă o activitate procesuală și tactică a ofițerului de urmărire penală, ce rezidă în studierea, perceperea, depistarea, fixarea și ridicarea nemijlocită a obiectelor, stabilirii stării și proprietății lor, urmelor, indiciilor și poziției reciproce a acestora, importante pentru cauza cercetată [62, p.5].

Cercetarea la fața locului este o activitate cu o natură complexă, procesuală și de tactică criminalistică - care poate fi dispusă și efectuată, atât de către organele de anchetă, cât și de către instanța de judecată - ce constă în descoperirea, fixarea procesuală, ridicarea și interpretarea naturii, stării și poziției urmelor și a mijloacelor materiale de probă, a legăturilor dintre acestea, precum și obținerea de date privind numărul și identitatea făptuitorilor, natura și împrejurările în care a fost săvârșită fapta cercetată [102, p.12].

Același autor menționează în aceeași sursă, că este puțin probabil a stabili împrejurările în care a fost săvârșită fapta cercetată, doar prin efectuarea acestei activități, dat fiind caracterul complex al anchetei penale [102, p.12].

Cercetarea la fața locului este una din activitățile procedurale și de tactică criminalistică ale organului de urmărire penală, ce se realizează de obicei la începutul urmăririi, în scopul cunoașterii nemijlocite a locului faptei, al descoperirii, fixării și ridicării urmelor create cu ocazia săvârșirii infracțiunii, precum și pentru ascultarea martorilor oculari, a victimelor sau chiar a făptuitorilor [6, p.155].

Cercetarea la fața locului se realizează când există date că la locul săvârșirii infracțiunii, în împrejurimi, pe obiecte sau înscrisuri, pot fi depistate urme ale infracțiunii, precum și alte

circumstanțe, care pot avea importanță pentru justa soluționare a cauzelor penale, este efectuată cercetarea lor de către organul de urmărire penală, care le va percepe nemijlocit, fixând rezultatele observărilor așa cum au fost sesizate în procesul-verbal [104, p.112].

Cercetarea la fața locului este un procedeu probatoriu care constă în cercetarea amănunțită a locului unde s-a comis fapta, cu scopul de a cunoaște exact situația locului săvârșirii infracțiunii, de a descoperi și a fixa urmele infracțiunii, de a stabili poziția și starea mijloacelor materiale de probă și împrejurările în care infracțiunea a fost săvârșită [88, p.48].

În același sens este și conținutul art. 129 alin. 1 CPP Rom. din 1968, art. 192 CPP Rom. din 2010 care de asemenea elucidează scopul cercetării la fața locului, însă evidențiază și procedeul de cunoaștere a datelor de fapt - constatarea (observarea). Conform art. 129 alin. 1 CPP Rom. din 1968, *„Cercetarea la fața locului se efectuează atunci când este necesar să se facă constatări cu privire la situația locului săvârșirii infracțiunii, să se descopere și să se fixeze urmele infracțiunii, să se stabilească poziția și starea mijloacelor materiale de probă și împrejurările în care infracțiunea a fost săvârșită.”*

„Cercetarea locului faptei se dispune de către organul de urmărire penală, iar în cursul judecății de către instanța de judecată, atunci când este necesară constatarea directă în scopul determinării sau clarificării unor împrejurări de fapt ce prezintă importanță pentru stabilirea adevărului, precum și ori de câte ori există suspiciuni cu privire la decesul unei persoane.” (art. 192 alin. 1 CPP Rom. din 2010)

Acest procedeu de cunoaștere este specificat de mai mulți autori. În viziunea acestora, cercetarea la fața locului reprezintă activitatea procedurală al cărui obiect îl constituie percepția nemijlocită de către organele judiciare a locului unde s-a săvârșit activitatea infracțională, descoperirea, fixarea și ridicarea urmelor, precizarea poziției și stării mijloacelor materiale de probă, în vederea stabilirii naturii și împrejurărilor comiterii infracțiunii, a elementelor care să conducă la identificarea făptuitorului [20, p.31], [62, p.9], [122, p.322], [138, p.157], [142, p.96], [152, p. 201].

Activitatea procedurală și de tactică criminalistică, al cărei obiect îl constituie perceperea nemijlocită a locului unde s-a săvârșit o faptă de natură penală, căutarea, descoperirea, relevarea, fixarea, ridicarea și examinarea mijloacelor de probă, inclusiv precizarea poziției și stării acestora [7, p.251].

Este evidențiat scopul acestui procedeu probatoriu în CPP RM. *„În scopul descoperirii urmelor infracțiunii, a mijloacelor materiale de probă pentru a stabili circumstanțele infracțiunii ori alte circumstanțe care au importanță pentru cauză, organul de urmărire penală efectuează cercetarea la fața locului a terenurilor, încăperilor, obiectelor, documentelor, animalelor, cadavrelor umane sau de animale.”* (art. 118 alin. 1 CPP RM)

Din punct de vedere criminalistic, investigarea locului faptei are următoarele sarcini:

- examinarea nemijlocită a locului unde s-a săvârșit infracțiunea;
- căutarea, descoperirea, fixarea, ridicarea și examinarea urmelor și a mijloacelor materiale de probă;
- determinarea drumului parcurs de infractor (*iter criminis*), a obiectelor asupra cărora a acționat și a instrumentelor folosite;
- determinarea locurilor de unde se puteau percepe anumite faze ale săvârșirii infracțiunii;
- verificarea unor persoane care au tangențe cu fapta;
- adunarea altor date care se referă la obiectul probațiunii;
- luarea unor măsuri de limitare a pagubelor și de prevenire a unor urmări dăunătoare [62, p.6-7], [161, p.54], [168, p.348], [80].

În accepțiunea criminalistică, constituie urme tot ceea ce a rămas material, vizibil sau invizibil, la locul infracțiunii de la persoana făptuitorului, de la îmbrăcămintea sau încălțăminte lui, de la vehiculele, armele, instrumentele sau materialele pe care le-a întrebuințat, obiectele ori fragmentele de obiecte de orice natură, abandonate sau pierdute de infractor la locul faptei, precum și tot ceea ce s-a putut atașa material, vizibil sau invizibil de la locul infracțiunii asupra acestuia [123].

Examinarea acestor obiecte prezintă în esență perceperea, studierea, fixarea și aprecierea lor în ansamblul stării de fapt, avându-se în vedere reliefurile locului, hotarele acestuia, poziția spațială a obiectelor și distanțele dintre ele, căile de acces și de părăsire a locului faptei, a particularităților tuturor obiectelor și urmelor infracțiunii (ce reprezintă aceste obiecte, care este natura, destinația, însușirile și caracteristicile lor), precum și a așa numitelor împrejurări negative (lipsa unor urme și obiecte ce iminent trebuiau să existe sau prezența obiectelor străine acestui loc ori stării de fapt) [138, p.135].

Această activitate presupune descoperirea urmelor infracțiunii, în mod special a urmelor materiale specifice, a instrumentelor folosite pentru amenințarea ori lovirea victimei, a resturilor de substanțe destinate de a aduce victima în situația de a nu se putea apăra ori de a-și exprima voința, a obiectelor pierdute de făptuitori, sau de victimă ș.a. [2, p.375].

Teoria și experiența acumulată în domeniul investigării infracțiunii de viol ne demonstrează fără echivoc că desfășurarea în condiții de operativitate, complexă și prin respectarea regulilor metodologice a cercetării la fața locului, oferă posibilitatea lămuririi următoarelor probleme indispensabile pentru obținerea probelor și identificării violatorului: natura evenimentului infracțional produs, și anume verificarea ipotezei unei denunțări false despre săvârșirea unui raport sexual comis prin constrângere; timpul și locul de săvârșire a faptei

(se încearcă stabilirea și fixarea urmelor ce ar demonstra existența unui raport sexual sau a încercărilor de realizarea a raportului sexual, se atrage atenția asupra existenței urmelor de genunchi, coate sau posibilitatea rămânerii unor particule din hainele infractorului); metoda și mijloacele de săvârșire a violului; împrejurările, care au favorizat săvârșirea infracțiunii; activitatea infracțională concretă desfășurată de autor, după caz, coautori; caracterul și mecanismul formării vătămarilor depistate pe corpul victimei (se atrage atenția asupra urmelor ce ar confirma confruntarea dintre victimă și infractor); existența urmelor pe corpul victimei sau la locul faptei a urmelor de dinți, sânge, spermă, secreții vaginale, urme de mijloace de transport; de asemenea în cadrul cercetării la fața locului se impune a fi ridicate mostre de sol de la locul comiterii infracțiunii, mostre de căptușeală a mobilei, a tapițeriei din mașină, covor, mobilă și alte obiecte sau substanțe ce ar putut fi lăsa urme pe hainele victimei sau ale infractorului; obiectele și lucrurile care aparțin făptuitorului; identificarea eventualilor martori etc. [107, p.147, 148].

Prin urmare, concluzionând cele menționate, se poate afirma că cercetarea la fața locului prezintă perceperea, fixarea și aprecierea de ansamblu a stării de fapt, și în special, după cum urmează:

- 1) a reliefului locului, a hotarelor naturale și artificiale ale campului infracțional;
- 2) localizarea reciprocă a obiectelor în spațiu și distanțele dintre ele;
- 3) caracterul și poziția porțiunii de teren, a încăperii, a construcțiilor adiacente, a căilor de acces și de părăsire a locului infracțiunii, a obstacolelor ce se întâlnesc în drum;
- 4) a particularităților și poziției obiectelor aflate în acest loc din perspectiva folosirii lor curente;
- 5) a urmelor infracțiunii și a făptuitorului;
- 6) lipsa unor obiecte și urme caracteristice acestei stări de fapt;
- 7) prezența unor obiecte străine, neobișnuite pentru împrejurările acestui loc al faptei [69, p.71].

Desigur, cercul obiectelor cercetării și intensitatea cu care acestea se examinează este determinată de circumstanțele concrete ale fiecărui caz în parte [69, p.71].

Cercetarea dispozitivelor sistemului de calcul se realizează cu scopul:

- de a descoperi urmele create ca rezultat al acțiunii ilegale și a altor corpuri delictive utilizate pentru a stabili cine, cu ce scop și în ce circumstanțe a comis infracțiunea;
- de a stabili scenariul și mecanismul săvârșirii infracțiunii;
- de a stabili starea tehnică a dispozitivelor [115, p.221].

Cu ocazia efectuării cercetării la fața locului pot fi descoperite și ridicate obiecte și înscrisuri care pot servi la aflarea adevărului, în sensul procesului penal [102, p.177].

De aceea, ținând cont de art. 192 CPP Rom. din 2010, art. 118 al CPP RM și de noțiunea de cercetare a locului faptei atestată în literatura consultată, putem formula următoarele sarcini generale ale acestui procedeu probatoriu:

- examinarea nemijlocită, inclusiv cu ajutorul mijloacelor tehnico-criminalistice de către organul de urmărire penală a stării de fapt și a anumitor obiecte ale ei;
- depistarea, examinarea preliminară la fața locului și estimarea urmelor și altor materiale de probă;
- obținerea informației în vederea elaborării și verificării atât a versiunilor generale (despre prezența sau lipsa semnelor de infracțiune ale incidentului cercetat, despre obiectul și latura obiectivă, subiectul și latura subiectivă a infracțiunii), cât și a versiunilor particulare (de exemplu, privind motivele, timpul și condițiile de apariție la locul faptei a urmelor și obiectelor, a apartenenței acestora etc.);
- obținerea datelor pentru organizarea măsurilor operative de investigații și pentru valorificarea ajutorului maselor largi de populație în vederea urmăririi făptuitorului pe urme proaspete, dar și în vederea luării altor măsuri urgente, necesare descoperirii infracțiunii;
- depistarea condițiilor ce au determinat, înlesnit sau favorizat săvârșirea infracțiunii;
- fixarea procesuală și tehnică a mersului și a rezultatelor cercetării [142, p.13].

Având în vedere cele expuse putem afirma cu toată certitudinea că în cadrul cercetării la fața locului poate fi primită informație primară privind infracțiunea și pot fi depistate obiecte și înscrisuri, care pot servi în calitate de mijloace materiale de probă.

Conform art. 118 alin. 1 CPP RM, există următoarele tipuri de cercetare la fața locului: a terenurilor, a încăperilor, a obiectelor, a documentelor (înscrisurilor), a animalelor, a cadavrelor umane sau a animalelor.

De asemenea, art. 134 CPP RM stipulează cercetarea corespondenței poștale și telegrafice, iar art. 120 CPP RM - examinarea exterioară a cadavrului. O modalitate a cercetării este examinarea corporală, prevăzută de art. 119 CPP RM.

De regulă, cercetarea terenurilor, obiectelor, înscrisurilor, precum și examinarea cadavrului, este parte integrantă a cercetării la fața locului. În cazurile în care pentru cercetarea acestor obiecte este necesar mai mult timp, ele se examinează la locul efectuării urmăririi penale.

Deci, prin cercetarea la fața locului organul de urmărire penală stabilește împrejurările în care a fost comisă fapta, identifică pe infractor sau delimitează sfera persoanelor bănuite, adună, conservă și examinează probele materiale descoperite, întrucât prin ea organul judiciar își deschide multiple posibilități de descoperire a numeroase și variate urme create cu prilejul săvârșirii infracțiunii, de identificare a persoanelor care au cunoștințe despre infracțiunea

respectivă și autorul său, cercetarea la fața locului nu poate fi înlocuită cu alte activități tactice de administrare a probelor în cauză, chiar dacă ne-am gândi la ascultarea de persoane, fără de care, în orice cauză penală, nu poate fi concepută cercetarea criminalistică.

Prin urmare, putem spune că, în cazul infracțiunilor comise prin acțiuni fizice, cu urmări concretizate obiectiv în mediul ambiant, cercetarea la fața locului este deschizătoare de drumuri pentru activitățile tactice de cercetare criminalistică, ce se vor desfășura în continuare, în vederea stabilirii adevărului în cauza dată. De aceea, în procesul cercetării la fața locului, se impune necesitatea efectuării unei examinări minuțioase, porțiune cu porțiune, a locului respectiv, astfel încât nici o zonă să nu rămână necercetată.

Dacă una din zonele sale ar fi omisă cu ocazia cercetării, ar putea să rămână nevalorificate, diferite urme prețioase pentru stabilirea modului de comitere a faptei și de identificare a autorului ei, ceea ce ar fi de natură să ducă, în cele din urmă, chiar la imposibilitatea stabilirii adevărului în cauza respectivă [91, p.180].

În conformitate cu art. 279 alin. 1 CPP RM, organul de urmărire penală efectuează acțiunile de urmărire penală în strictă conformitate cu prevederile prezentului cod și numai după pornirea urmăririi penale, cu excepția acțiunilor prevăzute în art. 118 (cercetarea la fața locului) și în art. 130 (percheziția corporală sau ridicarea), care pot fi efectuate până la pornirea urmăririi penale.

În cercetarea urmelor la fața locului trebuie avut în vedere în permanență faptul că infractorul, de multe ori, urmărește și chiar reușește ca până la sosirea echipei de intervenție să șteargă o parte din urme, în special acelea care pot fi detectate cu ajutorul simțurilor (în special al văzului.) [108, p.22].

O atenție specială trebuie acordată cercetării urmelor, în special a urmelor latente, precum și a microurmelor care, de regulă, sunt imposibil de evitat de autorul faptei.

Probe minuscule pot fi extrem de importante într-o investigație, deoarece dimensiunile mici ale microurmelor fac ca făptuitorul să nu sesizeze crearea acestora la fața locului și, ca urmare, să nu le poată altera intenționat [123].

Într-un caz de furt de cabluri electrice, prin analiză comparativă, cu ajutorul microscopului electronic, a fibrelor conținute de mantaua cablului cu microfibrele textile recoltate din teaca cuțitului folosit pentru tăierea cablului, s-a putut demonstra că acestea au același aspect și aceleași dimensiuni (singurele caracteristici comparabile datorită cantităților la nivel de microureme a probelor analizate) [123].

Cercetarea la fața locului constituie o activitate complexă care solicită exactitate și calm, perseverență și prudență, eforturi și chiar sacrificii din partea echipei îndrituită a o efectua. Sesizată cu săvârșirea unei infracțiuni, echipa de cercetare, condusă de procuror, însoțit de

lucrători de poliție din formațiunile judiciar și criminalistică, precum și de medicul legist, trebuie să se deplaseze în timp util la locul producerii evenimentului. Urgența în deplasarea echipei este motivată de riscul apariției unor modificări a locului faptei, precum și a degradării sau distrugerii urmelor. Aceste modificări pot fi aduse atât de făptuitor în mod voit pentru a-și asigura scăparea, cât și prin acțiunea unor factori neutri (condiții meteo, perisabilitatea unor urme etc).

Ajungând în scurt timp la locul producerii infracțiunii, echipa de cercetare are posibilitatea de a identifica unii martori sau chiar surprinde autorul la locul faptei.

Asigurarea protecției locului faptei și luarea tuturor măsurilor ce se impun în astfel de situații pentru ca poziția obiectelor să nu fie modificată, este o activitate deosebit de importantă. Atingerea unor obiecte și modificarea poziției altora, este contraindicată și nu trebuie acceptată de către organele sosite primele la fața locului, decât în cazuri extreme, când situația se impune cu necesitate pentru salvarea victimelor sau pentru limitarea efectelor actului de terorism, unde pot fi mai multe victime și pot apărea pericole importante pentru viața, sănătatea ori integritatea lor corporală [18, p.17].

Menținerea aspectului inițial al locului faptei și luarea tuturor măsurilor pentru conservarea urmelor sunt factori determinanți pentru evitarea unor acțiuni distructive a factorilor subiectivi (pătrunderea în perimetrul cercetat a unor persoane), precum și a intervenției factorilor obiectivi (naturali, atmosferici).

Pentru a evita dispariția urmelor, denaturarea lor, schimbarea situației locului, și, în sfârșit, pentru a nu diminua eficiența cercetărilor, art. 129 alin. 5 CPP Rom. din 1968, prevede că organul de urmărire penală poate interzice persoanelor care se află în locul unde se efectuează cercetarea să comunice între ele sau cu alte persoane ori să plece înainte de terminarea cercetării. În acest context va fi binevenită interdicția pentru aceste persoane de a acționa din inițiativa proprie în timpul cercetării (de exemplu, de a se deplasa în locurile unde sunt urme de încălțăminte).

Anumite interdicții privind participarea sau asistarea unor persoane în cadrul cercetării la fața locului, întâlnim și în art. 192 alin. 2 CPP Rom. din 2010 „*Organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate interzice persoanelor care se află ori care vin la locul unde se efectuează cercetarea, să comunice între ele sau cu alte persoane.*”

În același scop, art. 118 alin. 3 CPP RM prevede posibilitatea limitării accesului la fața locului, misiune pusă în sarcina organelor de menținere a ordinii publice.

Urmele de la fața locului pot fi modificate, deteriorate sau chiar distruse de intervenția unor factori atmosferici ca ploaia, vântul, ninsoarea, dar acțiunea nocivă a acestora poate fi anihilată ori diminuată, astfel încât fața locului să nu sufere modificări de natură a compromite rezultatul cercetării. Protejarea urmelor formate în locuri deschise expuse primejdiei, distrugerii

sau degradării provocate de intervenția factorilor atmosferici se realizează prin fotografierea neîntârziată a acestora, măsură ce va fi urmată de acoperirea urmelor cu diferite obiecte sau materiale găsite în zonă: ziare, hârtii, cartoane, folii de plastic, lădițe etc. [122, p.323]

La aceste influențe se adaugă și contribuția nocivă determinată de curiozitatea celor prezenți în zonă, inclusiv a reprezentanților mass media, care uneori pătrund în câmpul infracțional pentru a culege informații, putând atinge ori modifica poziția unor obiecte [122, p.323].

Este recomandată identificarea și reținerea până la sosirea echipei de cercetare, a acelor persoane care au luat cunoștință prin propriile simțuri despre infracțiune și împrejurările în care aceasta s-a consumat, cum ar fi cei care descoperă fragmente de cadavru în locuri mai îndepărtate de locul deflagrației, găsesc instrumente ori tehnică folosită la comiterea faptei. Sunt importante și persoanele care au participat la acțiuni de prim-ajutor, la ridicarea și transportarea victimelor sau la luarea unor măsuri ce nu sufereau amânare, înaintea organelor judiciare ori împreună cu acestea, acțiuni care prin mecanismul desfășurării lor au produs modificări ale locului faptei. [122, p.323].

Conform art. 157 alin. 1 CPP RM anterior, cât și a art. 118 alin. 1 CPP RM, cercetării pot fi supuse și diferite încăperi. În practica organelor de urmărire penală există cazuri când proprietarii sau locatarii lor se opun pătrunderii în domiciliul acestora. Pentru atare situații CPP RM stipulează în art. 118 alin. 2, emiterea de către organul de urmărire penală a unei ordonanțe, care umează să fie autorizată de judecătorul de instrucție. Acest act procedural permite pătrunderea la domiciliul pentru efectuarea cercetării la fața locului în cazurile când proprietarii sau locatarii nu-și dau acordul.

În practica judiciară există totuși cazuri când nu este solicitat acordul pentru pătrunderea în domiciliu al persoanei care domiciliază și nu este autorizată de judecătorul de instrucție cercetarea la fața locului în aceste cazuri.

„Avocatul Malic Gheorghe, în recursul declarat, a solicitat casarea parțială a sentinței Judecătoriei Buiucani mun. Chișinău din 05 septembrie 2007 și a deciziei Curții de Apel Chișinău din 14 noiembrie 2007, cu achitarea lui Moghilda Anatolie din motiv că el a fost condamnat pentru o faptă care nu întrunește elementele infracțiunii. Recurentul a invocat faptul că organul de urmărire penală a efectuat acțiuni ilegale de cercetare la fața locului la domiciliul condamnatului, astfel fiind încălcat dreptul acestuia la inviolabilitatea persoanei și a domiciliului.

Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a admis recursul avocatului, cu casarea parțială a sentinței Judecătoriei Buiucani mun. Chișinău din 05 septembrie 2007 și a deciziei Curții de Apel Chișinău din 14 noiembrie 2007, cu achitarea lui A. Moghilda de sub

învinuirea de săvârșire a infracțiunii prevăzute de art. 361 alin.(2) lit. a) Cod penal din următoarele motive.

Conform art. 118 alin. (1) Cod de procedură penală, cercetarea la fața locului se efectuează în scopul descoperirii urmelor infracțiunii, a mijloacelor materiale de probă pentru a stabili circumstanțele infracțiunii sau alte circumstanțe care au importanță pentru cauză. Contrar acestor prevederi legale, la momentul efectuării cercetării la fața locului la domiciliul lui A. Moghilda, nu era înregistrată și nu se cerceta nici o infracțiune concretă, astfel organul de urmărire penală nu avea temei și nici dreptul ca să înceapă careva acțiuni procedurale fiindcă acestea nu pot fi exercitate înaintea existenței unei infracțiuni concrete, fără scopul cercetării și combaterii ei. Astfel, prin aceste acțiuni ale organului de urmărire penală, au fost încălcate prevederile art.11 CPP- inviolabilitatea persoanei, A. Moghilda fiind ilegal reținut; ale art. 12 CPP- inviolabilitatea domiciliului, percheziția și cercetarea domiciliului nefiind efectuată în baza unui mandat judiciar; cât și prevederile art. 13 CPP- inviolabilitatea proprietății, lui A. Moghilda nefiind înmînată copia procesului- verbal de ridicare a bunurilor de la domiciliul acestuia. Reieșind din aceste circumstanțe, toate probele ce au fost ridicate și administrate în cadrul efectuării cercetării la fața locului la domiciliul lui A. Moghilda de către organul de urmărire penală, acestea fiind cu încălcări esențiale ale legislației procesual - penale, exprimate în violarea drepturilor și libertăților constituționale ale participanților la proces, sunt ilegale și inadmisibile, care nu pot fi puse la baza sentinței de condamnare conform art. 94 Cod de procedură penală.” [37].

După cum s-a menționat, cercetarea la fața locului este un act de urmărire penală care nu suferă amânare. Orice târăgănare în desfășurarea cercetării la fața locului, mărește probabilitatea de dispariție a urmelor și a mijloacelor materiale de probă.

Pentru evitarea acestor situații nedorite, în art. 301 alin. 2 CPP RM este prevăzut că, „Acțiunile de urmărire penală sub formă de percheziție, cercetare la fața locului în domiciliu și punerea bunurilor sub sechestru în urma percheziției pot fi efectuate, ca excepție, fără autorizarea judecătorului de instrucție, în baza ordonanței motivate a procurorului, în cazurile infracțiunilor flagrante, precum și în cazurile ce nu permit amânare. Judecătorul de instrucție trebuie să fie informat despre efectuarea acestor acțiuni de urmărire penală în termen de 24 de ore, iar în scop de control, i se prezintă materialele cauzei penale în care sunt argumentate acțiunile de urmărire penală efectuate. În cazul în care sunt temeiuri suficiente, judecătorul de instrucție, prin încheiere motivată, declară acțiunea de urmărire penală legală sau, după caz, ilegală.” În ultimul caz, procesul - verbal de cercetare la fața locului, cât și corpurile delictelor depistate și ridicate, nu pot servi ca mijloace de probă în proces și respective nu pot fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești.

Art. 12 al Declarației Universale ale Drepturilor Omului, art. 8 al Convenției Europene pentru protecția Drepturilor Omului și a libertăților fundamentale precum și art. 29 din Constituția Republicii Moldova care stipulează pătrunderea în domiciliu “numai în condițiile legii”, protejează de imixtiuni arbitrare în viața personală, în viața familială, precum și în domiciliu. În acest context, examinarea și verificarea de către instanța de judecată a legalității și temeiniciei cercetării încăperilor de locuit, când locatarii se opun, se manifestă ca o garanție suplimentară și eficientă de asigurare a valorilor supreme nominalizate în procesul penal.

Reglementările respective cu unele precizări, fiind încadrate în legislația procesual - penală a României, vor permite de a înlătura lacunele existente, care în prezent, pentru unele situații de practică judiciară, admit violarea dreptului la inviolabilitatea domiciliului.

O problemă distinctă a cercetării la fața locului este antrenarea diferitor persoane la efectuarea acestui act până la începerea urmăririi penale.

Gherasimov I.F., menționează că pentru a asigura un succes mai mare activității desfășurate ar fi de dorit ca la cercetarea la fața locului să participe și victima, bineînțeles dacă există posibilitatea. Aceasta poate arăta locul unde a fost aplicată violența, unde a fost realizat raportul sexual, unde stătea infractorul, în care direcție a plecat acesta [147, p.127].

Există unele situații în care este util să se asigure prezența apărătorului la cercetarea locului faptei, în special când această activitate se corelează cu ridicarea unor probe importante, cu percheziția, cu pătrunderea în anumite spații sau când autorii au rămas în zonă, ori au fost prinși de organele de cercetare ajunse primele la fața locului, sau de persoane afectate și vătămate ușor, ori de martori și se află într-una din situațiile prevăzute de lege ce impune asistența juridică obligatorie.

În activitatea practică, chiar dacă la fața locului sunt identificate persoane care intră în cercul de bănuți, membrii echipei de cercetare consemnează acest aspect în conținutul proceselor-verbale de investigație care fac parte ca anexe ale procesului - verbal. Oricum, chiar dacă s-ar pune problema ascultării în calitate de făptuitor, i se pune în vedere că este cercetat în această calitate, că are dreptul la tăcere și că poate fi asistat de un apărător ales. Despre toate acestea se va încheia un proces-verbal sau în cuprinsul declarației olografe dată de către făptuitor, se vor face mențiuni în acest sens [18, p.21].

Pentru organul judiciar, primele informații, sunt deosebit de utile, surse de informații fiind victima infracțiunii, rudele acestora, martorii oculari, organele de poliție sosite primele la fața locului și chiar făptuitorul [19].

În literatura de specialitate sunt consemnate practic printre informațiile furnizate de victimă cu privire la împrejurările săvârșirii infracțiunii:

- starea inițială a locului faptei;

- existența unor urme, care să demonstreze că s-a săvârșit o faptă penală;
- instrumentele folosite la comiterea faptei;
- locurile unde s-au deplasat făptuitorii în câmpul crimei;
- bunurile și valorile ce lipsesc de la locul faptei;
- modificările intervenite în câmpul faptei, etc. [19].

Pentru ca mijloacele materiale de probă și elementele de fapt să poată dobândi valoare de probă, constatările făcute cu prilejul cercetării la fața locului, trebuie să fie consemnate în mijloacele de probă prevăzute de legea procesuală penală. Mijlocul principal de fixare a rezultatelor cercetării la fața locului îl constituie procesul-verbal, căruia i se pot anexa fotografii, schițe, ori înregistrări video. Procesul-verbal de cercetare la fața locului are un dublu caracter: în primul rând, se numără printre mijloacele de probă cu semnificație majoră în soluționarea cauzei, iar în al doilea rând, constituie o dovadă procedurală de natură a demonstra îndeplinirea dispozițiilor legale cu ocazia cercetării la fața locului.

Aici se descrie locul faptei, urmele găsite, obiectele examinate și cele ridicate, poziția și starea celorlalte mijloace materiale de probă, astfel încât acestea să fie redată cu precizie și pe cât posibil cu dimensiunile respective.

Locul unde s-a comis fapta, poziția și starea mijloacelor materiale de probă precum și împrejurările în care fapta a fost săvârșită, trebuie să fie redată cu precizie și pe cât posibil cu dimensiunile respective [94, p.348].

Fixarea locului faptei în ansamblu său, a urmelor descoperite în perimetrul acestuia, cu poziția și starea în care se află ele, este un act procedural, o activitate ce nu trebuie confundată cu conservarea urmelor și a obiectelor purtătoare de urme activitate al cărei scop primordial presupune păstrarea și protejarea urmelor împotriva factorilor distructivi, indiferent de natura acestora [70, p.37].

Prin proces-verbal se înțelege acel instrument scriptic care atestă starea și descrierea de ansamblu și detaliu a obiectului respectiv [135, p.375], în care sunt consemnate datele și elementele de fapt constatate de organul care a făcut cercetarea sau care a efectuat actul procedural.

Modul în care este redactat procesul-verbal „este piatra de încercare pentru judecătorul de instrucție. În nici o împrejurare el nu-și manifestă mai bine îndemânarea, limpezimea vederii, logica raționamentului, energia metodică și conștientă a scopului pe care-l urmărește; și iarăși în nici o altă împrejurare nu-și manifestă mai bine neîndemânarea, prevederea, dezordinea, nesiguranța și ezitarea” [20, p.77].

Sub aspectul formei, procesul - verbal de cercetare la fața locului faptei trebuie să răspundă unor exigențe de stil, cât și unor cerințe:

- trebuie să fie obiectiv, prezentând imaginea fidelă a locului faptei așa cum a fost percepută de colectivul de cercetare;
- trebuie să fie complet, evidențiind toate constatările făcute;
- să se caracterizeze prin precizie și claritate în descrierea urmelor și mijloacelor de probă, fiind făcută în mod detaliat redactarea făcându-se într-un limbaj accesibil, evitându-se folosirea unor termeni de strictă specialitate;
- trebuie să fie concis, toate constatările făcute de către echipa de cercetare să se regăsească într-o formă concentrată.

Procesul-verbal de cercetare la fața locului se întocmește de regulă la fața locului, numai în cazuri deosebite, acesta putându-se încheia la sediul organului de urmărire penală. Pentru a se preveni eventualele scăpări de informații și pentru a nu da prilejul autorului faptei de a-și pregăti alibiul, procesul-verbal de cercetare la fața locului trebuie să aibă și un caracter secret până la finalizarea cazului.

CPP Rom. din 2010 în art. 195 reglementează în mod special conținutul procesului-verbal de cercetare la fața locului sau de reconstituire.

„Despre efectuarea cercetării locului faptei sau a reconstituirii se încheie un proces-verbal, care trebuie să cuprindă, pe lângă mențiunile prevăzute la art. 199, următoarele:

- a) indicarea ordonanței sau a încheierii prin care s-a dispus măsura;*
- b) numele, prenumele persoanelor prezente și calitatea în care acestea participă;*
- c) numele și prenumele suspectului sau inculpatului, dacă este cazul;*
- d) descrierea amănunțită a situației locului, a urmelor găsite, a obiectelor examinate și a celor ridicate, a poziției și stării celorlalte mijloace materiale de probă, astfel încât acestea să fie redată cu precizie și pe cât posibil cu dimensiunile respective. În cazul reconstituirii se consemnează amănunțit și desfășurarea reconstituirii.”*

În procesul-verbal de cercetare a sistemului informatic, se fixează următoarele date:

- tipul, marca, configurația, destinația, culoarea, numărul de inventariere, numărul de producere de la întreprindere, particularitățile individuale ale firelor de conexiune și cablurilor electromagnetice;
- starea rețelilor de calculatoare la momentul realizării cercetării;
- starea tehnică, înfățișarea exterioară, integritatea învelișului exterior a dispozitivelor, nivelul de completare, nivelul de funcționare a diferitor blocuri, noduri, piese, corectitudinea conexiunii între ele, prezența materialelor de consum, tipul purtătorului de informație etc.;

- tipul sursei de asigurare cu lumină, caracteristicile tehnice a acestei surse, prezența siguranțelor, stabilizatoarelor, filtrului de rețea, a numărului de dispozitive conectate la filtru, numărul de conexiuni și prize;
- prezența și posibilitățile tehnice de conectare la sistemul informatic a perifericilor și/sau însăși sistemul să fie conectat la acestea din urmă sau la alte porturi de conexiune;
- prezența și posibilitatea conectării la rețelele de calculatoare a echipamentelor periferice, specialistul cercetînd nodurile de conexiune și porturile;
- defecțiunile, modificările, dacă există, ce nu sunt prevăzute de standarde privind arhitectura sistemului: a calculatoarelor și a echipamentelor sale, în deosebi să se atragă atenție la modificările care puteau surveni ca consecință a acțiunii ilegale;
- urme ale acțiunii ilegale (urme de efracție a blocului de sistem, pătrunderea în interiorul blocului, urme de mîini, urme de conectare cu mijloace tehnice străine, urme de substanțe chimice ce au servit la sudarea conexiunilor, rămășițe de fire, cabluri, materiale de izolare, fire de păr etc.);
- amplasarea sistemului de calcul în încăpere față de echipamentele periferice și alte instalații electrotehnice;
- modul exact de conexiune a calculatoarelor cu alte dispozitive tehnice;
- categoria de informație ce circulă în sistemul de calcul (cu caracter public sau confidențial);
- prezența sau lipsa mijloacelor individuale de protecție a calculatoarelor și a informației stocate contra accesului nesancționat, îndeosebi, contra acelor metode ce prevăd nimicirea informației sau nimicirea suportului tehnic de păstrare a informației, iar regulile de funcționare corectă fiind determinate de specialiști în domeniu;
- amplasarea mecanismelor de lucru a sistemului de calcul și imaginea reflectată pe monitor sau pe ecranul dispozitivelor adiacente (xerox, printer, aparatele de casă etc.), în cazul în care la momentul cercetării ele funcționau;
- toate acțiunile care au fost realizate de specialist (ordinea de tastare a butoanelor, modul de stopare a acțiunii și de închidere a operațiunii sau programei, deconectarea calculatorului, deconectarea de la sursa electrică a firelor, rezultatele determinării parametrilor tehnici ale dispozitivelor de testare și măsurare [115, p.222, 223].

Schița locului faptei constituie o modalitate de reprezentare grafică a situației de la fața locului. Prin aceasta se redau în sistem ortogonal, elemente esențiale din câmpul infracțional mărite sau micșorate la scară. Schița locului faptei ajută la înțelegerea mai exactă a tabloului real al locului săvârșirii infracțiunii. La întocmirea schiței locului faptei trebuie să se respecte

executarea la scară, orientarea după punctele cardinale și reprezentarea obiectelor de la fața locului, prin semne convenționale criminalistice. Pentru a putea reprezenta cât mai complet situația de la locul faptei, este necesar ca porțiuni sau obiecte întregi să fie reprezentate folosindu-se în acest scop schița executată în proiecție orizontală, schița executată în poziție verticală, rabatarea planurilor de proiecție și schița în secțiune.

Pentru că este o faptă deosebit de gravă, actul terorist soldat cu victime omenești, la fața locului este cercetat nu numai de organe judiciare, ci și de specialiști de înaltă calificare, întrucât orice element găsit la fața locului nu trebuie tratat cu superficialitate și nu trebuie minimalizată importanța unor activități care pot duce la rezultate pozitive.

Categoric, o fotografie poate valora cât zece mii de cuvinte, dar cu condiția să fie făcută de o persoană calificată și care să reconstituie din imagini locul faptei și să pună în evidență elementele importante pentru desfășurarea anchetei penale. Aceasta pentru că este o probă admisă de instanță dacă se dovedește că descrie exact zona examinată, iar obiectele sunt redată sub aspectul formei, culorii, nuanței și distanțelor dintre ele. [7, p.290].

Având în vedere că este unul dintre cele mai importante mijloace de fixare a rezultatelor cercetării, evidențiindu-se prin fidelitate, exactitate, prezentare sugestivă a unor momente importante, fotografia judiciară se efectuează în următoarele genuri: fotografia de orientare, fotografia schiță, fotografia obiectelor principale, a cadavrelor, a urmelor și fotografia de detaliu a micro și macro reliefului urmelor sau obiectelor izolate.

Fotografia judiciară executată la fața locului, reprezintă unul din cele mai importante mijloace de fixare a rezultatelor cercetării. Fotografia judiciară oferă multiple avantaje concretizate prin rapiditatea înregistrării imaginii, fidelitate și prezentarea succesivă a celor mai semnificative momente ale cercetării la fața locului. În vederea redării imaginii complete a locului faptei, este necesar a se efectua următoarele genuri de fotografii: fotografia de orientare, destinată fixării întregului loc al faptei împreună cu împrejurările raportate la anumite puncte de reper, fotografia schiță care are rolul de a fixa în mod fidel locul infracțiunii ex.: imaginea cadavrului și obiectelor din jurul acestuia. Fotografia schiță poate fi executată sub forma fotografiei schițe unitare, fotografiei schiță panoramică și fotografiei schiță încrucișată.

Un alt gen de fotografie judiciară este fotografia obiectelor principale, aceasta fixând corpul victimei, arma folosită de autor, obiecte ce poartă urme etc. Pentru punerea în evidență a urmelor, a detaliilor acestora, se execută fotografia de detaliu. Spre deosebire de celelalte genuri de fotografii, care se execută în faza statică a cercetării la fața locului, fotografia de detaliu se execută în faza dinamică a cercetării, referindu-se la micro și macrorelieful urmelor sau obiectelor izolate.

În baza rezultatelor cercetării la fața locului, uneori este indicată efectuarea perchezițiilor la locul de trai al persoanelor reținute, dispunerea inventarierilor și a reviziilor documentare, iar în caz de necesitate și a altor acte de urmărire penală în conformitate cu legea [175].

Pe lângă rolul inestimabil al cercetării la fața locului în administrarea mijloacelor materiale de probă se adaugă indiscutabil și importanța acestui procedeu probatoriu în direcționarea cercetărilor, înaintarea versiunilor speciale, planificarea actelor procesuale și procedurale, care urmează a fi realizate.

3.1.2 Percheziția

Potrivit art. 158 alin. 3 pct. 2 CPP RM în afară de cercetarea la fața locului, alte procedee probatorii de dobândire a corpurilor delictive sunt percheziția și ridicarea de obiecte și documente (înscrisuri).

Percheziția deși prezintă o serie de aspecte comune în ceea ce privește metodele de cercetare ori unele din obiectivele urmărite, se deosebește de activitatea de cercetare a locului săvârșirii faptei, prin sfera de acțiune și scopul urmărit. Limitele locului săvârșirii faptei sunt date de extinderea suprafeței deținătoare de urme ale infracțiunii, pe când limitele locului percheziționat sunt determinate de folosința exclusivă a anumitei persoane.

În cursul investigațiilor legate de comiterea infracțiunilor efectuarea percheziției dobândește, adeseori, importanță decisivă, deoarece prin intermediul acestei activități se asigură strângerea nu numai a mijloacelor de probă a căror existență e cunoscută, ci și a unor noi mijloace de probă necesară soluționării cauzelor penale.

De regulă, prin efectuarea acestei activități se urmărește descoperirea urmelor și obiectelor ce prezintă interes în vederea stabilirii împrejurărilor săvârșirii infracțiunii, a identificării infractorului, a asigurării reparării prejudiciului material, a descoperirii celor ce se sustrag de la urmărire, judecată sau executarea pedepsei, a descoperirii cadavrelor și persoanelor dispărute.

Percheziția este o activitate procesuală orientată la examinarea forțată a persoanei, a încăperii, a loturilor de teren care se află în custodia persoanei percheziționate și a membrilor familiei sale, sau a unei organizații, pentru căutarea și ridicarea obiectelor ascunse, ce au importanță pentru dosar, precum și pentru depistarea persoanei anunțate în căutare sau a cadavrului [161, p.81].

Percheziția poate contribui la rezolvarea cauzelor penale prin obiectele și înscrisurile pe care le poate scoate la iveală și care pot avea relevanță în elucidarea unor aspecte ale cauzei penale [53, p.315].

Astfel S. Gh. Doraș menționează că percheziția este un act de urmărire penală și de tactică criminalistică prevăzut în legislația procesual-penală în vederea descoperirii și colectării probelor materiale [121, p.85].

În doctrină, percheziția este considerată o activitate de urmărire penală și de tactică criminalistică care constă în căutarea asupra unei persoane fizice, în locuința acesteia, ori în locurile unde își desfășoară activitatea o persoană juridică, de probe și mijloace materiale de probă, ori de persoane, atunci când se consideră că o asemenea activitate este necesară pentru buna desfășurare a procesului [102, p.96].

Detaliind definiția se poate constata că ceea ce ține de esența percheziției este acțiunea sau complexul de acțiuni ce poate fi subsumat noțiunii de «căutare». Cuvântul percheziție vine de la latinescul *perquiro, sivi, situm, quitero*, care înseamnă a căuta, a cerceta cu îngrijire, pretutindeni și reprezintă o instituție ce desemnează o activitate deosebit de importantă în cazul instrucției penale [33]. Obiectul căutărilor constituie probele și mijloacele materiale de probă.

Percheziția reprezintă activitatea procedurală prin mijlocirea căreia se urmărește descoperirea și ridicarea, din anumite locuri sau de la anumite persoane, a obiectelor ori înscrisurilor ce conțin sau poartă urme ale unei infracțiuni și care pot servi la aflarea adevărului [114, p.209].

Percheziției, ca și celorlalte acțiuni de urmărire penală, i se pot atribui sarcini generale în procesul penal și în activitatea de tactică criminalistică cât și, evident, sarcini concrete care o caracterizează de la caz la caz. Ca sarcină generală, strategică este descoperirea surselor materiale de probă și persoanelor implicate în infracțiune, cât și verificarea unor probe deja acumulate.

Percheziției îi revin și sarcini concrete care pot fi enumerate:

1. Descoperirea de obiecte sau documente ce conțin sau poartă urmele infracțiunii – acestea pot fi variate în funcție de infracțiune, mecanismul de comitere a acesteia, persoana infractorului sau modalitatea de cooperare a făptașilor la comiterea acesteia. Acestea pot fi hainele și încălțămintea infractorului, pe care se află urmele locului infracțiunii, unele urme ale victimei sau urmele de aplicare a rezistenței sub formă de rupturi, zgârieturi, mușcături etc. Ca documente ce conțin urmele infracțiunii pot fi cele care au fost falsificate cu ocazia însușirii unor bunuri, valori materiale sau o scrisoare prin care unei persoane i se cer diferite favoruri materiale ilegale (amenințări, șantaj), sau unele fotografii, documente audio, video sau purtători de informație electronică (dischete, CD-uri, procesoare etc.).
2. Descoperirea de obiecte, documente sau valori care au fost folosite ori au fost destinate să servească la comiterea faptei – acestea pot fi diferite instrumente de efracție (ciocan,

pilă, aparat de sudare, etc.), arma din care a fost omorâtă victima, conținutul unor înscrisuri destinate șantajului unei persoane, mijloacele de transport de care s-au folosit infractorii la săvârșirea faptei, mijloacele și uneltele cu care au ascuns urmele sau în unele cazuri consecințele imediate ale infracțiunii, valorile care au fost transmise ca mită sau corupere.

3. Descoperirea unor obiecte, documente sau valori care reprezintă produsul infracțiunii - bunurile care au trecut în posesia infractorului ca consecință a comiterii faptei ilegale, bunurile la care au atentat (obiecte de preț, bani, bijuterii etc.)
4. Identificarea și ridicarea bunurilor provenite din activitatea criminală;
5. Descoperirea persoanelor dispărute de la domiciliu, a cadavrelor ori a părților de cadavre. Descoperirea persoanelor care se eschivează de la urmărirea penală, judecată sau executarea pedepsei - acestea reprezintă obiect al percheziției deoarece alte persoane le pot acorda spațiu pentru a locui temporar, știind că sunt aflați în urmărire, știind că unii sunt recidiviști evadați din locurile de privațiune de libertate; persoane bănuite de săvârșirea unei infracțiuni; persoanele care dețin informație despre pregătirea sau comiterea unor infracțiuni grave, la fel persoanele declarate dispărute de la domiciliu ori cadavrelor, dacă se cunoaște că acestea au fost ucise sau dispărute în condiții care permit înaintarea versiunii despre omorul lor. Dacă percheziția va fi însoțită de reținerea infractorilor periculoși sau care au comis infracțiuni grave și aceștia se află în case „bine amenajate”, vor fi implicate trupele de intervenție speciale (poliția specială), care va asigura caracterul inopinant și vor ajuta la pătrunderea în încăpere și la imobilizarea infractorilor [96, p.260];
6. Descoperirea unor obiecte, valori, documente deținute nelegitim (arme, muniții, toxice, stupefiante, containere cu materiale radioactive etc.). Referitor la deținerea unor obiecte contrar legii, nu ne vom conduce de regulile care erau declarate până acum în literatura de tactică criminalistică, precum că se recomandă efectuarea percheziției chiar dacă persoana a predat obiectele, documentele cerute de organul de urmărire penală, în scopul descoperirii obiectelor retrase din circuitul civil. Astfel art. 128 alin. 5 CPP RM, prevede că dacă obiectele și documentele căutate sunt predate benevol, persoana care efectuează urmărirea penală se va limita la ridicarea acestora fără a mai efectua alte măsuri de investigații. Deci obiectele retrase din circuitul civil vor fi ridicate numai în cazul când se va efectua o percheziție totală - care va fi efectuată dacă persoana va refuza predarea bunurilor căutate;
7. Descoperirea unor obiecte sau valori care vor fi sechestrate în vederea asigurării acțiunii civile în procesul penal [59, p.209].

Potrivit practicii judiciare, doctrinei, și chiar al unor reglementări din alte sisteme judiciare prin percheziție se urmărește:

- găsirea, reținerea, arestarea, făptuitorului, învinuitului, inculpatului sau evadatului din starea legală de deținere;
- lucrurile susceptibile de confiscare specială prevăzute de art. 118 din CP Rom. respectiv:
lucrurile produse prin fapta prevăzută de legea penală; lucrurile care au servit sau care au fost destinate să servească la săvârșirea unei infracțiuni; lucrurile care au fost date pentru a determina săvârșirea unei infracțiuni sau pentru a răsplăti pe infractor; lucrurile dobândite în mod vădit prin săvârșirea infracțiunii; lucrurile deținute în contra dispozițiilor legale;
- descoperirea și strângerea probelor;
- descoperirea și ridicarea scrisorilor, telegramelor și orice altă corespondență, ori obiectele trimise de învinuit sau inculpat ori adresate acestuia fie direct, fie indirect legate de săvârșirea faptei prevăzute de legea penală;
- întreruperea actului infracțional flagrant, de pildă: identificarea și neutralizarea dispozitivelor explozive montate în cadrul unor acte teroriste sau chiar de drept comun; întreruperea unei agresiuni, descoperirea și prinderea agresorului care s-a ascuns în momentul surprinderii, etc. [33].

Pentru efectuarea percheziției, în raport cu natura și particularitățile cauzei se asigură realizarea uneia sau mai multora din următoarele scopuri:

- descoperirea de obiecte sau înscrisuri ce conțin sau poartă urmele infracțiunii;
- descoperirea de obiecte, înscrisuri sau valori care au fost folosite ori au fost destinate să servească la comiterea faptei;
- descoperirea unor obiecte, înscrisuri sau valori, produs al infracțiunii;
- identificarea și ridicarea bunurilor provenite din infracțiune;
- descoperirea persoanelor care se sustrag de la urmărire penală, judecată sau executarea pedepsei;
- descoperirea persoanelor dispărute de la domiciliu, a cadavrelor ori a părților din cadavre;
- descoperirea unor obiecte, înscrisuri sau valori deținute contrar dispozițiilor legale - arme, muniții, toxice, stupefiante, metale și pietre prețioase etc.;
- descoperirea de obiecte și valori aflate în patrimoniul făptuitorului sau al persoanei responsabile civilmente, care fac obiectul indisponibilizării - în vederea reparării prejudiciului cauzat prin infracțiune ori pentru garantarea executării pedepsei amenzi [124, p.539].

„Polițiștii de frontieră din cadrul I.J.P.F. Galați - Biroul pentru Combaterea Infraționalității Transfrontaliere, Sectorul Poliției de Frontieră Oancea și Detașamentul de Sprijin Operativ, sub coordonarea procurorilor D.I.I.C.O.T., au anihilat o rețea de contrabandă cu țigări provenite din Republica Moldova. S-au confiscat 18.000 de pachete cu țigări ce urmau a fi valorificate de către membrii grupării pe piața neagră, scrie Adevarul. Totul a pornit de la o captură banală. În ziua de 23 iunie 2010, polițiștii de frontieră din cadrul Sectorului P. F. Oancea au descoperit, în nordul localității Oancea, județul Galați, într-un autoturism marca „BMW», în care se aflau doi cetățeni români, aproximativ 5.000 pachete cu țigări. Sprijiniți de autoritățile implicate, au fost aprofundate cercetările și au fost efectuate simultan un număr de trei percheziții domiciliare în comuna Oancea, în urma cărora au fost descoperite încă 13.000 pachete cu țigări, fiind ridicate în vederea aplicării sechestrului asigurator două autoturisme, marca „BMW» si „Opel», precum și diferite obiecte și înscrisuri.” [82].

Scopul percheziției în investigarea traficului de droguri vizează următoarele :

- descoperirea de produse sau substanțe stupefiante;
- descoperirea de instalații, aparatură, folosite pentru producerea, condiționarea, experimentarea drogurilor;
- descoperirea de materii prime ori produși intermediari, inclusiv de substanțe folosite la producerea și rafinarea stupefiantelor;
- prinderea unor traficanți care se ascund;
- identificarea unor înscrisuri privitoare la modul de procurare a drogurilor, proveniența acestora;
- descoperirea unor bunuri obținute în urma valorificării produselor sau substanțelor stupefiante;
- descoperirea altor bunuri deținute contrar dispozițiilor legale în vigoare: arme, materii explozive, monede falsificate [1].

În practică, efectuarea percheziției se poate impune cel mai frecvent în cazul unor infracțiuni, a căror latură obiectivă se caracterizează prin elementul “deținere”. Făcând abstracție de natura infracțiunii, obiectele ce se caută cu ocazia efectuării percheziției pot fi situate în una din următoarele categorii:

- obiectele ce constituie produs al infracțiunii, cum ar fi, de pildă, bunurile sustrate, cele primite sau oferite în cazul dării și luării de mită;
- obiectele care au servit sau au fost destinate săvârșirii infracțiunii (mijloace, instrumente, materiale care au folosit la comiterea unei infracțiuni sau care urmează să primească o asemenea destinație);

- obiectele ce reprezintă urme ale infracțiunii, precum și cele ce conțin astfel de urme;
- obiectele a căror deținere este interzisă de lege (arme, substanțe explozive etc.) sau a căror deținere este îngăduită numai în anumite limite;
- persoanele care se sustrag de la urmărire, judecată sau executarea pedepsei, persoanele dispărute, cadavrele;
- orice obiecte de natură a servi la stabilirea împrejurărilor comiterii infracțiunii sau la identificarea infractorului [114, p.169, 170].

În CPP FR din 2001 nu găsim definiția percheziției. Analiza legislației și a opiniilor învățaților procesualiști, permite a constata că scopul acestui procedeu probatoriu este: depistarea și ridicarea instrumentelor de săvârșire a infracțiunii, a obiectelor și a bunurilor dobândite pe cale criminală, a altor obiecte și documente care ar avea importanță pentru cauză (art. 182 alin. 1 CPP FR); depistarea averii asupra căreia urmează a fi aplicat sechestru în vederea asigurării acțiunii civile sau confiscării; sepiștarea și ridicarea obiectelor și documentelor interzise în circuitul civil [137, p.178].

Percheziția este actul se urmărire penală, care constă în examinarea forțată a persoanei fizice, a domiciliului, a încăperilor, a depozitelor, a unor porțiuni îngrădite de teren, a mijloacelor de transport, care se află în proprietatea, posesia sau administrarea persoanelor fizice și juridice, în scopul depistării și ridicării obiectelor ce au importanță pentru dosarul cercetat [161, p.81].

Instituția juridică a percheziției vizând exercitarea unor drepturi și libertăți, își are temeiul fundamental în art. 29 pct. 2 din DUDO, în art. 8 pct. 2 CEDO.

La 7 octombrie 2008, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a pronunțat hotărârea în cauza Mancevschi c. Moldovei (cererea nr. 33066/04).

Curtea a determinat dacă ingerința a fost justificată prin prisma paragrafului 2 al art. 8, adică dacă ea a fost „prevăzută de lege”, dacă a urmărit unul sau mai multe scopuri indicate în acest paragraf și dacă a fost „necesară într-o societate democratică”.

Curtea a notat că mandatul de percheziție eliberat de către judecătorul de instrucție, care a repetat aproape în întregime ordonanța ofițerului de urmărire penală, nu a indicat niciun detaliu referitor la ceea ce urma să fie căutat pe parcursul percheziției. Mai mult, mandatul prevedea termeni extrem de largi, pur și simplu autorizând „percheziția ofițerului [reclamantului] „Lex Consulting SRL” situat la [adresa]”.

Curtea este frapată de această formulare largă, care a permis o discreție nelimitată ofițerului de urmărire penală de a căuta orice dorea el atât la biroul, cât și la domiciliul reclamantului. Mandatul nu conținea nicio informație despre motivele pentru care se credea că în urma percheziției apartamentului reclamantului și a biroului acestuia s-ar fi obținut careva

probe ale comiterii unei infracțiuni. Doar după ce poliția a intrat în apartamentul reclamantului, acesta a fost invitat să predea telefonul mobil și documentele referitoare la Rusman Ltd.

În plus, Curtea a observat că reclamantul nu era bănuît sau învinuit de comiterea unei infracțiuni sau activități ilegale. Pe de altă parte, la biroul său se aflau dosarele clienților săi. Luând în considerație faptul că percheziția a avut loc la biroul reclamantului, care ar fi avut implicații asupra principiului confidențialității avocat-client, Curtea se aștepta ca judecătorul să fi dat motive detaliate la autorizarea acestei măsuri, precum și să prevadă măsuri speciale în vederea protecției materialelor protejate de secretul profesional. Mai mult decât atât, înainte de a fi eliminat din dosar de către ofițerul de urmărire penală, reclamantul a reprezentat o persoană în acel dosar, în legătură cu care a fost autorizată percheziția. Astfel, organul de urmărire penală ar fi putut avea acces la documente obținute de către reclamant în calitatea sa de reprezentant, ceea ce ar fi putut avea repercusiuni serioase în privința drepturilor clientului reclamantului prin prisma art. 6 CEDO. Prin urmare, trebuiau să fie respectate măsuri de precauție la un nivel chiar și mai înalt înainte ca percheziția să fie autorizată. Totuși, judecătorul de instrucție nu a analizat niciunul dintre aceste aspecte în decizia sa din 26 mai 2004.

În aceste circumstanțe, și anume prin prisma formulării în termeni largi a mandatelor de percheziție și a absenței vreunei măsuri de garanție a confidențialității avocat-client, Curtea a constatat că autoritățile naționale nu au adus motive „relevante și suficiente” la eliberarea acestor mandate. Prin urmare, a avut loc violarea art. 8 CEDO [77, p.45-60].

Consacrând inviolabilitatea domiciliului, Constituția Republicii Moldova, în art. 29 arată că: „Domiciliul și reședința sunt inviolabile. Nimeni nu poate pătrunde sau rămâne în domiciliul sau în reședința unei persoane fără consimțământul acesteia. În anumite situații, prevăzute expres de lege, este admisă pătrunderea în domiciliul ori în reședința unei persoane chiar fără învoirea acesteia. Percheziția poate fi ordonată și efectuată numai în condițiile legii.”

De altfel, expresia în condițiile legii înseamnă de fapt o trimitere la prevederile codului de procedură penală, deoarece Constituția nu poate intra în probleme de detaliu. Sediul materiei privind percheziția o găsim în Titlul IV Capitolul III Secțiunea a IV-a părții generale ale CPP RM. În acest compartiment structural al CPP RM, percheziția este reglementată deopotrivă cu ridicarea de obiecte, pornind de la unele aspecte care apropie esența și natura juridică a acestor procedee probatorii.

Temeiul percheziției este expus în art. 125 CPP RM „Organul de urmărire penală este în drept să efectueze percheziție dacă din probele acumulate sau din materialele de investigație operativă rezultă o presupunere rezonabilă că într-o anumită încăpere ori într-un alt loc sau la o anumită persoană se pot afla instrumente ce au fost destinate pentru a fi folosite sau au servit

ca mijloace la săvârșirea infracțiunii, obiecte și valori dobândite de pe urma infracțiunii, precum și alte obiecte sau documente care ar putea avea importanță pentru cauza penală și care prin alte procedee probatorii nu pot fi obținute.

Deci, legislatorul specifică în calitate de condiție a percheziției existența unei presupuneri rezonabile privind existența mijloacelor materiale de probă într-o anumită încăpere ori într-un alt loc sau la o anumită persoană. Legea procesual penală cere ca la baza presupunerii rezonabile privind existența mijloacelor material de probă într-un anumit loc, să fie puse probele administrate, sau materialele de investigație operativă.

„Prin încheierea Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 04 martie 2010 s-a dispus autorizarea efectuării percheziției la domiciliul lui Busuioc Veaceslav, situat în mun. Chișinău, str. Kiev 10/1, ap. 58. 2 Încheierea Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău este atacată cu recurs în anulare de avocatul Popescu Dorin în numele lui Busuioc Veaceslav, care solicită casarea încheierii atacate, cu pronunțarea unei noi hotărâri de respingere a demersului procurorului privind obținerea autorizării efectuării percheziției la domiciliul lui Busuioc Veaceslav, motivând că încheierea este neîntemeiată, contrară prevederilor art. 125 și 306 CPP și prin încheierea respectivă s-a încălcat dreptul lui Busuioc V. la inviolabilitatea domiciliului, la respectarea vieții private și de familie.

Verificând argumentele recursului în anulare în raport cu materialele cauzei, Colegiul penal conchide inadmisibilitatea acestuia. Percheziția aduce atingere inviolabilității domiciliului, inviolabilitatea fiind garantată de lege. Articolul 8 § 1 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului stipulează că orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale. Prevederi analogice se întâlnesc în Constituția Republicii Moldova, articolul 29, cât și în articolul 12 al Codului de procedură penală. Cu toate acestea, legea admite o asemenea intervenție în scopul asigurării interesului social - lupta cu criminalitatea.

În conformitate cu prevederile art. 125 alin. (1) CPP, organul de urmărire penală este în drept să efectueze percheziția dacă din probele acumulate sau din materialele de investigație operativă rezultă o presupunere rezonabilă că într-o anumită încăpere ori într-un alt loc sau la o anumită persoană se pot afla instrumente ce au fost destinate pentru a fi folosite sau au servit ca mijloc la săvârșirea infracțiunii, obiecte și valori dobândite de pe urma infracțiunii, precum și alte obiecte sau documente care ar putea avea importanță pentru cauza penală și care prin alte procedee probatorii nu pot fi obținute.

Potrivit alin. (3), percheziția se efectuează în baza ordonanței motivate a organului de urmărire penală și numai cu autorizația judecătorului de instrucție.

Conținutul percheziției constă în faptul că această acțiune procesuală se efectuează prin constrângere, fără a avea voința sau acordul proprietarului sau posesorului. Scopul percheziției este căutarea, descoperirea și ridicarea anumitor instrumente care au servit la săvârșirea infracțiunii, obiecte și valori dobândite în urma infracțiunii, precum și alte obiecte sau documente care ar putea avea importanță pentru cauză.

Drept condiție pentru efectuarea percheziției servește presupunerea întemeiată a organului de urmărire penală bazată pe probele sau materialele de investigație operativă. Probele care dau temei de efectuare a percheziției trebuie administrate cu respectarea legii procesual penale, inclusiv cu indicarea sursei de proveniență. Percheziția poate fi efectuată în orice etapă a urmăririi, imediat după ce au apărut temeiurile de efectuare.

Astfel, reieșind din cele expuse, Colegiul penal consideră că instanța de judecată întemeiat a admis demersul procurorului, autorizând efectuarea percheziției la domiciliul lui Busuioc Veaceslav, în scopul cercetării cât mai operative, obiective și multilaterale a cazului, adoptând o încheiere legală, bazată pe dispozițiile legii.

Luând în considerație faptul că încheierea Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 04 martie 2010 este legală și întemeiată, iar argumentele invocate de recurent sun neîntemeiate, Colegiul penal consideră necesar de a respinge ca inadmisibil recursul în anulare declarat de avocatul Popescu Dorin în numele lui Busuioc Veaceslav.” [36].

Rîjakov A.P., consideră că la baza presupunerii rezonabile privind existența mijloacelor material de probă într-un anumit loc, pot fi acceptate și rezultatele activității investigativ - operative, însă nu în calitate de temei unic și independent pentru efectuarea percheziției [172, p.37].

Iacupov R.X. susține de asemenea că pentru a efectua percheziția trebuie să existe probe administrate într-o cauză penală, care sunt în măsură a forma presupunerea întemeiată că obiectele sau înscrisurile ce pot avea importanță pentru justă soluționare a cauzelor penale se află într-un anumit loc (într-o încăpere sau asupra unei persoane) [184, p.252].

Același sens îl are conținutul art. 139 alin. 1 CPP al Austriei, care stipulează temeiul faptic al percheziției: existența bănuielilor întemeiate despre faptul că la domiciliu sau în alte încăperi auxiliare se ascunde făptuitorul sau dacă în aceste încăperi pot fi ascunse obiecte, care au importanță pentru demararea urmăririi penale și a judecății [141, p.68].

Percheziția are ca efect restrângerea exercitării unor drepturi sau a unor libertăți consacrate și garantate atât în Constituția României, precum: inviolabilitatea domiciliului (art. 27), libertatea fizică sau de mișcare a persoanei (art. 23), dreptul la ocrotirea vieții intime, familiale și private (art. 26), inviolabilitatea corespondenței și a celorlalte mijloace legale de comunicare (art.28), cât și reglementări internaționale privind apărarea drepturilor omului: art. 8

- dreptul la respectarea vieții private și de familie din CEDO și în art. 53 din Constituția României revizuite. Atunci când prevederile legale în materie sunt încălcate, autoritățile judiciare sunt obligate să intervină pentru restabilirea ordinii de drept. De asemenea, se poate deroga de la aceste norme pentru a proteja ordinea publică, drepturile și libertățile celorlalți membrii ai societății.

În art. 23 pct. 2 din Constituția României, referitor la cadrul și limitele percheziției se dispune: „percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzută de lege”.

În anumite situații, precum executarea unui mandat de arestare sau a unei hotărâri judecătorești, înlăturarea unei primejdii privind viața, integritatea fizică sau bunurile unei persoane, prevenirea răspândirii unei epidemii, se poate deroga, prin lege, de la aceste prevederi (art. 27 alin. 2 din Constituția României). Potrivit alin. 3 și 4 ale art. 27 din Constituția României, percheziția domiciliară constituie o excepție de la principiul inviolabilității domiciliului. De asemenea, percheziția corporală constituie o excepție de la principiul libertății individuale consacrat în art. 23 din Constituția României.

În conflictul dintre dreptul „social” sau „procesual” de percheziție și dreptul individual asupra persoanei și domiciliului, s-a dat preferință dreptului social sau procesual; adică în mod excepțional, libertatea persoanei trebuie să sufere limitare, atingere în caz de percheziție personală, iar inviolabilitatea domiciliului, în caz de percheziție domiciliară; aceasta în interes procesual a trebuit să se impună acest sacrificiu dreptului individual asupra persoanei și domiciliului, în interesul descoperirii și asigurării probelor de vinovăție, sau a prinderii infractorilor și deci în interesul pedepsirii infracțiunilor, sau al apărării sociale; acestui interes procesual și, în același timp, acestui interes social superior a trebuit să se supună dreptul individual; căci dacă pentru aceste interese superioare este sacrificată libertatea individuală prin deținerea preventivă (măsura procesual - penală cea mai gravă), era inevitabil, ca să se admită și un sacrificiu mai mic al dreptului individual prin percheziții [126, p.480].

Deoarece este un act care afectează inviolabilitatea domiciliului Constituantul, prin normă fundamentală a reglementat numai aspectele esențiale ale percheziției domiciliare; ca urmare, percheziția domiciliară se poate efectua în cadrul constituțional definit în mod deosebit de art. 23 pct. 2 și art. 27 din Constituția României, și numai în cazurile, condițiile, formele și procedurile prevăzute de lege. Deci Constituantul a lăsat la aprecierea și reglementarea prin lege de către Parlament a cazurilor, condițiilor, formelor și procedurilor percheziției. În temeiul acestor dispoziții constituționale și respectiv a cadrului constituțional prestabilit, legiuitorul a reglementat în Codul de procedură penală instituția percheziției.

Sub aspect procesual, percheziția este reglementată în CPP Rom. din 1968 (art.100-108), care vizează condițiile în care aceasta poate interveni, modul și timpul în care se poate desfășura.

Art. 100 alin. 1 CPP Rom. din 1968 sunt specificate două situații alternative în calitate de temei de realizare a percheziției. Prima - când persoana căreia i s-a cerut să predea vreun obiect sau vreun înscris dintre cele arătate în art. 98, tăgăduiește existența sau deținerea acestora; a doua - este una cu caracter mai general și ar putea să cuprindă și prima situație - ori de câte ori există indicii temeinice că efectuarea unei percheziții este necesară pentru descoperirea și strângerea probelor.

Al doilea caz nu permite a delimita percheziția de alte procedee probatorii, deoarece este imposibil de conceput un procedeu probatoriu prevăzut de legislația procesual-penală, care s-ar realiza în lipsa unor indicii temeinice că acesta este necesar pentru descoperirea și strângerea probelor.

Interpretând textul în cauză, apreciez că ipoteza a doua, include situația la care face referire prima ipoteză, fiind, în ultimă instanță, o problemă de logică a accepta că tăgăduirea existenței sau deținerii unuia din obiectele sau înscrisurile a cărui predare a fost solicitată poate constitui un indiciu temeinic că efectuarea unei percheziții este necesară pentru descoperirea și strângerea probelor, implicit, deci pentru buna desfășurare a procesului penal.

Legislatorul Român a prevăzut în art. 100 alin. 2 CPP Rom. din 1968, că percheziția poate fi domiciliară sau corporală. Doctrina și practica procesual penală din România definește drept percheziție la domiciliu atât perchezițiile în locurile deschise (curți, grădini etc.), cât și în alte locuri închise (dependențele locuinței, autoturismele etc.). De asemenea, această noțiune include percheziția la locul de muncă ori în camera închiriată de cineva la hotel [130, p.61].

CPP Rom. din 2010 a prevăzut în art. 156 alin. 1 *„Percheziția poate fi domiciliară, corporală, informatică sau a unui vehicul.”*

Doctrina procesual penală a stabilit că pot fi percheziționate atât încăperile de locuit (casă, apartament) cât și încăperile auxiliare (beciurile, hambarele și alte construcții gospodărești). De asemenea pot fi percheziționate încăperile și construcțiile organizațiilor, instituțiilor, întreprinderilor și a altor persoane juridice. Percheziția unui lot de pământ (a împrejurimilor) este, de regulă, parte integrantă a percheziției încăperilor (curtea casei) [127, p.171].

Potrivit art. 6 alin. 1 pct. 11 CPP RM prin domiciliu trebuie de înțeles *locuință sau construcție destinată pentru locuirea permanentă sau temporară a unei sau a mai multor persoane (casă, apartament, vilă, cameră la hotel, cabină pe o navă maritimă sau fluvială), precum și încăperile anexate nemijlocit la acestea, constituind o parte indivizibilă (verandă,*

terasă, mansardă, balcon, beci, un alt loc de uz comun. În noțiunea de domiciliu sunt incluse orice teren privat, automobil, navă maritimă și fluvială privată, birou.

Din art. 157 alin. 2 CPP Rom. din 2010, rezultă că noțiunea de domiciliu trebuie să fie înțeleasă de organul judiciar, în sens larg: *„Prin domiciliu se înțelege o locuință sau orice spațiu ce aparține sau este folosit de o persoană fizică sau juridică.”*

Prin domiciliu se înțelege o locuință, încăpere, dependință, sediul unei persoane juridice sau al unei autorități publice sau orice alt spațiu ce aparține unei persoane fizice sau juridice.

Percheziția, la fel cu alte acte procedurale ce conțin elemente de constrângere și lezează drepturile constituționale ale cetățenilor, trebuie să fie reglementată cu lux de amănunte și să fie pusă sub control judiciar.

Temei juridic de efectuare a percheziției este ordonanța motivată a organului de urmărire penală, care trebuie să fie autorizată de judecătorul de instrucție (art.125 alin.3 CPP RM).

Dacă persoana refuză deschiderea încuietorilor ușilor și nu se poate pătrunde în încăpere, atunci sunt puse în aplicare mijloacele speciale de deschidere. Acestea pot fi ciocane, clește sau instrumente performante de găurit sau de tăiat. Dacă folosirea acestor instrumente va lua mult timp și există pericolul distrugerii obiectelor, documentelor căutate, pentru distrugerea lacătelor sau balamalelor vor fi aplicate dispozitive speciale explozive de direcție. Folosirea acestora trebuie să provoace o cât mai mică pagubă, să nu distrugă alte bunuri care nu aparțin celui percheziționat și nu în ultimul rând, să nu fie pusă în pericol sănătatea și viața persoanelor fie din grupa de percheziție, fie din interiorul încăperii [152, p.498].

În situația de delict flagrant, percheziția poate fi efectuată în baza unei ordonanțe motivate fără autorizația judecătorului de instrucție, urmând ca acestuia să-i fie prezentate imediat nu mai târziu de 24 de ore de la terminarea percheziției, materialele obținute, indicând motivele efectuării ei. Potrivit art. 6 pct. 10) CPP RM, delict flagrant este infracțiunea descoperită în momentul săvârșirii ei sau înainte ca efectele ei să se consume. *„Judecătorul de instrucție va verifica legalitatea acestei acțiuni procesuale și în cazul constatării faptului căci percheziția a fost efectuată legal, confirmă rezultatul acesteia prin rezoluție”* (art. 125 alin. 4 CPP RM).

Dacă va constata că percheziția a fost efectuată legal, judecătorul de instrucție confirmă rezultatul acesteia printr-o încheiere motivată. În caz contrar, prin încheiere motivată, recunoaște percheziția ca fiind ilegală.

„În conformitate cu art. 301 alin. (2) Cod de procedură penală, acțiunile de urmărire penală sub formă de percheziție pot fi efectuate, ca excepție, fără autorizarea judecătorului de instrucție, în baza ordonanței motivate a procurorului, în cazurile infracțiunilor flagrante. Infracțiune flagrantă, conform prevederilor art. 6 pct. 10) și art. 513 Cod de procedură penală,

este infracțiunea descoperită în momentul săvârșirii ei sau înainte ca efectele ei să se fi consumat, precum și infracțiunea al cărei făptuitor, imediat după săvârșire, este urmărit de victimă, de martori oculari sau de alte persoane, ori este surprins aproape de locul comiterii infracțiunii cu arme, instrumente sau orice alte obiecte care ar da temei de a-l presupune participant la infracțiune. În cauza dată, cu certitudine este constatat faptul că urmărirea penală a fost pornită la 30 octombrie 2008 în baza art. 195 alin. (2) Cod penal, iar percheziția în birourile agenților economici „Lospascin” SRL și „Naverleg” SRL a fost efectuată la 16 septembrie 2009 fără autorizația judecătorului de instrucție, adică în lipsa existenței delictului flagrant care ar fi dat dreptul organului de urmărire penală de a efectua o astfel de percheziție fără autorizarea judecătorului de instrucție. Din aceste motive, Colegiul penal lărgit conchide că încheierea judecătorului de instrucție privind declararea ilegalității percheziției în birourile folosite de agenții economici „Lospascin” SRL și „Naverleg” SRL este legală, de aceea recursul în anulare urmează a fi respins ca inadmisibil.” [34].

Persoanele ale căror drepturi au fost limitate prin efectuarea percheziției pot să înainteze judecătorului de instrucție o plângere care să vizeze acțiunile organului de urmărire penală în timpul efectuării percheziției, inclusiv cerându-se ca recunoașterea percheziției să fie considerată ilegală.

În același mod se procedează în cazul când, obiectele sau documentele ce urmează a fi ridicate, lipsesc la locul indicat în ordonanța de ridicare, persoana care efectuează urmărirea penală este în drept să facă percheziție. Rezultatul percheziției urmează a fi prezentat, pentru verificare, judecătorului de instrucție în termen de 24 de ore, în conformitate cu prevederile CPP RM (art. 128 alin. 4 CPP RM).

În acest context, normele procesual penale din SUA, care stipulează următoarele cazuri ce nu suferă amânare sunt:

- a) tărgănarea percheziției poate provoca nimicirea sau deteriorarea obiectelor și înscrisurilor ce pot fi probe;
- b) percheziția sau ridicarea se efectuează în procesul urmăririi făptuitorului;
- c) este imposibil a autoriza percheziția, deoarece lipsește judecătorul. [179, p.163].

În același ordine de idei, art. 141 alin. 3 CPP al Austriei stipulează efectuarea percheziției fără mandat la domiciliul persoanei în privința căreia a fost adoptată decizia de aducere silită în fața autorităților ori de arestare a ei, precum și percheziția la domiciliul persoanei reținute în flagrant delict [141, p.69].

Osoianu T. propune a stipula expres în legea procesual penală din RM, cazurile perchezițiilor ce nu suferă amânare:

- tărgănarea percheziției poate provoca ascunderea, deteriorarea sau nimicirea obiectelor și înscrisurilor ce pot servi drept mijloace materiale de probă;
- percheziția la domiciliu în cursul urmăririi persoanei surprinse în flagrant delict;
- percheziția la domiciliul persoanei reținute sau a persoanei asupra căreia s-a aplicat arestarea preventivă;
- pentru curmarea activității criminale [104, p.44].

Comparând și analizând prevederile similare privind procedura controlului judiciar al percheziției din legislația procesual penală a RM și a României, cât și din CPP Rom. din 2010, considerăm că ultimele, comportă unele neajunsuri, în parte ce țin de efectuarea perchezițiilor pentru cazurile ce nu suferă amânare. Acest fapt ne determină să propunem pentru reglementarea procesuală în vigoare din România, posibilitatea realizării percheziției în cazurile de urgență (tărgănarea percheziției poate provoca ascunderea, deteriorarea sau nimicirea obiectelor și înscrisurilor ce pot servi drept mijloace materiale de probă), fără autorizație judecătorească. În acest caz, controlul judiciar al acestui procedeu probatoriu care admite incursiuni în inviolabilitatea domiciliului și libertatea individuală, ar putea fi amânată pe un termen ce nu poate depăși 24 de ore.

Deoarece în cadrul percheziției pot fi depistate obiecte și documente, care nu au legătură cu dosarul cercetat, dar permit a descoperi alte infracțiuni săvârșite anterior, în literatura de specialitate se propune a completa prevederile art. 128 alin. 5 CPP RM, în ceea ce privește obligarea ofițerului de urmărire penală a nu se limita la obiectele predate benevol și a continua căutările [179, p.54, 55].

Alături de percheziția domiciliară, legislațiile procesual penale ale RM și a României reglementează și percheziția corporală, care se efectuează în vederea căutării de obiecte și de înscrisuri aflate asupra unei persoane. Constatarea în cauză demonstrează că legea ocrotește în egală măsură atât inviolabilitatea domiciliului, cât și libertatea individuală. Art. 23 din Constituția Republicii Moldova reglementând libertatea individuală menționează la pct. 2 că percheziția unei persoane este permisă numai în cazurile și conform procedurii prevăzute de lege.

După caracterul acesteia, percheziția, mai ales cea corporală, de obicei, este percepută de persoana percheziționată ca o acțiune dură de constrângere procesuală [58, p.85].

În CPP RM nu există prevederi exprese privind controlul judiciar asupra percheziției corporale. Oportunitatea autorizării de către judecătorul de instrucție a percheziției corporale în aceleași condiții în care este supusă controlului judiciar, percheziția la domiciliu, se poate rezuma din conținutul art. 130 alin. 2 CPP RM:

Percheziția corporală fără întocmirea ordonanței despre aceasta și fără autorizația judecătorului de instrucție se poate efectua:

- la reținerea bănuितului, învinuitului, inculpatului;
- la aplicarea față de bănuित, învinuit, inculpat a măsurii preventive de arestare;
- în cazul în care există suficiente temeiuri de a presupune că persoana prezentă în încăperea unde se efectuează percheziția sau ridicarea poate purta asupra sa documente sau alte obiecte care pot avea importanță probatorie în cauza penală.

Percheziția corporală este reglementată în art. 23 (libertatea individuală), la alin. 2 din Constituția României în care se dispune: „Percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzută de lege.”; folosirea cuvântului „percheziționarea” precum și a sintagmei „unei persoane” în articolul care garantează libertatea individuală evidențiază ideea constituantului de a reglementa percheziția corporală în mod diferit de percheziția domiciliară. Constituantul prin art. 23 alin. 2 a lăsat în competența parlamentului să acorde și să reglementeze prin lege dreptul de a dispune percheziția corporală. Referitor la percheziția corporală se mai pot face și alte discuții. Astfel legiuitorul a acordat acest drept pe lângă procuror și judecător numai polițiștilor care au calitatea de organe de cercetare penală. Or prinderea în flagrant, oprirea și conducerea la sediul poliției a persoanelor care periclitizează viața persoanelor, ordinea publică sau alte valori sociale se face de regulă de polițiști care nu au calitatea de cercetare penală. Percheziția corporală, după cum se cunoaște, este destinată căutării de obiecte și de înscrisuri aflate asupra unei persoane. Potrivit art. 165 alin. 2 CPP Rom. din 2010 percheziția corporală se realizează în cazul în care există o suspiciune rezonabilă că prin efectuarea unei percheziții corporale vor fi descoperite urme ale infracțiunii, corpuri delictive sau alte obiecte ce prezintă importanță pentru aflarea adevărului în cauză, organele judiciare sau orice autoritate cu atribuții în asigurarea ordinii și securității publice procedează la efectuarea acesteia.

În alin 1 al aceluiași articol este definită percheziția corporală: *„Percheziția corporală presupune examinarea corporală externă a unei persoane, a cavității bucale, a nasului, a urechilor, a părului, a îmbrăcămintei, a obiectelor pe care o persoană le are asupra sa sau sub controlul său, la momentul efectuării percheziției.”*

Credem că percheziția corporală constă în cercetarea, inspectarea corpului și a îmbrăcămintei unei persoane ori de câte ori există indicii temeinice că efectuarea unei percheziții este necesară pentru descoperirea și strângerea probelor, precum și a obiectelor ori substanțelor prin care s-ar pune în pericol viața, integritatea fizică și psihică a celui percheziționat ori a celui care percheziționează sau a altor persoane [33].

Din punct de vedere tactic criminalistic, perchezițiile corporale se dispun și efectuează în special în infracțiunile flagrante, la depistarea unor infractori care s-au sustras urmăririi penale sau judecății, în timp ce perchezițiile domiciliare trebuie dispuse și efectuate la momentul tactic apreciind ca oportun și necesită o pregătire prealabilă [33].

Percheziția corporală se face numai de către o persoană de același sex cu persoana percheziționată. Ea are un caracter distinct, efectuându-se în multe împrejurări, separat de alte acte procedurale, însă este făcută frecvent și cu ocazia percheziției domiciliare sau a arestării. Percheziția corporală, în calitatea sa de act de urmărire penală, nu trebuie confundată cu acte cum ar fi, de exemplu, controlul vamal efectuat la punctele de trecere a frontierei de stat ori în locurile supuse unui regim special.

Datorita particularităților, ca și metodelor de efectuare, din punct de vedere tactic criminalistic, percheziția persoanei este împărțită, convențional, în percheziția îmbrăcămintei și percheziția corpului.

Percheziția preliminară sumară este destinată preîntâmpinării unei acțiuni violente a persoanei percheziționate ceea ce presupune, în primul rând, dezarmarea acesteia, respectiv verificarea împrejurării dacă are sau nu asupra sa o arma albă sau de foc, precum și orice alte obiecte sau substanțe ce ar putea pune în pericol organul judiciar, permițând celui percheziționat să fugă.

Precizam că și animalele de apartament (câini, pisici) care însoțesc persoanele percheziționate trebuie să li se facă un control, dacă este cazul, dacă există indicii că ar putea fi folosite în scop criminal, întrucât acestea pot fi folosite pentru ascunderea de obiecte, recurgându-se inclusiv la operații de introducere sub piele a înscrisurilor sau obiectelor plate, de mărime mică.

Consemnarea rezultatelor percheziției persoanei se face atât prin procesul-verbal, cât și prin fixarea lor cu ajutorul fotografiei sau înregistrării video. Ele vor fi însoțite și de o declarație luată imediat persoanei.

În contextul evoluției progresului tehnico-științific și a succeselor înregistrate datorită implementării tehnicii de calcul și a tehnologiilor informaționale în toate domeniile de activitate ale omului, devine tot mai pronunțat pericolul ce ia amploare, și anume creșterea continuă a ratei infracțiunilor computaționale (informaționale). Acest pericol și posibilele daune ce le poate provoca stârnește tot mai mult îngrijorarea întregii societăți umane. Acest tip de infracțiuni este îndreptat asupra sistemelor informatice ce asigură buna funcționare a diverselor activități privind organizarea, desfășurarea și executarea diferitor structuri și procese. Realizarea acestor deziderate la acest moment este de neconceput fără utilizarea tehnicii computaționale. Pentru preîntâmpinarea și contracararea acestui fenomen diferite state au creat un cadru legislativ, iar

specialiștii în domeniu conlucrează în dezvoltarea și implementarea metodelor cât mai sigure de securitate.

„Plângerile împotriva mai multor persoane din Alexandria, care vindeau on-line produse electronice, luau banii dar nu livrau marfă, au început să se adune mai întâi la Biroul FBI din România, după care au fost trimise Crimei Organizate. La data de 28 octombrie, ofițeri de la Brigada de Combatere a Crimei Organizate și Antidrog București, împreună cu procurori de la Parchetul de pe lângă Curtea de Apel București, au făcut 20 descinderi, urmate de percheziții domiciliare în Alexandria, județul Teleorman. În timpul operațiunii au fost reținute 16 persoane, toți din județul Teleorman. Cei 16, împreună cu alți 6 indivizi, dați în urmărire generală, au înșelat prin Internet în jur de 200 de persoane din străinătate, oferindu-le fictiv spre vânzare tot felul de obiecte electronice pe site-uri de licitații de pe Internet. De la începutul anului și până în luna iulie, indivizilor le-a mers foarte bine, reușind să adune peste 100.000 de dolari. Cei mai mulți dintre membrii bandei implicați în „afacere“ doar ridicau banii de la bancă, primind între 5 și 10 la sută drept comision. Banii erau trimiși prin Western Union, cea mai rapidă formă de transmitere a valutei. Indivizii indicau conturi la diferite bănci sau oficii poștale din Alexandria și București și evitau să primească banii în același cont în intervale scurte de timp. Ei au fost ajutați de Aurelia Rotaru, ofițer de cont la o bancă din Alexandria, care a facilitat ridicarea banilor, chiar dacă erau trimiși într-un cont cu parolă. Mulți dintre cumpărătorii străini parolau banii, pentru a fi siguri că sumele vor fi ridicate abia după livrarea mărfii. În timpul perchezițiilor făcute acasă la cei 22 de infractori au fost găsiți 900 de dolari și 20.000.000 de lei. Atât s-a mai găsit din suta de mii de dolari. Toți cei 22 de membri ai rețelei sunt învinuiți de înșelăciune, complicitate la înșelăciune și asociere în vederea comiterii de infracțiuni.” [79]

Trebuie menționat că, în ultimii ani, activitatea serviciilor de administrare din întreprinderile, instituțiile, organizațiile de stat sau din organele administrației publice locale și centrale este pe deplin asigurată cu mijloace tehnice moderne, calculatoare de diferite generații.

În cele mai multe cazuri de criminalitate informatică, percheziția sistemului informatic, care a fost folosit pentru săvârșirea infracțiunii, poate oferi cele mai importante probe pentru dovedirea raportului de cauzalitate dintre elementul material și urmarea imediată a infracțiunii. Din punct de vedere procesual, percheziția unui sistem informatic se aseamănă cu percheziția domiciliară, fapt specificat și în Legea română nr. 161 din 2003 în art. 56 alin. (4), care menționează că dispozițiile din CPP referitoare la efectuarea percheziției domiciliare se aplică în mod corespunzător, ceea ce presupune în mod obligatoriu obținerea unei autorizații legale de la judecător pentru efectuarea percheziției, pentru un anumit sistem informatic, pentru o anumită perioadă de timp și de către un anumit organ legal.

Din cauza caracterului nematerial al datelor informatice, ele neputând fi accesate și vizualizate decât prin intermediul unor dispozitive informatice, din punct de vedere al ridicării lor, acestea au un statut diferit față de înscrisurile obișnuite, care sunt tipărite pe hârtie, dar au o valoare probantă egală cu cele normale [129].

Astfel, când se face referire la ridicarea datelor informatice, se vorbește despre ridicarea suportului informatic pe care aceste date sunt înmagazinate, indiferent dacă este vorba despre un hard-disk, floppy-disk, memory stick sau alt dispozitiv de stocare [129].

Floppy-disk, *CD-urile*, și *flash drive* vor impune aplicarea regulilor generale ale percheziției pentru dobândirea lor, ca oricare alt obiect a lumii materiale ce prezintă interes pentru o cauză penală. Însă, informația de pe *hardul* unui calculator, va putea fi obținută numai în urma percheziției acestuia [29, p.138].

Potrivit art. 125 alin. 1 CPP RM: „*Organul de urmărire penală este în drept să efectueze percheziție dacă din probele acumulate sau din materialele activității speciale de investigații rezultă o presupunere rezonabilă că într-o anumită încăpere ori într-un alt loc sau la o anumită persoană se pot afla instrumente ce au fost destinate pentru a fi folosite sau au servit ca mijloace la săvârșirea infracțiunii, obiecte și valori dobândite de pe urma infracțiunii, precum și alte obiecte sau documente care ar putea avea importanță pentru cauza penală și care prin alte procedee probatorii nu pot fi obținute.*”

Considerăm că poate fi concretizată în această normă și probabilitatea depistării **mijloacelor și sisteme computerizate** în cadrul acestui procedeu probatoriu.

Suntem de acord în acest sens cu E. Croitor, care susține: Art. 125 alin. 1 C.proc.pen. numai prin interpretare *ad literam* și extensivă permite aplicarea acestui procedeu probatoriu în privința unui calculator. [30, p.104].

Pentru consecvența expunerii considerăm oportun a interveni cu completări și la alin. 2 al art.125 CPP RM, adăugând sintagma **informații computerizate**, pentru a preciza posibilitățile suplimentare ale percheziției în vederea administrării probelor.

În baza celor expuse propunem:

1. Art. 125 alin. 1 CPP RM în următoarea redacție: „*Organul de urmărire penală este în drept să efectueze percheziție dacă probele acumulate sau din materialele activității speciale de investigații rezultă o presupunere rezonabilă că într-o anumită încăpere ori într-un alt loc sau la o anumită persoană se pot afla instrumente ce au fost destinate pentru a fi folosite sau au servit ca mijloace la săvârșirea infracțiunii, obiecte și valori dobândite de pe urma infracțiunii, mijloace și sisteme computerizate [ș.a.] precum și alte obiecte, sau documente care ar putea avea importanță pentru cauza penală și care prin alte procedee probatorii nu pot fi obținute*”.

Deci, au fost adăugate în lista mijloacelor materiale de probă ce pot fi depistate în cadrul percheziției, **mijloace și sisteme computerizate** [ș.a.]

2. Prevederile art. 125 alin. 2 CPP RM în următoarea redacție: „*Percheziția se poate efectua și în scopul descoperirii unor persoane căutate, a unor cadavre, informații computerizate* [ș.a.] sau a altor date importante pentru cauza penală.”

Din art. 5 a Legii României nr. 508 din 2004 privind înființarea, organizarea și funcționarea în cadrul Ministerului Public a Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, coroborat cu art. 55, 56 și 57 din Legea nr. 161 din 2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției, din Legea nr. 218 din 2002 privind organizarea și funcționarea Poliției Române și din dispozițiile Codului de procedură penală rezultă că efectuarea actelor de urmărire penală pentru infracțiunile de criminalitate informatică se face obligatoriu de către procurorii DIICOT (Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism) și cu ajutorul organelor speciale de cercetare ale direcției generale de poliție a municipiului București, departamentul DGCCOA (Direcția Generală de Combatere a Crimei Organizate și Antidrog), respectiv, ale inspectoratelor județene de poliție pentru fiecare județ în parte, organe care au fost investite de către procurorul de caz.

Aceasta activitate se realizează cu respectarea aceluiași reguli stabilite de Codul de procedură penală român pentru percheziția domiciliară, care se completează cu prevederile Legii nr. 161/2003 privind prevenirea și combaterea criminalității informatice, titlul III, art. 56.

În urma percheziției se pot ridica obiectele care conțin date informatice, însă dacă ridicarea ar afecta grav desfășurarea activității persoanelor care dețin aceste obiecte, se poate dispune efectuarea de copii care vor servi ca mijloc de probă în conformitate cu dispozițiile legii. Se consideră abuzivă dispoziția care permite accesarea unui sistem informatic diferit față de cel pentru care s-a emis mandatul, chiar dacă acestea sunt interconectate prin intermediul unei rețele de orice fel, deoarece se depășește sfera de aplicare a mandatului de percheziție emis [88, p.138].

Chiar legiuitorul a asemuit percheziția informatică cu cea domiciliară, iar mandatul emis pentru o percheziție domiciliară nu-și întinde sfera de aplicare și asupra altor locuințe din jurul acesteia.

Din cauză că domeniul informatic se află într-o constantă dezvoltare, nu se pot reglementa legislativ o serie de proceduri speciale care trebuie urmate în momentul cercetării la fața locului a unui sistem informatic. Există însă la nivel internațional o serie de reguli de bază pentru obținerea de probe digitale de către organele de urmărire penală: [129].

- se caută orice cablu vizibil sau rupt, dacă există îndoieli referitoare la siguranța în manipulare, se apelează la un expert;
- se asigură că există dreptul de a percheziționa și ridica probe;
- nu se folosește tastatura sau mouse-ul;
- nu se încearcă să se examineze conținutul calculatorului, se pot altera probele;
- se înregistrează toate acțiunile de ridicare a probelor;
- dacă sistemul informatic este închis, nu se deschide;
- dacă sistemul informatic este deschis, se fotografiază ecranul înainte de a se merge mai departe.
- nu se închide sistemul informatic după procedura normală. Se scoate direct cablul de alimentare din calculator, nu din priză.
- nu se ignoră celelalte tipuri de probe, cum ar fi amprente de pe echipamente.

La nivel european s-au adoptat o serie de bune practici în vederea examinării criminalistice a unui sistem informatic. Investigarea criminalistică a sistemelor informatice poate fi definită ca utilizarea de metode științifice și certe de asigurare, strângere, validare, identificare, analiză, interpretare, documentare și prezentare a probelor de natură digitală obținute din surse de natură informatică, în scopul facilitării descoperirii adevărului în cadrul procesului penal [129].

Pentru obținerea probelor digitale, în majoritatea cazurilor este nevoie de percheziționarea sistemului informatic în care se presupune că se află stocate informațiile vizate. Percheziția se face doar în baza unui mandat de percheziție emis de instanța de judecată. Înainte de a se trece la percheziționarea unui sistem informatic, întotdeauna trebuie avute în vedere urmele clasice pe care investigațiile criminalistice le pot preleva.

O importanță deosebită trebuie acordată locului unde se va face analiza din punct de vedere informatic al sistemului vizat, de preferat fiind ca sistemul informatic să fie ridicat și analizat în condiții specifice, de către personal calificat.

Dreptul de a ridica sistemul informatic trebuie să includă în mod obligatoriu și dreptul organelor de urmarire penală de a ridica și componentele auxiliare ale acestuia (unități externe, imprimante etc.). Astfel se evită apariția unui conflict, de tip *software* sau *hardware*, între aparatura din laborator și sistemul informatic analizat.

Ridicarea sistemului informatic trebuie precedată de efectuarea unor proceduri specifice investigării criminalistice.

Dacă sistemul informatic este închis se efectuează fotografii pentru a se evidenția structura sistemului informatic, a cablajului și a stării acestuia.

Dacă sistemul este pornit trebuie fotografiată imaginea care se află pe monitor în momentul efectuării percheziției.

Sistemul informatic se închide conform procedurii obișnuite sau prin întreruperea alimentării cu curent electric (deconectarea fizică de la sursa de curent-priză, sau de la unitățile UPS, unde este cazul). Este de preferat o deconectare fizică de la sursa de curent, evitându-se astfel posibilitatea alterării probelor.

Dacă sistemul se ridică pe bucăți, trebuie fotografiată fiecare componentă în parte și etichetată. Pentru cablaj este indicat atât etichetarea lui, cât și a locului unde a fost branșat.

Fiecare componentă, în special suporturile magnetice de stocare a datelor, trebuie protejate de eventuale pericole pentru integritatea lor, folosindu-se ambalaje specifice.

În timpul transportului către laborator trebuie evitate vibrațiile, undele radio și câmpurile electromagnetice pentru a proteja unitățile magnetice de stocare a datelor de o eventuală deteriorare. Depozitarea componentelor se face într-un mediu lipsit de umiditate, caldură și surse de radiații electromagnetice.

Cercetarea unui sistem informatic presupune o activitate complexă și trebuie efectuată cu multă atenție de către organele de urmărire penală în prezența și cu colaborarea personalului auxiliar de specialitate.

În funcție de caz, ofițerul de urmărire penală, în cooperare cu specialistul din domeniu, va adopta o soluție eficientă pentru blocarea la timp a calculatorului sau a întregului sistem în scopul păstrării inițiale a informației. În acest sens putem recomanda următoarele procedee:

1. Se propune a începe percheziția înainte de începerea zilei de muncă, pentru a nu permite accesarea programului computerizat;
2. În cazul în care percheziția se desfășoară în timpul zilei de lucru, se propune deconectarea calculatorului sau a întregului sistem computerizat în prezența echipei ce efectuează acțiunea de urmărire penală, cu condiția ca niciuna din persoanele interesate să nu poată interveni în lucrul calculatorului, spre a nu distruge informația;
3. În situația în care persistă pericolul că o persoană interesată să șteargă sau să modifice datele din calculator, se recomandă deconectarea necondiționată a sursei de energie electrică ce alimentează întreaga instituție;
4. Dacă calculatorul sau sistemul computerizat este dotat cu surse suplimentare de energie electrică (baterie de acumulatori), atunci ofițerul de urmărire penală și membrii grupului de specialiști vor lua măsuri adăugătoare de a proteja calculatoarele deconectându-le înainte ca persoanele interesate să aibă acces la ele [5, p.140].

Procedura ridicării sistemelor informatice este următoarea [102, p.143, 144]:

Etapă 1: închiderea sistemului. Dacă sistemul a fost găsit închis în momentul pătrunderii investigatorilor, nu trebuie sub nici un motiv pornit. Se va proceda în continuare trecând la celelalte etape. Dacă sistemul a fost găsit deschis, el trebuie închis pentru a se putea proceda la ridicarea lui. Pentru închiderea sistemului se pot folosi următoarele procedee: deconectarea de la alimentarea cu energie electrică; închiderea conform procedurii normale.

Prima alternativă este de preferat în cazul în care investigatorul nu are cunoștințe de informatică. Unele calculatoare dispun de surse de alimentare neîntreruptibile (UPS). În acest caz, pe lângă deconectarea de la sistemul de alimentare cu energie electrică, trebuie oprit și acest sistem. Deconectarea nu va produce, în cele mai multe cazuri, pierderea de date, dar poate provoca ștergerea unor informații relevante, cum ar fi fișierele temporare, care se pot pierde în cadrul procesului normal de închidere a calculatorului.

Cea de-a doua alternativă este de preferat atunci când calculatorul este conectat în rețea sau atunci când investigatorul este asistat de o persoană ce are cunoștințe asupra modului de funcționare a sistemului respectiv, precum și asupra procedurilor ce sunt folosite pentru închiderea lui.

Etapă a 2-a: etichetarea componentelor. În cazul în care se impune dezasamblarea, fiecare componentă a sistemului trebuie etichetată înainte de modificarea configurației în vederea ridicării probelor. În cazul cablurilor, se etichetează atât cablul, cât și suporturile de unde a fost debransat. În cazul existenței unor suporturi care nu au conectate cabluri, este recomandabil ca să fie etichetate „neocupat”. Se poate realiza și o schiță a componentelor, cu precizarea simbolurilor folosite pentru etichetare.

Se propune ca, înainte de a începe dezasamblarea componentelor calculatorului, starea de fapt să fie fixată pe banda magnetică a casetei video [5, p.140].

Etapă a 3-a: protejarea la modificare. Toate suporturile magnetice de stocare a datelor trebuie protejate împotriva modificării conținutului lor. Unele tipuri de hard-diskuri au contacte speciale care realizează protejarea la scriere. În cazul dischetelor, protejarea se va face prin mutarea marotorului de permitere a modificărilor în poziția „închis”.

Etapă a 4-a: ridicarea propriu-zisă. Ridicarea probelor trebuie făcută cu multă grijă, evitându-se orice avariere a componentelor. Este recomandabilă împachetarea componentelor în ambalajul original, dacă acesta poate fi găsit, sau în ambalaj special ce asigură protecția electrostatică a acestora. De asemenea, toate suporturile magnetice de stocare a datelor vor fi ambalate și sigilate în așa fel încât accesul la ele să nu fie permis până la desfacerea în laborator.

În timpul percheziției, dacă suspectul este prezent, organul de urmărire penală trebuie să împiedice orice apropiere a acestuia de sistemul informatic mai ales dacă suspectul are pregătire superioară în domeniul informatic, acesta putând altera voit datele aflate pe calculatorul său, fără

ca investigatorii să poată sesiza acest lucru. Calculatorul suspectului poate conține unele comenzi ce pot produce pierderea datelor, comenzi ce pot fi mascate sub numele unor comenzi uzuale ale sistemului de operare folosit.

Dacă suspectul insistă să ajute investigatorii în procesul de închidere a calculatorului sau în procesul de ridicare a componentelor sistemului, aceștia pot cere suspectului să le descrie operațiunile pe care acesta dorește să le execute și chiar să le scrie pe hârtie. Investigatorii nu vor urma indicațiile suspectului, ci le vor remite experților ce efectuează analiza probelor. Astfel, aceștia vor putea fi avertizați de eventualele capcane introduse de suspect.

Transportarea probelor reținute trebuie făcută cu multă grijă, având în vedere fragilitatea lor. Este necesar să fie luate precauții legate de protejarea de șocuri fizice, umiditate, căldură și, mai ales, de influența undelor electromagnetice. În legătură cu acest din urmă aspect, trebuie evitată plasarea echipamentelor în apropierea surselor de radiații electromagnetice, cum ar fi aparate de fax, copiatoare, stații radio, telefoane celulare. Este recomandabilă măsurarea cu instrumente speciale a câmpului electromagnetic în spațiile unde sunt depozitate echipamentele ridicate.

Reguli referitoare la modul de efectuare:

a. Se verifică autorizația de percheziție în sistem informatic, în ceea ce privește autoritatea emitentă, perioada de valabilitate și sistemele informatice și /sau respectiv mediile de stocare a datelor la care se face referință în cuprinsul acesteia;

b. Se verifică asigurarea prezenței martorilor asistenți și a persoanei de la care s-a ridicat sistemul informatic de percheziționat. În situația în care persoana în cauză nu este prezentă și nu este cercetată în stare de arest preventiv, se verifică existența procesului-verbal de citare pentru prezentarea la data și locul de efectuare a percheziției în sistem informatic, iar în cazul în care persoana în cauză este în stare de arest preventiv sau detenție, este necesară asigurarea prezenței acesteia la locul de desfășurare a percheziției în sistem informatic, cu escortă.

c. În situația în care persoana în cauză este asistată de apărător, acestuia i se va aduce la cunoștință data și locul efectuării percheziției în sistem informatic, iar în măsura în care apărătorul va fi de acord, va fi prezent pe timpul percheziției în sistem informatic.

d. După verificarea îndeplinirii condițiilor de mai sus, se vor prezenta persoanelor de față autorizația de percheziție în sistem informatic și sistemul informatic de percheziționat, pentru verificarea integrității sigiliului.

e. Persoana în cauză va fi întrebată dacă pe sistemul informatic ce urmează a fi percheziționat există date sau informații interzise la deținere conform legii sau care ar putea interesa dosarul, iar în cazul în care răspunsul este afirmativ, i se va solicita să indice verbal locația în care aceste date există.

Asigurarea integrității datelor informatice

Se verifică integritatea sigiliului aplicat sistemului informatic/mediului de stocare a datelor ce urmează a fi percheziționat, după care acesta se desigilează;

Percheziția în sistem informatic se va efectua folosindu-se aplicații informatice dedicate și asigurându-se protejarea la scriere a datelor de pe mediul ce urmează a fi percheziționat, atât prin dispozitive speciale (“writeblockers”) cât și în funcție de caracteristicile mediului respectiv.

Mediile de stocare a datelor se vor manevra cu atenție, prevenindu-se expunerea acestora la câmpuri electromagnetice puternice, șocuri, contactul cu lichide etc.

În situația în care prin autorizația de percheziție se dispune efectuarea percheziției cu efectuarea de copii, copierea datelor de pe mediul de stocare în cauză se va efectua, de asemenea, folosindu-se aplicații informatice dedicate pentru efectuarea de percheziții în sistem informatic.

Rezultatele percheziției electronice vor fi consemnate într-un proces verbal asemănător ca modalitate de întocmire cu cel de percheziție domiciliară.

Apariția în spațiul penal român a incriminării infracțiunilor cibernetice a reprezentat un pas important, însă legiuitorul român nu trebuie să se limiteze la o traducere, nici aceea exactă, a dispozițiilor înscrise în Convenția Consiliului Europei asupra Criminalității Informatice din 2001, ci trebuie să alinieze întreg domeniul penal, atât cel substanțial, cât și cel procesual, la necesitățile actuale.

În art. 168 alin. 1 CPP Rom. din 2010 este definită percheziția unui sistem informatic: *„Prin percheziție în sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice se înțelege procedeul de cercetare, descoperire, identificare și strângere a probelor stocate într-un sistem informatic sau suport de stocare a datelor informatice, realizat prin intermediul unor mijloace tehnice și proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea informațiilor conținute de acestea.”*

Judecătorul de drepturi și libertăți poate dispune efectuarea unei percheziții informatice, la cererea procurorului, atunci când pentru descoperirea și strângerea probelor este necesară cercetarea unui sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice.

Prin accesul la un sistem informatic se înțelege pătrunderea într-un sistem informatic sau mijloc de stocare a datelor informatice fie direct, fie de la distanță, prin intermediul unor programe specializate ori prin intermediul unei rețele, în scopul de a identifica probe.

Prin sistem informatic se înțelege orice dispozitiv sau ansamblu de dispozitive interconectate ori aflate în relație funcțională, dintre care unul sau mai multe asigură prelucrarea automată a datelor, cu ajutorul unui program informatic.

Prin date informatice se înțelege orice reprezentare de fapte, informații sau concepte sub o formă adecvată prelucrării într-un sistem informatic, inclusiv un program capabil să determine executarea unei funcții de către un sistem informatic.

În cazul în care, cu ocazia efectuării percheziției unui sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice, se constată că datele informatice căutate sunt cuprinse într-un alt sistem informatic sau suport de stocare a datelor informatice și sunt accesibile din sistemul sau suportul inițial, procurorul dispune de îndată conservarea, copierea datelor informatice identificate și va solicita de urgență completarea autorizației inițiale.

În vederea executării percheziției dispuse, pentru asigurarea integrității datelor informatice stocate pe obiectele ridicate procurorul dispune efectuarea de copii.

Dacă ridicarea obiectelor care conțin datele informatice ar afecta grav desfășurarea activității persoanelor care dețin aceste obiecte, procurorul poate dispune efectuarea de copii, care servesc ca mijloc de probă. Cu privire la datele informatice identificate prin accesul la un sistem informatic procurorul poate dispune, prin ordonanță:

- a) realizarea și conservarea unei copii a acestor date informatice;
- b) suprimarea accesării sau îndepărtarea acestor date informatice din sistemul informatic.

Copiile se realizează cu mijloace tehnice și proceduri adecvate de natură să asigure integritatea informațiilor conținute de acestea.

Percheziția în sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice se efectuează în prezența suspectului sau a inculpatului, dacă este posibil, a unui reprezentant al acestuia sau a unui martor.

Procesul-verbal de percheziție informatică ori de acces la un sistem informatic trebuie să cuprindă:

- a) numele persoanei de la care a fost ridicat sistemul informatic sau suporturile de stocare a datelor informatice ori numele persoanei al cărei sistem informatic a fost accesat;
- b) numele persoanei care a efectuat percheziția;
- c) numele persoanelor prezente la efectuarea percheziției;
- d) descrierea și enumerarea sistemelor informatice ori suporturilor de stocare a datelor informatice față de care s-a dispus percheziția;
- e) descrierea și enumerarea activităților desfășurate;
- f) descrierea și enumerarea datelor informatice descoperite cu ocazia percheziției ori a accesului la date informatice.

3.1.3 Ridicarea de obiecte și înscrișuri

În procesul penal se ivesc situații când apare necesară ridicarea unor obiecte ce conțin urme ale unei infracțiuni (mijloace folosite la săvârșirea infracțiunii, obiecte ce constituie

produs al infracțiunii) sau înscrisuri (documente falsificate, corespondență în care se fac aluzii la fapta săvârșită) care vor servi la dovedirea unor aspecte ale cauzei.

Pentru a putea fi folosite ca mijloace de probă în procesul penal, obiectele care conțin ori poartă urme ale unei infracțiuni sau care pot servi la aflarea adevărului, precum și corpurile delictelor ori înscrisurile care constituie mijloace de probă trebuie să fie nu numai descoperite și cercetate de organele penale, dar și atașate la dosar, atunci când este posibil, sau date în păstrare, în caz contrar, așa încât toți cei interesați în diferite procese penale să poată cunoaște materialul probator al fiecărei cauze, iar administrarea probelor în fața instanței de judecată să se poată face cu ajutorul acestui material. Pentru realizarea acestui rezultat este necesar ca obiectele sau înscrisurile care servesc ca mijloc de probă să fie remise organelor judiciare penale de către cei care le dețin, iar la nevoie să fie ridicate silit de la aceștia. De aceea, în reglementarea activității de descoperire și strângere a probelor, legea de procedură penală a trebuit să prevadă anumite procedee auxiliare menite să ducă la găsirea și luarea obiectelor sau înscrisurilor, mijloace de probă cunoscute de organul judiciar, precum și la eventuala descoperire a altor elemente de fapt care ar putea servi la aflarea adevărului.

Dacă obiectul care figurează în dosar nu este dobândit potrivit art. 158 alin. 3 pct. 2 CPP RM, adică nu este dovada administrării acestora prin intermediul procedeeelor probatorii prevăzute de lege, acesta nu poate fi recunoscut corp delict. Această încălcare este catalogată în practica judiciară ca inadmisibilitatea probei obținute contrar prevederilor legale.

„In materialele dosarului nu există niciun proces-verbal de depistare și ridicarea „unui pachet de detergenți „Bingo” cu masă vegetală de culoare verde”, astfel nu au fost respectate prevederile art. 130 Cod de procedură penală și aceste obiecte nu pot fi recunoscute drept corpuri delict sau considerate în calitate de probe admisibile.” [38]

Când sunt cunoscute atât natura obiectelor, cât și locul unde se află sau persoana care le deține, acestea pot fi obținute prin efectuarea unei activități distincte de percheziție - ridicarea de obiecte și înscrisuri.

Ridicarea urmărește identificarea și ridicarea de la persoanele care le dețin a obiectelor și înscrisurilor ce servesc ca mijloc de probă pentru descoperirea unei infracțiuni și a făptuitorilor, dovedirea vinovăției acestora și asigurarea tragerii lor la răspundere penală.

În anumite momente ale urmăririi penale este dificil să se stabilească cu certitudine care dintre obiectele și înscrisurile ridicate sunt mijloace de probă. De aceea, dispozițiile legii procesual penale prevăd că această activitate se poate efectua chiar atunci când se apreciază doar posibilitatea ca ele să servească drept mijloc de probă.

Pentru a putea fi folosite ca mijloace de probă în procesul penal, unele obiecte sau înscrisuri trebuie descoperite și strânse de către organele de urmărire penală, prin intermediul unor procedee reglementate de CPP.

Potrivit art. 169 CPP Rom. din 2010, organul de urmărire penală sau instanța de judecată are obligația să ridice obiectele și înscrisurile ce pot servi ca mijloc de probă în procesul penal. Ridicarea de obiecte și înscrisuri este un act procedural, care presupune cunoașterea, de către organele judiciare a locului unde se găsesc acestea.

Măsura ridicării de obiecte și înscrisuri se dispune de către organul de urmărire penală prin rezoluție, iar de instanța de judecată prin încheiere.

Legiuitorul a instituit două modalități de efectuare a acestei activități:

- ridicarea la cerere (art. 170 CPP Rom. din 2010);
- ridicarea silită (art. 171 CPP Rom. din 2010).

Ridicarea la cerere constă în luarea obiectelor sau înscrisurilor ce pot servi ca mijloc de probă, de la persoana fizică sau juridică care le are în posesie și care este obligat să le prezinte și să le predea, sub luare de dovadă, organelor judiciare.

Dacă organul de urmărire penală sau instanța de judecată apreciază că și o copie de pe un înscris poate servi ca mijloc de probă, reține numai copia.

Dacă obiectul sau înscrisul are caracter secret ori confidential, prezentarea sau predarea se face în condiții care să asigure păstrarea secretului ori a confidențialității.

Obligația organelor judiciare de a ridica obiectele sau înscrisurile ce pot servi ca mijloace de probă în procesul penal este dublată de obligația de predare a unor asemenea înscrisuri și obiecte de către cei ce le dețin [94, p.287].

Ridicarea silită constă în luarea obiectelor sau înscrisurilor, atunci când nu au fost predate de bunăvoie, la cererea organelor judiciare.

O ridicare specială de înscrisuri și obiecte se referă la corespondența și obiectele trimise de învinuit sau inculpat ori adresate acestuia și aflate în posesia unităților poștale sau de transport. Astfel, dacă sunt întrunite condițiile privitoare la existența datelor sau indiciilor temeinice privind pregătirea sau savârșirea unei infracțiuni pentru care urmărirea penală se efectuează din oficiu și dacă se impune pentru aflarea adevărului, iar stabilirea situației de fapt sau identificarea făptuitorului nu pot fi realizate în baza altor probe, instanța de judecată, la propunerea procurorului, în cursul urmăririi penale sau, din oficiu, în cursul judecății, poate dispune prin încheiere motivată ca orice unitate poștală sau de transport să rețină și să predea scrisorile, telegramele și oricare altă corespondență, ori obiectele trimise de învinuit sau inculpat. În cazuri urgente și temeinic justificate, măsura poate fi dispusă, în scris, și de către procuror, cu obligația de a informa de îndată instanța.

Organul judiciar cercetează conținutul corespondenței și obiectelor ce i se predau, reținând ceea ce este necesar pentru lămurirea cauzei. Corespondența și obiectele ridicate care nu au legătură cu cauza se restituie destinatarului.

„Organul de urmărire penală este în drept să ridice obiectele sau documentele care au importanță pentru cauza penală dacă probele acumulate sau materialele de investigație operativă indică exact locul și persoana la care se află acestea” (art.126 alin.1 CPP RM.).

Această acțiune procesuală se efectuează doar în cazul în care este cunoscut cu certitudine locul aflării obiectelor și documentelor [52, p.228].

Ca și în cazul percheziției, această certitudine privind obiectele sau documentele care au importanță pentru cauza penală, locul exact și persoana la care se află acestea se poate forma cumulativ sau separat în baza probelor acumulate sau a materialelor de investigație operativă.

Ridicarea de documente ce conțin informații care constituie secret de stat, comercial, bancar, precum și ridicarea informației privind convorbirile telefonice se fac numai cu autorizația judecătorului de instrucție. Ridicarea de obiecte sau documente în alte situații, este efectuată în baza ordonanței motivate a organului de urmărire penală.

Legislatorul prevede în art. 100 alin. 3 CPP RM că bănuitul, învinuitul, inculpatul, apărătorul, acuzatorul, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă și reprezentanții lor, precum și alte persoane fizice sau juridice, sunt în drept să prezinte informații orale și scrise, obiecte și documente care pot fi utilizate ca mijloace de probă.

Organul de urmărire penală este în drept să ceară părților de a prezenta documente și materiale care conțin date despre infracțiune și despre persoanele care au săvârșit-o (art. 57 alin. 2 p. 7 CPP al RM).

Spre deosebire de bănuitul, învinuit, inculpat, care sunt în drept a prezenta corpuri delictive, victima și partea vătămată și partea civilă, nu numai are dreptul de a prezenta obiecte și documente, dar au și obligația în virtutea art. 58 alin. 8 pct. 2 și art. 60 alin. 2 pct. 3, art. 62 alin. 2 pct. 3 CPP RM să prezinte, la solicitarea organului de urmărire penală, obiecte, documente și alte mijloace de probă de care dispune, precum și mostre pentru cercetare comparativă.

Organul de urmărire penală se poate confrunta și cu situații când obiectul sau documentul care urmează să fie supus ridicării lipsește de la locul, despre care existau informații precise. Un alt caz nefavorabil ar fi refuzul de a preda obiectul sau documentul, cât și refuzul de a permite accesul în încăpere.

Astfel când se confruntă cu refuzul de a preda obiectul sau documentul solicitat, sau refuzul de a permite accesul în domiciliu, organul de urmărire penală va renunța la ridicare și va realiza percheziția, în baza unei ordonanțe motivate, fără autorizația judecătorului de instrucție, urmând ca acestuia să i se prezinte imediat, dar nu mai târziu de 24 de ore de la terminarea

percheziției, materialele obținute în urma percheziției efectuate, indicându-se motivele efectuării ei.

În cazul când percheziția sau ridicarea se întreprinde în unitățile militare, este necesară prezența persoanelor responsabile pentru păstrarea și utilizarea obiectelor sau documentelor căutate și ridicate.

În cadrul percheziției sau ridicării pot fi efectuate înregistrări video, iar după terminarea acestei acțiuni, ofițerul de urmărire penală este obligat să redea înregistrarea video tuturor participanților la această activitate și despre acest lucru se face mențiune în procesul-verbal al percheziției.

În localurile misiunilor diplomatice și în locuințele membrilor misiunilor diplomatice și ale familiilor lor, percheziția sau ridicarea are un caracter deosebit, determinat căci această acțiune procesuală poate avea loc doar cu acordul sau la cererea misiunii diplomatice respective, ceea ce exclude momentul de forță la efectuarea lor.

Apărătorul este în drept de a participa atât la percheziție, cât și la ridicarea obiectelor și documentelor. Aceleași drepturi le au și reprezentanții. Apărătorul este în drept de a face obiecții, declarații în orice moment al percheziției, acest fapt fiind consemnat în procesul verbal al acțiunii procesuale.

Procesul-verbal este principalul mijloc de consemnare a rezultatelor unei percheziții sau a ridicării de obiecte și înscrisuri. El va trebui să cuprindă, în primul rând: data și locul de încheiere, numele și calitatea celui care îl încheie, datele de identificare ale martorilor-asistenți și ale persoanelor la care se referă procesul-verbal, descrierea celor constatate și a măsurilor luate, etc. De asemenea, procesul verbal va mai trebui să cuprindă în plus, mențiunea referitoare la locul, timpul și condițiile în care au fost descoperite și ridicate obiectele și înscrisurile, enumerarea și descrierea lor amănunțită, pentru a putea fi recunoscute. Totodată, se vor face mențiuni despre obiectele care nu au fost ridicate, precum și despre acelea care au fost lăsate în păstrare.

Cu privire la modul de redactare a procesului-verbal, dată fiind calitatea sa de mijloc de probă, atragem atenția asupra necesității consemnării cât mai exacte, clare și precise a celor constatate din momentul pătrunderii la locul percheziției și până la terminarea acesteia.

Descrierea obiectelor și înscrisurilor descoperite, a ascunzătorilor sau locurilor în care au fost găsite, trebuie să se facă riguros exact, fără a se omite nici o caracteristică generală sau particulară (dimensiune, formă, culoare, marcă, serie, urme specifice de folosire, etc.).

În Decizia Colegiului penal lărgit al CSJ din 07 februarie 2012 se constată inadmisibilitatea mijloacelor de probă materiale ridicate, dată fiind neglijarea prevederilor CPP RM privind ridicarea de obiecte și înscrisuri: „În procesul-verbal de ridicare nu s-a indicat dacă

obiectele ridicate au fost predate benevol sau ridicate forțat și nici în ce împrejurări au fost descoperite. De asemenea în procesul-verbal nu a fost indicată exact cantitatea substanțelor narcotice ridicate. În așa mod au fost încălcate prevederile art. 133 alin. 2 CPP RM. O altă încălcare esențială este faptul că sacoșele ridicate nu au fost împachetate și sigilate, fiind astfel încălcate prevederile art. 131 alin. 5 CPP RM”[22].

Necesitatea descrierii amănunțite a acestor caracteristici este dovedită în practică, unii învinuiți sau inculpați susținând, ulterior că obiectivele au fost introduse la locul percheziției fără știrea lor. Astfel, cu ocazia unei ridicări organul de urmărire penpercheziții, a fost descoperit un plic cu droguri, ascuns în cutia de scrisori fixată la ușa de la intrare în locuință. În instanță, inculpatul a încercat să susțină că plicul a fost introdus de o persoană străină, ca să-l compromită.

Procesul-verbal de percheziție sau al ridicării de obiecte și înscrisuri se face în mai multe exemplare, o copie a acestuia lăsându-se persoanei la care s-a făcut percheziția, ori reprezentantului acesteia, a unui membru al familiei, celor cu care locuiește sau unui vecin și, dacă este cazul, custodelui.

Fixarea prin fotografiere este un procedeu tehnic deosebit de valoros nu atât prin caracterul său ilustrativ, ci mai ales prin obiectivitatea și precizia cu care sunt redată caracteristicile obiectelor, precum și a ascunzătorilor în care au fost descoperite. În practica judiciară procesul-verbal de ridicare a fost considerat viciat deoarece:

„În cadrul ridicării au fost utilizate mijloace tehnico-științifice și anume aparatul foto de model „Canon”. Inculpatului B. A. nu i s-a comunicat despre acest fapt înainte de utilizarea acestui mijloc tehnico-științific, fapt care i-a îngădit dreptul la apărare și care contravine prevederilor art. 261 alin. 2 pct. 6 CPP RM”[42].

În aceeași Decizie a CSJ se constată că organul de urmărire penală nu au valorificat pe deplin potențialul probator al fotografiilor realizate în cadrul ridicării de obiecte și înscrisuri:

„Pozele anexate la materialele cauzei (f.d.11-12) provoacă multe semne de întrebare, deoarece din conținutul lor nu rezultă de unde anume au fost ridicate sacoșele, cu toate că scopul utilizării mijloacelor tehnico-științifice este anume acesta de a fixa cât mai obiectiv toate circumstanțele importante pentru soluționarea cauzei penale. Aspectele menționate nu au fost indicate nici în conținutul procesului-verbal de ridicare. Prin urmare procesul-verbal contravine dispozițiilor art. 260 alin. 2 pct. 5 CPP RM care prevede că în procesul-penal al acțiunii procesuale se indică descrierea amănunțită a faptelor constatate în cadrul efectuării acțiunii de urmărire penală” [42].

Înregistrarea video/audio, sunt modalități tehnice de fixare a rezultatelor percheziției sau ridicării (care se dovedesc superioare fotografierii) modalități devenite, în prezent, aproape

indispensabile surprinderii de secvențe, de momente cheie ale unor percheziții dificile, efectuate în cazuri deosebite, complexe.

Desenul-schiță va cuprinde locul percheziției ori ridicării, în întregime, indicându-se punctele în care au fost descoperite obiectele sau înscrisurile, într-o manieră asemănătoare schiței efectuate cu ocazia cercetării la fața locului.

3.2 Alte procedee de valorificare în plan probator a mijloacelor materiale de probă

3.2.1 Expertiza judiciară. Constatările tehnico-științifice

Unul din principiile ce stau la baza investigării infracțiunilor este și acela potrivit căruia orice activitate ilegală se consumă în timp și în spațiu, lăsând urme, ceea ce confirmă teza consacrată și anume că nu există infracțiune perfectă.

După cum s-a menționat, organele de urmărire penală intră în posesia urmelor și a mijloacelor materiale de probă cu ocazia efectuării diferitor acte de urmărire penală: cercetarea la fața locului, ridicarea de obiecte și înscrisuri, percheziția etc.

Urmele și mijloacele materiale de probă nu au valoare pentru cauză atât timp, cât nu au fost analizate, interpretate și valorificate pentru obținerea unui maximum de date, menit să contribuie la clarificarea diferitor împrejurări referitoare la condițiile în care a fost săvârșită infracțiunea, făptuitori, etc., în scopul aflării adevărului. Pentru valorificarea urmelor și a mijloacelor materiale de probă, în scopul arătat, uneori sunt necesare cunoștințe de specialitate și mijloace tehnice adecvate, pe care organele de urmărire penală, oricât ar fi de dotate, nu le posedă.

În vederea dispunerii expertizelor judiciare, organele de urmărire penală trebuie să analizeze temeinic necesitatea și utilitatea acestora spre a nu recurge la concursul experților decât atunci când pot contribui la lămurirea unor fapte sau stări de fapt, care prezintă importanță pentru cauză, respectiv pentru aflarea adevărului.

Ordonarea unei expertize criminalistice este subordonată realizării cumulative a următoarelor două condiții:

- existența unor fapte sau împrejurări ale cauzei care, pentru a sta la baza convingerii organelor de urmărire penală, impun necesitatea unor precizări, clarificări;
- lămurirea semnificației solicită cunoștințe de specialitate dintr-un domeniu sau altul de activitate.

Numai constatarea prezenței, în ansamblul faptelor și împrejurărilor cauzei, a unor aspecte ce impun clarificări, nu justifică ordonarea efectuării unei expertize criminalistice, deoarece, în anumite situații acestea pot fi lămurite fără a se recurge la cunoștințele unui expert.

Nu se poate dispune efectuarea unei expertize criminalistice pentru precizarea unor împrejurări ce ar putea fi lămurite prin administrarea altor probe (declarații ale învinutului, ale martorilor oculari, ale părții vătămate, mijloace materiale de probă etc.), sau în baza cunoștințelor de ordin profesional, a experienței de viață a organului de urmărire penală. Utilizând toate aceste posibilități, constatând că au fost administrate toate probele existente în cauză, și totuși un anumit fapt, o anumită împrejurare continuă să rămână nelămurită, deoarece cere cunoștințe de specialitate. În aceste situații organul de urmărire penală poate dispune efectuarea unei expertize.

Tot astfel, nu se poate dispune efectuarea unei expertize pentru precizarea unor aspecte ce reclamă cunoștințe de ordin juridic, deoarece organele de urmărire penală au pregătire de specialitate în această materie și posibilitatea întregirii cunoștințelor lor de profil prin folosirea unor mijloace de informare adecvate. Așa, de pildă, nu se poate cere expertului a se pronunța asupra vinovăției sau nevinovăției inculpatului, deoarece, fiind o chestiune de ordin juridic, asupra acesteia trebuie să se pronunțe, pe baza cunoștințelor de ordin profesional, însuși organul de urmărire penală.

Așadar, dispunerea unei expertize criminalistice este justificată numai atunci când, pentru clarificarea unor aspecte ale cauzei, sunt necesare cunoștințe de specialitate dintr-un domeniu sau altul de activitate.

Altfel spus, pentru a ordona expertiza, organul de urmărire penală trebuie să stabilească cu certitudine existența temeiului de dispunere a expertizei.

„Expertiza se dispune în cazurile în care pentru constatarea circumstanțelor ce pot avea importanță probatorie pentru cauza penală sunt necesare cunoștințe speciale în domeniul științei, tehnicii, artei sau meșteșugului” (art. 142 CPP RM).

Majoritatea autorilor menționează pe această linie de gândire că expertiza este dispusă în cazul când, pentru a stabili împrejurările ce au importanță pentru cauza sunt necesare cunoștințe speciale în domeniul științei, tehnicii sau meseriei [143, p.132]; [153, p.77].

Rîjakov A.P. scrie că temeiul faptic general al dispunerii expertizei sunt probele administrate, a căror cercetare, cu ajutorul cunoștințelor speciale din domeniul științei, tehnicii, artei și meseriei, poate să se soldeze cu apariția în procesul penal a unor date de fapt noi (probe). Această viziune asupra temeiului faptic de dispunere a expertizei, spre deosebire de prima, evidențiază necesitatea existenței unor materiale din dosar, a unor probe care permit a presupune existența altor date (probe) [172, p.77].

Mai modest este expus temeiul dispunerii expertizei în legislația procesual penală din România și Franța. Astfel, potrivit art. 116 CPP Rom. din 1968, expertiza este ordonată când, pentru lămurirea unor fapte sau împrejurări ale cauzei, în vederea aflării adevărului, sunt

necesare cunoștințele unui expert. Conform art. 156 CPP al Franței expertiza este dispusă când apar întrebări de ordin tehnic [152, p.85].

Nu au progresat în acest sens nici prevederile pertinente din CPP Rom. din 2010 „*Efectuarea unei expertize se dispune când evaluarea unor fapte sau împrejurări ce prezintă importanță pentru aflarea adevărului în cauză, impune constatarea și opinia unui expert.*”(art. 172 alin. 1)

Analizând cele spuse mai sus, putem propune a include în textul legii procesual penale din România, temeiul de dispunere a expertizei, în următoarea redacție: „*Expertiza este ordonată din oficiu sau la cererea părților în cazul când materialele acumulate ale cauzei penale dau posibilitatea de a presupune că vor fi administrate probe noi prin antrenarea unui expert, care posedă cunoștințe speciale din domeniul științei, tehnicii, artei sau meseriei.*”

Împrejurarea că cei ce îndeplinesc atribuțiile organelor de urmărire penală au cunoștințe de specialitate în domeniul criminalisticii nu înlătură necesitatea dispunerii unei expertize. Așadar, ori de câte ori se ivește necesitatea lămuririi unui aspect al cauzei ce solicită cunoștințe dintr-un domeniu sau altul, se va recurge la concursul specialiștilor, independent de faptul că organele de urmărire penală posedă asemenea cunoștințe.

Efectuarea unor examinări de specialitate de către însuși organele de urmărire penală excede atribuțiilor conferite prin lege acestora, datorită incompatibilității existente între funcțiile procesuale pe care trebuie să le exercite organul de urmărire penală pe de o parte, și expertul pe de altă parte și ar fi de natură a se răsfrânge negativ asupra aflării adevărului în procesul penal.

Mai frecvent, experții judiciari își aduc aportul la examinarea laturii obiective a infracțiunii, prin intermediul expertizei se stabilește identitatea făptuitorului infracțiunii, locul, timpul, modul de comitere, mecanismul infracțiunii în ansamblu, uneltele cu care a operat infractorul și alte împrejurări importante pentru justa soluționare a cauzei [95, p.16].

Pentru a asigura valorificarea științifică a urmelor și a mijloacelor materiale de probă prin expertize, organele de urmărire penală trebuie să cunoască și să analizeze întregul material existent în dosarul cauzei și numai pe această bază să se pronunțe asupra necesității și utilității recurgerii la dispunerea expertizei.

Din punct de vedere al domeniului științific respectiv, obiectul expertizei prezintă legitățile formării însușirilor obiectelor și modificările lor, rezultate din activitatea infracțională. În aspect practic, obiectul expertizei prezintă unele date faptice (circumstanțe ale cauzei), împrejurări cercetate și stabilite în procesul investigării unor cauze penale sau civile în baza cunoștințelor de specialitate [145, p.25].

Posibilitatea soluționării unui spectru larg de sarcini, după cum menționează profesorul M. Gheorghiuță, se bazează pe informațiile acumulate de știința criminalistică, privind

mecanismul infracțiunii, deprinderile omului, structura corpului uman și a obiectelor materiale ce ne înconjoară [61, p.189].

Luând în calcul cele menționate, expertiza criminalistică trebuie considerată parte componentă, clasă distinctă a expertizelor judiciare în procesul penal, civil, administrativ - o activitate practică de examinare a obiectelor materiale, a unor fenomene și procese de către persoane competente cu aplicarea cunoștințelor de specialitate, bazată pe realizările criminalisticii, științelor tehnice și naturale, precum și a normelor procesuale în scopul stabilirii unor date factice ce interesează organele de urmărire penală și instanța de judecată [95, p.20].

Obiectul examinării concrete de expertiză se stabilește în fiecare caz aparte, pornindu-se de la obiectele corp delict prezentate și întrebările formulate în fața expertului cu referință la acestea. Orice expertiză se dispune pentru a stabili unele fapte, dar ele sunt specifice pentru fiecare varietate de expertiză în parte. Obiectul expertizei criminalistice este cu preponderență identificarea unor persoane, substanțe, obiecte, animale prin intermediul urmelor și altor reflectări create de acestea în mediul înconjurător. Prin urmare, obiectul general al expertizei îl formează datele factice care se pot stabili cu ajutorul examinărilor efectuate de către experți-reprezentanți ai diferitor domenii din știință și tehnică. Însă, obiectul expertizei nu trebuie confundat cu obiectul material al expertizei, adică probele materiale ridicate de la fața locului, care sunt supuse expertizei. Obiectele materiale constituie sursele, exponenții materiali de informație privind faptul și evenimentele în cauză obținute prin intermediul cunoștințelor de specialitate. Examinarea obiectelor materiale prezintă un mijloc de cunoaștere a obiectului expertizei și, deci, a faptelor, în corespundere cu întrebările formulate în fața expertului. Obiectele generice (obiecte ce dețin caracteristici comune) ale expertizei criminalistice sunt, în principal probele materiale, modelele de comparație, documentele, armele de foc, diversele persoane, animale, cadavre, mijloacele de transport ș.a. Obiectele concrete prezintă anumite lucruri individual-determinate ce urmează a fi examinate în cadrul expertizei concrete.

Strict vorbind, cercetării criminalistice la ora actuală poate fi supus practic orice obiect, dacă el conține informație, cunoașterea căreia cere efectuarea cercetărilor criminalistice speciale, utilizarea metodelor și mijloacelor elaborate de știința criminalistică. Practica dovedește că în orbita infracțiunii și implicit în sfera expertizei criminalistice, sunt atrase tot mai mult obiecte noi, ceea ce confirmă dinamismul diapazonului acestor obiecte, dar și a sarcinilor expertizei criminalistice. Rezultatele studiului arată că la expertiza criminalistică mai frecvent se trimit:

- 1) diverse semnături, însemne cifrice, mai rar scrisul de mână în actele oficiale de identitate sau alte documente;
- 2) urme-reflectare ale structurii exterioare a obiectelor mediului înconjurător (unelte ale infracțiunii, mijloace de transport, utilaje și dispozitive tehnice, animale etc.);

- 3) texte tipografice, dactilografiate sau printate, îndoielnice sub aspectul autoratului, surselor de proveniență;
- 4) urme lăsate de corpul și echipamentul omului;
- 5) rechizitele și materialele documentelor;
- 6) armele de foc, munițiile și urmele de împușcătură;
- 7) dispozitive de închidere și mijloace de control-protecție (încuietori, plumburi, amprente în masa suporturilor de control);
- 8) părți ale obiectelor fragmentate în rezultatul influențelor fizice externe;
- 9) fotografiile diverselor persoane ș.a. [95, p.20].

Din această listă de obiecte trimise la expertiza criminalistică în cazurile studiate se observă cât de diverse sunt și sarcinile expertizei criminalistice. Acestea, în mare parte (132 cazuri – 66%) au constituit determinarea faptului de prezență sau lipsă a identității, care, după cum se știe, are o mare importanță în stabilirea adevărului în cauzele penale și civile. Nu întâmplător această expertiză și astăzi este considerată una identificatoare [95, p.21].

Rezultatele unor studii mărturisesc că, identificarea ca sarcină a expertizei criminalistice, cu toate că este una dintre cele mai semnificative, nu este unica. Cu ajutorul ei la etapa contemporană de dezvoltare a tehnicii criminalistice se rezolvă o multitudine de alte sarcini ne identificatoare, numite și diagnosticatoare [145, p. 41,42].

În particular, expertiza criminalistică în cauzele penale din cadrul studiului realizat în teza de doctorat semnată de Neicuțescu O. a fost întreprinsă și pentru a rezolva obiective, după cum urmează:

- pentru detectarea urmelor, ce conțin informație importantă în aspect procesual (urme de mâini, de picioare, reziduuri de împușcătură, de corodare etc.) pe suprafața diverselor obiecte (39 de cazuri);
- pentru stabilirea consecutivității evoluției unor fenomene și procese (consecutivitatea aplicării grafismelor în acte, a împușcăturilor, distrugerii unor obstacole etc.) - 18 cazuri;
- pentru stabilirea timpului evenimentului (vechimea împușcării, a inscripției în document, a seriei și numărului caroseriei, motorului automobilului etc.) - 11 cazuri [citat după 82, p.25].

În baza celor expuse putem afirma cu certitudine că, de cele mai multe ori, sunt supuse expertizării mijloacele materiale de probă, care au importanță pentru soluționarea dosarului penal.

Legislatorul din România nu este consecvent în privința reglementării obiectelor prezentate cu ocazia expertizei judiciare. Nu regăsim în CPP Rom. din 1968, norme procesuale

în care să fie reglementate mijloacele materiale de probă cu ocazia dispunerii expertizei judiciare.

Considerăm regretabilă aceeași situație constatată de noi și în cazul CPP Rom. din 2010 „*Ordonanța organului de urmărire penală sau încheierea instanței prin care se dispune efectuarea expertizei trebuie să indice faptele sau împrejurările pe care expertul trebuie să le evalueze, obiectivele la care trebuie să răspundă, termenul în care trebuie efectuată expertiza precum și persoanele ce urmează a fi numite experți ori instituția desemnată.* (art. 170 alin. 6 CPP Rom. din 2010). Se observă neglijarea mijloacelor materiale de probă. Acestea trebuie obligatoriu să fie indicate în ordonanță sau încheierea de dispunere a expertizei, în caz contrar ar apărea mai multe dificultăți în aprecierea mijloacelor de probă materiale de probă în general și a raportului de expertiză în special.

În primul rând, acestea trebuie indicate în actul de dispunere a expertizei. În calitate de alternativă de orientare ar putea servi dispozițiile art.144 alin.1 CPP RM: „*În ordonanță sau în încheiere se indică: cine a inițiat numirea expertizei; temeiurile pentru care se dispune expertiza; obiectele, documentele și alte materiale prezentate expertului cu mențiunea când și în ce împrejurări au fost descoperite și ridicate; întrebările formulate expertului; denumirea instituției de expertiză, numele și prenumele persoanei căreia i se pune în sarcină efectuarea expertizei.*”

Deci, obiectele examinării de expertiză, pornind de la statutul lor procesual, sunt sursele de informație prevăzute de lege: probele materiale, mediul material al câmpului infracțional, modelele de comparație. Toate aceste materiale, examinate cu aplicarea cunoștințelor de specialitate pot servi ca mijloc de stabilire a circumstanțelor importante ale cauzei.

Cu părere de rău, însă nu întotdeauna expertului i se prezintă toate materialele necesare pentru efectuarea expertizei, de aceea nu rareori, ei sunt nevoiți să le solicite suplimentar, ceea ce conduce la târăgănarea termenelor de efectuare a expertizei. Rezultatele cercetărilor realizate de Neicuțescu O., arată că în 11% (22 de expertize din 200 analizate) din cauzele studiate, pentru soluționarea întrebărilor formulate expertului au fost necesare materiale suplimentare [95, p.25].

Potrivit art. 88 alin. 5 pct. 2 CPP RM expertul este în drept a solicita materiale suplimentare.

Legislația procesual penală din România, nu oferă dreptul expertului de a solicita materiale suplimentare, inclusiv obiecte și documente. Propunerea noastră este să se atribuie prin lege dreptul expertului în procesul penal a solicita materiale suplimentare.

Constatările tehnico-științifice constituie 30–40% din numărul total al expertizelor și constatărilor realizate de unitățile criminalistice ale M.A.I. al Republicii Moldova [65, p.18]. Ceea ce justifică consacrarea pe cale legislativă a acestui procedeu de probațiune, este

necesitatea de a pune la îndemâna organelor de urmărire penală un instrument rapid și eficient de lămurire a unor variate aspecte legate de săvârșirea infracțiunilor, care să îngăduie acestora posibilitatea valorificării neîntârziată a unor date, stări, situații ce nu suferă amânare.

„În cazul în care este necesară explicarea unor fapte sau circumstanțe ale cauzei, procurorul, organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate folosi cunoștințele unui specialist, dispunând, la cererea părților, iar organul de urmărire penală și din oficiu, efectuarea constatării tehnico-științifice sau medico-legale.” (art. 139 CPP RM).

În varinata inițială în care a fost adoptat CPP Rom din 2010 nu era reglementată constatarea tehnico-științifică. În baza Legii pct. 120 al art. 102, Titlul III din LEGEA nr. 255 din 19 iulie 2013, publicată în MONITORUL OFICIAL nr. 515 din 14 august 2013, a fost introdus art.181¹ intitulat Raportul de constatare, deoarece practica judiciară a demonstrat viabilitate acestui mijloc de probă.

„Conform Raportului de constatare tehnico-științifică nr. 77829 din 19 ianuarie 2011 au rezultat următoarele: scrisul olograf ce completează rubricile Adeverinței de salariu nr. 583 din 18 septembrie 2007 nu a fost executat de învinuitul P.V.B. sau de către martorul M.M.; semnătura existentă la rubrica „semnătura reprezentantului legal al angajatorului” din Adeverința de salariu nr. 583 din 18 septembrie 2007 nu a fost executată de martorul M.M.

Instanța de apel a reținută că, în mod corect, prima instanță a stabilit starea de fapt, încadrarea juridică și vinovăția inculpaților, fiind îndeplinite condițiile impuse de art. 396 alin. (2) C. proc. pen. pentru pronunțarea unei soluții de condamnare, bazându-se pe următoarele mijloace de probă, administrate în faza de urmărire penală, dar și în cursul judecății: plângerea persoanei vătămate, Raportul de constatare tehnico-științifică nr. 77829 din 19 ianuarie 2011 al IPJ Constanța - Serviciul Criminalistic - Biroul Expertize și Constatări Criminalistice, (...)” [45].

În altă Decizie a ÎCCJ se reține: *„Din raportul de constatare tennico-științifică din 13 septembrie 2010, a rezultat că proba analizată este constituită din 2,20 grame heroină.”* [46]

Uneori instanțele de judecată dau prioritate concluziilor din constatările tehnico-științifice în fața concluziilor din rapoartele de exprtiză care au avut același domeniu și obiect de cercetare din același dosar, motivînd această decizie:

„Raportat la faptul că, constatarea tehnico-științifică s-a făcut la un moment mult mai apropiat decât expertiza criminalistică, mai exact la o distanță de 6 ani, iar ambii specialiști au admis că transportul și depozitarea sigiliilor sunt de natură să determine modificări asupra sigiliilor respective, Curtea de Apel București, în mod corect, a luat în calcul la stabilirea situației de fapt, constatarea tehnico-științifică. Întrucât constatarea tehnico-științifică s-a făcut la un moment mult mai apropiat decât expertiza criminalistică, mai exact la o distanță de 6 ani

iar ambii specialiști au admis că transportul și depozitarea sigiliilor sunt de natură să determine modificări asupra sigiliilor respective, instanța va lua în calcul la stabilirea situației de fapt, constatarea tehnico-științifică” [46].

Potrivit art. 93 al CPP RM atât raportul de expertiză, cât și raportul de constatare tehnico-științifică pot servi drept mijloace de probă, dar cu respectarea condiției, că elementele probatoare, care se conțin în ele, au fost dobândite de organul de urmărire penală sau de altă parte la proces cu respectarea prevederilor legale.

Examinând cu atenție prevederile art. 139-141 ale CPP RM, vom constata, că scopul acestei acțiuni a fost, pe de o parte, de a economisi din timp, iar pe de alta, legiuitorul a prevăzut situația, în care nu va fi respectată procedura de ordonare a expertizei din motivul dispariției sau modificării urmelor (obiectului cercetării), situație posibilă, care îi va permite ofițerului de urmărire penală să numească o constatare, și nu o expertiză judiciară [110, p.39].

Dacă ne-am întreba, care este deosebirea dintre constatarea tehnico-științifică (medico-legală) și expertiza judiciară, atunci sunt convins, că nu vom depista prea multe deosebiri esențiale.

Codul de procedură penală nu definește nici expertiza și nici constatarea. Acesta reglementează în general posibilitatea folosirii acestor mijloace de probă. Legea cu privire la expertiza judiciară, însă, definește aceste noțiuni: în art. 1 alin. 1 al acestei legi este scris că *expertiza judiciară este o activitate științifico-practică, ce constă în efectuarea, de către expert în scopul aflării adevărului, a unor cercetări privind obiectele materiale, organismul uman, fenomenele și procesele, care ar putea conține informații importante despre circumstanțele cauzelor examinate de organele de urmărire penală și de instanța judecătorească.*

Art. 1² alin.1 al Legii cu privire la expertiza judiciară, definește *constatarea tehnico-științifică și medico-legală ca o activitate efectuată de către specialist în cadrul acțiunii procedurale, sau de sine stătător, pentru explicarea unor fapte sau circumstanțe ale cauzei cercetate.* Pentru efectuarea acestor constatări se aplică aceleași reguli și metodici și se utilizează aceleași utilaje ca și la efectuarea expertizei judiciare, iar rezultatele lor au aceeași valoare juridică.

Vom observa, că între aceste acțiuni practic nu există deosebiri, iar calea ordonării unei constatări tehnico-științifice pentru ofițerii de urmărire penală este mult mai simplă și cu o durată mai mică, decât ordonarea unei expertize, deoarece ordonarea acesteia din urmă presupune respectarea unei serii de prevederi legale suplimentare: citarea părților, aducerea la cunoștință a întrebărilor ce vor fi formulate expertului, citarea expertului, înfățișarea acestuia părților etc., adică respectarea obligatorie a unei serii de condiții, care fac ca acțiunea aceasta să cuprindă un

volum mai mare de muncă și timp (observăm unica deosebire dintre expertiză și constatare și anume: durata în timp și procedura greoaie de ordonare).

Constatarea tehnico-științifică este efectuată, de regulă, de către specialiști care activează în organul de urmărire penală. Ea poate fi efectuată și de specialiștii altor organe, precum și de către specialiștii invitați.

Organul de urmărire penală sau instanța de judecată care dispune efectuarea constatării tehnico-științifice, stabilește obiectul acesteia, formulează întrebările la care trebuie să se răspundă și stabilește termenul în care va fi efectuată lucrarea. Constatarea tehnico-științifică este efectuată asupra materialelor și informației puse la dispoziție sau indicate de către organul de urmărire penală sau instanța de judecată. Persoanei căreia îi revine sarcina efectuării constatării nu-i pot fi delegate și nici ea nu-și poate însuși atribuții de organ de urmărire penală sau de organ de control.

Dacă specialistul căruia îi revine sarcina efectuării lucrării consideră că materialele puse la dispoziție ori informația indicată sunt insuficiente, el comunică acest fapt organului de urmărire penală sau instanței, în vederea completării lor. În cazul în care este necesară o examinare corporală asupra învinutului ori părții vătămate pentru a constata pe corpul acestora existența urmelor infracțiunii, organul de urmărire penală dispune efectuarea unei constatări medico-legale și cere organului medico-legal, căruia îi revine competența, potrivit legii, să efectueze această constatare.

Rezultatele constatării tehnico-științifice sau medico-legale se consemnează într-un raport. Organul de urmărire penală, din oficiu sau la cererea părților, precum și instanța de judecată, la cererea oricăreia dintre părți, dacă constată că raportul tehnico-științific ori medico-legal nu este complet sau concluziile acestuia nu sunt precise, dispune efectuarea unei expertize. În cazul participării specialistului la actele procedurale, rezultatele constatărilor tehnico-științifice și medico-legale sunt incluse în procesul-verbal al acțiunii respective.

3.2.2. Prezentarea spre recunoaștere a obiectelor

Investigațiile ce sunt efectuate în cauzele penale pun adeseori organele de urmărire penală în posesia unor obiecte sau informații privitor la obiecte a căror legătură cu infracțiunea săvârșită sau cu ajutorul acesteia este neechivocă (de ex., găsirea la locul faptei, a instrumentelor cu care s-a săvârșit infracțiunea, un cuțit, topor, armă de foc etc. informații provenind de la martorii oculari ai infracțiunii), după cum, alteori, legătura unor astfel de persoane și obiecte cu infracțiunea comisă e incertă, dar locul și împrejurările în care au fost percepute pot conduce la concluzia existenței unei presupuse legături.

De regulă, în stadiul de început al investigațiilor, identitatea sau apartenența obiectelor nu este cunoscută. Or, în majoritatea situațiilor, stabilirea fără dubii a apartenenței obiectelor e decisivă pentru evoluția ulterioară a cercetărilor, în sensul că e de natură a contribui la precizarea unor împrejurări esențiale ale cauzei.

În procesul penal, această finalitate se realizează prin mijlocirea unei activități, grație experienței generalizate a organelor de urmărire penală, justificată de rațiuni practice, denumită prezentarea spre recunoaștere. Prezentarea spre recunoaștere constă în aceea că unei persoane se prezintă un lucru pe care l-a văzut anterior, pentru a stabili dacă îl recunoaște. Ea este o formă de realizare concretă a identificării, constituind totodată o metodă de verificare a probelor administrate în cauză ori a versiunilor elaborate pe parcursul urmăririi penale.

În cazul prezentării pentru recunoaștere este vorba de procesul memorial de identificare a unor lucruri percepute anterior. Precizarea se impune pentru a preveni orice confuzie între noțiunea psihică de recunoaștere și noțiunea de recunoaștere în accepțiunea sa juridică. Datorită faptului că reprezintă rezultatul unor mecanisme psihologice: observare, memorare și redare, recunoașterea poate fi mai mult sau mai puțin precisă. De aceea, în desfășurarea prezentării spre recunoaștere și, mai ales, în aprecierea rezultatelor obținute trebuie să se țină seama de legile psihice care guvernează procesul cognitiv, de factorii obiectivi și subiectivi ce pot influența perceperea, memorarea și reproducerea. De asemenea, trebuie de avut în vedere pericolul apariției unei false identificări din cauza imposibilității localizării în spațiu și timp a unor fapte și împrejurări, obiecte care prezintă unele trăsături asemănătoare și apar ca familiare persoanei chemate să facă recunoașterea.

Sublinierea posibilităților de apariție a erorilor, al identificărilor false se impune în mod deosebit, deoarece, în cadrul prezentării spre recunoaștere, elementele de sugestie pot să influențeze ușor declarațiile persoanelor chemate să facă recunoaștere. De exemplu, aspectul neîngrijit al învinuitului prezentat spre recunoaștere, contrastat cu al persoanelor care constituie grupul, poate sugera martorului sau părții vătămate că acesta este infractorul și deci trebuie identificat.

Prezentarea spre recunoaștere nu reprezintă decât o modalitate de ascultare a persoanelor, rezultatul prezentării spre recunoaștere materializându-se sub forma unor declarații ale martorilor, părții vătămate, învinuitului ori inculpatului, declarații obținute potrivit regulilor privind ascultarea. Ea se particularizează totuși în cadrul activității de ascultare prin scopul și finalitatea bine conturate: identificarea de obiecte care prezintă importanță pentru aflarea adevărului și corecta soluționare a cauzelor penale. Prezentarea pentru recunoaștere are o importanță egală cu ascultarea propriu-zisă a oricărui subiect procesual, care cunoaște despre

vreo faptă sau împrejurare de fapt, de natură să servească la aflarea adevărului, inclusiv la identificarea autorului ori victimei unei infracțiuni.

Acest procedeu probatoriu a fost cercetat sub diferite aspecte și definit de mai mulți autori. Prezentarea spre recunoaștere este o activitate de tactică criminalistică, desfășurată în scopul identificării persoanelor, cadavrelor, lucrurilor sau animalelor, care au legătură cu cauza, cu ajutorul persoanei ce le-a perceput anterior și a reținut în memorie semnalmente, trăsăturile exterioare ale persoanelor ori caracteristicile obiectelor și animalelor [2, p.145].

Același scop al prezentării spre recunoaștere este expus în definițiile acestui act de urmărire penală dată de alți autori. Prezentarea spre recunoaștere este un act de urmărire penală ce constă în a prezenta martorului sau altei persoane un obiect oarecare pentru identificarea lui, obiect perceput anterior într-o împrejurare sau alta [181, p.10].

Prezentarea spre recunoaștere este un act de urmărire penală, scopul căruia este constatarea faptului dacă obiectul prezentat este anume acela care l-a perceput, observat anterior în legătură cu fapta investigată [159, p.4].

Esența actului examinat, constă în prezentarea subiectului recunoașterii părții vătămate, martorului, bănuیتului și învinuitului, conform ordinii prevăzute de lege a unor persoane, obiecte sau cadavre pentru ca el să poată stabili identitatea sau deosebirea cu obiectele observate mai înainte în legătură cu împrejurările faptei cercetate [169, p.4].

Prezentarea spre recunoaștere este actul de urmărire penală, înfăptuit după ascultarea, în prealabil, a subiectului recunoașterii despre condițiile observării, semnele și particularitățile obiectului în baza percepției lui în trecut [184, p.261].

Prin prezentare spre recunoaștere se înțelege actul de urmărire penală, care constă din demonstrarea unei persoane, martorului, părții vătămate, bănuیتului și învinuitului cu scopul stabilirii identității sau deosebirii în raport cu persoana, obiectul perceput mai înainte de subiectul prezentării spre recunoaștere în circumstanțe care se referă la cauza instrumentată [153, p.129] fie imprimările video sau sonore [138, p.303].

În funcție de obiectul prezentat spre recunoaștere, se deosebesc: recunoașterea persoanei, recunoașterea cadavrului, recunoașterea obiectelor, recunoașterea animalelor, recunoașterea încăperilor, terenurilor etc.

După cum deja s-a menționat, obiectul este prezentat împreună cu cel puțin alte două asemănătoare. Dar, adeseori, este imposibil de a găsi alte obiecte omogene (de exemplu, în cazul operelor de artă). În practică, în asemenea situații pot fi făcute falsificări:

– în procesul-verbal se consemnează că au fost prezentate spre recunoaștere mai multe obiecte, pe când în realitate s-a prezentat numai unul;

– este prezentat obiectul alături de altele care se deosebesc esențial. În cazul în care trebuie prezentate spre recunoaștere obiecte fără analog - picturi, sculpturi ori altor unicate în calitate de excepție, acest obiect se va prezenta într-un singur exemplar ca și în cazul prezentării spre recunoaștere a cadavrului [2, p.157].

La prezentarea spre recunoaștere a obiectelor de anticariat, precum și a altor obiecte pentru care este imposibil de a alege și prezenta analogul, recunoașterea se face după exemplar unic. (art. 117 alin. 4 CPP RM).

În procesul-verbal se arată motivul în virtutea căruia prezentarea spre recunoaștere nu poate fi înfăptuită împreună cu alte obiecte asemănătoare. Judecata va hotărî, în final, autenticitatea acestei probe [172, p.28].

Dacă cel chemat spre a face recunoașterea este martor sau parte vătămată, el este prevenit despre răspunderea penală, prevăzută în art. 313 CP RM, pentru refuzul de a face declarații, în art. 312 din CP RM, pentru declarațiile mincinoase, precum și despre dreptul de a nu face declarații împotriva sa și împotriva rudelor sale apropiate.

Obiectul ce urmează a fi recunoscut, este prezentat împreună cu cel puțin alte două obiecte omogene. Persoana care recunoaște obiectul, este obligată să explice după care semne sau particularități l-a recunoscut. În caz de prezentare spre recunoaștere a cadavrului unei persoane, pe care cel chemat de a o recunoaște o știa din viață, este permisă efectuarea toaletei cosmetice a decedatului. La prezentarea spre recunoaștere a unui obiect, se permite curățarea lui de murdărie, rugină și de alte stratificări, dacă aceasta nu îl va distruge ca mijloc de probă.

În legătură cu prezentarea spre recunoaștere a obiectului este întocmit un proces-verbal conform prevederilor art. 260 și 261 CPP RM.

Prezentarea spre recunoaștere prezintă numeroase similitudini în special cu ascultarea martorilor și a părților vătămăte. Ea se efectuează conform prevederilor procedurale privitoare la aceste activități și cu respectarea regulilor elaborate de tactica criminalistică [88, p.298]

Nu putem totuși să invocăm în fața instanței reguli elaborate cât n-ar fi de minuțios în tactica criminalistică pentru a valorifica în plan probator rezultatele identificării, de ex. de către partea vătămată a unui obiect care îi aparține. Actualmente, legea admite doar prezentarea simultană spre recunoaștere numai a obiectelor omogene, a obiectelor de aceeași natură. Nu se permite de exemplu, a prezenta spre recunoaștere televizoarele și aparatele radio. Prin urmare în cazul necesității prezentării spre recunoaștere a unui număr mare (de exemplu, în cazul sustragerilor mai multor lucruri și obiecte) de obiecte neomogene, ofițerul de urmărire penală este obligat nu numai să efectueze în legătură cu aceste acte de urmărire penală multe operații anevoioase, care cer un volum mare de lucru, dar și să întocmească câte un proces-verbal pentru fiecare grupă de obiecte omogene. În scopul asigurării operativității procesului penal și

economisirii timpului de lucru, respectiv și pentru a spori randamentul urmăririi penale, se propune a întări prin lege dreptul de a întocmi în procesul-verbal de fixare a rezultatelor prezentării spre recunoaștere, simultan a mai multor obiecte și lucruri neomogene. Este necesar numai de a ține cont de regula tactică și procesuală, ca în fiecare grupă de obiecte neomogene, să fie prezentate spre recunoaștere cel puțin în număr de trei.

3.3 Concluzii la Capitolul III

1. Pe lângă rolul inestimabil al cercetării la fața locului în administrarea mijloacelor materiale de probă se adaugă indiscutabil și importanța acestui procedeu probatoriu în direcționarea cercetărilor, înaintarea versiunilor speciale și planificarea actelor procesuale și procedurale care urmează a fi realizate.
2. Potrivit CPP Rom. din 2010, cercetarea la fața locului nu este supusă unui control judiciar în cazul când obiectivul cercetării constituie domiciliul în sens larg. În Republica Moldova, la fel ca și în alte state, accesul în domiciliul fără acordul persoanei căreia i se limitează dreptul la inviolabilitatea domiciliului, este supusă verificării de către judecătorul de instrucție sub aspectul legalității și ingerențelor în drepturile și libertățile fundamentale. (art. 118 alin. 2, art. 301 alin. 2 CPP RM). Aceste prevederi pot servi un reper orientativ în remediarea acestei situații în reglementarea cercetării la fața locului în legislația procesual-penală a României.
3. Perchezița informatică nu este reglementată în legislația procesual penală a RM. Reglementarea expresă a acestei categorii de percheziție ar permite de a spori eficiența acestui procedeu probatoriu. În scopul perfecționării legislației procesuale moldovenești, este oportun a propune modificarea art. 125 CPP RM, alin. 1 și 2, introducând respectiv cuvintele ”mijloace și sisteme computerizate” și ”informații computerizate”.
4. Putem afirma cu certitudine că, de cele mai multe ori, sunt supuse expertizării mijloacele materiale de probă, care au importanță pentru soluționarea dosarului penal.
5. Legiuitorul din România nu este consecvent în privința reglementării obiectelor prezentate cu ocazia expertizei judiciare. Nu regăsim în CPP Rom. din 2010 norme procesuale în care să fie reglementate mijloacele materiale de probă cu ocazia dispunerii expertizei judiciare.
6. Se observă neglijarea mijloacelor materiale de probă. Acestea trebuie obligatoriu să fie indicate în ordonanța sau încheierea de dispunere a expertizei, în caz contrar ar apărea mai multe dificultăți în aprecierea mijloacelor de probă materiale de probă în

general și a raportului de expertiză, în special. Deci, obiectele examinării de expertiză, pornind de la statutul lor procesual, sunt sursele de informație prevăzute de lege: probele materiale, mediul material al câmpului infracțional, modelele de comparație. Toate aceste materiale, examinate cu aplicarea cunoștințelor de specialitate pot servi ca mijloc de stabilire a circumstanțelor importante ale cauzei.

7. Cu părere de rău, nu întotdeauna expertului i se prezintă toate materialele necesare pentru efectuarea expertizei, de aceea nu rareori, expertul este nevoit să le solicite suplimentar, ceea ce conduce la târăgănarea termenelor de efectuare a expertizei.

IV. CONSIDERAȚII FINALE PRIVIND MIJLOACELE MATERIALE DE PROBĂ

4.1 Păstrarea mijloacelor materiale de probă și deciziile în privința lor

„Ofițerii Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției, Direcția generală teritorială „Sud”, au constatat dispariția unui impunător lot de țigări din depozitul postului vamal Giurgiulești-Galați, care avea calitatea de corpuri delictive în mai multe cauze penale pornite pe faptul contrabandei. Neajunsul a fost estimat la 111 335 de pachete de țigări în valoare de aproximativ 800 000 lei - preț de piață.

CCCEC, în comun cu responsabili de la Biroul vamal Cahul, au efectuat o inventariere a stocurilor de țigări, confruntând rezultatele acestora cu datele din evidența contabilă. Ca urmare, a fost demonstrată discordanța acestor cifre și, respectiv, lipsa corpurilor delictive. Pe acest fapt, a fost pornită o urmărire penală conform art. 191 Cod penal al Republicii Moldova - „delapidarea averii străine în proporții deosebit de mari”. În prezent au loc acțiuni procesuale în vederea stabilirii circumstanțelor care au condus la dispariția acestui lot și identificarea persoanelor care se fac responsabile de fapt” [82].

Debutul acestui paragraf a început nu întâmplător cu acest exemplu. Păstrarea mijloacelor materiale de probă este un subiect nu mai puțin important pentru utilizarea eficientă a acestora în probatoriul penal.

„În baza ordonanței din 05 octombrie 2011 de începere a urmăririi penale pe faptul săvârșirii infracțiunii prevăzute de art. 329 alin. 1 CP RM s-a constatat pierderea corpurilor delictive ridicate în cadrul cercetării la fața locului, care au fost anexate la procesul verbal al acestui procedeu probatoriu: șurubelniță cu mâner de culoare roșie, o brichetă de culoare albastră, o bucată de cablu de culoare verzuie. În cadrul d.p. 2000022206 obiectele ridicate nu sunt reflectate în alte documente procesuale” [57].

În alt dosar, procurorul nu a inclus corpul delict în lista probelor de acuzare, deși obiectul a fost recunoscut în această calitate în baza ordonanței organului de urmărire penală și predat în camera de păstrare a corpurilor delictive. *„Stația Radio de model “Kenwood” TK 7160 seria nr.B1103916 ce aparține cu drept de proprietate SRL Taxi-Roz și figurează în calitate de corp delict în cadrul dosarului penal în baza Ordonanței din 30 ianuarie 2011 de transmitere a mijlocului material de probă în camera de păstrare. Copia chitanței nr.68 din 30 ianuarie 2011 de primire a corpurilor delictive este dovada de predare a obiectului în cauză. Acuzarea a ezitat să includă acest corp delict în lista probelor în acuzare” [56].*

Regulile privitoare la păstrarea corpurilor delictive sunt amănunțit descrise și prevăzute de instrucțiunile cu privire la modul de ridicare, evidență, păstrare și transmitere a corpurilor delictive, anexate la cauzele penale, a obiectelor de preț și altor bunuri de către organele de urmărire penală ale M.A.I. aprobat prin ordinul M.A.I. nr. 172 din 05 mai 2004.

Conform acestor instrucțiuni la păstrarea și transmiterea corpurilor delictive, decorațiilor, documentelor și altor bunuri, se iau măsuri de natură ce asigură păstrarea semnelor și calităților obiectelor ridicate, în virtutea cărora acestea pot constitui corpuri delictive, precum și urmele lăsate pe ele și păstrarea însăși a corpurilor delictive, obiectelor de preț, documentelor și altor bunuri (dacă ele nu pot fi transmise pentru păstrare părților vătămate, rudelor lor sau altor persoane, precum și organizațiilor) [83].

Corpurile delictive se păstrează în dosar sau se păstrează în alt mod prevăzut de lege. Prin „alt mod” se au în vedere acele corpuri delictive voluminoase sau care din alte motive (arme de foc, substanțe explozive toxice, mijloace bănești) nu pot fi păstrate împreună cu dosarul trebuie fotografiate și fotografiile se anexează la procesul verbal respectiv. După fotografiere corpurile delictive se sigilează și se transmit pentru păstrare, persoanelor fizice sau juridice, făcându-se mențiunea respectivă.

Pentru depozitarea corpurilor delictive în organele afacerilor interne se înzestrează o încăpăre cu stelaje, ușa se capitonează cu foi de metal, la ferestre se pun gratii, semnalizare de pază și antiincendiară. Dacă astfel de încăperi lipsesc, probele materiale se pun în depozite speciale (safeuri, dulapuri metalice de mărime suficientă ș.a.).

Răspunderea pentru integritatea corpurilor delictive anexate la dosar, o poartă persoana, care efectuează urmărirea penală sau persoana responsabilă de păstrare și evidență a corpurilor delictive.

Corpurile delictive se primesc, de regulă, în camera de păstrare fiind sigilate și însoțite de lista conținutului din ambalaj, lucrul notat corespunzător în chitanță.

Persoana răspunzătoare de camera-depozit de păstrare a corpurilor delictive eliberează pe fiecare corp delict primit o chitanță în trei exemplare, în care este indicat numărul dosarului penal, numele de familie și prenumele învinutului (dacă învinutul lipsește, atunci conținutul infracțiunii), se enumeră amănunțit obiectele primite pentru păstrare și semnele individuale ale lor (culoarea, masa, numărul, măsura, capacitatea, calitatea etc).

Primul exemplar al chitanței se transmite pentru anexare la dosarul penal, al doilea - (talonul chitanței) servește ca temei pentru înscriere în cartea de evidență și se anexează la corpurile delictive primite pentru păstrare, iar al treilea rămâne în chitanțier.

După restituirea, comercializarea sau distrugerea lucrurilor primite conform chitanțelor, al doilea exemplar se coase în dosarul de avere.

În chitanțele de primire a obiectelor, banilor și valorilor nu se admit ștersături, completări și corectări. Dacă se comit greșeli și corectări, atunci toate exemplarele se consideră degradate, în chitanță făcându-se mențiunea respectivă, autenticată cu semnătura persoanei, care a primit lucrurile de preț. Toate exemplarele chitanței degradate rămân în chitanțier.

Accesul în camera-depozit de păstrare a corpurilor delictive, obiectelor de preț sau altor bunuri e posibil numai în prezența persoanei, care răspunde de păstrarea lor.

În caz de lipsă a persoanei responsabile, intrarea în camera-depozit poate fi efectuată numai cu permisiunea și în prezența conducătorului organului de urmărire penală (comisarului), șefului subdiviziunii de urmărire penală, care trebuie să dispună de duplicatul cheii de la încăperea în cauză.

În aceste cazuri se întocmește un act, unde se indică în legătură cu ce fapt și care obiecte au fost ridicate din camera-depozit sau sunt puse pentru depozitare. Actul este încredințat persoanei răspunzătoare de păstrarea corpurilor delictive, care urmează să facă modificările de rigoare în registrul respectiv.

Armele de foc și cele albe, munițiile ridicate în procesul urmăririi penale, se păstrează numai în organele afacerilor interne după examinarea lor în subdiviziunile de expertiză criminalistică. Corpurile delictive în formă de substanțe explozive sunt predate la păstrare în depozitele unităților militare sau ale întreprinderilor (organizațiilor) de stat corespunzătoare, substanțele toxice și preparatele cu efect puternic sunt predate în depozitele Direcției farmaceutice, alte organizații, unde există condiții pentru păstrare cu acordul conducerii (comandamentului).

În cazul ridicării armamentului, munițiilor, echipamentului ce aparține unităților militare și instituțiilor Ministerului Apărării, S.I.S., M.A.I., D.T.G., C.C.C.E.C., ele se predau la păstrare după apartenență, dacă aceasta nu va complica efectuarea urmăririi penale.

La depistarea și ridicarea altor obiecte și documente, apartenența cărora nu este stabilită și căutarea cărora se va efectua conform evidenței operative de urmărire și cea criminalistică a organelor afacerilor interne, se întreprind măsuri urgente pentru verificarea obiectelor numite conform acestor evidențe.

Decorațiile și documentele nominative ridicate, nu mai târziu de 24 de ore, se transmit pentru păstrare în casa contabilității organului, care efectuează urmărirea penală (cu excepția cazurilor când e necesară examinarea) împreună cu procesul-verbal de ridicare și sechestrul scris în două exemplare. Casierul semnează exemplarul nr. 2 ca confirmare a primirii decorațiilor și documentelor, acesta anexându-se la dosarul penal. În cazul transmiterii cauzei, în documentele de însoțire se indică informația despre toate corpurile delictive care au fost anexate la dosar, precum și locul lor de păstrare.

Dacă decorațiile ridicate și documentele nominative sunt corpuri delictive sau în privința lor este numită expertiza, ele pot să se afle în organul de urmărire penală pentru efectuarea actelor de urmărire sau a altor acțiuni.

Păstrarea transportului auto, motocicletelor și altor mijloace de transport (inclusiv acvatice) folosite în calitate de unelte ale săvârșirii infracțiunii și declarate corpuri delict, precum și a mijloacelor de transport, care au fost sechestrate, se efectuează conform indicației scrise a ofițerului de urmărire penală pe parcursul urmăririi penale de către serviciile corespunzătoare ale organelor afacerilor interne (dacă ele nu pot fi transmise pentru păstrare proprietarului, rudelor lui sau altor persoane precum și organizațiilor), conducătorii cărora eliberează un bon de păstrare, ce se anexează la dosar. În bon se indică persoana, care poartă răspunderea personală pentru păstrarea mijlocului de transport primit.

La sechestrarea și transmiterea pentru păstrare a transportului auto, cu participarea colaboratorului poliției rutiere sau a specialistului, iar dacă e posibil cu participarea proprietarului, se întocmește actul stării tehnice a mijlocului de transport.

Predarea și transmiterea stupefiantelor, ridicate în procesul urmăririi penale și dezbaterilor judiciare se efectuează conform actelor normative în vigoare. Substanțele fără stăpân ridicate din circulația ilegală, predate sau depistate - sunt supuse nimicirii, cu întocmirea actului respectiv.

În procesul efectuării urmăririi penale (până la adoptarea hotărârii definitive în cauza penală dată) stupefiantele împachetate și sigilate se păstrează în camera-depozit pentru corpuri delict a organelor afacerilor interne sau într-o ladă de metal (safe).

Drept temei pentru predarea la stat sau nimicirea stupefiantelor servește:

- ordonanța procurorului despre clasare,
- încetarea dosarului sau hotărârea de a nu începe urmărirea penală.

Substanțele explozibile și alte obiecte care prezintă pericol pentru viața și sănătatea omului, motiv pentru care nu pot fi păstrate în calitate de corpuri delict la dosarul penal, fapt confirmat prin concluzia specialiștilor în domeniu, în baza ordonanței organului de urmărire penală autorizate de judecătorul de instrucție, se nimicesc.

Pașapoartele, buletinele de identitate (adeverințele de naștere a minorilor), livretele militare, alte documente pe care le pot avea asupra sa bănuții arestați se anexează la ordonanța de reținere sau mandatul de arest pentru a fi atașat la dosarul personal a persoanei reținute (arestate) în I.D.P.

Alte acte personale, dacă nu prezintă importanță pentru dosar, sunt restituite bănuților, sau cu acordul lor, rudelor acestora, sub recipisă.

Articolele din metale prețioase (restul acestor obiecte), pietre scumpe, mărgăritare, bijuteriile de artizanat, precum și monedele fabricate din metale prețioase, valută străină, bani lichizi naționali, ridicate de către organele de urmărire penală de la cetățeni și care urmează a fi confiscate în baza sentinței judecătorești, se înregistrează în cartea de evidență a corpurilor

delicte și împreună cu lista se transmit împachetate la păstrare temporară în instituțiile bancare ale R.M.

Obiectele menționate mai sus se păstrează în dosar numai dacă ele conțin semne individuale în urma săvârșirii infracțiunii.

Sumele bănești în valută națională, obligațiile împrumuturilor de stat ale R.M., biletele loteriei în bani și obiecte, libreturile de economii, certificatele, acreditivele, cecurile, cardurile și carnetele de cecuri ale băncilor R.M., certificatele eliberate de băncile R.M. ca dovadă de primire pentru păstrare a obligațiilor împrumuturilor de stat, certificatelor și altor hârtii de valoare, ridicate de la cetățeni de către organele de urmărire penală, se păstrează până la intrarea în vigoare a sentinței în modul următor (dacă ele nu sunt corpuri delictive și nu sunt supuse examinării speciale):

- sumele bănești în valută națională se consemnează, de regulă, pe contul depozitar al organului care le-a ridicat, sau se predau pentru păstrare la instituțiile bancare;

- obligațiile împrumuturilor bănești, libreturile de economii, certificatele, acreditivele, cardurile, cecurile și carnetele de cecuri, biletele loteriei în bani și obiecte, precum și certificatele de primire pentru conservare, se păstrează în organul care a efectuat ridicarea lor cu condiția asigurării integrității lor, sau se predau pentru păstrare în instituțiile bancare. Odată cu ridicarea libreturilor de economii și certificatelor de primire pentru conservare, cardurilor, organul de urmărire penală expediază în sucursalele corespunzătoare ale băncilor copiile ordonanțelor despre sechestrarea depunerilor și economiilor de alt gen din instituțiile bancare ale RM în textul ordonanței de sechestrare se indică numărul dosarului penal aflat în procedură, iar în cazurile prevăzute de legislație, al dosarului despre confiscarea averii sau al pricinii civile ce rezultă din cauza penală.

După ridicarea banilor care nu sunt corpuri delictive și efectuarea acțiunilor de urmărire penală necesare, în vederea stabilirii importanței lor pentru dosarul în cauză, ofițerii de urmărire penală, în termen de 3 zile, predau banii în contabilitatea subdiviziunii organului ce efectuează urmărirea penală, înscriindu-i în prealabil în registrul corpurilor delictive. La rândul său, casierul eliberează ofițerului de urmărire penală o chitanță, consemnând numărul în ordinul de încasare.

Casierul predă banii primiți, cel târziu a doua zi, la instituția bancară specializată. În cazurile în care bancnotele, valuta și alte hârtii de valoare, monedele și alte obiecte de preț sunt corpuri delictive, în termen de 3 zile, după efectuarea cercetărilor necesare, acestea se predau persoanei gestionare pentru a fi păstrate în încăperi utilizate special sau în instituția bancară în colete sigilate separat împreună cu lista celor depuse. În asemenea cazuri, în scrisoarea de

însoțire se menționează, că obiectele de preț expediate sunt corpuri delictive și se păstrează până la dispoziția organului ce le-a expedit.

Curtea Supremă de Justiție a supus criticii faptul că: „*Au rămas fără expunere, motivare în hotărîrea instanței de apel și argumentele apelanților referitoare la dispunerea ilegală a păstrării telefoanelor mobile ale condamnatei la materialele cauzei penale în calitate de corpuri delictive în lipsa ordonanței organului de urmărire penală sau a încheierii instanței de judecată de recunoaștere a acestora drept corpuri delictive, la faptul lipsei unor astfel de hotărîri și în privința a 4 fotografii și a banilor în sumă de 5.000 de dolari SUA anexate la materialele dosarului și la confiscarea ilegală a banilor în beneficiul statului; la faptul că în materialele dosarului lipsește vreun proces-verbal de ridicare a fotografiei cu imaginea lui S.P. aflată lângă automobi.*”[39].

Documentele, scrisorile și alte note, anexate la dosar în calitate de corpuri delictive, trebuie să fie păstrate în plicuri plasate între foi curate de hârtie. Se interzice de a face notițe, inscripții și a îndoi coala de hârtie. Plicurile se sigilează, se cos la dosar și se numerotează. În cazul mai multor scrisori și documente, ele se pun într-un pachet separat, ce se anexează la dosar. Plicul sau pachetul trebuie să conțină lista documentelor incluse.

Ofițerul de urmărire penală este obligat să asigure păstrarea în taină a corespondenței anexate la dosar vizavi de persoanele care nu participă la efectuarea urmăririi penale. Documentele, desenele tehnice, fotografiile ridicate, ce conțin date secrete, dar nu sunt corpuri delictive, se expediază prin intermediul cancelariei în organizații și instituții după apartenență.

Se interzice păstrarea corpurilor delictive și a altor obiecte în stare umedă, lucru ce poate duce la deteriorarea lor, făcând imposibilă examinarea ulterioară și folosirea în calitate de probe.

În cazurile respective este necesar să fie luate măsuri urgente pentru a aduce obiectele ridicate în starea ce permite păstrarea lor ulterioară. Corpurile delictive care conțin urme de sânge, fragmente de țesături și organe, alte eliminări (saliva, sudoare, urină ș.a.) până la împachetare sunt supuse uscării la temperatura camerei, cu excluderea acțiunii razelor solare. Corpurile delictive de tipul hainelor, după uscare, se împachetează în așa mod ca să evite deteriorarea leziunilor și depunerilor pe ele.

Obiectele de proveniență biologică, ușor alterabile inclusiv cele supuse cercetării microscopice sau chimice se împachetează ermetic. Depistarea, ridicarea și ambalarea acestor obiecte se efectuează de către ofițerul de urmărire penală cu ajutorul expertului judiciar medic-legist. După terminarea examinării de expertiză obiectele biologice se păstrează la locul efectuării urmăririi penale.

Dacă obiectele biologice necesită condiții speciale de păstrare, atunci ele se depozitează în instituțiile medico-legale. Corpurile delict (bunurile) se transmit inspectoratelor fiscale de stat în ordinea următoare:

Corpurile delict ușor alterabile, cele contrafăcute sau neconforme normelor de ambalare, dacă nu pot fi restituite proprietarului, prin hotărârea organului de urmărire penală sau instanței de judecată se predau inspectoratelor fiscale de stat pentru comercializare în modul stabilit.

Bunurile sechestrate ușor alterabile sau cu termen de păstrare limitat, al căror termen de valabilitate expiră peste o lună, în termen de 5 zile din momentul luării lor la evidență se transmit inspectoratelor fiscale de stat pentru a fi comercializate.

Bunurile sechestrate ușor alterabile sau cu termen de păstrare limitat, al căror termen de valabilitate nu depășește o lună, imediat după luarea lor la evidență se transmit de către autoritățile care le-au sechestrat inspectoratelor fiscale de stat pentru comercializare.

Bunurile sechestrate ușor alterabile sau cu termen de păstrare limitat, al căror termen de valabilitate la momentul sechestrului depășește o lună, se transmit inspectoratelor fiscale de stat cu o lună înainte de expirarea termenului de valabilitate.

La predarea bunurilor către reprezentantul inspectoratului fiscal de stat se înmânează copia procesului-verbal de sechestru și alte documente aferente acestor bunuri. Mijloacele obținute prin comercializarea bunurilor se transferă la contul bugetar, în care se înregistrează sumele încasate de la vânzarea bunurilor confiscate. Corpurile delict, care nu au fost ridicate de proprietar în termen de 6 luni din ziua aducerii la cunoștință lor a ordonanței de restituire, în baza acestei ordonanțe și cu avizul respectiv se transmit în termen de 20 zile din momentul expirării termenului de 6 luni inspectoratelor fiscale de stat pentru comercializare.

Produsele alimentare sau mărfurile industriale, care au constituit obiectul unor acțiuni criminale sau au păstrat pe ele urme ale infracțiunii, se transmit inspectoratelor fiscale de stat, numai după efectuarea expertizei calității și conformității bunurilor.

La transmiterea, către inspectoratele fiscale de stat, a corpurilor delict pentru comercializare se înmânează ordonanța procurorului sau după caz a instanței de judecată, copia procesului-verbal de ridicare a corpurilor delict și alte documente aferente acestora.

Produsele sau mărfurile alimentare care au constituit obiectul acțiunilor criminale sau au păstrat pe ele urme ale infracțiunii sunt transmise spre efectuarea constatării tehnico-științifice integral sau parțial (probă, mostră), în funcție de necesitate. În cazul în care acest lucru este posibil, pe lângă proba sau mostra expediate spre examinare, se separă o probă sau mostră, care, fiind sigilate, se anexează, la dosar, asigurându-se astfel posibilitatea cercetării lor repetate.

Vitele de muncă și cele domestice, ridicate în calitate de corpuri delictive, până la luarea hotărârii de către organele de urmărire penală se predau părților vătămate sau organizațiilor, iar în lipsa lor, la primăria satului, cu întocmirea actului corespunzător.

În nota informativă anexată la raportul organului de urmărire penală înaintat procurorului se indică informații despre corpurile delictive și măsurile luate în privința lor, precum și locul unde se află ele, făcându-se trimitere la foaia de dosar corespunzătoare, unde e cusut documentul, ce adevărește predarea pentru păstrare a bunurilor sau obiectelor de valoare, ridicate în procesul urmăririi penale.

Averea sechestrată se transmite, la aprecierea ofițerului de urmărire penală, ținând cont de circumstanțele și interesele concrete ale faptului, pentru păstrare reprezentantului autorității executive a administrației publice locale sau organizației de exploatare a locuințelor, pazei extradepartamentale a organelor afacerilor interne, precum și organizației căreia i-a fost cauzată dauna, proprietarului acestei averi sau rudei lui, căreia i se lămurește răspunderea ce o poartă pentru integritatea averii primite, solicitându-i-se totodată o recipisă. În caz de necesitate, averea sechestrată poate fi ridicată. Operele de artă și anticariatul sechestrate pot fi transmise pentru păstrare în muzeu.

Corpurile delictive pe dosarele penale concrete se păstrează separat de corpurile delictive ale altor dosare. În cazul dosarelor penale încetate despre infracțiunile nedescoperite, probele materiale se păstrează la locul cercetării lor, separat de corpurile delictive pe dosarele din procedură, fiind ambalate și sigilate, asigurându-se integritatea și posibilitatea de a fi folosite mai departe. Fiecare pachet cu astfel de obiecte este însoțit de o notiță, în care se indică numărul dosarului, fabula lui și data intentării, denumirea obiectelor aflate în ambalaj.

Condițiile de păstrare se aleg în funcție de categoriile de obiecte, stabilite de Instrucțiuni. Obiectele biologice pe dosarele penale încetate, ce necesită condiții de păstrare speciale, se depozitează în arhivele instituțiilor medico-legale. Drept temei pentru păstrarea obiectelor în cazul dat servește scrisoarea ofițerului de urmărire penală, expediată conducerii instituției corespunzătoare unde se indică termenul de păstrare a acestora.

Observăm în speța care urmează, mai multe soluții de restituire a corpurilor delictive proprietarului, persoane fizice și juridice, în conformitate cu prevederile art. 162 alin. 2 CPP RM: „Corpurile delictive: telefonul mobil de model „NOKIA-1200”, de culoare sură, IMEI: 359328/02/503770/8, cu cartela telefonică „orange” pe care este înscris nr. 0910098350914, telefonul mobil de model „NOKIA-1208”, de culoare sură, IMEI: 353190/03/315866/0, cu cartela telefonică „orange” pe care este înscris nr. 0909097135144 și un telefon mobil de model „NOKIA-1209”, de culoare sură, IMEI: 355235/03/043453/7, fără cartelă telefonică, cartela SIM „ORANGE” cu nr. de identificare 8948030639519769450-20-cartela SIM „ORANGE” cu

nr. de identificare 0905095460641 cartela SIM „ORANGE” cu nr. de identificare 0902010065006P04G5 cartela SIM „ORANGE” cu nr. de identificare 0807042414582 cartela SIM „MTC” cu nr. de identificare 89375027350001783768 cartela SIM „Tempo” cu nr. de identificare 0609017121311 cartela SIM „Tempo” cu nr. de identificare 0002001186492 cartela SIM „Vodafone” cu nr. de identificare 708177299661 , cartela SIM „Bilain”, nr. de identificare nu este vizibil cartel SIM „COSMOTE”, nr. de identificare 894003&807722272128 cartela SIM „T Mobile”, nr. de identificare 89381000830007277518 cartela SIM „MOLDCELL”, nr. de identificare 89373020170008030589 cartela SIM „Travel SIM” cu nr. de identificare 8937201008100573158F au fost restituite proprietarului SC „AV-EXPITRANS” SRL.

Corpul delict - cablul vamal cu care a fost sigilat camionul de model „DAF” cu n/î B98NIW și semiremorca cu n/î B97ZKK ridicat de la autoritățile de drept a României au fost restituite proprietarului „Transmaxim International” S.R.L.

Corpurile delictive : telefonul mobil de model „NOKIA-1202-2” de culoare neagră, IMEI: 357984/03/890263/5, cu cartela telefonică „orange” pe care este înscris nr. 1003044945851, telefonul mobil de model „NOKIA-6300”, de culoare neagră, IMEI: 356415/02/076234/0, cu cartela telefonică „orange” pe care este înscris nr. 0807031303440, o cartelă SIM „orange” pe care este înscris nr. 0909260135603P05G7, o cartelă SIM „Cosmote” pe care este înscris nr. 8940030909506384036 și o cartelă SIM „Kievstar” au fost restituite proprietarului P.P.” [48], [117].

De asemenea în Decizia CSJ nr. 1r-2/09 din 9 aprilie 2009 [46] se menționează că: „Dispoziția cu privire la păstrarea unor corpuri delictive, neconcretizate, în dosar pină la intrarea sentinței în vigoare nu este prevăzută de legea procesuală penală.”

4.2 Aprecierea mijloacelor materiale de probă

Verificarea probelor creează premisele necesare aprecierii, evaluării probelor, care reprezintă un proces cu forme logice de gândire a procurorului, judecătorului, etc., orientată spre formarea concluziilor și deciziilor, cu alte cuvinte formarea unor convingeri cu privire la fapta cercetată. Prin aprecierea probelor, ca operație finală a activității de probațiune, organele judiciare determină măsura în care acestea le formează convingerea că faptele și împrejurările de fapt la care se referă au avut sau nu au avut loc în realitate.

Prin aprecierea probelor înțelegem activitatea logică de cugetare a subiecților, care duc la concluzia, privind relevanța, admisibilitatea și veridicitatea probelor, forța probantă și însemnătatea fiecărei probe în parte, precum și a probelor în ansamblu lor pentru stabilirea împrejurărilor cauzei penale.

Aprecierea probelor are ca scop determinarea autenticității și valorii lor, precum și suficiența cantității în vederea stabilirii obiectului probațiunii. Apprecierea probelor se face conform convingerii lăuntrice a persoanei care efectuează urmărirea penală, a procurorului sau a judecătorului. CPP RM stabilește în art.101, că *reprezentantul organului de urmărire penală sau judecătorul apreciază probele conform propriei convingeri, formate în urma examinării lor în ansamblu, sub toate aspectele și în mod obiectiv, călăuzindu-se de lege*. Nerespectarea acestei norme procesual penale are drept consecință nerezolvarea fondului cauzei.

Ofițerul de urmărire penală, procurorul, judecătorul sunt liberi în aprecierea probelor. Normele procesual penale nu prescriu din care surse trebuie acumulate probele, ci doar le constată. De asemenea, ele nu stabilesc valoarea unei dovezi. Apprecierea probelor este la latitudinea persoanelor competente a desfășura procesul penal, presupune și faptul că ea nu depinde de aprecierile anterioare.

Conform principiului formulat de legea procesual-penală *organul de urmărire penală are obligația de a lua toate măsurile prevăzute de lege pentru cercetarea sub toate aspectele, completă și obiectivă, a circumstanțelor cauzei, de a evidenția atât circumstanțele care dovedesc vinovăția bănuțului, învinutului, inculpatului, cât și cele care îl dezvinovățesc, precum și circumstanțele care îi atenuează sau agravează răspunderea* (art. 19 alin. 3 CPP RM). În același context, legea determină obiectul probațiunii, reguli de acumulare și verificare a probelor, subiecții probațiunii, etc. În caz contrar, aprecierea probelor ar fi samavolnică, arbitrară, după bunul plac al organelor judiciare.

Aprecierii trebuie să fie supuse atât conținutul datelor acumulate (probelor), cât și sursele acestor date (mijloacele de probă). Sursele de probă pot avea în unele cazuri un caracter îndoielnic, de exemplu, darea cu bună știință de către martor a unor depoziții false. De aceea, nici sursele de probă nu trebuie neglijate.

Convingerea lăuntrică ca rezultat al aprecierii probelor are aspect cognitiv (gnoseologic) și psihologic. Aspectul cognitiv este exprimat prin formarea convingerii despre justetea deciziilor adoptate pe baza probelor acumulate. Cel psihologic, exprimă formarea unui sentiment de încredere, certitudine despre existența sau inexistența unei fapte. Formarea convingerii presupune trecerea examinării, verificării și evaluării fiecărei probe atât prin filtrul rațiunii cât și al psihicului și al experienței organului judiciar [66, p.45].

Administrarea probelor trebuie să se facă în așa mod, încât să se poată stabili cu certitudine dacă s-a săvârșit în realitate infracțiunea, dacă inculpatul se face vinovat de comiterea ei și dacă urmează să răspundă din punct de vedere penal. Sistemul probator din dreptul nostru procesual penal, având la bază principiul *liberei aprecieri a probelor*, acordă posibilitate organelor judiciare a le examina și a le estima forța lor probantă și apoi să le evalueze contribuția la

formarea convingerii acestor organe; astfel, probele vor fi apreciate după valoarea lor reală și nu după o valoare prestabilită de lege.

În cadrul dreptului procesual modern a fost adoptat principiul liberei aprecieri a probelor. În acest sistem, probele nu au o valoare dinainte stabilită. Principiul presupune desființarea oricărei limite în folosirea împrejurărilor de fapt care pot duce la rezolvarea justă a cauzei penale. Desigur, organele de drept nu vor folosi decât acele împrejurări de fapt care au legătură cu cauza penală și care sunt admise de lege. În baza acestui principiu, organele de drept nu vor acorda vreo preferință prestabilită cu privire la valoarea probatorie a unei anumite probe. Pentru ca adevărul să poată fi stabilit, organele de drept trebuie să aibă deplină libertate în a da crezare unor anumite fapte că reprezintă realitatea. A stabili dinainte valoarea unei probe, în ce măsură poate forma sau nu convingerea judecătorilor, înseamnă a pune frână în stabilirea adevărului, întrucât este posibil ca proba cu cea mai mare valoare stabilită de lege, să nu reprezinte realitatea, ceea ce ar determina o concluzie greșită cu privire la împrejurările de fapt ale cauzei penale [103, p.61].

După cum se vede, teoria liberei aprecieri a probelor se circumscrie liberei convingeri a judecătorului și persoanei care efectuează urmărirea, formată în urma cercetării probelor administrate. Libera apreciere a probelor determină regula că instanța de judecată nu este ținută de aprecierea dată probelor de către organul de urmărire penală, instanței de apel sau de recurs nu i se impune convingerea primei instanțe asupra valorii probante a unei sau alte probe. Sistemul liberei aprecieri a probelor este numit sistem sentimental sau sistem științific al probelor. Libertatea aprecieri probelor este strâns legat de problema aflării adevărului în procesul penal, bazată pe anumite concepții filozofice. O perioadă îndelungată în sistemul procesual penal național predomina ideia conform căreia în procesul penal este necesar să se stabilească un adevăr obiectiv. Această concepție se baza pe opinia generală filozofică determinată de concepțiile ideologice predominante în țară. În dreptul altor țări, adevărul nu este conceput ca un obiectiv. Baza filozofică a acestor concepții este filozofia lui Kant, care neagă posibilitatea pătrunderii în esența lucrurilor. Sunt cunoscute concepțiile adevărului formal și convențional [53, p.261].

Se susține teza aflării unui adevăr judiciar în procesul penal, ceea ce coincide cu un anumit grad de probabilitate în cunoașterea aspectelor cauzei penale, în acest fel certitudinea judiciară impunând, în mod necesar, un anumit procent de nesiguranță. Actualmente în procesul penal al unor țări sunt utilizate anumite metode de obținere a probelor, cum ar fi detectorul de minciuni, hipnoza etc, care sunt recunoscute de unii reprezentanți ai doctrinei europene ca incorecte [53, p.261].

Datele de fapt care sunt utilizate în calitate de probă sunt incluse în anumite mijloace de probă, enumerate în art. 93 din CPP RM. Acestea sunt declarațiile învinutului, bănuitului, inculpatului, ale părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile, martorului; raportul de expertiză; corpurile delictelor, procesele-verbale privind acțiunile de urmărire penală și ale cercetării

judecătorești; documentele (inclusiv cele oficiale), înregistrările audio sau video, fotografiile; constatările tehnico-științifice și medico-legale. Datele de fapt care sunt cuprinse în aceste mijloace de probă nu pot fi recunoscute, prin sine, ca probe. Pentru ca aceste date să fie recunoscute în calitate de probe ele trebuie să dispună de anumite proprietăți juridice, care sunt admisibilitatea, relevanța, concludența și utilitatea.

Prin intermediul admisibilității se asigură calitatea procesuală a probei. Potrivit art. 95 CPP RM, sunt admisibile probele pertinente, concludente și utile administrate în conformitate cu Codul de procedură penală. Doctrina procesual penală recunoaște existența unor reguli de asigurare a admisibilității probelor.

Pentru ca o probă să fie admisibilă ea trebuie să fie administrată de un subiect competent. Subiecții competenți sunt enumerați în legea procesual penală. Proba poate fi administrată atât de organul de urmărire penală din oficiu, prin efectuarea unor acțiuni procesuale fie de către părți prin punerea la dispoziția organului de urmărire penală sau a instanței, fie de către instanță la solicitarea părților.

Regula a doua de admisibilitate este regula privind mijlocul convenit. Mijloacele de probă sunt prevăzute în art. 93 din CPP RM. Ca o declarație, spre exemplu, să fie recunoscută ca mijloc de probă ea trebuie să fie depusă în cadrul procesului penal și nu în afara procesului într-o discuție. De asemenea, nu poate fi înlocuit raportul de expertiză cu un act departamental sau cu o opinie a unui specialist.

Regula a treia de asigurare a admisibilității este cea privind procedura convenită. Această regulă poate fi caracterizată sub mai multe aspecte, spre exemplu, respectarea procedurii în ceea ce privește termenii procesuali, acțiunile procesuale, cu unele mici excepții pot fi efectuate doar după declanșarea procesului. Regula dată asigură și respectarea calității procesuale a persoanei implicate în proces.

Articolul 94 CPP RM enumeră situațiile când datele prezentate sunt neadmise în calitate de probe.

Regula a patra care asigură admisibilitatea probelor cea regula privind "fructele pomului otrăvit". Proba se consideră inadmisibilă dacă este obținută din altă probă cu încălcarea procedurii. Regula este utilizată în cele mai dese cazuri când este vorba de percheziție și de ridicarea obiectelor.

Problema aprecierii probelor în aspectul drepturilor persoanei a determinat modificarea semnificativă a art. 94 CPP RM, care, în mare parte, se referă la o instituție mai puțin cunoscută procedurii penale a Republicii Moldova - regula *fructul pomului otrăvit*. Potrivit acesteia, proba se recunoaște ca inadmisibilă dacă a fost obținută în baza altei probe, obținută cu încălcarea prevederilor legale. Doctrina *fructul pomului otrăvit* este un produs al regulii exclusive din sistemul american, care stabilește că probele obținute prin arestare ilegală, cercetare neîntemeiată

sau interogare forțată trebuie excluse din proces. Ca regulă exclusivă, doctrina *fructul pomului otrăvit* a fost înființată inițial pentru a proteja executarea legii de la încălcarea drepturilor împotriva cercetărilor neîntemeiate și aplicării arestului ilegal [54, p.78].

Denumirea *fructul pomului otrăvit* este deci o metaforă. Ea reprezintă probele obținute prin arest, cercetare sau interogare ilegală în rezultatul executării legii [54, p.78].

Fructul pomului otrăvit reprezintă probele constatate ulterior datorită cunoștințelor obținute din prima cercetare, arest sau interogare ilegală. *Pomul otrăvit* și *fructul* sunt ambele excluse din procesul penal [54, p.79].

Normele processual penale din SUA stabilesc că sunt inadmisibile probele obținute în cadrul percheziției, dacă locul percheziției este găsit cu ajutorul unei hărți, dobândită în mod ilegal, sau dacă ușa de la domiciliul persoanei a fost deschisă cu ajutorul unei chei, care a fost ridicată în cadrul unor acțiuni ilegale ale poliției. Este de asemenea inadmisibil de ex. instrumentul care a servit la săvârșirea infracțiunii cu amprente digitale, dacă despre locul aflării acestuia s-a aflat în urma interogării învinutului, fără a-i lămuri dreptul de a nu mărturisi împotriva sa etc. [182, p.101].

Dacă percheziția a fost realizată contrar legii, atunci și obiectele ridicate, examinarea acestora, transmiterea porbelor materiale în vederea expertizării, precum și alte acte procesuale întemeiate în baza acestor date nu au importanță juridică [156].

Putem menționa că regula *Fructul pomului otrăvit* își găsește expresie în art. 102 CPP Rom. din 2010. Potrivit alin.2 al acestui articol: „*Probele derivate din probele obținute prin tortură, tratamente inumane sau degradante, cât și alte probe obținute în mod ilegal, nu pot fi folosite în cadrul procesului penal.*”

Sentința de condamnare nu poate fi bazată pe probe obținute prin metode nelegitime. În cauzele Dorson c. Olandei, Austria c. Italiei, Van Mechelen c. Olandei, Levința c. Moldovei, CtEDO a statuat că punerea în baza sentinței a probelor obținute prin metode nelegitime și prin violarea drepturilor și libertăților fundamentale, afectează în mod direct dreptul la un proces echitabil prevăzut de art. 6 par. 1 CEDO și privează reclamantul de *dreptul la judecarea în mod echitabil a cauzei sale*.

Regula inadmisibilității probelor care conțin date de proveniență necunoscută este a cincea regulă care asigură admisibilitatea probelor. Numai acea probă este admisibilă care conține date a căror autenticitate poate fi verificată.

Pentru asigurarea unui proces echitabil, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, a abordat în mai multe rânduri problemele ce țin de probe, de administrarea lor și nu în ultimul rând privind admisibilitatea lor în proces. CEDO a recunoscut că, chiar dacă admisibilitatea probelor obținute

într-un mod ilegal nu constituie în sine o încălcare a articolului 6, aceasta poate impune bănuiei referitoare la echitatea procesului [54, p.265].

Art. 95 alin. 3 al CPP RM stabilește o prezumție legală privind admisibilitatea probelor, constatând că se prezumă proba ca admisibilă în cazul când administrarea a fost efectuată cu respectarea prevederilor legale, atât timp cât partea care cere respingerea probei nu a adus argumente care incontestabil vor dovedi că proba este inadmisibilă. În cazul când administrarea probei a fost efectuată cu încălcarea dispozițiilor legale, partea care a administrat-o sau în favoarea căreia a fost administrată trebuie să aducă argumente convingătoare privind admisibilitatea acesteia [53, p.266].

Esența instituției aprecierii probelor rămâne a fi obiectul preocupărilor în doctrina juridică. Ion Tanoviceanu, analizând probatoriul penal și apreciind importanța regimului de libertate absolută a probelor, adică a principiului libertății probelor, menționează că instanțele sunt în drept de a acorda valoarea pe care o vor crede de cuviință fiecărei probe administrate [125, p.611]. Autorul mai remarcă că probele, chiar când evidența lor este indiscutabilă, nu ne pot da imaginea fidelă, completă și precisă a realității, ci doar certitudinea că realitatea nu a putut fi alta decât cea pe care probele o dezvăluie. Libertatea de convingere nu înseamnă libertatea de a pedepsi, de aceea convingerea trebuie să se sprijine pe un conținut compatibil cu ideea de justiție și de pedeapsă. Acest conținut este certitudinea [125, p.611].

În acest aspect, rămâne controversată problema propriei convingeri la aprecierea probelor. Art. 101 alin. 2 CPP RM declară expres că reprezentantul organului de urmărire penală sau judecătorul apreciază probele conform propriei lor convingeri, formate în urma examinării lor în ansamblu, sub toate aspectele și în mod obiectiv, călăuzindu-se de lege.

Problema propriei convingeri a constituit obiectul dezbatelor în Curtea Constituțională a României, în două decizii mai vechi similare după conținut. Curtea fiind sesizată cu privire la neconstituționalitatea art. 63 alin. 2 C.proc.pen., care stabilea că aprecierea fiecărei probe se face de organul de urmărire penală și de instanța de judecată potrivit convingerii lor, formată în urma examinării tuturor probelor administrate și conducându-se după conștiință. În sesizare a fost invocată necorespunderea normei date cu art. 16 alin. (2) din Constituție. Curtea a arătat că aprecierea probelor este un proces deosebit de complex, care implică elemente de ordin subiectiv pentru valorificarea exactă a realității obiective înfățișate în cauzele penale prin intermediul probelor [32].

Dacă aprecierea ar avea loc numai în baza criteriilor prevăzute de lege, organul judiciar s-ar limita la constatarea existenței probei și la recunoașterea forței sale probante, prescrise de lege. S-a mai remarcat că, întrucât legea procesual penală în vigoare consacră sistemul liberei aprecieri a probelor, iar, potrivit art. 125 alin. (3) din Constituție, procedura de judecată este stabilită prin lege, Curtea constată că procedura de judecată în care se reglementează și sistemul

probator este atributul exclusiv al legiuitorului. Prin Legea nr. 281/2003 Parlamentul României a modificat art. 63 alin. (2) CPP Rom., dându-i o nouă redacție, prin care aprecierea probelor se face de organul de urmărire penală sau de instanța de judecată în urma examinării tuturor probelor administrate, în scopul aflării adevărului, astfel excluzând sintagmele „potrivit convingerii lor” și „conducându-se după conștiința lor”. În doctrină au fost aduse critici referitor la această modificare legislativă, considerându-se că disocierea sintagmelor „convingere” și „conștiință” de procesul de apreciere a probelor are doar valoarea unui artificiu textual și că nu este în măsură să suprimă principiul liberei aprecieri a probelor din procedura penală română [68, p.75]. În aceeași sursă se menționează despre o a treia hotărâre a Curții Constituționale a României prin care se admite excepția de neconstituționalitate a art. 63 alin. 2 din Codul de procedură penală, fără să fi intervenit vreo modificare a legii procesual penale. S-a menționat că normele procesual penale puse în discuție sunt însăși legea căreia i se subordonează judecătoria, ele prescriind modul cum se apreciază probele. De asemenea, s-a argumentat faptul că aprecierea probelor se face după o convingere rațională și nu după una formală.

Prin declararea neconstituționalității textului care consacră principiul liberei aprecieri a probelor s-ar putea înțelege revenirea la sistemul probelor formale sau legale, ceea ce nu este acceptabil. S-a arătat, de asemenea, că ideea intimei convingeri reprezintă suportul rațional al demersului pe care trebuie să-l facă judecătorul pentru a accede la cunoașterea faptelor [54, p.75].

Asupra celor menționate mai sus putem remarca următoarele: în procedura penală națională există anumite excepții de la regula intimei convingeri. De exemplu, în art. 97 CPP RM. se enumeră circumstanțe ca: decesul, gradul leziunilor corporale, incapacitatea persoanei de a-și da seama de acțiunile sau inacțiunile sale ș.a., care se constată prin anumite mijloace de probă, acestea în cele mai dese cazuri fiind rapoartele de expertiză [54, p.75].

Aprecierea mijloacelor material de probă reprezintă una dintre problemele cele mai importante ale teoriei probelor, a întregii activități procesuale a ofițerului de urmărire penală și în sfârșit a instanței de judecată, deoarece aprecierea lor permite pătrunderea în esența cauzei penale, înțelegerea caracterului infracțiunii, separarea împrejurărilor esențiale ale cauzei de cele neesențiale.

Aprecierea corpurilor delictive în literatura procesual penală este privită ca o activitate de cugetare a subiectelor probațiunii, orientate spre stabilirea adevărului obiectiv în cauza penală concretă.

Profesorul Teodoru Gr. susține pe bună dreptate că corpurile delictive au o mare importanță în probațiune, întrucât unele infracțiuni (deținerea ilegală de arme, de droguri) se dovedesc prin găsirea corpurilor delictive la inculpați [126, p.327].

În linii generale, aprecierea probelor poate fi determinată ca activitate psihică a subiecților cunoașterii, activitate ce decurge în forme procesuale și logice, privind determinarea calităților și trăsăturilor corpurilor delictive la examinarea și soluționarea cazurilor penale concrete, cu strictă respectare a cerințelor legii, care este ca o condiție a corectei aprecieri a corpurilor delictive. Aprecierea corpurilor delictive în acest sens unește și îndrumă toate eforturile spre îndeplinirea sarcinilor de bază ale cunoașterii judiciare - stabilirea împrejurărilor reale ale cauzei și calificarea lor juridică.

În momentul aprecierii corpurilor delictive trebuie să avem în vedere și situația în care acestea pot fi create artificial de către autor în scopul inducerii în eroare a organelor judiciare. De aceea, evaluarea informațiilor furnizate de către acestea trebuie realizată cu maxima atenție, urmărindu-se ca datele desprinse din cercetarea mijloacelor materiale de probă să se coroboreze cu celelalte probe ale cauzei.

Se poate spune că corpurile delictive reprezintă specificul procesului penal, în materie de probațiune. Într-adevăr, în procesele civil și comercial se regăsesc mai toate celelalte mijloace de probă din penal, cu excepția mijloacelor materiale de probă.

Investigarea mijloacelor materiale de probă de reținează prin intermediul procedurilor probatorii. Cel mai simplu procedeu este cercetarea mijloacelor materiale de probă, în cadrul căreia sunt stabilite și fixate proprietățile lor individuale.

Pentru identificarea probelor materiale este realizată prezentarea spre recunoaștere a obiectelor. Cea mai dificilă formă de investigare a obiectelor și documentelor este expertiza judiciară. Pe calea expertizei pot fi stabilite proprietățile obiectelor, care solicită cunoștințe de specialitate în domeniul tehnicii, științei sau artei și de regulă implică aparate sofisticate.

Corpurile delictive trebuie să fie apreciate în ansamblu cu alte probe și mai întâi de toate cu documentele în care sunt fixate circumstanțele ridicării și rezultatele cercetării obiectelor materiale, datorită cărora «martorii muți» încep să «vorbească» [148].

Totuși nu trebuie să fie statornicită concepția privind rolul deosebit a corpurilor delictive, ca «martori muți» care spre deosebire de «martorii vorbitori» nu mint. Corpurile delictive pot fi falsificate. În practica judiciară sunt cunoscute cazuri contrafacerii iscusite chiar și a amprentelor digitale nemaivorbind de înscenări demne de crezut a sinuciderilor, a incendiilor, a jafurilor și a altor situații. Corpurile delictive trebuie să fie supuse verificării scurpuloase, investigării sub toate aspectele și aprecierii critice pentru ca ele să fie utilizate pentru stabilirea circumstanțelor cauzei, [165, p.75].

O mare atenție trebuie dată însă încercărilor de inducere în eroare a organelor judiciare, când infractorul lasă la locul faptei obiecte aparținând altor persoane sau contraface unele urme în vederea derutării cercetărilor [92, p.128].

Autorii, evidențiind componentele de bază, vrând - nevrând, contrapun activitatea de cugetare privind aprecierea probelor, rezultatului ei, ceea ce este incorect.

Aprecierea probelor este un fenomen complicat care include în sine, însuși o activitate de cugetare și rezultatul ei, care își găsește reflectarea în actele procesuale, care este necesar a le examina în cel mai rău caz, sub trei aspecte:

- psihologic;
- logic;
- de drept.

Însă, aprecierea corpurilor delictive - nu este orice activitate de cugetare în cauza concretă penală, în primul rând, obiectul ei sunt probele, care includ în sine reflectarea împrejurărilor reale ale evenimentului infracțional și a altor împrejurări, care intră în obiectul probațiunii; în al doilea rând, ea decurge în limitele procesului penal și de aceea, concluziile finale în privința aprecierii corpurilor delictive, de regulă, trebuie să fie reflectate în acte procesuale (încheieri, sentințe).

Latura de drept a aprecierii corpurilor delictive se exprimă în stricta respectare a cerințelor legii procesuale și materiale, care reglementează condițiile perceperii și cercetării probelor, scopul și direcția activității de cugetare a subiecților cunoașterii, care stabilesc regulile și condițiile aprecierii corpurilor delictive și reflectării lor în actele procesuale.

Un exemplu caracteristic al încălcărilor grave care a condus la inadmisibilitatea corpurilor delictive și a raportului de expertiză constituie cauza lui Lușnicov, condamnat pentru păstrarea ilegală a substanțelor narcotice. Sentința în acest caz a fost casată de Colegiul penal al Judecătoriei Supreme a Federației Ruse, care a indicat în Decizia sa următoarele. În cadrul urmăririi penale cât și la examinarea dosarului penal în fond, Lușnicov nu s-a recunoscut vinovat și a declarat, că în cadrul percheziției corporale din buzunarul său a fost ridicat rămășițe de tutun și particule de gunoi. Ceea ce a fost ridicat de la dînsul nu a fost cîntărit și sigilat. La expertiză colaboratorii de poliție au transmis altă substanță, deoarece el nu a avut gașiș în buzunar.

După cum se vede din materialele dosarului, percheziția în apartamentul lui Lușnicov s-a realizat pe timp de noapte, substanța ridicată a fost păstrată și transmisă pentru efectuarea expertizei, cu încălcări a ordinii stabilite de CPP.

Pînă la începerea urmăririi penale a fost dispusă și realizată expertiza chimică. În raportul de expertiză s-a constatat că substanța prezentată conține gașiș. Deoarece actele de urmărire penală au fost realizate cu încălcări grave a procedurii stabilite de CPP, datele de fapt obținute în consecință nu pot avea valoare probantă. Din aceste considerente, Colegiul penal a

cast sentința și alte decizii ulterioare, iar dosarul în baza art.349 alin.2 CPP FR a fost clasat, deoarece nu a fost probată sîvîrșirea infracțiunii de condamnat [144, p. 9-10].

În SUA rezultatele percheziției nu pot fi folosite în probatoriul penal, dacă sunt admise încălcări de procedură, și anume este realizat în lipsa unui mandat în care să fie clar indicat locul efectuării și obiectele care urmează a fi ridicate. În cadrul percheziției nu sunt antrenate terțe persoane (martori asistenți) și nu este perfectat un proces verbal. De aceea, consemnarea preliminară în mandatul de percheziție a obiectelor ce urmează a fi ridicate și faptul depistării ulterioare sunt chemate a garanta că obiectele în cauză sunt într-adevăr la domiciliul bănuțitului. Rezultatele percheziției sunt implementate în probatoriu prin intermediul audierii polițistilor în instanță [156].

Cerința autorizării percheziției cu mandat are mai multe excepții. De exemplu, nu este necesar mandat de percheziție a autovehiculului sau pentru ridicarea unor corpuri delictu care nu sunt ascunse, sau pentru efectuarea perchezițiilor pentru cazurile care nu suferă amânare [156].

În unele cazuri, percheziția efectuată cu anumite încălcări, poate fi utilizată nu împotriva persoanei în custodia căreia se aflau obiectele ridicate, ci împotriva altui coparticipant, ori în cadrul audierii încrucișate [156].

Rolul lor în cadrul probatoriului penal a crescut cu atît mai mult în ultimele decenii, cu cît mijloacele tehnico-științifice de investigare, de descoperire, fixare și punere în valoare a mijloacelor materiale de probă s-au dezvoltat și perfecționat, pînă la un nivel greu de bănuțit cu un secol în urmă. Aceasta face ca, măcar din acest punct de vedere, sarcina persoanelor care activează în domeniul justiției penale să fie mult ușurată. Pe de altă parte, a crescut și importanța "auxiliarilor" justiției, acei specialiști fără al căror aport ar fi mult mai dificil, dacă nu imposibil, de profitat de descoperirile științei și tehnicii.

Obiectele care conțin urme ale infracțiunii pot fi: un aliment sau o monedă falsificată, cadavrul unei persoane, o ușă deteriorată etc. Obiecte care poartă urme ale faptei penale sunt, de exemplu, cele pe care lucrătorul criminalist a relevat amprente (care pot fi ale făptuitorului), sau diverse pete (de benzină, sînge sau alte substanțe organice). La acestea legiuitorul adaugă și altele, care au legătură cu fapta săvârșită, cu persoana infractorului (sau a victimei) și care pot oferi indicii cu privire la evenimentul infracțional, dar care nu poartă sau nu conțin vreo urmă a acestor evenimente. Cât despre corpurile delictu, ele au o legătură directă cu obiectul cercetărilor organelor judiciare.

În doctrina judiciară se mai oferă și alte exemple de obiecte care dobîndesc o apreciere diferită, după cum probele, care își au izvorul în ele, tind să dovedească direct sau indirect producerea unei infracțiuni [118, p.152]: O scrisoare interceptată de către organele judiciare, care prin conținutul său duce la dovedirea vinovăției unei persoane, va avea caracterul unui mijloc de

probă scrisă. O scrisoare însă prin intermediul căreia s-a comis infracțiunea de șantaj sau de amenințare, va constitui un mijloc material de probă.

Pentru a ajunge la cunoștința organului judiciar, mijloacele materiale de probă, după ce în prealabil au fost căutate și găsite, trebuie fixate, prevenindu-se astfel deteriorarea, pierderea sau chiar furtul lor, de către persoane interesate ca autoritățile judiciare să ajungă în posesia a cât mai puține date în legătură cu infracțiunea. După fixare și sigilare în vederea conservării, acestea vor fi păstrate la grefa organului judiciar, pentru a sta la dispoziția autorităților pentru examinare, dar și a părților sau a eventualilor martori (pentru prezentare în vederea recunoașterii). Atunci când deținerea lor nu mai este necesară instanței, mijloacele materiale de probă pot fi restituite părții vătămate ori părții civile, în cazul că nu sunt supuse confiscării [118, p.152]. Cu ocazia efectuării fiecăreia dintre aceste operațiuni, persoana însărcinată va întocmi și un proces-verbal.

De obicei sunt supuse fixării, prin procedee speciale de tehnică criminalistică, obiectele care nu sunt transportabile, ori care sunt extrem de perisabile ori în pericol de dispariție: amprente, urmele de la sol ș.a.; se folosește fotografia, efectuarea de mulaje, metode speciale de fixare și ridicare a amprentelor, schițe etc. [118, p.153].

Astfel că la dosarul cauzei nu vor ajunge propriu-zis mijloacele materiale de probă, ci copiile lor, în măsura în care sunt copii fidele ale mijloacelor materiale de probă, ele vor fi considerate ca având același caracter. Nu același lucru se poate spune despre un proces-verbal încheiat, de exemplu, cu ocazia găsirii și în vederea descrierii unui obiect care poartă o urmă a infracțiunii, acesta fiind, ca mijloc de probă, un înscris.

Există infracțiuni care nu sunt susceptibile de a se materializa într-un obiect, ori de a lăsa urme pe care organul judiciar să le caute sub forma mijloacelor materiale de probă: insulta, amenințarea. Cu toată importanța pe care o prezintă pentru procesul penal, specialiștii sunt de acord că mijloacele materiale de probă nu sunt absolut indispensabile pentru dovada existenței infracțiunii, ori a vinovăției făptuitorului.

Profesorul Teodoru Gr., ne atrage atenția asupra faptului că probele obținute prin mijloace materiale sunt apreciate după aceleași reguli ca și celelalte mijloace de probă, iar atunci când ne aflăm în fața unor probe indirecte trebuie să se aplice reguli de la această probațiune, care implică o mai mare atenție în aprecierea lor [126, p.327].

Ori de câte ori însă, când căutarea și ridicarea mijloacelor materiale de probă nu va produce o întârziere care să dăuneze procesului penal și, mai ales, atunci când organul judiciar nu dispune de suficiente alte dovezi, mijloacele materiale de probă vor avea un rol important, prin probele și datele de multe ori de neînlocuit - datorită autenticității lor - pe care le pot procura; aceste probe urmează să fie supuse aprecierii organului judiciar, în aceleași condiții ca și cele care au fost relevate cu ajutorul celorlalte mijloace de probă. În acest sens, judecătorul va trebui să evite să le

acorde o considerație sporită, numai pentru motivul că au fost ridicate și analizate prin mijloace științifice, care presupun tehnici avansate de evidențiere a datelor, altfel dificil, dacă nu imposibil, de sesizat pentru organele noastre de simț.

Chiar dacă au încorporate în ele - prin modul în care sunt prezentate în instanță - tehnologia modernă și cunoștințele de specialitate ale experților, procurorul și judecătorul păstrează aceeași libertate în aprecieri, ei trebuind să se ghideze numai după măsura în care datele oferite, în coroborare cu celelalte mijloace de probă din dosar, vor reuși să-i determine să opteze, în cunoștință de cauză, pentru o soluție în cauza penală.

Există documente care reprezintă corpul delict al unei infracțiuni, care poartă urmele unei infracțiuni, ori sunt produsul specific al activității infracționale. Acestea însă vor fi tratate ca mijloace materiale de probă - de exemplu, un act falsificat, înscrisurile care dovedesc un "raport preexistent" pe care se grefează o infracțiune fac dovada acelei condiții cerute pentru existența infracțiunii; de pildă, certificatul de căsătorie, care contribuie la probarea infracțiunii de bigamie. Un document care conține o recunoaștere sau date importante cu privire la fapta penală, cum ar fi o scrisoare trimisă ori primită de către învinuit sau inculpat, sau un jurnal al acestuia, se pot dovedi extrem de utile pentru autoritatea judiciară: dacă înscrisul conține o mărturisire a suspectului cu privire la raporturile intime extraconjugale ale acestuia, el este singurul mijloc de probă (împreună cu procesul-verbal de constatare a infracțiunii flagrante) prin care se permite dovedirea infracțiunii de adulter.

În unele cazuri, documentul poate servi în calitate de corp delict, evident, atunci când el conține cel puțin unul dintre elementele menționate în art. 158 CPP RM. Acestea se recunosc drept corpuri delictive dacă există temeiuri de a presupune că ele au servit la săvârșirea infracțiunii, au păstrat asupra lor urmele acțiunilor criminale sau au constituit obiectivul acestor acțiuni, precum și banii sau alte valori, ori obiecte și documente care pot servi ca mijloace pentru descoperirea infracțiunii, constatarea circumstanțelor, identificarea persoanelor vinovate sau pentru respingerea învinuirii ori atenuarea răspunderii penale.

Pentru ca un obiect sau documentul să devină corp delict în sensul procesual al acestui termen, trebuie să fie respectată ordinea procesuală de depistare, ridicare, fixare și sigilarea corpurilor delictive, în conformitate cu cerințele prevăzute în art. 158 CPP RM.

În practica judiciară sunt admise unele devieri de la aceste prevederi, care permit diminuarea valorii probante a unor mijloace de probă materiale.

În cazul 1 s-a stabilit că *a fost ridicată o scrisoare cu conținut în limba turcă. Cu toate că nu a fost întocmit vreun act procedural de ridicare procesuală, scrisoarea a fost folosită ca proba și chiar pentru efectuarea expertizei grafoscopice.* [128, p.58]

Cazul 3: *În urma percheziției neautorizate a unei case, au fost ridicate unele obiecte, însă lipsesc acte procesuale cu privire la anexarea acestora la materialele cauzei, cu toate că în rechizitoriu acestea sunt indicate ca corpuri delictive.* [128, p.58]

În alte cazuri au fost indicate ca probe, dar nu au fost anexate la dosar documentele-mijloace de probă în ordinea prevăzută de art.157 CPP:

Informații din pașapoarte naționale, bilete de avion, cărți de imigrare, taloane de bord.[128, p.58]

Datele de fapt pot fi fixate de înregistrarea video și sonoră, planuri, scheme, fotografii. Ele însă nu sunt surse de probe independente, de aceea obțin valoare probantă numai după anexarea la procesul verbal corespunzător.

De asemenea, în procesul verbal se oglindește faptul că conținutul lor a fost adus la cunoștință tuturor participanților la acest act procesual și lor le-au fost explicate drepturile și obligațiunile respective.

Concluziile expertului constituie o comunicare în scris a expertului în care se conține informația probantă referitor la întrebările ce îi sunt adresate și care necesită cunoștințe speciale. Specificul acestor surse de probă constă în următoarele:

- se prezintă de o persoană care posedă cunoștință într-un domeniu al științei, tehnicii sau a artei.
- se prezintă la solicitarea persoanei ce efectuează urmărirea penală.
- se bazează pe materialele și documentele puse la dispoziție.

Expertul prezintă concluzia în numele său potrivit cunoștințelor sale speciale. După efectuarea investigațiilor necesare, expertul întocmește în scris un raport pe care îl confirmă prin semnătura sa și aplică sigiliul instituției respective.

În cazul în care raportul expertului nu este clar sau are unele deficiențe, pentru înlăturarea cărora nu sunt necesare investigații suplimentare, ori a apărut necesitatea de a preciza metodele aplicate de către expert sau unele noțiuni, organul de urmărire penală este în drept să audieze expertul, respectându-se art. 105-109 CPP RM, adică condițiile și modul de audierea martorului. Audierea expertului nu se admite până la prezentarea raportului și cercetarea acestuia.

În cazul în care expertul declară că nu poate prezenta concluzii, precum și procesul-verbal de audiere a expertului se comunică imediat, dar nu mai târziu de 3 zile de la primirea lor de către organul de urmărire penală.

Ne alăturăm însă părerii generale conform căreia, calitățile semnalate nu pot să confere raportului de expertiză criminalistică caracterul unui mijloc de administrare a probelor privilegiat și, ca atare, nu pot să limiteze libertatea de apreciere a organelor judiciare. Obiectul examinării

concrete de expertiză se stabilește în fiecare caz aparte, pornindu-se de la obiectele corp delict prezentate și întrebările formulate în fața expertului cu referință la acestea.

Raportul de expertiză, conform legislației procesual penale prezintă mijloc de probă și, la fel ca alte probe, trebuie supus unei verificări multilaterale de către instanță și organele de urmărire penală, după regulile generale.

Totuși, nu trebuie trecut cu vederea, că acest mijloc de probă este destul de specific, explicat prin faptul că concluziile expertului se întemeiază pe cunoștințe de specialitate pe care ofițerul de urmărire penală și judecătorul nu le dețin. De aici și complexitatea aprecierii veridicității acestor concluzii.

În practică, valoarea raportului de expertiză este uneori exagerată. Se crede că probei materiale, expertizabile științific, trebuie să i se acorde mai mare încredere în fața unei probe testimoniale și subiective. Or, concluziile expertului se pot dovedi eronate sau incorecte din diverse motive, atât obiective (expertului i s-au prezentat mostre de comparație neautentice), cât și subiective (calificarea insuficientă a expertului, metodica de expertizare neaprobată în practică sau nevalidată științific).

Aprecierea oricărui raport de expertiză vizează, pe de o parte, aspecte formale (procedura de dispunere și efectuare), iar, pe de altă parte, conținutul, adică veridicitatea concluziilor.

Prima cale de verificare include un rând de aspecte, care până la urmă se reduc la confruntarea concluziilor expertului cu alte probe adunate la dosar. Adeseori în cazul în care acestea vin în contradicție cu alte materiale sau sunt contestate de una din părțile participante la proces, se ordonă contraexpertiza. A doua cale este mult mai complicată, deoarece ofițerul de urmărire penală și judecătorul nu stăpânesc cunoștințe necesare, însă este evident și contrariul: a cere de la ei să se poată lămuri în corectitudinea tezelor științifice prezentate și a experimentelor efectuate de specialiștii respectivi în toate cazurile pare a fi lipsită de temei.

La ora actuală în cursul efectuării expertizelor, mai cu seamă în cadrul instituțiilor statale se aplică metode și mijloace de o complexitate sporită: microscopie electronică, cromatografie, spectrografie, microanalizatoare laser, diverse utilaje conexate la calculator, programe standardizate de stocare și prelucrare a informației cu semnificație criminalistică. Toate acestea, îmbinate uneori cu metode matematice, biologice, fizico-chimice complică substanțial raportul de expertiză, făcându-l uneori inaccesibil pentru nespecialiști [95, p.117].

În unele state din vestul Europei se recunoaște că instanța de judecată nu poate stabili autenticitatea științifică a metodelor folosite și acest aspect nu este supus aprecierii.

Numai aprecierea multilaterală și sub toate aspectele a raportului de către instanța de judecată, poate garanta drepturile și interesele constituționale ale cetățenilor în procesele

judiciare, deoarece aici poate fi vorba și de admisibilitatea utilizării de către expert a unor metode de investigație ce privesc organismul sau psihica omului.

Din cele relatate se observă, că aprecierea raportului de expertiză criminalistică, ca și a altor mijloace de probă preconizează stabilirea pertinentei și admisibilității acestuia, respectiv a legăturii concluziilor expertului cu faptele și împrejurările ce țin de obiectul probațiunii și a concordanței lor cerințelor înaintate prin lege asupra probelor într-un proces penal [95, p.120].

Oportunitatea raportului de expertiză se stabilește prin corelarea logică a concluziilor expertului cu circumstanțele cauzei. Dacă acestea asigură dovedirea anumitor împrejurări de fapt ca, spre exemplu, manipularea de către persoana suspectată a obiectelor de mobilă în cazul unui furt (identificarea dactiloscopică) aplicarea unui anumit instrument la pătrunderea prin spargere într-o încăpere încuiată (identificarea traseologică), redactarea scrisorii de șantaj de către inculpat (identificarea după scris) etc., pertinența raportului de expertiză este evidentă.

Însă aprecierea critică a raportului nu trebuie să se reducă la citirea concluziilor și la confruntarea cu restul probelor, ci presupune examinarea întregului raport, credem, după un anumit algoritm, operație peste care se „sare” din păcate prea des. În linii mari, examinarea raportului implică, în primul rând cercetarea unor aspecte formale: dacă s-a răspuns la întrebări, dacă nu s-au omis unele materiale, dacă nu există motive de recuzare a expertului etc. Pentru determinarea valorii probante, ceea ce interesează este examinarea conținutului, luarea la cunoștință a constatărilor, verificarea dacă demonstrația expertului este temeinică, motivată și justifică concluzia dată. Pentru aceasta, insistăm ca raportul de expertiză să fie redactat cât mai clar, în termeni accesibili, cu referiri concrete la particularitățile urmelor și obiectelor cercetate, să fie amplu și sugestiv ilustrat fotografic sau prin alte procedee vizuale. Considerațiile teoretice menite să faciliteze înțelegerea argumentării trebuie să se refere în mod expres la obiectele analizate și nu să aibă un caracter general.

Prin urmare, algoritmul aprecierii raportului de expertiză criminalistică în lumina celor relatate mai sus, poate fi exprimat astfel:

1) *Verificarea respectării cerințelor legii în cadrul ordonării expertizei*: - dacă expertul este competent și dacă acesta n-a ieșit din limitele competenței sale; - dacă expertiza n-a fost efectuată de o persoană care trebuia recuzată; - dacă au fost respectate drepturile participanților la proces la momentul ordonării expertizei (adică, organul de urmărire penală trebuie să familiarizeze învinuitul, bănuitul cu ordonanța de dispunere a expertizei, să lămurească drepturile lui, să familiarizeze și cu raportul de expertiză și să-i explice dreptul de a prezenta lămuriri, să declare obiecții, dezacord, să ceară formularea unor întrebări suplimentare expertului, să solicite expertiza repetată sau suplimentară. De regulă, învinuitul se interoghează în legătură cu efectuarea expertizei.); - dacă nu s-a încălcat legea la obținerea materialelor de

comparație, adică dacă este alcătuit proces-verbal în legătură cu aceasta; - dacă însăși raportul de expertiză deține toate rechizitele prevăzute de lege. 2) *Verificarea autenticității și plenitudinii probelor și mostrelor supuse expertizei.* 3) *Aprecierea temeiniciei științifice a metodicii utilizate, justetei aplicării ei în cazul concret.* 4) *Verificarea și aprecierea plenitudinii raportului* (adică dacă toate obiectele prezentate au fost expertizate; dacă expertul a răspuns la toate întrebările; dacă este menționat pe deplin mersul și rezultatele expertizei.); 5) *Argumentarea logică a mersului și a rezultatelor cercetării de expertiză* (adică dacă concluziile sunt niște urmări logice ale procesului de investigație; raportul conține unele controverse, iar concluziile sunt insuficient motivate; 6) *Dacă rezultatele expertizei se referă la cauza dată, adică dacă faptul stabilit de expert este sau nu element al obiectului probațiunii;* 7) *Dacă concluziile expertului se potrivesc celorlalte probe administrate la dosar* [95, p.125, 126].

În fapt, aprecierea raportului de expertiză după algoritmul de mai sus, prezintă o pârgie eficientă de verificare și control a calității lor, aspecte care se vor discuta în cele ce urmează.

În calitate de alt procedeu probatoriu de asimilare în plan probator a mijloacelor materiale de probă a fost examinată în lucrare și prezentarea spre recunoaștere. Pentru ca prezentarea spre recunoaștere să fie încadrată în limitele legii și să fie obținut scopul scontat, trebuie să existe următoarele condiții:

1. Existența unui dosar penal;
2. Existența subiectului prezentării spre recunoaștere, adică a persoanei ce urmează în cadrul acestui act să efectueze identificarea;
3. Subiect al prezentării spre recunoaștere poate fi orice martor, bănuit, învinuit, inculpat, capabil, potrivit datelor sale fizice și psihice, de a percepe și a reproduce corect informația ce vizează semnele obiectelor prezentate [181, p.27];
4. Ascultarea obligatorie, în prealabil, a subiectului prezentării spre recunoaștere. În lege se spune că această persoană va fi ascultată vizavi de circumstanțele observării obiectului sau persoanei corespunzătoare, despre semnele și particularitățile în virtutea cărora va putea înfăptui recunoașterea (art. 116 alin. 1 CPP RM). În cadrul audierii este necesar a stabili circumstanțele în care a fost cunoscută persoana sau obiectele care i se prezintă spre recunoaștere (în legătură cu ce eveniment, condiții, împrejurări etc.), a identifica unele calități individuale caracteristice persoanelor sau obiectelor ce vor fi identificate, a determina capacitatea senzorială de a deosebi obiectul dat de altele similare. Această cerință a legii presupune existența procesului-verbal de ascultare în dosar;
5. Persoanele (obiectele) prezentate spre recunoaștere trebuie să fie pe cât posibil asemănătoare la exterior cu persoana (obiectele) ce poate fi identificată. Se consideră

asemănătoare persoanele prezentate spre recunoaștere care se aseamănă prin: forma corpului, vârstă, înălțime, de același sex; configurația feței, tenul feței, părului, culoarea ochilor etc.; modelul, culoarea îmbrăcămintei;

6. Numărul total de persoane prezentate pentru recunoaștere nu trebuie să fie mai mic de cinci, de obiecte – trei. Această regulă nu se aplică atunci când este prezentat spre identificare un cadavru.

În cazul prezentării pentru recunoaștere este vorba de procesul memorial de identificare a unor persoane, lucruri sau animale percepute ori cunoscute anterior. Precizarea se impune pentru a preveni orice confuzie între noțiunea psihică de recunoaștere și noțiunea de recunoaștere în accepțiunea sa juridică. Datorită faptului că reprezintă rezultatul unor mecanisme psihologice: observare, memorare și redare, recunoașterea poate fi mai mult sau mai puțin precisă. De aceea, în desfășurarea prezentării spre recunoaștere și, mai ales, în aprecierea rezultatelor obținute trebuie să se țină seama de legile psihice care guvernează procesul cognitiv, de factorii obiectivi și subiectivi ce pot influența perceperea, memorarea și reproducerea. Deși recunoașterea este un proces psihologic relativ ușor, datorită influenței unui șir de factori obiectivi și subiectivi, care se manifestă în timpul percepției, memorării și reproducerii, precum și a particularităților de ordin cognitiv ale persoanei care urmează să realizeze identificarea, rezultatele acestei activități nu sunt întotdeauna exacte. Există în permanență pericolul unei false identificări, generat de cele mai multe ori de imposibilitatea localizării în timp și în spațiu a unor fapte, obiecte sau împrejurări, care reprezintă unele trăsături asemănătoare și apar ca familiare pentru persoana chemată a realiza recunoașterea. Din aceste considerente prezentarea spre recunoaștere a obiectelor nu poate constitui de una singură motivarea sentinței sau deciziei de condamnare, iar practica judiciară cât și legislația procesual penală nu îi acordă un statut privilegiat. Prin urmare pentru soluționarea cauzei sub toate aspectele, este necesar ca rezultatele ei să se integreze în ansamblul materialului probator administrat în cauza respectivă.

Sublinierea posibilităților de apariție a erorilor, al identificărilor false se impune în mod deosebit, deoarece, în cadrul prezentării spre recunoaștere, elementele de sugestie pot să influențeze ușor declarațiile persoanelor chemate să facă recunoaștere. De exemplu, aspectul neîngrijit al învinuitului prezentat spre recunoaștere, contrastat cu al persoanelor care constituie grupul, poate sugera martorului sau părții vătămate că acesta este infractorul și deci trebuie identificat.

În ceea ce privește documentele, acestea ca și alte mijloace de mijloace materiale de probă, pot fi folosite în probatoriul penal, dacă întrunesc cerințele de admisibilitate, relevanță, concludență și utilitate a acestora [53, p.323].

De orice natură sau proveniență ar fi un document, el se prezintă printr-un anumit conținut textual și prin structura sa materială, acestea constituind sub aspect criminalistic, două sfere informativ probante distincte [105, p.233, 234].

Spre deosebire de procesul civil, în care înscrisurile, mai ales cele autentice, sunt uneori unicul mijloc de probă admis prin lege, în procesul penal ele constituie un mijloc de probă obișnuit, fiind posibilă dovedirea aceluiași împrejurări cu alte mijloace de probă [92, p.111].

În practica judiciară națională sunt atestate situații în care instanța de apel condamnă penal persoana pe baza probelor materiale (copii ale unor documente și raportul de expertiză care au obiect de cercetare înscrisurile din documentele respective), pe când aceleași probe au fost puse în baza sentinței de achitare în același dosar.

În Sentința Judecătorei Centru din mun.Chișinău din 17 aprilie 2014: *s-a reținut că, nu pot fi puse la baza învinuirii - nici procesul-verbal de audiere asupra raportului de expertiză a expertului Cataraga Olga și Raportul de expertiză nr.179 din 16.05.2011 (f.d.74-87, 89 vol.II). însuși din conținut actelor date urmează că la efectuarea expertizei expertului Cataraga Olga i-au fost prezentate copiile semnăturilor din raporturile financiare, concluzionând prin metodele invocate în expertiză cu observații și finisând cu deducția. Faptul dat a fost confirmat în ședința de judecată de către expertul Cataraga Olga, care a declarat că concluzia pe baza copiilor poate fi doar probabil, ceea ce și a indicat în concluzia raportului de expertiză, recunoscând faptul că în raportul nr.179 din 16.05.2011 a admis o greșeală, urmând a fi indicat corect pe trimestrul I și II anului 2008* [115]

În acest dosar la cererea apărării s-a dispus expertiza grafologică cu expedierea cauzei penale în adresa Centrului Național de Expertize Judiciare, care n-a efectuat expertiza din motivul neprezentării de către acuzatorul de stat a originalelor rapoartelor financiare pentru trimestrele I, II și III anului 2008 SRL „Treal Privat”, care au fost ridicate de către Procuratura Anticorupție prin ordonanța din 16.02.2010 (f.d.28 vol.III).[s.a.] fapt confirmat prin procesul-verbal despre imposibilitatea formulării concluziilor nr.1683 din 30.09.2013 (f.d.40-41 vol.III).

Însă, în Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 20 februarie 2015 dosar nr 1a-1143/14, s-a reținut privitor la aceste mijloace de probă: *Potrivit raportului de expertiză nr. 179 din 16 mai 2011, Textul manuscrisului cifric a copiilor rapoartelor financiare pe tr. I și tr. II a.2008 nu conține schimbări ale conținutului inițial (modificări, ștersături, corectări și completări). Modificări probabil au fost făcute în conținutul inițial al textului cifric în originalele, sau exemplarele unor copii, de pe care s-au realizat copiile examinate și anume în copia raportului pe tr. 1 - pag. 4 - la compartimentul 5.3, antepenultima și ultima rubrică în coloana „Perioada de gestiune”; în primele 11 rubrici completate și antepenultima din coloana „perioada corespunzătoare a anului precedent” de la compartimentul „Raportul privind fluxul*

mijloacelor bănești”; în copia raportului pe tr. 2 - pag.4; la compartimentul 5.3, în coloana „perioada de gestiune” - rubricile cu codul 080, 090, 110 și 150; la compartimentul „Raportul privind fluxul mijloacelor bănești”, coloana „perioada corespunzătoare a anului precedent” - rubricile cu codul 040-100, 140-160, 210, 260, 270. **Soluționarea întrebării date în mod cert nu a fost posibilă din cauză, că studierea copiilor conținutului inițial de cele legate de particularitățile imprimării.**[s.a.], [35].

Deoarece CPP nu prevede o ierarhizare a valorii probelor, în general, deci nici a înscrisurilor, organele judiciare au obligația să verifice cu toată atenția orice înscris pentru a stabili autenticitatea lui, conținutul și valoarea lui probatorie. Pentru aceasta, vor asculta persoana de la care se pretinde că emană actul, se vor folosi piese de comparație, și alte mijloace probatorii.

Partea căreia i se opune un înscris ca mijloc de probă îl poate contesta, denunța ca fals, caz în care organul judiciar are obligația să dispună efectuarea unei expertize și pe baza acesteia va hotărî menținerea sau înlăturarea lui din materialul probator al cauzei penale.

După cum s-a menționat în conținutul tezei, prin conținutul lor textual, anumite documente, spre exemplu, scrisorile de șantaj, amenințătoare sau de alt conținut delictuos, reprezintă probe directe, întrucât dovedesc în mod evident fapta și vinovăția făptuitorului.

Majoritatea actelor scrise, deși prin conținutul lor nu reprezintă probe directe, în ipoteza că nu suscită dubii în autenticitatea lor, pot furniza date de natură să contribuie la stabilirea celor mai diverse împrejurări ale faptei săvârșite. În practică sunt atestate multiple cazuri când prin analiza conținutului textual al documentelor se obțin date privind activitatea persoanelor implicate, modul de operare, locul de tănuire a obiectelor corp delict, bunurilor obținute pe cale ilicită, care contribuie eficient la soluționarea cauzelor penale [92, p.111].

Afară de conținutul propriu-zis, în textul documentelor se materializează elementele caracteristice ale deprinderilor de a scrie în baza cărora se realizează identificarea autorului [92, p.111].

Date de reală valoare pot fi obținute în urma examinării materialelor folosite la întocmirea documentelor. Cercetarea prealabilă a materialului suport (hârtiei), a substanțelor de scris (cernelurilor, tușurilor, minelor), a impresiunilor mijloacelor de autentificare a actelor scrise, urmate de un studiu specializat în cadrul expertizei tehnico-criminalistice, poate conduce la concluzii categorice privind materialele din care sunt constituite actele în litigiu, ajungându-se până la constatarea falsului prin contrafacere de rechizite, modificare de text, de subscrieri, semnături etc.

4.3. Concluzii la capitolul 4

1. Urmele materiale ale faptei și cele lăsate de făptuitor pot constitui elemente prețioase, uneori unice, pentru cunoașterea adevărului și soluționarea justă a clauzei penale, deci mijloace indispensabile de probă. Aceste mijloace au căpătat un rol preponderent datorită procedeele tehnico-științifice și metodelor în continuă perfecționare de descoperire, ridicare, conservare și cercetare a acestora.
2. Asemenea celorlalte mijloace de probă, mijloacele materiale sunt entități materiale extraprocesuale având legătură cu obiectul probațiunii, iar prin reglementarea folosirii lor în desfășurarea procesului penal devin și ele categorii juridice procesuale.
3. În literatura de specialitate a fost exprimată părerea că în cazul probelor materiale nu și-ar avea rațiune distincția dintre izvorul probei (mijlocul de probare) și probă (elementele de fapt probatorii), întrucât în acest caz cele două noțiuni (entități) coincid. Această părere a rămas însă izolată. Majoritatea autorilor consideră că deosebirea dintre izvorul probei și probă există și în cazul probelor materiale. Mijloacele materiale de probă sunt și ele izvorul acelor elemente de fapt care servesc la aflarea adevărului, elemente care constituie conținutul probelor. Aceste mijloace dau în vileag probele materiale obținute în urma administrării lor.
4. Mijloacele materiale de probă îndeplinesc, în raport cu specificul lor, aceeași funcție pe care o îndeplinesc și celelalte mijloace de probă și anume aceea de a pune la dispoziția organelor judiciare probele necesare aflării adevărului în cauza penală. Specificul mijloacelor materiale de probă constând în natura materială a izvorului probei se răsfrânge și asupra probelor care capătă denumirea de probe materiale tocmai din cauza sursei lor. Probele materiale au însă aceeași funcție ca și celelalte categorii de probe, adică pun în lumină elementele de cunoaștere necesare aflării adevărului și soluționării corecte a cauzei penale.
5. Mijloacele materiale de probă și deci și probele materiale ocupă un loc important printre mijloacele de probă datorită largilor posibilități de aflare și strângere a lor, precum și aportului specific pe care îl pot aduce la aflarea adevărului în cauza penală, mai ales acolo unde celelalte mijloace de probă lipsesc sau sunt insuficiente.
6. Aflarea urmelor faptei și a obiectelor care au vreo legătură cu infracțiunea sau cu persoanele care au săvârșit-o constituie de regulă prima preocupare a organelor de urmărire penală și rareori activitatea acestor organe rămâne infructuoasă, așa că mijloacele materiale de probă apar frecvent pe primul plan. Aceste mijloace, atunci când sunt studiate cu atenție și cercetate cu ajutorul procedeele științifice și tehnice moderne, dau la iveală elemente informative de extremă importanță.

7. În dreptul procesual penal se recunoaște importanța deosebită pe care o pot avea probele materiale pentru aflarea adevărului în cauza penală, dar se ține seama în același timp și de „servituțle” proprii acestor probe. Nu trebuie uitat că mijloacele materiale de probă nu pot furniza, de cele mai multe ori, decât simple indicii concrete, probe indirecte și conjuncturale care, numai dacă sunt mai numeroase și dacă se coroborează între ele, pot forma convingerea despre existența sau inexistența faptei ori a vinovăției făptuitorului.
8. Trebuie avut în vedere că deseori mijloacele materiale de probă descoperite de organele de urmărire au fost anume și abil plătuite de către infractori pentru a deruta munca acestor organe. De asemenea, trebuie să se țină seama de posibilitatea ca starea obiectelor care constituie mijloace materiale de probă să fie alterată de către persoane interesate, în așa măsură, încât să se ajungă la obținerea unor informații greșite sau insuficiente.
9. Toate acestea sunt de natură să avertizeze împotriva unei exagerări a importanței probelor materiale, dar nu să diminueze și, cu atât mai mult, să nege importanța lor pentru cunoașterea adevărului în cauza penală. Atunci când strângerea și examinarea mijloacelor materiale de probă au fost efectuate cu mijloace tehnico-științifice, în așa fel încât să se conserve și să se valorifice întregul conținut informațional al acestora, aceste mijloace pot contribui în mod hotărâtor la buna soluționare a cauzei penale.
10. Cu toată importanța pe care o pot avea probele materiale, descoperirea și cercetarea lor nu este obligatorie, chiar când se știe cu certitudine că există corpuri delictive ori alte obiecte ce pot servi ca mijloc de probă atunci când într-o cauză penală s-a ajuns la aflarea adevărului cu ajutorul altor mijloace de probă. Desfășurarea și soluționarea procesului penal nu pot fi întârziate sau împiedicate de lipsa probelor materiale atunci când există alte mijloace de probă suficiente pentru aflarea adevărului.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele investigației realizate, a analizei legislației, doctrinei și practicii judiciare în materia mijloacelor materiale de probă în procesul penal a permis formularea concluziilor următoare:

1. Din cuprinsul cercetărilor au reieșit următoarele trăsături esențiale ale noțiunii de mijloace materiale de probă:
 - materialitatea obiectelor, lucrurilor; acest semn este caracteristic tuturor definițiilor analizate. Mijloacele materiale de probă sunt neînsuflețite, aparțin realității obiective, independent de conștiință și în afara ei. În calitate de mijloc material de probă nu poate fi persoana fizică, chiar și în calitate de purtător a urmelor infracțiunii, adică a informației probatorii;
 - particularitățile individuale ale obiectelor ca o consecință a conținerii sau purtării urmelor infracțiunii. Este vorba în acest caz de anumite calități ale obiectelor pe care acestea le posedau până la implicarea acestora în activitatea criminală, cât și de schimbările survenite în exteriorul acestora, drept consecință a intervenției făptuitorului și a mediului în care acesta a operat.
 - legătura mijloacelor materiale de probă cu infracțiunea și cu făptuitorul. Se are în vedere legătura de cauzalitate;
 - capacitatea de furnizare a probelor și posibilitatea de a contribui la stabilirea circumstanțelor cauze;
 - tipul procesului - în procesul penal;
 - probabilitatea legăturii cu fapta cercetată și a obținerii regimului juridic caracteristic acestui mijloc de probă (art. 158 alin. 1 CPP RM);
 - oportunitatea de obținere și documentare a acestui mijloc de probă în conformitate cu normele pertinente de procedură penală.

Aceste trăsături au stat la baza abordării noțiunii de mijloace materiale de probă și la formularea definiției respective în conținutul tezei de față, în compartimentul consacrat conceptului mijloacelor material de probă.

La fundamentarea acestei definiții au stat acele trăsături caracteristice ale mijloacelor materiale de probă care au fost desprinse din doctrina studiată, la care au mai fost adăugate ultimile trei semne esențiale ale acestora, relevate în procesul investigațiilor:

Așadar, considerăm **mijloace materiale de probă în procesul penal**, toate acele obiecte materiale și documente, administrate potrivit ordinii stabilite de CPP, în cazul în care există suficiente temeiuri de a presupune că ele conțin sau poartă o urmă a faptei săvârșite ori care au

fost folosite sau au fost destinate să servească la săvârșirea unei infracțiuni, precum și obiectele care sunt produsul infracțiunii, și care, datorită legăturii lor cu această faptă și cu persoanele care au săvârșit-o pot furniza probe necesare soluționării cauzei penale.

2. Analizând literatura de specialitate din România, cât și legislația procesual-penală, putem concluziona că mijloacele materiale de probă constituie un gen probatoriu, care este susceptibil de unele diferențieri între două categorii distincte. Această delimitare este realizată mai cu seamă pe baza cadrului normativ.

Deosebirea pe care reglementarea din CPP Rom. din 2010 o face cu privire la mijloacele materiale de probă, divizându-le în două specii și anume, pe de o parte, obiectele care conțin sau poartă urme ale faptei săvârșite sau care pot servi la aflarea adevărului și, pe de altă parte, corpurile delictive este întemeiată pe diferența care există între aceste mijloace de probă sub raportul legăturii lor cu obiectul probațiunii.

3. CPP RM, reglementează documentele în calitate de mijloc independent de probă art. 157 CPP RM împreună cu corpurile delictive art. 158-162 CPP RM în Titlul IV capitolul III Secțiunea 9 a CPP RM. Astfel, deși în art. 96 alin. 2 CPP RM legiuitorul nu operează cu noțiunea de mijloace materiale de probă, atunci când enumeră exhaustiv lista mijloacelor de probă, totuși atunci când sunt reglementate în special fiecare din mijloacele de probă, documente și corpurile delictive au și o denumire comună, cea de mijloace materiale de probă. Astfel suntem îndreptățiți să afirmăm că documentele și corpurile delictive sunt specii sau categorii ale mijloacelor materiale de probă.

4. Analiza prevederilor art. 157 și art. 158 CPP RM ne permite să constatăm că legiuitorul moldovean nu este conștient în expunerea normelor de procedură în materia mijloacelor materiale de probă: obiecte și documente. Nu regăsim în art. 158 alin. 1 CPP RM, cuvântul documentul. Considerăm important a adăuga acest cuvânt în contextul art. 158, pentru a accentua că și documentele, alături de obiecte pot avea uneori calitatea de corpuri delictive, și deci urmează a fi supuse procedurii de administrare a corpurilor delictive.

5. Legiuitorul din România, atât în cadrul CPP Rom. din 1968, cât și a CPP Rom. din 2010 reglementând înscrisurile și procese verbale, le cuprinde cu denumirea de *mijloace de probă scrise*.

6. La realizarea actului de justiție, documentele au deosebită importanță, deoarece servesc la soluționarea problemelor complexe ce apar în cadrul probatoriului penal. Acest fapt se datorează:

- frecvenței înalte de utilizare a documentelor la săvârșirea infracțiunilor;
- potențialului informativ al acestora;
- atestării documentelor în calitate de mijloc material de probă în cadrul justiției penale.

7. Cercetarea la fața locului, percheziția, ridicarea de obiecte și înscrisuri sunt procedee probatorii clasice de căutare, depistare, ridicare și fixare procesuală a mijloacelor materiale de probă în procesul penal. Nu mai puțin importante procedee în sensul asimilării pe plan probator al probelor materiale sunt expertizele judiciare, constatările tehnico-criminalistice și medico-legale, precum și prezentarea spre recunoaștere, care permit interpretarea și aprecierea adecvată a obiectelor și înscrisurilor administrate într-o cauză penală. Literatura științifico-didactică de criminalistică din România, Republica Moldova și alte state, propune un arsenal bogat al recomandărilor de ordin tactic și metodic, ce permit realizarea la maximum a potențialului acestor procedee probatorii, în sensul administrării mijloacelor materiale de probă

Problema științifică actuală de importanță majoră soluționată rezidă în: formularea unei definiții a mijloacelor materiale de probă precum și reevaluarea cadrului normativ privind regimul lor juridic și a procedeelelor de administrare a acestora în procesul penal.

În cea mai mare parte legislația României și Republicii Moldova privind mijloacele materiale de probă în procesul penal corespunde exigențelor contemporane. Totuși studiul realizat a permis a pune în evidență unele neajunsuri și omisiuni de natură să prejudicieze relementarea adecvată a mijloacelor materiale de probă și a procedurii de administrare a acestora. În unele cazuri normele procesual penale nu sunt la nivelul așteptărilor sub aspectul garanțiilor de respectare a drepturilor și libertăților fundamentale ale participanților în proces.

Aceste concluzii și constatări ne-au determinat să înaintăm următoarele **propuneri și recomandări de lege ferenda**:

Pentru legislația procesual penală a României,

1. A include prevederi privind controlul judiciar a cercetării la fața locului pentru situațiile când proprietarii sau persoanele care locuiesc în locul ce urmează a fi cercetate nu își dau acordul pentru a pătrunde în domiciliu, în conținutul art. 192 CPP Rom. din 2010.

2. A încorpora în reglementarea procesuală (art. 192 CPP Rom. din 2010, pentru cercetarea la fața locului și art. 158 CPP Rom. din 2010, pentru percheziție), posibilitatea realizării cercetării la fața locului și a percheziției în domiciliu în cazurile de urgență (tărăgănarea percheziției poate provoca ascunderea, deteriorarea sau distrugerea obiectelor și înscrisurilor ce pot servi drept mijloace materiale de probă), fără autorizație judecătorească. În acest caz, controlul judiciar ar putea fi amânat pe un termen ce nu poate depăși 24 de ore.

3. A completa art. 172 alin. 6 CPP Rom. din 2010 și cu prevederi privind indicarea în ordonanța sau în încheierea de dispunere a expertizei judiciare a obiectelor și documentelor care sunt transmise expertului.

4. Analizând prevederile privind dispunerea expertizelor judiciare, putem propune a include în textul legii procesual penale din România, temeiul de dispunere a expertizei, în

următoarea redacție: „Expertiza este ordonată din oficiu sau la cererea părților în cazul când materialele acumulate ale cauzei penale dau posibilitatea de a presupune că vor fi administrate probe noi prin antrenarea unui expert, care posedă cunoștințe speciale din domeniul științei, tehnicii, artei sau meseriei.” (art. 172 alin. 2 CPP Rom. din 2010).

5. A atribui expertului dreptul de a solicita în caz de necesitate a obiectelor și documentelor suplimentare în art. 175 CPP Rom. din 2010.

Pentru legislația procesual penală a Republicii Moldova:

1. Propunem art. 125 alin. 1 CPP RM în următoarea redacție: „Organul de urmărire penală este în drept să efectueze percheziție dacă probele acumulate sau din materialele activității speciale de investigații rezultă o presupunere rezonabilă că într-o anumită încăpere ori într-un alt loc sau la o anumită persoană se pot afla instrumente ce au fost destinate pentru a fi folosite sau au servit ca mijloace la săvârșirea infracțiunii, obiecte și valori dobândite de pe urma infracțiunii, **mijloace și sisteme computerizate**, [s.a.] precum și alte obiecte, sau documente care ar putea avea importanță pentru cauza penală și care prin alte procedee probatorii nu pot fi obținute”. Au fost adăugate în lista mijloacelor materiale de probă ce pot fi depistate în cadrul percheziției **mijloace și sisteme computerizate** [s.a.]

2. A expune prevederile art. 125 alin. 2 CPP RM în următoarea redacție: „Percheziția se poate efectua și în scopul descoperirii unor persoane căutate, a unor cadavre, **informații computerizate** [s.a.] sau a altor date importante pentru cauza penală.” Adăugarea expresiei **informații computerizate** [s.a.] este importantă pentru consecvența expunerii, cât și pentru concretizarea capacităților probatorii ale percheziției.

3. Propunem următoarea redacție a alin. 2 și 3 a art. 158 CPP RM:

Textul art. 158 alin. 2 CPP RM: „Obiectul **sau documentul** [s.a.] se recunoaște drept corp delict prin ordonanța organului de urmărire penală sau prin încheierea instanței de judecată și se anexează la dosar.”

Textul primei propoziții a art. 158 alin. 3 CPP RM: „Obiectul **sau documentul** [s.a.] poate fi recunoscut drept corp delict în următoarele condiții:..... [în continuare textul în vigoare].

Avantajele acestor recomandări sunt următoarele:

a) s-ar armoniza cadrul normativ al Republicii Moldova și al României în materia reglementării mijloacelor materiale de probă și valorificării acestora în plan probator;

b) s-ar preveni admiterea erorilor judiciare care, la moment, sunt generate de delimitarea imprecisă în jurisprudență al noțiunilor: *mijloace materiale de probă*, *corpuri delict*, *obiecte*, *documente*, *înscrișuri* și *acte procedurale*;

- c) recomandările *de lege ferenda* ar conferi eficiență și garanțiilor de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul de administrare a mijloacelor materiale de probă, în special al dreptului la viață privată și ar reduce costurile legate de eventualele violări;
- d) sistematizarea materiei privind mijloacele material de probă ar facilita procesul instructiv didactic la însușirea disciplinei *drept procesual-penal* de către studenți, masteranzi a facultăților de drept cât și de către audienții INJ.

Planul cercetării de perspectivă este orientat spre:

- investigarea procedurii de administrare a mijloacelor de probă materiale în cadrul cercetării la fața locului, a ridicării și percheziției sistemelor informatice;
- administrarea și examinarea corpurilor delictive în faza judecătii.

BIBLIOGRAFIE

1. Acte de urmărire penală efectuate în investigarea traficului de droguri
<http://www.scribube.com/sociologie/ACTE-DE-URMARIRE-PENALA-EFECTU6520141512.php> (vizionat:12.11.2014)
2. Aionițoaie C. et.al. Tratat de metodică criminalistică, Vol.I, Craiova, 1994. 411 p.
3. Antoniu Gh. et.al. Dicționar de procedură penală, București: Științifică și enciclopedică. 1988. 276 p.
4. Apetrei M. Dreptul Procesual Penal. București: Editura Victor. 2001. 283 p.
5. Avram M., Gurin V., Donciu A. Depistarea, cercetarea și calificarea infracțiunilor de corupție. Ch.: ARC. 2005,
6. Băloi P. Unele probleme privind cercetarea la fața locului faptei. În: Probleme de medicină judiciară și de criminalistică, vol. IV. București: Editura Medicală. 1965. p.155-160
7. Bercheșan V. Cercetarea Penală. Ediția a II-a rev. și adăug. București: Icar. 2002. 420 p.
8. Bercheșan V. Metodologia cercetării infracțiunilor la regimul armelor și minițiilor. În: Metodologia investigării infracțiunilor, vol. I. Pitești: Editura Paralela 45, 2005, p.290.
9. Bîcu V. Analiza unor prevederi teoretico-juridice privind noțiunea și clasificarea mijloacelor materiale de probă în procesul penal (aspecte comparative, România și Republica Moldova). În: LEGEA ȘI VIAȚA. Ch., septembrie, 2011. p.46-51
10. Bîcu V. Aprecierea mijloacelor materiale de probă. În: Conferința internațională științifico-practică cu genericul „Reforme de drept în țările fost sovietice: rezultate și probleme”. Ch., 28-29 martie 2014. p.283-285
11. Bîcu V. Corpurile delictu. În: LEGEA ȘI VIAȚA. Ch., iulie, 2011. p.45-47
12. Bîcu V. Documentele în calitate de mijloace materiale de probă. În: LEGEA ȘI VIAȚA. Ch., 2011. p.26-30
13. Bîcu V. Expertiza judiciară ca mijloc material de probă. În: Conferința Națională a Masteranzilor și Doctoranzilor în Drept. Ch., 24 ianuarie 2015. p.300-304
14. Bîcu V. Înregistrările audio-video, fotografiile și alte forme de purtători de informație. În: Colocviul internațional cu genericul „ Promovarea drepturilor omului în contextul integrării europene: teorie și practică”, Ch., 30-31 octombrie, 2009. p.510-515
15. Bîcu V. Obținerea probelor prin percheziție. În: Materialele mesei rotunde cu participare internațională consacrată aniversării a 65-a de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului, Ch., 11 decembrie 2013. p.307-321
16. Bulai I, Bazele științifice, pregătirea și efectuarea prezentării spre recunoaștere, teză de doctor în drept, Ch., 2015. 227 p.

17. Bulgâr Gh. Dicționar de sinonime, Ed. Știința, Chișinău, 1997. 282 p.
18. Cărpinean I. Cercetarea la fața locului în cazul actelor de terrorism, Teză de Doctorat, Rezumat, București, 2009, 45.p.
19. Cernovschi M. Rolul victimei infracțiunii în cercetarea la fața locului-
www.psihologiaonline.ro (vizionat:14 05.2014)
20. Ciopraga A. Tratat de tactică criminalistică, Iași, Edit. Gama, 1996. 481 p.
21. Codul de procedură penală al Republicii Moldova aprobat prin Legea R.S.S.Moldovenesti din 24 martie 1961 (Veștile Sovietului Suprem al R.S.S.Moldovenesti, 1961, nr.10, art.42), cu modificările ulterioare;
22. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat prin Legea Republicii Moldova nr. 122–XV din 14.03.2003, cu modificările ulterioare;
23. Codul de procedură penală al României adoptat în baza Legii Nr.135 din 1 iulie 2010 privind Codul de procedură penală, Publicată în: MONITORUL OFICIAL NR. 486 din 15 iulie 2010
24. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat prin Legea Republicii Moldova nr. 985–XV din 18 aprilie 2002 cu modificările ulterioare;
25. Constituția Republicii Moldova (29 iulie 1994).
26. Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale adoptată la Roma la 04.11.1950, semnată de RM la 13. 07.1995, Ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr.1298-XIII din 24 iulie 1997, în vigoare pentru RM din 12.09.1997
27. Coteanu I.et.al., Dicționar explicativ al limbii române, ediția a II-a, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1996. 1192 p.
28. Crișu A. Drept procesual penal. Partea generală. Ed. A 2-a. București: Ed. C. H. BECK, 2007. 396 p
29. Croitor E. Administrarea probei electronice prin percheziția calculatorului în probatoriul procesual-penal // Revista de științe penale, Ediție specială, Ch., 2008-2009. p.136-141
30. Croitor E. Purtătorii tehnico-electronici de informație în calitate de înregistrări în probatoriul penal. Probleme de administrare și admisibilitate, teză de doctor în drept, Ch., 2012. 169 p.
31. Cumpătă V., Onicov V. Exerciții și probleme la logică, CIVITAS, Ch. 1999. 127 p.
32. Curtea Constituțională a României, Decizia din 33/28 iunie 2005 // Monitorul Oficial al României, 2005, nr.675.
33. Dabu V., Boboc E., Percheziție, Infracțiune flagrantă, Constituționalitate, http://www.inm-lex.ro/fisiere/pag_34/det_54/179.doc (vizionat.20.01.2011)

34. Decizia Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 30.03. 2010, Dosarul nr.1re-399/10
35. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 20.02. 2015, Dosar nr 1a-1143/14
36. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 19.05.10, Dosarul nr.1re – 748/10
37. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 01.04. 2008, Dosarul nr. 1ra –350/08
38. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 11.03. 2008, Dosarul nr. 1ra-275/08
39. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 19. 08. 2008, Dosarul nr. 1ra-969/2008
40. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 17 iunie 2008, Dosarul nr. 1re-630/08
41. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 09.04.2009, Dosarul nr. 1r-2/09
42. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 07.02. 2012, Dosarul nr. 1ra-925 /12
43. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 30.09. 2015, Dosarul nr. 1ra-933/2015
44. Decizia nr. 145/A/2015 Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție a României din 23 aprilie 2015, Dosar nr.8505/2/2008.
45. Decizia nr. 205/RC/2015, Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție a României din 17 iunie 2015 în Dosarul nr.1752/1/2015
46. Decizia nr. 94/2015, Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție din 21 ianuarie 2015, Dosar nr.5928/2/2014
47. Decizia nr.590/1976, Tribunalul Suprem, Secția Penală, Publicată în R.R.D. nr.9/1976, pag.65.
48. Deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 02.10. 2015, dosar nr 1a-1/102/2014
49. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată și proclamată la New York de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția.217 A(III) de la 10.12.1948.
50. Dicționar rus-român, Redacția principală a Enciclopediei, 1992, 760 p.
51. Dicționarul juridic rus-român, Editura „Cartea Moldovenească”, Ch., 1970, 451 p.
52. Dolea I. et. al. Drept procesual penal, Comentariu, Ed.Cartier juridic, Ch., 2005. 766 p.
53. Dolea I. et.al. Procedură penală, partea generală, Ch., 2005. 961 p.

54. Dolea I. Asigurarea drepturilor persoanei în probatoriul penal, Teză de doctor habilitat în drept, Ch. 2009. 368 p.
55. Dongoroz V..... et. al. Explicații teoretice ale Codului de Procedură penală român, Partea generală, Vol.I., București, 1976, 434 p.
56. Dosar penal nr. 2011032547, Comisariatul de poliție Buiucani, m. Chișinău
57. Dosar penal nr.2011028103, Procuratura Rîșcani, m. Chișinău
58. Emilian N. Caracteristica general a drepturilor constituționale și procesuale atinse cu ocazia percheziției. În: Analelele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova Științe socio-umanistice Ediția a VII-a, Ch., 2007, p.85-88.
59. Emilian N. Reflecții asupra noțiunii și scopului percheziției. În: Probleme actuale de prevenire și combatere a criminalității, Anuar științific, Academia «Ștefan cel Mare» a MAI al RM, Ediția a VII-a Ch., 2006. p.206-211.
60. Gheorghică M. Diagnosticarea criminalistică ca premisă a identificării criminalistice. În: Materialele Simpozionului internațional „Metode și tehnici de identificare criminalistică”, 26-27 octombrie 2005. București, 2006, p.188-194
61. Gheorghică M. Tezele generale ale tactici criminalistice. Material didactico-științific. ULIM, Ch., 2004. 127 p.
62. Gheorghică M. Tactica cercetării la fața locului, Ch., 2005. 70 p.
63. Gheorghică M. Tratat de metodică criminalistică, Ch., 2015, 532 p.
64. Gheorghică M. et. al. Ghid de expertize judiciare, Ch., 2005. 104 p.
65. Golubenco Gh. Unele probleme de reglementare procesuală a utilizării metodelor și mijloacelor tehnico-criminalistice în combaterea criminalității. În: Strategia combaterii criminalității organizate în Republica Moldova (conferința științifico-practică republicană), Ch., 1997. p. 18-20.
66. Gorgăneanu I. Convingerea intimă și mecanismul probațiunii penale. În: Revista de Drept Penal, nr. 3, anul VII, iulie-septembrie, București, 2000. p. 45.
67. Grigoraș C. Expertiza înregistrărilor audio. În: Dreptul, 2003, nr.1, p. 162-167.
68. Groza D. Libertatea de apreciere a judecătorului. Apelul la convingere și conștiință. Dreptul, 2005. nr.1, p.133-154.
69. Gugu A. Cercetarea criminalistică a locului faptei în cauzele privind furturile din apartamente, teză de doctor în drept, Ch. 2010. 152 p.
70. Gurschii C., Botezatu R., Dolea I., Jurisprudența Curții Supreme de Justiție în materie penală, Ed. Cartier, Ch., 916 p.

71. Hotărârea Plenului CSJ RM nr. 16 din 07.11.2005 Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre șantaj. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2006. nr.4, pag.7
72. Hotărârea Plenului CSJ RM nr.19 din 10.07.1997 Despre practica judiciară în cauzele privind contrabanda și contravențiile administrative vamale.
73. Hotărârea Plenului CSJ RM nr. nr.4 din 19.06.2006 Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2007, nr.1, pag.11
74. Hotărârea Plenului CSJ RM nr.23 din 28.06.2004 Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2004, nr.8, pag.5
75. Hotărârea Plenului CSJ RM nr.31 din 09.11.1998 Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre purtarea (portul), păstrarea (deținerea), transportarea, fabricarea, comercializarea ilegală, sustragerea armelor de foc, a munițiilor sau a substanțelor explozive, păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor nr.31 din 09.11.1998. În: "Culegere de hotărâri explicative", Chișinău, 2002, p.367; "Culegere de hotărâri explicative", Chișinău, 2000. p.281
76. Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 16 decembrie 2008, Levința c. Moldovei (cererea nr. 17332/03) <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2015/03/LEVINTA-RO.pdf> (vizionat:08.03.2010)
77. Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 7 octombrie 2008, Mancevschi c. Moldovei (cererea nr. 33066/04) În: Hotărârile și Deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului în cauze moldovenești, v.VIII, 1iulie 2008-31 decembrie 2008, p.45-60.
78. <http://spete.avocatura.com/speta.php?pid=11893> (vizionat:08.03.2013)
79. <http://stiri.kappa.ro/actualitate/04-11-2002/cea-mai-mare-retea-de-escroci-pe-internet-din-romania-descoperita-de-fbi-si-crima-organizata-51404.html> (vizionat:08.03.2011)
80. http://www.politiaromana.ro/Criminalistic/cercetare_fata_locului.htm (vizionat:20.12.2011)
81. <http://www.scribube.com/sociologie/ACTE-DE-URMARIRE-PENALA-EFECTU6520141512.php> (vizionat: 22.01.2010)
82. <http://www.zdg.md/stiri/un-bmw-cu-tigari-din-rmoldova-retinut-in-romania> 29/06/2010 (vizionat: 01.07.2014)
83. Instrucțiunile cu privire la modul de ridicare, evidență, păstrare și transmitere a corpurilor delictive, anexate la cauzele penale, a obiectelor de preț și altor bunuri de către organele de

- urmărire penală ale M.A.I. aprobat prin ordinul M.A.I. nr. 172 din "05 "mai 2004, capitolul III pct. 14
84. Jidovu N., Drept procesual penal, Ediția a II-a, Ed. C.H.Beck, București, 2007. p.209
85. KAMISAR Yale, WAYNE R. La Fave, Jerold H.Israel. Modern criminal Procedure. Cases, Comments and Questions, West Publishing Co. St. Paul, Minn., 1994, 1698 p. Citat de Dolea I. în lucrarea: Asigurarea drepturilor persoanei în probatoriul penal; Teză de doctor habilitat în drept, Chișinău, 2009, p.78
86. Lăpăduși V., Voinea D., Mijloacele materiale de proba. În: Investigarea criminalistică a infracțiunilor din domeniul financiar bancar, București, 2015. p.146-153
87. Legea cu privire la expertiza judiciară nr. 1086 – XIV din 23 iunie 2000
88. Mateuț Gh., Tratat de procedură penală, parte generală, Vol.II, București, 2012. 788 p.
89. Mateuț Gh., Procedură penală, Ed.fundației „Chemarea”, Iași, 1994. 372 p.
90. Mărgineanu Iurie, Podlisnic Natalia, Noțiunea și semnificația documentelor ca mijloace de probă în procesul penal. În: Avocatul poporului, nr.7-8, 2010, p.6-9
91. Mircea I., Importanța și modul determinării locului de tragere, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, Oeconomica et Iurisprudentia, Cluj, 1961. p. 180-184.
92. Mrejeru T. Mrejeru B. Probele în procesul penal, Aspecte teoretice și jurisprudența în materie, Ed. Universul Juridic, București, 2006. 224 p.
93. Neagu I., Damaschin M. Tratat de procedură penală, parte generală, Ed.II-a, în lumina noului Cod de procedură penală, București, 2015, 760 p.
94. Neagu I, Tratat de procedură penală, Ed.PRO București, 1997, 732 p.
95. Neicuțescu O. Obiectivitate și subiectivism în expertiza criminalistică, teză de doctor în drept, Ch., 2009. 276 p.
96. Nucu M., Unele procedee tactice ale percheziției încăperilor și terenurilor. În: Probleme actuale de prevenire și combatere a criminalității, Anuar științific, Academia «Ștefan cel Mare» a MAI al RM, Ediția a IX-a Ch., 2009. p.258-266.
97. Odagiu Iu. et. al. Cercetarea la fața locului, Ghid practic, Ch. 2013, 202 p.
98. Odagiu Iu. et. al. Urmele materiale și corpurile delictive în activitatea de urmărire penală, Ghidul pentru ofițerul de urmărire penală, Ch., 2008. 103 p.
99. Odagiu Iu. Asigurarea drepturilor constituționale ale persoanei în procesul efectuării expertizei judiciare, constatărilor tehnico-științifice și medico-legale. În: Problemele actuale de prevenire și combatere a criminalității, Anuar științific, ed. a VIII-a, Acad. “Ștefan cel Mare” a MAI al RM, p.38-42.
100. Odagiu Iu. Todica V. Expertize judiciare, Ch. 2001. 112 p.
101. Odagiu Iu., Luchin L., Expertize judiciare, Ghidul practic: Ch., 2011. 131 p

102. Olteanu G., Ruiu M. Tactică criminalistică, 2009. 343 p.
103. Orândaș V. Procedura penală, Ch., 2001, 298 p.
104. Osoianu T. Desăvârșirea reglementării actelor de urmărire penală în procesul penal al Republicii Moldova, Ch. 2000, 112 p.
105. Osoianu T. Orândaș V. Procedură penală, Curs universitar, parte generală, Ch., 2004. 256 p.
106. Pactul internațional cu privire la drepturile politice și civile, adoptat prin rezoluția 2200A (XXI) a Adunării Generale a ONU, de la 16.12.1966, Ratificat prin Hotărârea Parlamentului nr.217-XII din 28.07.90, în vigoare pentru RM din 25.02.1993
107. Paladii A. Violul: studiu de drept penal și investigarea judiciară a infracțiunii, Teză de doctor în drept, Ch., 2009. 219 p.
108. Panaitescu V. Metode de investigare în practica medico-legală, Ed. Litera, București, 1984, p.22 <http://www.scribube.com/stiinta/drept/Particularitatile-cercetarii-172447.php> (vizionat:08.03.2010)
109. Paraschiv C. Drept procesual penal, Editura Lumina Lex, București, 2004. p.165
110. Plămădeală I., Burbulea C. Particularitățile psihologice ale cercetării la fța locului privind diferite genuri ale infracțiunii. În: Criminalitatea regională: probleme și perspective de prevenire și combatere, Ch., mai-2005. p.25-26.
111. Ploscă A. Particularitățile cercetării locului faptei în cazul investigării infracțiunilor săvârșite prin folosirea armelor de foc și a materialelor explozibile, Autoreferat al tezei de doctor în drept, Ch., 2008. 26 p.
112. Pisarenco C. Valorificarea criminalistică a microobiectelor în activitatea de cercetare a infracțiunilor, teză de doctor în drept, Ch., 2016. 215 p.
113. Poalelungi M., Dolea I., Vîzdoagă T., Manualul judecătorului pentru cauze penale, Ch.2013. 1192 p.
114. Pop T. Drept procesual penal Vol.III. Ed.Tipografia Națională S.A. Cluj.1947. 480 p.
115. Reșetnicov A. Documentul fals ca obiect material, produs și mijloc de săvârșire a infracțiunii, Autoreferat al tezei de doctor în drept, Specialitatea: 12.00.08 – Drept penal (drept penal), Ch., 2008. 23 p.
116. Rodica G., Iurie B., Cercetarea la fața locului a infracțiunilor computaționale. În: Probleme actuale de prevenire și combatere a criminalității, Anuarul științific al Academiei «Ștefan cel Mare» a MAI al RM, Ediția a VII-a Chișinău, 2006. p.118-222.
117. Ruiu C. Procedee și tehnici de ridicare, ambalare și transportare a urmelor și a auto mijloace de probă. În: Tratat practic de criminalistică, vol. I, Editura Ministerului de Interne, București, 1976. p. 385-390.

118. Sava A. Aprecierii probelor în procesul penal. Ed. Junimea, Iași, 2002. 220 p.
119. Sentința Judecătorei Centru, mun. Chișinău din 17 aprilie 2014, dosar nr. 1-26/14
120. Sentința Judecătorei Hîncești din 23 martie 2012, dosar nr. -1/2
121. Simion Gh. Doraș, Criminalistica, V.1, Tehnica criminalistică, Ed. «Știința», Ch., 1996, 386 p..
122. Stancu E., Tratat de Criminalistică, Ediția a-III^a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2004, 703 p.
123. Stoian M. et.al., Particularități în cercetarea criminalistică a microurmelor de fibre textile descoperite la fața locului și rolul acestora în probarea diverselor infracțiuni <http://www.criminologie.ro/SRCC/CDs/2007/2007-02-03/Microureme%20fibre%20textile.doc> (vizionat: 05.12.2009)
124. Suciu C. Criminalistică, Editura Didactică și Pedagogică, București 1972, p. 539
125. Tanoviceanu I., Tratat de drept și procedură penală. Vol. IV. București: Curierul judiciar, 1927. 887 p.
126. Teodoru Gr., Tratat de drept procesual penal, Ediția a III-a, Iași, 2013. 897 p.
127. Theodoru Gr., Drept procesual penal. Partea generală, Editura Cugetarea, Iași, 2007. 375 p.
128. Todorova I., Vizdoga I., Studiu analitic privind investigarea și judecarea cauzelor de trafic de persoane și a infracțiunilor conexe, Ch., 2013, 133 p.
129. Tulai B., Aspecte privind urmărirea penală în cazul infracțiunilor informatice prevăzute de Legea nr. 161 din 2003 <http://www.legi-internet.ro/articole-drept-it/2007/aspecte-privind-urmarirea-penala-in-cazul-infracțiunilor-informatic-2007-03-161-din-2003.html> (vizionat: 08.03.2010)
130. Țuculeanu A., Garanțiile inviolabilității domiciliului. În: Percheziția domiciliară, Dreptul Nr. 2, 1996, p. 69-73.
131. Udriș M. et.al. Codul de procedură penală, Comentariu pe articole, București, 2015, 1691 p.
132. Văduva N. Investigarea criminalistică a locului faptei în cazul catastrofelor aeriene, <http://www.cercetarijuridice.ro/rrda/articole/articol-vaduva-nicolae.doc> (vizionat: 08.03.2010)
133. Vîzdoagă T. Exercițarea acuzării în instanța de fond: probleme și perspective. Teză de doctor în drept., Ch., 2002, 150 p.
134. Volonciu N. Tratat de procedură penală. Partea generală. Vol. I. Ediț. II-a revizuită și adăugată. București: Ed. PAIDEIA, 1996. 512 p.

135. Аверианова Т. В. Криминалистика. Москва: Юридическая литература, 2003. 556 р.
136. Алексеев В. З. Уголовный процесс. Москва: Юридическая литература, 1972. 582 р.
137. Бакиров А.А., Понятие и признаки обыска в уголовном процессе России, Материалы V Международной межвузовской научно-практической Интернет конференции, Правовая защита частных и публичных интересов по уголовным делам, Челябинск, 2008. с.178-184
138. Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия. М.: БЕК, 1997, 339 р.
139. Белозеров Ю.Н., (in coautorat) Советский уголовный процесс, Учебник, 3-е изд. перераб. и доп., Юридическая литература, М., 1984. 447 р.
140. Белозёров Ю.Н., Рябоконь В.В., Производство следственных действий: Учебное пособие, Москва, ММСШ МВД СССР, 1990. 66 р.
141. Бутов В.Н., Уголовный процесс Австрии, Изд. Красноярского Университета, Красноярск, 1988. 200 р.
142. Быховский И. Е., Осмотр места происшествия. Москва, 1973, 158 р.
143. Варфоломеева Т.В., Производные вещественные доказательства, Изд. Юрид. Лит., М. 1980, 46 р.
144. Вестник Верховного Суда РСФСР. 1989. № 1. р. 9-10.
145. Гаврилов А.К., Ефимычев С.П., Следственные действия по советскому уголовному процессу: Учебное пособие, Волгоград, Изд. ВВСШ МВД СССР, 1975, 112 р.
146. Георгицэ М. Возможности судебных экспертиз: криминалистическое обеспечение. Кишинэу: Î.S.F.E.-P.”Tipografia Centrală”, 2008, 198 р.
147. Герасимов И.Ф., Драпкин Л.Я., Ищенко Е.П et. al. Криминалистика: Учеб. для вузов. Москва: Высш. шк., 1994. 127 р.
148. Громов Н.А. Уголовный процесс России: Учебное пособие. М.: Юрист, 1998, 552 с. <http://ufa.muh.ru/scanbook/0080/0080.1.htm> (vizionat: 02.02.2012)
149. Диденко Ксения Васильевна, Документы как доказательства по уголовным делам об экономических преступлениях, АВТОРЕФЕРАТ диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук Специальность: 12.00.09 – уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-разыскная деятельность
http://www.iauaj.net/1_oldmasp/modules.php?name=Pages&go=page&pid=451(vizionat: 08.03.2013)

150. Дорохов В.Я., Природа вещественных доказательств // Советское государство и право. 1971. № 10. с. 109-140 - <http://kalinovsky-k.narod.ru/b/st/dorohov.htm> (vizionat: 14.06.2010)
151. Жогин Н.В., Теория доказательств в советском уголовном процессе. изд. 2-е исправленное и дополненное. М.: Юридическая литература, 1973, 736 с. <http://kalinovsky-k.boom.ru/b/td-1973-11.htm> (vizionat: 02.02.2012)
152. Жогин Н.В., Фаткулин Ф.Н., Предварительное следствие в советском уголовном процессе, Москва, Изд. Юридическая литература, 1965. 368 р
153. Ищенко Е.П., Криминалистика, Москва, 2001, p.358, Citat de Nicolae Emilian, în lucrarea: Reflecții asupra noțiunii și scopului percheziției. În: Probleme actuale de prevenire și combatere a criminalității, Anuar științific, Academia «Ștefan cel Mare» a MAI al RM, Ediția a VII-a Chișinău, 2006. p.208-214
154. Казанир А.С., Санталов А. И., Комментарии к уголовно-процессуальному кодексу МССР, Изд. «Картя Молдовеняскэ», Кишинев, 1966. 374 р.
155. Калиновский К.Б. Основные черты уголовного процесса зарубежных государств // Уголовный процесс: Сборник учебных пособий. Особенная часть. Вып. 3. М.: ИМЦ ГУК МВД России, 2003. <http://kalinovsky-k.narod.ru/p/2003-3.htm> (vizionat:08.03.2010)
156. Калиновский К.Б., Маркелова Т.Ю. Доказательственное значение «электронной» информации в российском уголовном процессе // Российский следователь. 2001. № 6. с. 18-19. <http://kalinovsky-k.narod.ru/p/2001-2.htm> (vizionat:08.03.2010)
157. Каминская В.И., Уголовно-процессуальный кодекс Франции, Москва, Изд. «Прогресс», 1967, 324 р.
158. Кисеев Н.М., Уголовный процесс, Учебник для студентов юридических факультетов, Изд. MONOGRAF, Кишинэу, 2005, 1176 р.
159. Кочаров Г. И. Оpozнание на предварительном следствии. Пособие для следователей. Москва: Юрид. лит.-ры, 1955, 84 р.
160. Крылов И.Ф., Криминалистика, Москва, 2001, 498 р.
161. Лившиц Е.М., Белкин Р.С., Тактика следственных действий, М., Изд. Новый Юрист, 1997, 381 р.
162. Лившиц Е.М., Тактика следственных действий, Изд. Новый Юрист, М., 1997, 81р.
163. Лукашевич В.З., Уголовный процесс, Общая часть, Учебник, Изд-во юрид. фак-та СПб Гос.университета., СПб., 2004. 265 р.

164. Лупинская П. А., Уголовно-процессуальное право: Учебник, 2-е издание перераб., и доп., М., Юристь, 1997. 599 р.
165. Лупинская. П.А., Уголовно-процессуальное право Российской Федерации: Учебник, М.: Юристь, 2001. 696 с. <http://ufa.muh.ru/scanbook/0080/0080.3.htm> (vizionat: 04.03.2010)
166. Махов В.Н., Пешков М.А., Уголовный процесс США (досудебные стадии), Москва, ЗАО «Бизнес-школа» «Интел-синтез», 1998, 208 р.
167. Мозяков В. В. в соавт. Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации. Практическое руководство для следователей, дознавателей, прокуроров, адвокатов. Москва: ЭКЗАМЕН. 2002. 864 р.
168. Пантелеев И. Ф., Селиванов Н. А., Криминалистика, Москва, 1984, р.263.
169. Петренко В. М. Предъявление для опознания при расследовании преступлений. Москва: ВНИИ МВД СССР, 1975, 74 р.
170. Петрухин И.Л. Уголовный процесс, Учебник, Изд. ПРОСПЕКТ, М., 2001. 517 р.
171. Россинский С.Б. Фойницкий И.Я. О письменных и вещественных доказательствах // Материалы международной научной конференции «Стратегии уголовного судопроизводства» посвященной 160-летней годовщине со дня рождения проф. И.Я. Фойницкого 11-12 октября 2007 г. (Санкт-Петербург) http://www.iuaj.net/1_oldmasp/modules.php?name=Pages&go=page&pid=276 (vizionat: 12.04.2009)
172. Рыжаков А.П. Следственные действия и иные способы собирания доказательств, Москва, ИИД «Филинь», 1997. 336 р.
173. Селиванов Н.А. Вещественные доказательства, М., 1971. 200 р.
174. Смирнов А.В. Вещественные доказательства: дары волхвов//Выступление на научно-практической конференции; "История и современные проблемы криминалистики", посвященной 100 - летию со дня рождения И.Ф. Крылова, СПбГУ, СПб., 2006 http://www.iuaj.net/1_oldmasp/modules.php?name=Pages&go=page&pid=32 - (vizionat: 15.07.2010)
175. Титов А.Н., Тетерятник А.К. Некоторые особенности осмотра места происшествия при расследовании уголовных дел, связанных с незаконным оборотом наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов и прекурсоров 2005//Актуальні проблеми протидії незаконному обігу наркотичних засобів і психотропних речовин у сучасних умовах//Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ: Збірник наукових праць, 2005,

http://www.iuaj.net/1_oldmasp/modules.php?name=Pages&go=page&pid=424

(vizionat:08.03.2010)

176. Туманова В. А., Энтина Л. М. Комментарий к Конвенции о защите прав человека и основных свобод и практике ее применения, Издательство НОРМА, М., 2002. 336 р.
177. Уголовно-процессуальный кодекс Украины, с изменениями и дополнениями по состоянию на 15 февраля 2001 года, <http://sergei-nasonov.narod.ru/links3.html>- (vizionat-15.07.2010)
178. Уголовный процесс в Республике Беларусь, УЧЕБНОЕ ПОСОБИЕ: Белорусская виртуальная библиотека WWW.PRAVO.SCORINA.COM, www.library.by (vizionat:08.03.2010)
179. Файгер А.А. Проблемы производства обыска как действия уголовного преследования по уголовно-процессуальному кодексу Республики Молдова // Revistă de criminologie, drept penal și criminalistică, Publicație științifică și informativă de specialitate, 2005, №1 (9), стр.54-61
180. Файгер А.А. Действия по уголовному преследованию, Бэлць, 2006. 332 р.
181. Цветков П. П. Предъявление для опознания в советском уголовном процессе. Ленинград: Ленинградского университета, 1962, 114 р.
182. Шестакова С.Д. Допустимость доказательств в уголовном процессе России и США // Уголовное право. 2004. № 3. р. 100-102.
183. Яблокова И. П. Криминалистика, Москва, 2004, р.390;
184. Якупов Р.Х. Уголовный процесс, Учебник для вузов, Изд.ТЕИС, М, 1998, 600 р.

Subsemnatul, Bîcu Vasile declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Numele de familie, prenumele

Bîcu Vasile

Semnătura

Data

CV AL AUTORULUI

DATE PERSONALE

Nume, prenume: Bîcu Vasile

Data și locul nașterii: 18.07.1968, orașul Fetești, județul Ialomița

STUDII

2007 – prezent – Studii postuniversitare de doctorat, Specialitatea 554.01 – Drept penal și Drept execuțional penal, Universitatea Liberă Internațională din Moldova;

2006- 2007 – Studii de masterat, Specializarea drept penal, Facultatea de Drept, Universitatea Liberă Internațională din Moldova;

1987 – 1992 - Licență în drept, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din București

CURSURI DE FORMARE, SEMINARE:

1. 1992 – 1993 – cursant la Institutul Național al Magistraturii din România;
2. 1999 - 2002, expert la Institutul Național al Magistraturii din România;
3. 1999 - prezent, asistent universitar Universitatea de Stat din București;
4. Seminar în cadrul Programului pentru autoritățile judiciare 2015 implementat de European Judicial Training Network, 5 – 18 septembrie 2015, Varșovia ;
5. Seminar în cadrul Programului RO 24 „Întărirea capacității judiciare și cooperare”, CEDO – Aspecte civile, 6 – 7 octombrie 2014, Cluj-Napoca, România;
6. Seminar pentru magistrați „Continuarea întăririi controlului la frontieră și îmbunătățirea managementului migrației”, 7-8 aprilie 2005, Predeal, România.

DOMENIUL DE INTERES ȘTIINȚIFIC

Drept procesual penal. Partea Generală

PARTICIPĂRI LA FORURI ȘTIINȚIFICE

Conferințe științifice internaționale peste hotare:

1. Judges training program in the Romanian Security Law, 24 februarie 1997-27 februarie 1997 Washington, USA
2. Conferință de comunicări științifice a cadrelor didactice, 9 mai 2005-10 mai 2005, Universitatea Andrei Șaguna, Constanța.
3. Conferința internațională de științe penale, 25 mai 2007-27 mai 2007, Constanța

Conferințe științifice internaționale în țară:

1. Vasile Bicu, *Înregistrările audio-video, fotografiile și alte forme de purtători de informație*// în Materialele Colocviului Internațional „Promovarea drepturilor omului în contextul integrării europene: teorie și practică”, Chișinău, 30-31 octombrie, 2009, p.510-515.
2. Bicu V. *Aprecierea mijloacelor materiale de probă*// În Materialele Conferinței Internaționale științifico-practice „Reformele de drept în țările fost sovietice: rezultate și probleme”, Chișinău, 28-29 martie 2014, p.283-285

3. Bîcu V. *Expertiza judiciară ca mijloc de probă*// în *Materialele Conferinței Științifice Internaționale „Rolul științei și educației în implementarea acordului de asociere la Uniunea Europeană, Expertiza judiciară ca mijloc de probă, Chișinău, 5 februarie 2015, p.300-304.*

Conferințe cu participare internațională:

1. Bîcu V. *Obținerea probelor prin percheziție*, în *Materialele mese rotunde cu participare internațională consacrată aniversării a 65-a de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului, 11 decembrie 2013 „Mecanisme naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului”, Chișinău, 2014;*

Articole științifice:

1. Bîcu V. *Documentele în calitate de mijloace materiale de probă*, în *LEGEA ȘI VIAȚA*, Chișinău, august, 2011, p.26-30;
2. Bîcu V. *Analiza unor prevederi teoretico-juridice privind noțiunea și clasificarea mijloacelor materiale de probă în procesul penal (aspecte comparative, România și Republica Moldova)*, în *LEGEA ȘI VIAȚA*, Chișinău, septembrie, 2011, p. 46-51;
3. Bîcu V. *Corpurile delictive*, *LEGEA ȘI VIAȚA*, Chișinău, iulie, 2011, p.45-47.

Alte publicații:

1. Bîcu V. *Expertiza judiciară ca mijloc material de probă*. In *Materialele Conferinței Naționale a Masteranzilor și Doctoranzilor în Drept*, Chișinău, 24 ianuarie 2015, p.300-304
2. Bîcu V. *Drept civil. Succesiuni*, Editura Fundației „Andrei Șaguna”, Constanța, 2010;
3. Bîcu V. *Drept civil. Partea generală*, Editura Punct Ochit, Constanța, 2009
4. Bîcu V. *Contracte civile*, Editura Fundației „Andrei Șaguna”, Constanța, 2007;
5. Bîcu V. *Drept roman*, Editura Fundației „Andrei Șaguna”, Constanța, 2007;
6. Bîcu V. *Drept procesual civil, Note de curs*, Editura Fundației „Andrei Șaguna” Constanța, 2004;
7. Bîcu V. *Drept civil român. Curs selectiv pentru licență*, Editura Press Mihaela SRL, București, 1996;
8. Bîcu V. *Drept roman. Note de curs*, Editura Jus - RBA, București, 1996.

LIMBI CUNOSCUTE

Limba maternă:

Româna

Limbi străine:

Franceza – independent (B2)

Engleza – independent (B1)

E-MAIL:

bicu_vasile@yahoo.com

TELEFON:

+40720543444